

Honvédségi Szemle

154. ÉVFOLYAM
2026/I. SZÁM

A HAZÁÉRT

**A Magyar Honvédség szakmai,
tudományos folyóirata
Kiadja a Honvéd Vezérkar**

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök (főszerkesztő):

Dr. Bali Tamás dandártábornok (PhD)

Tagok:

Dr. B. Stenge Csaba (PhD)

Dr. Balla Tibor ezredes (PhD)

Dr. Boldizsár Gábor ezredes (PhD)

Dr. Csiki Varga Tamás (PhD)

Dr. Daruka Norbert alezredes (PhD)

Dr. Harai Dénes ny. ezredes (PhD)

Dr. Harold E. Raugh alezredes (PhD)

(Los Angeles-i Egyetem)

Dr. Jobbágy Zoltán ezredes (PhD)

Dr. Király László (CSC)

Dr. Kiss Álmos Péter (PhD)

Dr. Koller József dandártábornok (PhD)

Dr. Lippai Péter dandártábornok (PhD)

Dr. Luís Manuel Brás Bernardino alezredes (PhD)

(Katonai Akadémia, Lisszabon)

Dr. Molnár Ferenc dandártábornok (PhD)

Dr. Nagy László ny. ezredes (DSc)

Dr. Porkoláb Imre dandártábornok (PhD)

Dr. Rajnai Zoltán (PhD)

Dr. Rudolf Urban ny. dandártábornok (CSc)

(Cseh Köztársaság Rendőri Akadémiája, Prága)

Dr. Sári Gábor alezredes (PhD)

Dr. Sascha-Dominik Bachmann (LLD)

(Bournemouth-i Egyetem)

Siposné Dr. Kecskeméthy Klára ezredes (CSc)

Dr. Srdja Trifković (PhD)

(Banja Luka-i Egyetem)

Dr. Szakály Sándor (DSc)

Dr. Wagner Péter (PhD)

A kiadásban és terjesztésben közreműködik a HM Zrínyi
Geoinformációs és Toborzástámogató Közhazsnú
Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság – Zrínyi Kiadó

Felelős vezető: Kulcsár Gábor ügyvezető

Zrínyi Kiadót vezető igazgató: Dr. Hajdú Ferenc (PhD)

Szerkesztőség:

Folyóiratszerkesztőség-vezető: Eisrichné Schubert Andrea

Felelős szerkesztő: Rojkó Annamária

E-mail: hsz@hmzrinyi.hu

Telefon: +36 30-773-7494

Főmunkatárs: Kiss Zoltán

Kézirat-előkészítő: Forró Zsófia

Korrektor: Vermes Judit

Tördelés: Petrezselyem Kitti

Kiadói titkár: Tóthné Szűcs Nikolett

E-mail: Tothne.SzucsNikolett@hmzrinyi.hu

Cím: 1024 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 7–9.

Nyomdai kivitelezés:

HM Zrínyi Geoinformációs és Toborzástámogató

Közhazsnú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság,

Nyomdai és Sokszorosító Igazgatóság

Felelős vezető: Pásztor Zoltán igazgató

ISSN 2060-1506 (nyomtatott)

ISSN 2732-3226 (online)

A Honvédségi Szemlé az MTA Hadtudományi Bizottság
„A” kategóriás mértékadó folyóiratként ismeri el.

A folyóiratban közölt tanulmányok lektoráltak.

A Honvédségi Szemle lapelődei:

Ludovica Academia Közlönye, Magyar Katonai Közlöny,

Magyar Mars, Magyar Katonai Szemle, Honvéd,

Katonai Szemle, Honvédelem, Új Honvédségi Szemle

A Honvédségi Szemle tagja

az Európai Katonai Sajtószövetségnek (EMPA).

ZRÍNYI KIADÓ

Honvédségi Szemle

154. ÉVFOLYAM,
2026/I. SZÁM

A MAGYAR HONVÉDSÉG SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

TARTALOM

HADERŐSZERVEZÉS, -FEJLESZTÉS

Daruka Norbert alezredes:

Az Amerikai Egyesült Államok 2025-ös Nemzeti Biztonsági Stratégiájának értelmezése és hatásai Európára és Magyarország védelmi rendszerére 3

Csiki Varga Tamás:

Bővülő szerepfelfogás, csökkenő képességek.
A Magyar Honvédség helyzete és fejlődése 1999–2015 között 24

VEZETÉS, FELKÉSZÍTÉS

Szalkai Patrik – Kiss Álmos Péter – Daruka Norbert alezredes:

Haderőhöz kapcsolódó állami kutatóhelyek működtetésének európai modelljei (3) . . . 41

Paulovkin András:

Interkulturális kompetencia a külföldi missziók
civil-katonai együttműködéseiben 54

Gergi Erna:

Acélkocka altisztképzés (2019–2024) 68

LOGISZTIKA

Veron Zsolt:

A magyar védelmi ipar nemzeti szövetségi rendszere 81

Pesti István őrnagy:

A bizalom szerepe a katonai beszállítói ellátási láncokban 92

HADTÖRTÉNELEM

Gacsai János Szabolcs ezredes:

A reguláris manővererők 20. századi alkalmazása (1.) 102

Pap Péter:

A Magyar Királyi Honvédség tiszti és tiszthelyettesi töre 116

FÓRUM

Papp Kristóf Csaba százados:

Az ukrán nemzeti törekvések az Oroszországi Föderáció szempontjából 123

Csoma Mózes:

„Mádszárü” legendája – egy magyar bombaszakértő

a koreai függetlenségi harcosok között az 1920-as évek elején 138

Rojkó Annamária:

Fókuszban a légi távérzékelési képességfejlesztés 154

SZEMLE

Gál Csaba ny. ezredes:

Katonai és haditechnikai hírek, információk a nagyvilágból 160

ABSTRACT 169

Tisztelt Szerzőink!

Felhívjuk figyelmüket arra, hogy a kiadvány végén található szerzői útmutatónk megújult. A legfontosabb változtatás a részletesebb és áttekinthetőbb forrásjelölési rendszer. Ennek értelmében elsősorban a lábjegyzetek formátuma válik jóval egyszerűbbé, ezért mindenkit kérünk, gondosan tekintse át a teljes útmutatót.

Köszönjük!

HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
Folyóirat-szerkesztőség

Daruka Norbert alezredes:

AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 2025-ÖS NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJÁNAK ÉRTELMEZÉSE, HATÁSAI EURÓPÁRA ÉS HAZÁNK VÉDELMI RENDSZERÉRE

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.1

ÖSSZEFOGLALÓ: A tanulmány az Amerikai Egyesült Államok 2025 novemberében kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégiájának (National Security Strategy of the United States of America, November 2025 – NNS 2025; a továbbiakban Nemzeti Biztonsági Stratégia)¹ átfogó elemzése, különös tekintettel annak európai és magyar vonatkozásaira. A dokumentum jelentős stratégiai irányváltást képvisel a 2022-es Nemzeti Biztonsági Stratégiához képest, mivel az amerikai kül- és biztonságpolitika fókuszát ismét a szűken értelmezett nemzeti érdekekre, a szuverenitás védelmére, a gazdasági önellátásra és a regionális felelősségmegosztásra helyezi. Az NSS 2025 újszerű megközelítést alkalmaz Európa vonatkozásában. A kontinens problémáit nem csupán gazdasági, hanem civilizációs jellegű kihívásokként értelmezi, miközben célként jelöli meg az európai civilizációs önbizalom helyreállítását és a szuverén nemzetállamok megerősítését. A stratégia radikálisan új elvárásokat fogalmaz meg a NATO-szövetségesek számára, köztük az 5%-os GDP-arányos védelmi ráfordítási célt, a regionális biztonsági felelősség átvételét, valamint a modern magas intenzitású hadviseléshez szükséges technológiai és ipari kapacitások fejlesztését. A tanulmány bemutatja, hogy mindez milyen képességfejlesztési, iparpolitikai és stratégiai következményeket jelent a Magyar Honvédség számára, és miként alakíthatja át hazánk regionális szerepét a NATO déli és keleti térségeiben. Az elemzés rávilágít arra, hogy a két stratégiai dokumentum (2022 és 2025) összevetése nélkülözhetetlen a magyar védelmi tervezés és haderőfejlesztés jövőbeni irányainak meghatározásához.

KULCSSZAVAK: Amerikai Egyesült Államok, NNS 2025, Nemzeti Biztonsági Stratégia, Biden-stratégia, Trump-stratégia, különbözőségek, Európa-stratégia

A SZERZŐRŐL:

Dr. Daruka Norbert alezredes (PhD) osztályvezető (MH Transzformációs Parancsnokság Tudományos Kutatóhely) (ORCID: 0000-0002-7102-1787; MTMT: 10039981)

BEVEZETÉS

Az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Biztonsági Stratégiái – függetlenül attól, hogy mely adminisztráció elképzeléseit tükrözik – a globális biztonsági környezet legfontosabb iránytűi közé tartoznak. Lévéen továbbra is a világ egyik vezető katonai, gazdasági és technológiai hatalma, ebből adódóan stratégiai dokumentumai nem pusztán saját külpolitikai és védelmi

¹ A stratégia eredeti dokumentuma a Fehér Ház honlapján olvasható.

szándékait tükrözik, hanem egyúttal jelzik, milyen világrend alakulhat ki, hogyan változhatnak a szövetségi rendszerek, és milyen elvárásoknak kell megfelelniük a szövetségeseknek. Az amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia (NSS – National Security Strategy) ezért nem csupán egy szakpolitikai dokumentum, hanem olyan iránymutatás, amely befolyásol(hat)ja a NATO működését, a transzatlanti biztonsági prioritásokat, valamint az európai védelmi környezet alakulását is.

Magyarország mint NATO-tagállam és mint a transzatlanti biztonsági architektúra aktív résztvevője számára különösen fontos az Amerikai Egyesült Államok stratégiai gondolkodásának követése. Következésképpen a Magyar Honvédség tevékenységét, fejlesztési irányait és nemzetközi szerepvállalását közvetlenül befolyásolják azok az irányok, illetve gondolatok, amelyeket Washington a nemzetbiztonság területén megfogalmazott. Az amerikai stratégiai prioritások változásai azonnali hatást gyakorolnak a szövetségi terhek megosztására, a nemzetközi műveletek jellegére, a NATO-n belüli képességfejlesztési irányokra, az európai biztonsági környezet értelmezésére, illetve a transzatlanti katonai együttműködésekre is.

A 2025-ben kiadott új amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia alapos elemzése – az előzőekben ismertetett hatások tekintetében – nem csupán tájékozódási kérdés, hanem stratégiai szükségszerűség a Magyar Honvédség számára. Az új amerikai iránymutatás több ponton is jelentős irányváltást jelez – a szövetségi rendszer elvárásaitól kezdve a migráció értelmezésén és az ipari-biztonsági önellátás hangsúlyán át egészen a katonai költségvetések új szintjéig. A stratégiában rögzített változások ismerete azért is nélkülözhetetlen, mert a Magyar Honvédség hosszú távú fejlesztési tervei összhangban kell, hogy legyenek a NATO várható irányaival, ezáltal az amerikai elvárások alakulásával.

Elengedhetetlen a 2025-ös dokumentum összehasonlítása a korábbi, 2022-ben kiadott stratégiai dokumentummal ahhoz, hogy ezek a változások megfelelően értékelhetők legyenek. A két stratégia között nem csupán retorikai vagy stilisztikai eltéréseket azonosíthatunk, hanem két eltérő világképet, fenyegetésértelmezést, illetve prioritásrendszert. A Magyar Honvédség számára az összevetés különösen fontos, mert rávilágít arra, hogyan változhat a NATO keretében a szövetségesek feladatrendszere. Az sem elhanyagolható, hogy ez az összevetés segíthet azonosítani, hogy mely képességfejlesztési irányok vál(hat)nak hangsúlyosabbá, vagy szorul(hat)nak háttérbe. Ha az európai érdekek szemszögéből vizsgáljuk a változásokat, akkor az amerikai–európai stratégiai dinamika alakulása is egyértelműbb lehet, ami közvetlenül érint(het)i hazánk szerepét a szövetségben. Ezek a változások azt is jelzik, hogyan módosulhatnak a regionális prioritások Közép-Európában.

Véleményem szerint a 2022-es és a 2025-ös amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégiák közötti különbségek beazonosítása a Magyar Honvédség jövőbeli működésének és fejlesztési irányainak megalapozása szempontjából kulcsfontosságú. A transzatlanti biztonsági környezet változása egyértelműen jelzi, hogy a következő években Európának – így Magyarországnak is – nagyobb erőfeszítéseket kell tennie saját védelméért. Ahhoz pedig, hogy ez az erőfeszítés stratégiaiilag megalapozottan és a nemzetközi környezettel összhangban történjen, elengedhetetlen az amerikai stratégiai dokumentumok pontos értelmezése és összehasonlító vizsgálata.

AZ AMERIKAI NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIA 2025 FŐ IRÁNYAI

2025 novemberében nyilvánosságra került az Amerikai Egyesült Államok kül- és biztonságpolitikájában is markáns irányváltást eredményező új Nemzeti Biztonsági Stratégia. A dokumentum már bevezetőjében leszögezi, hogy az ország vezetése nem képes és nem is kívánja tovább fenntartani azt a gyakorlatot, mely a világ egésze rendjének fenntartását

egyedül az amerikai vállakon nyugvó feladatként értelmezi. Ehelyett a külpolitika egyetlen fókuszának ismét a szűken értelmezett amerikai nemzeti érdekek védelmét jelölte meg. A stratégia szerint az elmúlt három évtized amerikai elitje „rosszul becsülte meg Amerika hajlandóságát, hogy örökre vállalja a globális terheket”,² és ezzel olyan túlterheltséget idézett elő, amely az ország gazdasági, társadalmi és biztonsági alapjait egyaránt aláásta.

A *National Security Strategy of the United States of America, November 2025* dokumentum fő üzenete az „America First” elv modernizált, stratégiai formába öntött megjelenése. A dokumentum hivatalosan rögzíti, hogy „[m]inden tevékenységünkben Amerika érdekeit helyezzük előtérbe”.³ Ennek megfelelően a külpolitikai döntéshozatalt a klasszikus realizmus, a hatalmi egyensúlyi logika és a szuverenitás tisztelete övezi. A stratégia vezérelve szerint a világ alapvető politikai egysége „a nemzetállam”,⁴ amelynek joga és kötelessége saját érdekeinek védelme. Ebből vonatkoztat arra, hogy az Amerikai Egyesült Államok is saját jól felfogott érdekeit helyezi minden multilaterális elvárás és intézményi igény elé.

A dokumentum másik meghatározó gondolati íve az „erővel a békéért”,⁵ amely a katonai, gazdasági és technológiai erő újraépítését tartja a béke meghatározó tényezőjének. A szöveg kimondja, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak „a világ legerősebb, legpusztítóbb és technológiailag legfejlettebb hadseregét”⁶ kell fenntartania, amely képes gyors és döntő győzelmet aratni minden szükséges esetben. Magát az elrettentést nem pusztán erődemonstrációként, hanem a konfliktusok megelőzésének eszközeként értelmezi. A stratégia külön hangsúlyozza, hogy a második Trump-kormányzat első hónapjaiban több regionális konfliktus rendezését is amerikai közvetítéssel sikerült elérni.

A stratégia azonban nem a külföldi beavatkozások kiterjesztését hirdeti. Éppen ellenkezőleg, alapelvei között szerepel a nem intervenciós preferencia,⁷ amely szerint az Amerikai Egyesült Államoknak csak akkor kell beavatkoznia más országok belügyeibe, ha azok „közvetlenül veszélyeztetik érdekeit”.⁸ A stratégia világossá teszi, hogy bár Amerika továbbra is globális hatalom marad, a beavatkozások mércéje lényegesen magasabb lesz, mint a poszt-hidegháborús korszakban.

A dokumentum egyik legkarakteresebb eleme a migráció nemzeti biztonsági újradefiniálása. A stratégia kimondja, hogy „a tömeges migráció korszakának véget kell vetni”,⁹ és a határvédelem „a nemzetbiztonság elsődleges eleme”.¹⁰ Ez új korszakot jelez az amerikai biztonságpolitikai gondolkodásban, ahol a migráció nem csupán belpolitikai vagy humanitárius kérdés, hanem a nemzeti szuverenitást, a társadalmi stabilitást és a munkaerőpiacot érintő stratégiai kihívásként jelenik meg.

² „...badly miscalculated America’s willingness to shoulder forever global burdens...” (NSS 2025, 1.)

³ „In everything we do, we are putting America First.” (NSS 2025, ii.)

⁴ „...the nation-state...” (NSS 2025, 9.)

⁵ „Peace through Strength.” (NSS 2025, 8.)

⁶ „...the world’s most powerful, lethal, and technologically advanced military...” (NSS 2025, 3.)

⁷ Egy kül- és biztonságpolitikai alapelv, amely szerint egy állam lehetőleg nem avatkozik be más országok belügyeibe, és csak nagyon szűk, világosan meghatározott esetekben vállal külső katonai vagy politikai szerepet.

⁸ „...directly threaten our interests.” (NSS 2025, 1.)

⁹ „The era of mass migration must end.” (NSS 2025, 11.)

¹⁰ „...the primary element of national security.” (NSS 2025, 11.)

Gazdasági értelemben a stratégia az „újraiparosítást”¹¹ és a gazdasági önellátást helyezi a nemzetbiztonság középpontjába. A dokumentumban megfogalmazottak szerint az Amerikai Egyesült Államoknak vissza kell szereznie ipari fölényét, és meg kell szüntetnie azt a függőséget, amelyet kritikus ellátási láncok és technológiai eszközök esetében idegen hatalmakkal szemben kialakított. Ennek lényege, hogy „a jövő az alkotóké”,¹² vagyis ebben a kontextusban a gyártóké, termelőké, iparágaké, hiszen ezek újjáépítése nélkül Amerika nem lehet sem gazdaságilag, sem katonailag versenyképes. A stratégia ezért a tarifák, az ellátási láncok átszervezése, a belföldi termelés támogatása és a technológiai fölény megőrzése felé mozdul el.

A stratégia egyik legerősebb hatású része a terhek áthelyezési elvének új szintre emelése. A NATO-szövetségesek számára a stratégia rögzíti a hágai kötelezettségvállalást, vagyis a védelmi kiadások radikális emelését „a NATO-országoknak [...] a GDP 5 százalékát kell védelmi kiadásokra fordítaniuk”.¹³ A dokumentumban foglaltak szerint az Amerikai Egyesült Államok nem vállalhatja tovább a világ biztonsági terheinek döntő részét, és a gazdag, fejlett szövetséges országoknak „elsődleges felelős”¹⁴ szerepet kell felvenniük saját régióik védelmében. Ez a gondolat alapjaiban rajzolhatja át a transzatlanti viszonyrendszert.

A 2025-ös stratégia regionális fejezetei összességében egy olyan külpolitikai architektúrát rajzolnak fel, amelyben az Amerikai Egyesült Államok továbbra is globális nagyhatalom, de a nemzetközi rendszer működtetésének elsődleges felelőssége fokozatosan megoszlik a szuverén nemzetállamok között. A hangsúly ezek alapján a stabilitás fenntartására, a konfliktusok lezárására és az ellátási láncok biztonságára helyeződik át. Ázsia esetében a stratégia a kritikus tengeri útvonalak szabadságát, Európában a gazdasági és a civilizációs önbizalom helyreállítását, a Közel-Keleten pedig az új békemegállapodások fenntartását és az energiabiztonságot tekinti elsőrendű prioritásnak.

Az eddig leírtak tekintetében kijelenthető, hogy az új amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia egy pragmatikus, gazdasági önvédelemre és nemzeti szuverenitásra fókuszáló amerikai külpolitikai szemléletet jelenít meg. A stratégia tudatosan elveti azt a poszthidegháborús gondolkodásmódot, amely az amerikai globális fölény fenntartását tekintette alapvetésnek, és egy olyan rendet hirdet meg, amelyben az Amerikai Egyesült Államok erejének megőrzése, a migráció és a gazdasági függőségek elleni fellépés, valamint a regionális felelősségvállalás átrendezése áll a középpontban. A stratégia nem a világrend lebontását, hanem annak újjáépítését célozza – olyan formában, amely Amerika hosszú távú biztonságát, gazdasági stabilitását és társadalmi kohézióját helyezi előtérbe.¹⁵

A 2022. ÉVI AMERIKAI NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIA: „VISSZATEKINTÉS”

A 2022 októberében kiadott amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia egy olyan világkép keretét rögzítette, amelyet az Amerikai Egyesült Államok döntéshozói „fordulópontnak”¹⁶ neveztek.

¹¹ Egy ország tudatosan újraépíti, megerősíti vagy visszatelepíti a saját iparát – különösen a stratégiailag fontos ágazatokat –, miután azok korábban leépültek, külföldre helyeződtek vagy túlzottan függővé váltak más országoktól. Egyszerűen fogalmazva az „újraiparosítás” (reindustrializáció) az ipari újjáépítés politikája.

¹² „The future belongs to makers.” (NSS 2025, 13.)

¹³ „NATO countries [...] must meet the 5 percent of GDP spending on defense.” (NSS 2025, i.)

¹⁴ „...primary responsibility...” (NSS 2025, 12.)

¹⁵ NSS 2025.

¹⁶ „...an inflection point...” (NSS 2022.)

Egy olyan történelmi fordulópontnak, amelyben a globális politikai, gazdasági és társadalmi erővonalak újrendeződése zajlik. Ebben azt fogalmazták meg, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak olyan komplex, egymást átszövő kihívásokkal kell szembenéznie – nagyhatalmi verseny, klímaváltozás, technológiai transzformáció, világjárványok –, amelyek a hidegháború óta nem látott stratégiai kihívásokat jelentenek. A stratégia már első oldalain hangsúlyozza, hogy „*az amerikai vezetés iránti igény olyan nagy, mint még soha*”,¹⁷ és ebből az alapfeltevésekből szemléltette az ország szerepét a 21. század geopolitikai rendszerében.

A 2022-es stratégia alapvetése volt, hogy az Amerikai Egyesült Államok nem csupán egy a nagyhatalmak között, hanem a nemzetközi rend egyik alappillére, amelynek vezető szerepe meghatározó a globális stabilitás biztosításában. A dokumentum azt is rögzíti, hogy a korszakot nem pusztán az államok közötti versengés határozza meg, hanem sokkal inkább a demokrácia és az autokrácia közötti rendszerszintű eltérések. Az egyes államok – különösen a Kínai Népköztársaság – olyan modellt kínálnak, amely a tekintélyelvű irányítás, a centralizált gazdasági struktúra és a technológiai kontroll kombinációjára épít, és amely komoly kihívást jelent a demokratikus világ számára. A stratégia ezért fogalmazott úgy, hogy „*Kína az egyetlen versenytárs, amelynek szándéka a nemzetközi rend átalakítása, és meg is van hozzá a hatalma*”,¹⁸ ezzel egyértelművé téve Kína kiemelt helyét az amerikai kül- és biztonságpolitikai gondolkodásban.

A dokumentum ugyanakkor kettős megközelítést alkalmazott Kínával szemben, mivel egyszerre kívánt vele versenyezni és együttműködni. A szöveg hangsúlyozta, hogy a versengést „*felelősségteljesen*” kell kezelni, elkerülve az eskalációt, miközben nyitottnak kell maradni a közös érdekű területeken – például a klímavédelemben vagy a globális egészségbiztonságban – való együttműködésre. Ez árnyaltabb megközelítést tükröz, amelyben a geopolitikai rivalizálás mellett bizonyos országokon átívelő kihívások felismerik az együttműködés szükségességét is.

A stratégia másik központi eleme volt a szövetségi rendszerek megerősítése, miszerint „*szövetségeink és partnerségeink a legnagyobb stratégiai értékeink*”,¹⁹ amely nélkül az Amerikai Egyesült Államok nem tudná hatékonyan felvenni a versenyt sem nagyhatalmi konkurenseivel, sem a globális kihívásokkal. A NATO „*erősebb és egységesebb, mint valaha*”.²⁰ Ezt egyébként az ukrainai orosz agresszióra adott transzatlanti reakcióként és a Szövetség keleti szárnyának megerősítéseként fogalmazták meg. Ennek megerősítéseként a stratégia rögzítette, hogy az Amerikai Egyesült Államok „*egyértelműen elkötelezett az 5. cikk mellett*”,²¹ vagyis a kollektív védelem megingathatatlan alapelve iránt.

Európa kapcsán a dokumentum külön kiemelte, hogy a kontinens „*a szabadság, a szuverenitás és az agresszióellenes elvek védelméért folytatott küzdelem élvonalában áll*”.²² A stratégia Ukrajnát a szabályalapú világrend tesztjeként értelmezte, és vállalta, hogy „*továbbra is támogatni fogjuk Ukrajnát, ameddig csak szükséges*”,²³ mind katonai, mind gazdasági értelemben. Ez a megközelítés nemcsak Oroszország elrettentésére irányult,

¹⁷ „...the need for American leadership is as great as it has ever been.” (NSS 2022.)

¹⁸ „The PRC is the only competitor with both the intent to reshape the international order and, increasingly, the economic, diplomatic, military, and technological power to do it.” (NSS 2022, 23.)

¹⁹ „...our alliances and partnerships are our greatest strategic asset...” (NSS 2022, 11.)

²⁰ „...stronger and more united than it has ever been...” (NSS 2022.)

²¹ „...unequivocally committed to Article 5...” (NSS 2022, 38.)

²² „...stands at the front lines of the fight to defend the principles of freedom, sovereignty, and non-aggression...” (NSS 2022, 38.)

²³ „...the United States will continue to support Ukraine in its fight for its freedom, we will help Ukraine recover economically, and we will encourage its regional integration with the European Union.” (NSS 2022, 26.)

hanem arra is, hogy a nemzetközi közösség számára világossá tegye: az agresszió nem járhat stratégiai előnyökkel.

A 2022-es stratégiát nem kizárólag a hagyományos geopolitikai versengés határozta meg, hiszen nagy hangsúlyt helyezett a transznacionális fenyegetésekre is. A stratégia egyértelmű állítása volt, hogy „a globális kihívások nem másodlagos kérdések [...] Ezek a nemzeti és a nemzetközi biztonság legfontosabb elemei”.²⁴ A klímaváltozás, a járványok, a kibertérben zajló fenyegetések, az energia- és élelmiszer-biztonság, valamint a kritikus technológiák feletti verseny a stratégia szerint legalább akkora biztonsági kockázatot jelentettek, mint a geopolitikai riválisok katonai ereje. Ezzel a megközelítéssel az amerikai stratégia olyan tágabb fenyegetéértelmezést fogadott el, amelyben a biztonság fogalma a katonai dimenzió túl gazdasági, társadalmi és technológiai elemeket is magában foglalt.

A dokumentumban megjelentek a demokratikus kormányzás, az emberi jogok és a társadalmi ellenálló képesség megerősítésére vonatkozó elemek. A dokumentum arra utalt, hogy „a demokráciák ellenálló képessége, gazdasági versenyképessége és társadalmi kohéziója döntő tényező lesz a 21. századi geopolitikai versengésben”. A technológiai fejlődés tekintetében – különösen a mesterséges intelligencia, a kvantumtechnológia és a biotechnológia területeit – az országok közötti erőviszonyokat meghatározó elemekként jelenítette meg, amely nem csupán gazdasági, hanem stratégiai lehetőségként is értelmezhető.

Véleményem szerint az Amerikai Egyesült Államok 2022-es Nemzeti Biztonsági Stratégiája egy értékalapú, multilaterális, szövetségközpontú világképet tükrözött, amely az ország vezető szerepét elengedhetetlen tényezőként határozta meg a globális stabilitás biztosításához. A stratégia nem csupán katonai erőre, hanem szövetségi rendszerekre, normákra, technológiai innovációra és a globális problémák közös kezelésére épített. Kínát egyértelműen a legfontosabb stratégiai kihívásként, Oroszországot pedig – Európára nézve – közvetlen veszélyt jelentő fenyegetésként fogalmazta meg. A 2022-es dokumentum tehát egy olyan átfogó biztonságpolitikai keretrendszert vázolt fel, amelyben a külpolitika, a gazdaság és a társadalom stabilitása egymással összefonódva határozták meg az Amerikai Egyesült Államok cselekvési irányait egészen a 2025 novemberében megjelent új stratégiai elképzelésekig.²⁵

AZ AMERIKAI NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Az előzőekben bemutatott tartalmi összefoglalók is jól bizonyítják, hogy a 2025-ben kiadott amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia alapvető paradigmaváltást jelent a 2022-es dokumentumhoz képest. A Trump-adminisztráció által megalkotott stratégia szövege – amely azzal a kijelentéssel indít, hogy ezentúl „a külpolitika célja a nemzeti alapérdekek védelme; ez a stratégia egyetlen célja”²⁶ –, szűken értelmezett amerikai érdekekre, a szuverenitásra és a nemzetek közötti hatalmi verseny klasszikus logikájára épít. Ezzel szemben a Biden-kormány 2022-es stratégiája azt hangsúlyozta, hogy „világunk fordulópont előtt áll”,²⁷ és a nemzetbiztonság

²⁴ „...our strategic competitors, addressing shared global challenges, and shaping the rules of the road for technology, cybersecurity, and trade and economics.” (NSS 2022, 23.)

²⁵ Csiki-Varga – Tóth 2022.

²⁶ „Our strategy is rooted in our national interests: to protect the security of the American people; to expand economic prosperity and opportunity; and to realize and defend the democratic values at the heart of the American way of life.” (NSS 2022, 7.)

²⁷ „...our world is at an inflection point.” (NSS 2022.)

alapja a szövetségek megerősítése, valamint a közös globális kihívások kezelése, így például a klímaváltozás vagy a járványok elleni fellépés.

A 2025-ös dokumentum szerint az amerikai elit „*túlbecsülte Amerika képességét arra, hogy finanszírozzon [...] egy hatalmas jóléti-szabályozó-adminisztratív államot egy hatalmas hadsereg mellett...*”,²⁸ és hibásan vállalt magára túl nagy globális felelősséget. A stratégia ezt az irányt kívánja korrigálni az „*America First*” elv gyakorlati alkalmazásával, amely így jelenik meg szövegszerűen: „*Minden tevékenységünkben Amerika érdekeit helyezzük előtérbe.*”²⁹ Ez a megközelítés alapvetően korlátozottabb szerepvállalást vetít előre a világ stabilitásában, miközben a belső gazdasági és katonai megerősítést részesíti előnyben. Ezzel szemben a 2022-es NSS kiemeli, hogy „*az amerikai vezetés iránti igény olyan nagy, mint még soha.*”³⁰ A Biden-dokumentum szerint a nemzetközi biztonság nemcsak hatalmi versenyről szól, hanem olyan megkerülhetetlen, országokon átívelő fenyegetésekről is, amelyekre csak együttműködéssel lehet válaszolni, vagyis „*a közös kihívások nem másodlagos kérdések [...] Ezek a nemzeti és a nemzetközi biztonság legfontosabb elemei.*”³¹

A migráció szerepének megítélése élesen különbözik a két dokumentumban. A 2025-ös stratégia szerint „*a tömeges migráció korszakának véget kell vetni [...] A határbiztonság a nemzetbiztonság elsődleges eleme.*”³² Ez a szemlélet a migrációt kvázi egzisztenciális fenyegetésként kezeli, és a nemzetbiztonság központi elemeként azonosítja. Ezzel szemben a 2022-es NSS a migrációt humanitárius, gazdasági és társadalmi összefüggésekben tárgyalja, nem pedig stratégiai elsődlegességgel.

A NATO vonatkozásában a két stratégia közti legszembetűnőbb különbség a védelmi kiadások elvárása. A 2025-ös NSS deklarálja, hogy a tagállamoknak teljesíteniük kell „*a hágai kötelezettségvállalást, amelyben a NATO-országok vállalják, hogy GDP-jük 5%-át védelmi kiadásokra fordítják.*” Ez radikálisan magasabb, mint a Biden-kormány által támogatott 2%-os cél. A 2022-es stratégia szerint a NATO „*erősebb és egységesebb, mint valaha*”, és a közös elrettentést helyezi előtérbe, nem pedig a finanszírozási követelmények drasztikus megemelését.³³

Érdekes és markáns eltérést mutat Kína szerepe, hiszen Kína felértékelődése a Biden-stratégiában központi elem volt, de a 2025-ös stratégiában nem jelenik meg kiemelt főellenfélként. A globális versenyt általános, többpólusú „hatalmi egyensúly” keretébe helyezi azzal a megkötéssel, hogy „*az Egyesült Államok nem engedheti meg, hogy bármelyik nemzet olyan domináns szerepet töltsön be, amely veszélyeztetheti érdekeinket.*”³⁴ Mindez lényegesen lazább, kisebb intenzitású Kína-stratégiát eredményez.

²⁸ „...overestimated America’s ability to fund [...] a massive welfare-regulatory-administrative state alongside a massive military...” (NSS 2025, 1.)

²⁹ „In everything we do, we are putting America First.” (NSS 2025, ii.)

³⁰ „...the need for American leadership is as great as it has ever been.” (NSS 2022.)

³¹ „...shared challenges are not marginal issues... They are at the very core of national and international security...” (NSS 2022, 6.)

³² „The era of mass migration must end [...] Border security is the primary element of national security.” (NSS 2025, 11.)

³³ Bővebben lásd Szenes 2025.

³⁴ „The United States cannot allow any nation to become so dominant that it could threaten our interests.” (NSS 2025, 10.)

1. táblázat A Trump- és a Biden-stratégiák közötti különbségek³⁵

Téma	Trump NSS 2025	Biden NSS 2022
Alapelvek	Amerika az első!, szuverenitás, be nem avatkozás. „The purpose of foreign policy is the protection of core national interests”	Multilateralizmus, szövetségek és normák. „Our world is at an inflection point”, „the need for American leadership is as great as it has ever been”
Globális rend	Nemzeti érdekek laza rendszere. Nemzetállami szuverenitás. „The world’s fundamental political unit is and will remain the nation-state”	Szabályalapú világrend megerősítése. „We seek a free, open, prosperous, and secure international order”
Kína	Nem főellenfél, visszafogottabb megfogalmazás. „Balance of power”	Legfőbb stratégiai kihívás. „The PRC ³⁶ presents America’s most consequential geopolitical challenge”
Oroszország	Kevésbé hangsúlyosan jelenik meg.	Oroszország közvetlen fenyegetés. „Russia poses an immediate threat to the international system”
Migráció	Kiemelt fenyegetés, elsődleges nemzeti biztonsági prioritás. „The era of mass migration must end [...] Border security is the primary element of national security”	Humanitárius és rendvédelmi aspektus, de nem stratégiai elsődlegesség.
NATO	5% GDP-követelmény. „NATO countries [...] must meet the 5 percent of GDP defense spending”	NATO megerősítése, kollektív védelem. „NATO is stronger and more united than it has ever been” – 2% elvárás megtartása.
Gazdaság	Protekciónizmus, tarifa, iparpolitika. „The future belongs to makers... we will re-shore industrial production”	Globalizáció korrekciója, partnerségi alapú ellátási láncok, modern iparpolitika. „We are implementing a modern industrial and innovation strategy”
Demokrácia/értékelv	Realista, szuverenista. Minimális demokráciaexport. Kevésbé hangsúlyosan jelenik meg.	Demokratikus értékrend globális védelme. „We will continue to defend democracy around the world”

A fenti összehasonlítás után érdemes külön kitérni arra, hogy mindez mit jelent konkrétan a Magyar Honvédség számára, hogyan rajzolódik ki Európa szerepe a két stratégiában, és ebből milyen politikai-stratégiai következtetések adódnak a magyar döntéshozók számára.

A MAGYAR HONVÉDSÉGRE GYAKOROLT HATÁSOK – KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI KÖVETKEZTETÉSEK

Az új amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia egyik vezérgondolata, hogy „vége az időknek, melyben az Egyesült Államok az egész világrendet Atlaszhoz hasonlóan fenntartotta”,³⁷ il-

³⁵ Készítette a szerző.

³⁶ People’s Republic of China.

³⁷ „...the days of the United States propping up the entire world order like Atlas are over.” (NSS 2022, 12.)

letve „a gazdag, fejlett nemzetek”³⁸ között osztaná meg a felelősséget, amelyeknek „elsődleges felelősséget kell vállalniuk régióikért”.³⁹ A terhek Közép-Európára történő áthelyezésének logikája súlyos, kézzelfogható feladatokat jelent Magyarországra vonatkozásában is. A dokumentum nem egyszerűen több védelmi kiadást vár el a Szövetség (NATO) tagjaitól, hanem egy olyan új szerepfelfogást, amelyben a regionális stabilitás biztosítása elsődlegesen az érintett államok feladata, az Amerikai Egyesült Államok pedig inkább „szervező” és „erősokszorozó” szerepet vállal.

Hazánk szempontjából ez azt jelenti, hogy a Magyar Honvédségnek nem csupán „hozzájáruló”, hanem részben szolgáltató jellegű regionális biztonsági szerepet kell betöltenie, amit a magyar kormány stratégiai céljai fognak majd meghatározni. Tehát képesnek kell lennie a térség stabilitásához szükséges katonai képességek érdemi biztosítására, miközben illeszkedik a NATO kollektív védelmi rendszeréhez és a szövetségi elvárásokhoz.

Védelmi költségvetés és haderőméret

Az NSS 2025 által megfogalmazott 5%-os védelmi kiadási cél – a stratégia szövege szerint a NATO-szövetségesek már „jóváhagyták, és most teljesíteniük kell”⁴⁰ –, a jelenlegi magyar GDP-arányos ráfordítás több mint duplája lenne, ami a honvédség gyorsított, nagy léptékű fejlesztését és a biztonságpolitika prioritásainak újrendezését tenné szükségessé.

Ha ezt a célt komolyan vesszük, a jelenlegi magyar védelmi kiadási szinthez képest ez drámai ugrást jelentene, hiszen Magyarország 2025-ben mintegy 1752,3 milliárd forintot fordít honvédelmi kiadásokra, ami a kormányzati és szakmai források szerint a GDP nagyjából 2%-ának felel meg, teljesítve ezzel a NATO hagyományos 2%-os elvárását.^{41, 42}

A 2%-ról 5%-ra történő elmozdulás nem pusztán technikai költségvetési módosítás, hanem a magyar állam újraértelmezett szerepét jelentené a biztonságpolitikában. Egy ilyen szintű növekedés:

- a haderőfejlesztés tempójának és volumenének ugrásszerű növelését kényszerítené ki;
- a költségvetési szerkezetben új prioritássorrendet eredményezne (más nagy kiadási területek – szociális, egészségügy, oktatás – rovására);
- és a politikai kommunikáció szintjén is azt üzenné, hogy Magyarország regionális biztonsági „szolgáltatóvá” kíván válni, nem csupán a NATO-kollektív védelem „fogyasztója”.

Már a jelenlegi, 2% feletti GDP-arányos kiadás is a NATO „élvonalába” emeli hazánkat.⁴³ Ha azonban a 2025-ös NSS által felvetett 5%-os szint legalább egy középtávú politikai horizontként megjelenik a Szövetségben – amit a legújabb nyilatkozatok és elemzések is sugallanak⁴⁴ –, akkor a Magyar Honvédség számára elkerülhetetlenné válik a haderőstruktúra és a személyi állomány újragondolása. Ez magában foglalná:

³⁸ „...dozens of wealthy, sophisticated nations...” (NSS 2022, 12.)

³⁹ „...must assume primary responsibility for their regions...” (NSS 2022, 12.)

⁴⁰ National Security Strategy of the United States of America 2025: „the Hague Commitment, which pledges NATO countries to spend 5 percent of GDP on defense and which our NATO allies have endorsed and must now meet”. (NSS 2022, 12.)

⁴¹ Defence expenditure of NATO... 2025.

⁴² A honvédelmi költségvetés... 2024.

⁴³ Haraszti 2024.

⁴⁴ FM: NATO commitment... 2025.

- a haderő létszámának növelését (különösen a kiképzett tartalékos állomány bővítését);
- a területvédelmi komponens megerősítését;
- a parancsnoki és támogató struktúrák olyan irányú átalakítását, hogy nagyobb, intenzívebben alkalmazható erőt legyenek képesek hatékonyan vezényelni-irányítani.

Az NSS 2025 által hivatkozott „5%-os” védelmi ráfordítási horizont értelmezésénél fontos pontosítani, hogy a NATO 2025. júniusi hágai kötelezettségvállalása szerint az 5% két kategóriára bomlik. Az elsőben a szövetségeseknek legalább 3,5% GDP-arányban kell teljesíteniük a NATO-definíció szerinti klasszikus védelmi kiadásokat, a másodikban pedig – természetesen az előző mellett – 1,5% GDP-arányban védelmi és biztonsági kapcsolt kiadási elemeket (reziliencia, kritikus infrastruktúra, innováció, ipari bázis stb.). A hangsúly tehát nem azon van, hogy egy „bármire” elkölthető 5%-os keret jelenik meg, hanem azon, hogy a tényleges katonai képességfejlesztés fedezete a 3,5%-os komponens felé tolódik el. A tagállamoknak a „hiteles, fokozatos” felzárkózási pályát éves tervekkel kell igazolniuk 2035-ig.^{45, 46}

Az előzőekben leírtakból következik, hogy a kötelezettségvállalás eredményeinek számszakilag is meg kellene jelenniük a magyar költségvetésben. Jelenleg a 2026. évi költségvetés a GDP 2%-án tartja a honvédelmi kiadásokat, tehát jelen formájában nem tartalmazza a 3,5%-os komponens felé vezető pálya előfinanszírozását. A kormányzati kommunikáció egyértelműen rögzíti, hogy 2026-ban is teljesül a 2%-os NATO-elvárás, és megnevezi a védelmi kiadások nominális összegét is.⁴⁷ Ez önmagában még nem ellentmondás, hiszen a 3,5% 2035-ös cél, ugyanakkor stratégiai értelemben azt jelzi, hogy 2026-ban az említett többéves felzárkózási program még nem indul el.

A problémát a Magyar Honvédség szemszögéből vizsgálva látható, hogy a 3,5%-os komponens hiánya nem pusztán a „több pénz” kérdése. A NATO-definíció szerinti védelmi kiadásokban a személyi jellegű ráfordítások, az üzemeltetés, a készletezés, a kiképzés, a fenntartási ciklusok és a haditechnikai modernizáció együtt jelennek meg. Ebből következik, hogy a 3,5%-os elmozdulás nem azt jelenti, hogy kizárólag a beszerzések száma növekszik.⁴⁸ Ez a folyamat strukturális költségvetési átalakítást igényel, ami közvetlenül hat a haderő méretére, a fenntartható készenléti szintekre, illetve a tartalékos rendszerre. Mindezt megerősíti az a szakpolitikai értelmezés is, amely szerint a 3,5% kifejezetten a „hard defence”⁴⁹ kiadásokhoz kötött, míg az 1,5% egy jóval tágabb, nemzeti interpretációkra nyitott kategória.⁵⁰

Az ismertetett költségvetési és tervezési feszültséget az Európai Unió SAFE-konstrukciója (Security Action for Europe) – amely 2025-ben elfogadott keretben, kedvezményes, hosszú futamidejű hitelként kívánja támogatni a közös európai védelmi beszerzéseket és ipari kapacitásbővítést –, részben enyhíti, strukturális értelemben azonban nem szünteti meg.⁵¹ A SAFE egyik kulcseleme, hogy az egyes tagállamoknak meghatározott, „egy nem köte-

⁴⁵ Defence expenditures... 2025.

⁴⁶ The Hague Summit... 2025.

⁴⁷ Háborúellenes 2026-os költségvetés... 2025.

⁴⁸ EU Member States'... 2025.

⁴⁹ A „hard defence” kifejezés a védelmi tervezésben és a NATO-szakterminológiában azokat a klasszikus, közvetlen katonai képességeket és kiadásokat jelöli, amelyek közvetlenül hozzájárulnak a fegyveres erő alkalmazhatóságához, harcászultságához és elrettentőképességéhez. A fogalom különösen az utóbbi években vált hangsúlyossá, amikor a NATO és az EU szétválasztotta a „tényleges katonai” és a „kapcsolt biztonsági” kiadásokat.

⁵⁰ Checherita-Westphal et al. 2025.

⁵¹ Clapp 2025.

lező érvényű, iránymutató pénzügyi keret”⁵² áll rendelkezésére. Magyarország esetében ez 16,2 milliárd euró.⁵³ A magyar kormány 2025 végén be is nyújtotta a nemzeti beruházási tervet a SAFE keretében, és a célok között megjelenik a honvédelmi képességek erősítése, valamint a védelmi ipar fejlesztése is.⁵⁴

Azt fontos megjegyezni, hogy ez nem költségvetési kiadáscsökkentés, hanem adósságjellegű finanszírozás, amely elsősorban beruházási és beszerzési csatornákon képes gyorsítani a képességfejlesztést. Mindez azt jelenti, hogy különösen ipari és eszközoldalon ez a finanszírozási forma meghatározó lehet, de nem helyettesíti a 3,5% komponens mögötti, évről évre visszatérő fenntartási és személyi költségvetési szükségletet. Közérthetően ezt talán úgy lehetne megfogalmazni, hogy a SAFE akkor tudja a „híd” szerepét betölteni a 2% és a 3,5% közötti úton,⁵⁵ ha a költségvetésben párhuzamosan megjelenik egy olyan fokozatos növekmény, amely a haderő működtetését és a képességek fenntarthatóságát biztosítja.⁵⁶

Következésképpen a 2026-os költségvetési keret és a hágai NATO-vállalás közötti feszültség nem politikai kommunikációs, hanem tervezési és fenntarthatósági kérdésként jelenik meg. A 3,5% komponens felé vezető út akkor válik valós pályává, ha már a 2026–2029 közötti időszakban is kimutatható a növekmény, miközben a SAFE-típusú uniós hitelkereteket célszerűen olyan képességterületek esetében kell igénybe venni, amelyek egyszerre szolgálják a NATO-célképességeket és a hazai ipari bázis fejlesztését. Ebben az értelemben a 16,2 Mrd € nem „kiváltja” a 3,5%-ot, hanem – megfelelő nemzeti költségvetési pálya mellett – gyorsíthatja annak elérését.

Technológiai és doktrinális váltás – tömeg, olcsóság, drónok

A 2025-ös NSS külön fejezetben foglalkozik a védelmi iparral, és nagyon világosan fogalmaz: „A jövő a gyártóké. Az Egyesült Államok újra iparosítja gazdaságát, visszahozza az ipari termelést...”⁵⁷ A védelmi szektorra vonatkozóan pedig rámutat arra, hogy „hatalmas a szakadék [...] az olcsó drónok és rakéták, valamint az azok elleni védelemhez szükséges drága rendszerek között”,⁵⁸ ami egy nemzeti modernizáció szükségességét veti fel az olcsó, tömegesen gyártható védelmi rendszerek kifejlesztésére és nagy mennyiségű előállítására.

Ez a megállapítás teljes egészében alkalmazható a hazai viszonyok vonatkozásában is. Az orosz–ukrán háború tapasztalatai, valamint a közel-keleti konfliktusok visszaigazolták, hogy a kis költségű, nagy számban alkalmazható drónok és csapásmérő eszközök képesek stratégiai hatású veszteségeket okozni, miközben a védekezés költsége jóval magasabb. Nemzeti biztonsági szempontból ezért a Magyar Honvédség számára kulcskérdés:

⁵² Indicative envelope: Nem jogilag lekötött forrás, nem automatikusan lehívható összeg, hanem egy olyan előzetes pénzügyi keret, amely megmutatja, hogy egy tagállam nagyságrendileg mekkora összegre számíthat, és amelynek lehívása feltételekhez kötött (projektek, megfelelés, jóváhagyás).

⁵³ EU finalizes... 2025.

⁵⁴ Hungary submits... 2025.

⁵⁵ The economic consequences... 2025.

⁵⁶ Mašlanka 2025.

⁵⁷ „The future belongs to makers. The United States will reindustrialize its economy, ‘re-shore’ industrial production...” (NSS 2025, 13.)

⁵⁸ „...the huge gap [...] between low-cost drones and missiles versus the expensive systems required to defend against them...” (NSS 2025, 14.)

- hazai fejlesztésű és gyártású pilóta nélküli repülőeszközök és cirkáló löszerek rendszerezése;
- drónellenes védelmi rendszerek (zavaró, illetve kinetikus és irányított energiájú eszközök) integrált kiépítése;
- az ezekhez kapcsolódó érzékelőhálózat (radar, elektro-optikai, passzív szenzorok) kialakítása.

Doktrinális szempontból mindez azt jelenti, hogy a Magyar Honvédség hagyományos manőverezői (páncélos-, gépesített erők) mellé nagy lőtávolságú, precíziós, hálózatalapú tüzerő-konceptiót kell rendelni. Mindezekre tekintettel a „tömeg – olcsóság – egyszerű karbantarthatóság” triásza kulcselvűvé válik, különösen egy esetleges hosszabb, nagy intenzitású konfliktus forgatókönyvének vonatkozásában.

Légvédelem, rakétavédelem, Golden Dome

Az NSS 2025 ambíciója nemcsak hagyományos légvédelmi képességeket érint, hanem egyfajta amerikai „*ernyő*” vízióját is. Erre az Amerikai Egyesült Államoknak a stratégiában megfogalmazott céljai is rávilágítanak: „*következő generációs rakétavédelmi rendszerek – beleértve a Golden Dome⁵⁹-ot az amerikai anyaország védelmére*”.⁶⁰ Annak ellenére, hogy a *Golden Dome* kifejezés kizárólag az új amerikai stratégiában jelenik meg, és formálisan a honi területre vonatkozó elképzelés, a logika könnyen kivetíthető a szövetségi rendszerre is. Ha Washington többszintű, modern rakétavédelmi rendszert épít ki, a szövetségesek számára is elvárás lesz, hogy életképes, integrálható lég- és rakétavédelmi komponenssel rendelkezzenek.

Magyar viszonylatban ez elsősorban a következő irányokban realizálható:

- *többrétegű légvédelem kiépítése*, amely a közepes és kis hatótávolságú rendszereket (SHORAD,⁶¹ VSHORAD,⁶² közepes hatótáv) egyaránt lefedi, és képes együttműködni a NATO integrált légvédelmi rendszerével;
- *kiterjedt szenzorhálózat létrehozása* (radarok, passzív felderítőrendszerek, elektro-optikai és infravörös érzékelők), amely nemcsak a hagyományos légi célok, hanem a kis méretű drónok és támadó robotrepülőgépek felderítésére is alkalmas;
- *moduláris, mobil légvédelmi megoldások preferálása*, amelyek a „*drónkorszak*” követelményeinek megfelelnek, gyorsan átcsoportosíthatók, és képesek együttműködni a szárazföldi manővererőkkel.

Ezek a fejlesztések ugyan forrásigényesek, de jól illeszkednek a NATO törekvéseibe, hogy a tagállamok a 2% GDP-szint fölé emeljék védelmi kiadásait, különösen a nagy intenzitású konfliktusokra való felkészülés területén.⁶³

⁵⁹ Egy következő generációs, országos rakétavédelmi pajzs víziója. A koncepció célja az amerikai szárazföld védelme ballisztikus rakéták, hiperszonikus fegyverek, támadó robotrepülőgépek és egyéb stratégiai fenyegetések ellen.

⁶⁰ „...next-generation missile defenses – including a Golden Dome for the American homeland...” (NSS 2025, 3.)

⁶¹ Short Range Air Defense – rövid hatótávolságú légvédelem. Hatótávolság általában 5–20 km.

⁶² Very Short Range Air Defense – nagyon rövid hatótávolságú légvédelem. Hatótávolság általában max. 5 km.

⁶³ Funding NATO... 2025.

Európai légvédelmi és képességfejlesztési koalíciók – magyar részvétel és stratégiai jelentőség

A lég- és rakétavédelem megerősítésére irányuló amerikai törekvések – ideértve a *Golden Dome* koncepciót is –, európai szinten sem maradtak válasz nélkül. Az elmúlt években a NATO és az Európai Unió keretein belül, illetve azokat kiegészítve új típusú, célzott, *ad hoc* képességfejlesztési koalíciók jöttek létre. Ezek a formátumok a hagyományos intézményes együttműködésekhez képest rugalmasabbak, gyorsabb döntéshozatalra képesek, és kifejezetten konkrét katonai képességhiányok kezelésére irányulnak.

Magyarország e koalíciók több elemében is részt vállal, ami jól illeszkedik az NSS 2025 logikájához, miszerint a regionális szereplőknek nagyobb felelősséget kell vállalniuk saját biztonságukért, miközben képességeiket a szövetségi rendszerbe integrálják.

Az egyik legjelentősebb ilyen együttműködés a European Sky Shield Initiative (ESSI), amely a többretegű európai lég- és rakétavédelem kialakítását célozza. Az ESSI lényege nem egy egységes „*európai pajzs*” létrehozása, hanem a különböző hatótávolságú és rendeltetésű légvédelmi rendszerek összehangolt beszerzése, működtetése és interoperabilitásának javítása.⁶⁴ Magyarország részvétele ebben a kezdeményezésben közvetlenül kapcsolódik a korábban már említett többretegű légvédelmi koncepcióhoz, mivel az ESSI lehetőséget biztosít a nemzeti képességek NATO-kompatibilis, regionális rendszerbe történő beágyazására. A kezdeményezés emellett mérsékli az egyoldalú beszerzések költségkockázatait, és elősegíti a kritikus infrastruktúra védelmének kollektív megközelítését.

A légvédelmi dimenzió mellett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak azok az együttműködések, amelyek a pilóta nélküli repülőeszközök tömeges alkalmazására reagálnak. Ennek keretében jött létre az úgynevezett drónfal-koalíció, amely a drónok és egyéb alacsonyan repülő, kis észlelhetőségű fenyegetések elleni védekezés képességeit kívánja fejleszteni.⁶⁵ Magyarország csatlakozása ehhez a kezdeményezéshez szorosan összefügg az NSS 2025 felismerésével, hogy az olcsó, tömegesen alkalmazható eszközök stratégiai hatása aránytalanul nagy lehet. A drónellenes képességek fejlesztése nem csupán katonai, hanem nemzeti biztonsági kérdés is, hiszen ezek az eszközök alkalmasak határbiztonsági, objektumvédelmi és kritikus infrastruktúrát érintő fenyegetések megjelenítésére is.

Az ESSI és a drónfal-koalíció mellett jelenleg legalább nyolc európai *ad hoc* képesség-koalíció működik, amelyek különböző területekre – így tűzérségilőszer-ellátásra, logisztikai támogatásra, kiképzésre, illetve páncélozott erők fejlesztésére – fókuszálnak. Ezek közös jellemzője, hogy nem kívánják kiváltani sem a NATO, sem az EU védelmi struktúráit, hanem azokat kiegészítve, gyakorlatorientált módon kezelnek konkrét képességhiányokat. Magyarország számára ezek az együttműködések lehetőséget biztosítanak arra, hogy nemzeti prioritásait célzottan érvényesítse, miközben elkerüli az önálló, izolált képességfejlesztés magas költségeit.

Az említett *ad hoc* vagy rugalmas koalíciókat egészítik ki az Európai Unió Állandó Strukturált Együttműködésének (Permanent Structured Cooperation – PESCO) projektjei, amelyek a képességfejlesztésnek hosszabb távú, intézményesebb keretet adnak. Magyarország több PESCO-projektben is érintett, különösen a katonai mobilitás, a logisztika, a kiképzés és a vezetés-irányítás területén. A PESCO jelentősége az NSS 2025 szempontjából abban van, hogy hozzájárul az európai stratégiai önállóság erősítéséhez anélkül, hogy gyengítené

⁶⁴ Wachs 2023.

⁶⁵ Watling–Bronk 2024.

a NATO központi szerepét. Ezzel összhangban a magyar részvétel nem alternatívát, hanem erősokszorozót jelent a szövetségi rendszerben betöltött szerephez.

Kijelenthető, hogy a lég- és rakétavédelemhez kapcsolódó európai koalíciókban való magyar részvétel nem az NSS 2025 által deklarált irányvonal közvetlen következménye, hanem inkább az abból fakadó stratégiai környezethez való európai alkalmazkodás része. Az Egyesült Államok nagyhatalmi prioritásváltása és a szövetségesekkel szembeni elvárások átalakulása olyan helyzetet teremt, amelyben az európai államok – köztük Magyarország – saját biztonságuk érdekében kényszerülnek regionális és tematikus együttműködések megerősítésére. Ezek az együttműködések egyszerre szolgálják a nemzeti szuverenitás védelmét, a regionális felelősségvállalás erősítését és a szövetségi interoperabilitás növelését. A Magyar Honvédség számára mindez konkrét, mérhető képességfejlesztési előnyt jelent, különösen a légvédelmi, a drónellenes és az integrált védelem területén.

Logisztika, ellátási lánc, ipari bázis

A 2025-ös stratégia gazdasági és ipari dimenziója nem kiegészítő, hanem központi elem. A dokumentum megfogalmazása szerint az amerikai nemzeti erő alapja az *„erős ipari szektor, amely képes kielégíteni mind a békeidőben, mind a háború idején felmerülő termelési igényeket”*,⁶⁶ ezért *„a gazdaság reindustrializálása, az ipari termelés visszatelepítése”*⁶⁷ szükséges. A védelmi ipar vonatkozásában ez úgy értelmezhető, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak nemcsak saját, hanem szövetségesei védelmi ipari bázisának revitalizációjában is érdekeltnek kell lennie. Ezen a logikai irányon haladva hazánk számára a következő következtetések realizálhatók:

- *hazai hadiipari klaszterek kiépítése* (járműgyártás, fegyver- és lőszergyártás, drón- és elektronikai ipar), amelyek képesek a belső szükségletek ellátására, de egyben NATO-ellátási láncokba is bekapcsolhatók, ez a folyamat ma már nyomon követhető;⁶⁸
- *a logisztikai képességek* (vasúti, közúti, folyami szállítás) *fejlesztése*, a raktározási és készletezési képességek erősítése, különös tekintettel a hosszú távú, nagy volumenű hadianyag-utánpótlásra;
- *regionális karbantartó- és javítóbázisok létrehozása*, amelyek nemcsak a Magyar Honvédség, hanem szövetséges erők eszközeit is képesek kiszolgálni.

Az európai trendek abba az irányba mutatnak, hogy a védelmi kiadások növekedése mögött egyre inkább iparpolitikai és versenyképességi megfontolások is állnak.⁶⁹ A magyar védelmi ipar fejlesztése tehát nem kizárólag katonai, hanem gazdaságstratégiai kérdés is.⁷⁰

Regionális szerep – Közép-, Kelet- és Dél-Európa

Az NSS 2025 Európa-fejezete kifejezetten név szerint említi Közép-, Kelet- és Dél-Európát, amikor azt írja, hogy az Amerikai Egyesült Államok célja *„Közép-, Kelet- és Dél-Európa egészséges nemzeteinek építése kereskedelmi kapcsolatok, fegyvereladások, politikai*

⁶⁶ „...a strong industrial sector capable of meeting both peacetime and wartime production demands.” (NSS 2025, 4.)

⁶⁷ „...reindustrialize its economy, ‘re-shore’ industrial production...” (NSS 2025, 13.)

⁶⁸ Ezermilliárdos üzlet... 2024.

⁶⁹ The economic impact... 2025.

⁷⁰ Budai 2025.

együttműködés, valamint kulturális és oktatási csereprogramok által”⁷¹ A térség – köztük Magyarország – nemcsak biztonsági fogyasztóként, hanem prioritást élvező partnerként jelenik meg az amerikai stratégiai gondolkodásban. Hazánk szempontrendszer szerint különösen releváns dimenziók:

- *haderőfejlesztés amerikai technológiával* – a magyar modernizációs programok (páncélos-, tüzérségi, légvédelmi, drón- és szenzorrendszerek) esetében az amerikai technológia – akár közvetlen beszerzés, akár vegyesvállalatok, licencek formájában – szövetségi előnyt jelenthet;
- *a magyar katonai infrastruktúra regionális szerepe* – a kiképzőbázisok, gyakorlóterek, logisztikai csomópontok fejlesztésével hazánk regionális központtá válhat bizonyos képességterületeken (pl. helikopterkiképzés, drónellenes rendszerek tesztelése, többnemzeti gyakorlatok fogadása);
- *két- és többoldalú együttműködések bővítése* – a Nyugat-Balkán és a tágabb régió stabilitása szempontjából Magyarország földrajzi és politikai értelemben is természetes közvetítő lehet, az amerikai stratégia által preferált célzott partnerségek logikájába jól illeszkedik egy olyan magyar szerepfelfogás, amely a kiképzés, a gyakorlatok és a védelmi diplomácia terén kínál hozzáadott értéket.

Az új amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia nem csupán elvárásokat, hanem lehetőségeket is nyit hazánk és ezáltal a Magyar Honvédség számára. A terhek áthelyezésének logikája és az 5%-os védelmi kiadási horizont ugyan jelentős anyagi és politikai terhet jelent, de egyben olyan keretet is teremt, amelyben a Magyar Honvédség regionális szerepe, képességfejlesztési iránya és ipari háttere tudatosan, az amerikai és NATO stratégiai trendjeihez igazodva alakítható. Ennek felismerése és beépítése a magyar védelmi tervezésbe a következő évtized egyik kulcsfeladata lesz.

Természetesen vannak pontok és megállapítások, amelyek közvetett módon befolyásolhatják a hazai stratégiai törekvések alakulását. Ilyen lehet a migráció és a határbiztonság kiemelt szerepe is, mivel az NSS 2025-ben megfogalmazott irányok e tekintetben összhangban állnak Magyarország eddigi megközelítésével, így az Amerikai Egyesült Államokkal való politikai koordináció bizonyos területeken könnyebbé válhat.

Érdekes kérdés lesz a jövőben Kína- és Oroszország-politikánk harmonizálása. Az NSS 2022 kevésbé harmonizált a magyar külpolitikával, és erősebb nyomást helyezett a szövetségesekre a demokratikus normák és az értékalapú külpolitika megerősítése terén. Ez megváltozott, vagy legalábbis nem kap akkora hangsúlyt az NSS 2025 dokumentumban. Mindezek alapján a két stratégiai dokumentum eltérő világképet és eltérő elvárásokat közvetít Európa és benne Magyarország felé. A 2025-ös NSS nagyobb szuverenitást, de súlyosabb anyagi és katonai terheket eredményezhet, illetve jelentős hatást gyakorolhat az európai kapcsolatrendszer védelmi funkcióira is.

AZ NSS 2025 EURÓPA-KÉPE ÉS EURÓPA-STRATÉGIÁJA

A 2025-ös amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia Európáról szóló fejezete már címében is programot hirdet: *Promoting European Greatness – Az európai nagyság népszerűsítése.*

⁷¹ „Building up the healthy nations of Central, Eastern, and Southern Europe through commercial ties, weapons sales, political collaboration, and cultural and educational exchanges...” (NSS 2025, 27.)

A megfogalmazás egyszerre utal nosztalgikusan egy idealizált, „rég” Európára és kritikai módon a jelen állapotokra. A stratégiában a vonatkozó fejezetet a következő szövegezéssel vezetik be: *„Az amerikai tisztviselők hozzászóltak ahhoz, hogy az európai problémákat a katonai kiadások elégtelensége és a gazdasági stagnálás szempontjából vizsgálják. Ebben van igazság, de Európa valódi problémái ennél még mélyebbek.”*⁷² Ez a megfogalmazás rendkívül súlyos, de ezzel alapozzák meg azt a megállapítást, hogy Európát nem csupán gazdasági súlyának csökkenése, hanem egyfajta „civilizációs erózió” is fenyegeti. A dokumentum rögzíti, hogy a kontinens részesedése a globális GDP-ből 1990 óta 25%-ról 14%-ra esett vissza, részben „nemzeti és nemzetközi szabályozások” következtében, amelyek aláássák a kreativitást és a vállalkozói szellemet.⁷³

A stratégia szerint a gazdasági hanyatlásnál azonban még súlyosabb probléma az „egy civilizáció önazonosságának felszámolása”.⁷⁴ A stratégia azt sugallja, hogy Európa „nagyobb problémái” között olyan jelenségek sorakoznak, mint az Európai Unió és más transznacionális szervezetek szuverenitáskorlátozó gyakorlata, a kontinens társadalmi szerkezetét átalakító migrációs politika, a szólásszabadság korlátozásaként értelmezett cenzúra, az ellenzéki politikai erők elnyomása, a drámaian csökkenő születésszámok és a nemzeti identitás, illetve önbizalom gyengülése. A dokumentum drámai mondattal foglalja össze, hogy mi történhet, ha a jelenlegi folyamatok folytatódnak: *„a kontinens 20 éven belül felismerhetetlen lesz.”*⁷⁵ Kérdéses, hogy számos európai állam gazdaságilag és katonailag elég erős marad-e ahhoz, hogy megbízható szövetséges legyen.

Az NSS 2025 Európa-képe tehát kettős, egyrészt éles kritika a „brüsszeli” típusú szabályozási, migrációs és politikai kultúrával szemben, másrészt kifejezett szándék Európa „megmentésére”. A szöveg deklarált célja, hogy az Amerikai Egyesült Államok „segítsen Európának kijavítani jelenlegi pályáját”,⁷⁶ mert szüksége van egy erős Európára ahhoz, hogy sikeresen tudjon versenyezni a globális vetélytársakkal, és megakadályozni, hogy bármely ellenfél dominálja a kontinentst.

Oroszország, Ukrajna és a stratégiai stabilitás

Az NSS 2025 Európa-stratégiájának egyik kulcsfontosságú eleme Oroszország és az ukrajnai háború értelmezése. A dokumentum egyértelműen mutatja, hogy az európai szövetségesek „szinte minden tekintetben jelentős, kemény erőbeli előnyt élveznek Oroszországgal szemben, kivéve a nukleáris fegyverek terén”,⁷⁷ vagyis hagyományos katonai képességekben összességében fölényben vannak. Ennek ellenére – a stratégia szerint – sok európai állam egzisztenciális fenyegetésként érzékeli Moszkvát, ami az amerikai értelmezésben elsősorban a kontinens „önbizalomhiányának” tünete. Talán éppen ezért a stratégia az Amerikai Egyesült Államok érdekeként jelöli meg a „tárgyalások folytatását az ukrajnai ellenségeske-

⁷² „American officials have become used to thinking about European problems in terms of insufficient military spending and economic stagnation. There is truth to this, but Europe’s real problems are even deeper.” (NSS 2025, 25.)

⁷³ NSS 2025, 25.

⁷⁴ „...civilizational erasure...” (NSS 2025, 25.)

⁷⁵ „...the continent will be unrecognizable in 20 years or less.” (NSS 2025, 25.)

⁷⁶ „...help Europe correct its current trajectory.” (NSS 2025, 26.)

⁷⁷ „... enjoy a significant hard power advantage over Russia by almost every measure, save nuclear weapons.” (NSS 2025, 25.)

dések mielőbbi befejezéséről”⁷⁸ – vagyis olyan gyors tűzszünetet és rendezést kíván elérni, amely stabilizálja az európai gazdaságot, csökkenti az eskaláció és a háború kiszélesedésének kockázatát, illetve helyreállítja a stratégiai stabilitást Oroszországgal.

Az ukrajnai háború ebben az értelmezésben nem „végső győzelemig” vívott, nyílt végű konfliktus, hanem egy olyan válság, amelyet a lehető leghamarabb le kell zárni, mert hosszú távon gyengíti Európát és az Amerikai Egyesült Államokat is gazdasági és politikai értelemben.

A stratégia kifejezetten bírálja azt a tényt, hogy a háború „perverz módon” növelte Európa – különösen Németország – külső függőségeit, például azáltal, hogy német ipari szereplők kínai beruházások és orosz energiahordozók új csatornáit felé fordultak. Az amerikai értékelés szerint mindez csökkenti a kontinens autonómiáját, és növeli a Kína–Oroszország-tengely gazdasági befolyását.

Európa mint stratégiai és kulturális tér – a „civilizációs önbizalom” helyreállítása

Az új stratégia nem írja le Európát, sőt hangsúlyozza, hogy a kontinens továbbra is „stratégiai és kulturális létfontosságú” az Amerikai Egyesült Államok számára. Mindezt arra vezeti vissza, hogy a transzatlanti kereskedelem a világ gazdaság egyik pillére, az európai ipar, technológia és energiaszektor a világ élvonalába tartozik, és a kontinens kulturális, tudományos intézményei kiemelt jelentőségűek. Az NSS logikája szerint ezért nem lehet „leírni” Európát, mert ez ellentétes lenne az amerikai érdekekkel is. A stratégia egyértelműen politikai-ideológiai dimenziót ad ennek az európai civilizációs kérdésnek. Az amerikai diplomaták figyelmét arra hívja fel, hogy álljanak ki a „valódi demokrácia, véleménynyilvánítási szabadság”⁷⁹ és az európai nemzetek „egyéni jelleme és történelme” mellett.

A stratégia szövege kifejezetten pozitív fejleményként értékeli a „hazafias európai pártok” növekvő befolyását, amely „hatalmas optimizmusra” ad okot. Ez az amerikai stratégia egyértelműen támogatja azokat a politikai irányzatokat Európában, amelyek szuverenista, migrációkritikus és nemzeti identitást hangsúlyozó narratívát képviselnek.

Európa hosszú távú jövőjével kapcsolatban a dokumentum még provokatívabb kijelentést fogalmaz meg: „legkésőbb néhány évtizeden belül bizonyos NATO-tagállamok többségében nem európaiak lesznek”.⁸⁰ Kérdésként veti fel, hogy ezek az országok vajon ugyanúgy tekintenek-e majd saját szerepükre és a transzatlanti szövetségre, mint a NATO alapító államai. Ez a gondolat a demográfiai és identitáspolitikai trendek stratégiai súlyát emeli ki.

Az amerikai Európa-stratégia prioritásai

A *Promoting European Greatness – Az európai nagyság elősegítése* fejezet nemcsak helyzetképet ad, hanem konkrét programot is. A dokumentum felsorolásszerűen rögzíti, hogy az Amerikai Egyesült Államok „Európára vonatkozó átfogó politikája” milyen prioritásokra épül:

⁷⁸ „... negotiate an expeditious cessation of hostilities in Ukraine...” (NSS 2025, 25.)

⁷⁹ „... genuine democracy, freedom of expression...” (NSS 2025, 26.)

⁸⁰ „... within a few decades at the latest, certain NATO members will become majority non-European.” (NSS 2025, 27.)

- a stabilitás helyreállítása Európán belül és stratégiai stabilitás Oroszországgal – ide tartozik az ukrajnai háború mielőbbi lezárása és a gazdasági-politikai feszültségek mérséklése;
- egy önálló, de az Amerikai Egyesült Államokkal összehangolt, szuverén nemzetállamokból álló Európa – a dokumentum célja, hogy Európa „saját lábán álljon”, és „elsődleges felelősséget vállaljon saját védelméért”,⁸¹ miközben egyetlen ellenérdekelt hatalom sem képes a kontinenst dominálni;
- „ellenállás” – a kontinens aktuális fejlődési pályájával szemben megfogalmazott alternatívák támogatása –, vagyis aktívan támogatni kívánja azokat az erőket, amelyek a jelenlegi integrációs, szabályozási és migrációs gyakorlatokat megváltoztatnák;
- az európai piacok megnyitása és igazságos kezelése az amerikai gazdasági szereplők számára – Amerika törekvése, hogy „az európai piacok megnyitása az amerikai áruk és szolgáltatások”,⁸² valamint „az amerikai munkavállalók és vállalkozások tisztességes kezelésének biztosítása”⁸³ mentén csökkentse az európai protekcionizmust, illetve erősítse saját exportpozícióját;
- Közép-, Kelet- és Dél-Európa felemelése – a stratégia kifejezetten említést tesz a Közép-, Kelet- és Dél-Európa „egészséges nemzetei” megerősítéséről, „kereskedelmi kapcsolatok, fegyvereladások, politikai együttműködés, valamint kulturális és oktatási csereprogramok” útján, ami egyértelmű jelzés, hogy az Amerikai Egyesült Államok a régiót a jövőbeni európai erőegyensúly kulcsterületének tekinti;
- a NATO-bővítés visszafogása – a dokumentum a transzatlanti architektúra egyik problémájaként nevezi meg „a NATO-ról mint folyamatosan bővülő szövetségről alkotott képet”,⁸⁴ és célként jelöli meg ennek a helyzetnek – és a mögötte álló gyakorlatnak – a megváltoztatását;
- Európa bevonása a gazdasági-technológiai versenybe – az Amerikai Egyesült Államok azt várja Európától, hogy aktívabban lépjen fel a „merkantilista túlkapacitás”,⁸⁵ technológiai lopás, kiberkémkedés és egyéb ellenséges gazdasági gyakorlatok”⁸⁶ ellen, vagyis a Kínával és más versenytársakkal szembeni keményebb gazdasági fellépésben is partner legyen.

A leírtak alapján kijelenthető, hogy az NSS 2025 Európa-stratégiája egy kritikus, de nem lemondó Európa-képet azonosít. A dokumentum elutasítja a jelenlegi szabályozási és migrációs trendeket, ugyanakkor deklarálta arra törekszik, hogy egy erősebb, önállóbb, de Amerikával szorosabban együttműködő Európát segítsen kialakítani. Ebben a keretben Közép-Európa – és benne Magyarország – nem csupán elvárások címzettje, hanem potenciális stratégiai partner, amelynek mozgásterét jelentősen meghatározza, hogyan tudja saját nemzeti érdekeit összehangolni az NSS 2025-ben kijelölt amerikai Európa-stratégiával.

⁸¹ „...take primary responsibility for its own defense...” (NSS 2025, 27.)

⁸² „...opening European markets to U.S. goods and services...” (NSS 2025, 27.)

⁸³ „...ensuring fair treatment of U.S. workers and businesses...” (NSS 2025, 27.)

⁸⁴ „...perception... of NATO as a perpetually expanding alliance...” (NSS 2025, 27.)

⁸⁵ A globális gazdasági versenyt torzító jelenségek.

⁸⁶ „...mercantilist overcapacity, technological theft, cyber espionage, and other hostile economic practices...” (NSS 2025, 27.)

ÖSSZEGZŐ KÖVETKEZTETÉSEK

A 2025-ös amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia olyan paradigmaváltást képvisel az Amerikai Egyesült Államok stratégiai gondolkodásában, amely közvetlen és hosszú távú következményekkel jár Európára és Magyarországra nézve. A dokumentum szakít azzal a felfogással, amely a poszthidegháborús korszakban az Amerikai Egyesült Államokat a nemzetközi rend fenntartójának szerepébe helyezte, és egy szuverenitás-központú, a terhek megosztását hangsúlyozó megközelítést vezet be. Az NSS 2025 Európát egyszerre látja gazdasági és társadalmi értelemben hanyatló, ugyanakkor a globális versenyben nélkülözhetetlen térségként. Ebből a kettősségből fakad az a törekvés, hogy Amerika a kontinens „korrekcióját” stratégiai érdekek tekinti. A dokumentum világossá teszi, hogy Európának – benne Magyarországnak – nagyobb felelősséget kell viselnie saját biztonságáért, és a jövőben kevésbé számíthat arra, hogy az Amerikai Egyesült Államok korlátlanul átveszi a régió stabilizációjának terheit.

A Magyar Honvédség számára ez a stratégiai fordulat több szinten jelent kihívást és egyben lehetőséget. Egyrészt az 5%-os védelmi kiadási cél, valamint az olcsó, tömeggyártható drón- és rakétavédelmi rendszerek preferálása olyan fejlesztési irányokat jelöl ki, amelyek átalakítják a honvédség technológiai és doktrinális alapjait. Másrészt a hazai hadiipar és logisztikai kapacitások fejlesztése nemcsak katonai, hanem gazdaságstratégiai kérdéssé is válik, amelyben Magyarország potenciálisan regionális csomóponttá léphet elő. A dokumentum különösen kedvező szerepet szán Közép-, Kelet- és Dél-Európának, ami politikai és biztonságpolitikai együttműködési lehetőségeket nyit hazánk előtt. Mindezek alapján a Magyar Honvédség előtt álló feladat nem csupán a reagálás az új amerikai elvárásokra, hanem az ezekben rejlő lehetőségek stratégiai kiaknázása is.

A *National Security Strategy of the United States of America 2025* arra figyelmeztet, hogy a következő évtizedben a magyar védelmi tervezés sikerét az fogja meghatározni, mennyire tudja a Magyar Honvédség a képességeit és az ipari háttérét összehangolni a szövetségi rendszer megváltozott működési logikájával. A stratégia értelmezése ezért nem pusztán elemzési, hanem alkalmazási feladat is, olyan döntések sorozata, amelyek hosszú távon befolyásolják hazánk biztonságát és a honvédség regionális pozícióját.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- *A honvédelmi költségvetés továbbra is garantálja Magyarország biztonságát és a haderő-fejlesztést.* honvedelem.hu, 2024. 11. 15. <https://honvedelem.hu/hirek/a-honvedelmi-koltsegvetes-tovabbra-is-garantálja-magyarország-biztonsagát-es-a-haderőfejlesztést.html> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- Budai Balázs: *Robbanóanyag-gyár, páncéltörő rakéták, helikopter-alkatrészek – felpörgött a magyar hadiipar.* Index, 2025. 10. 14. <https://index.hu/gazdasag/2025/10/14/robbanoanyag-loszer-hadsereg-honvedseg-haditechnologia-vedelmi-ipar-hadiipar/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- Checherita-Westphal, Cristina et al.: *Fiscal aspects of European defence spending: implications for euro area macroeconomic projections and associated risks.* ECB Economic Bulletin, Issue 5/2025. https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2025/html/ecb.ebbox202505_07~d1ab88c6b1.en.html (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)

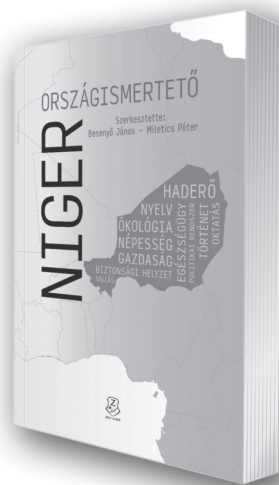
- Clapp, Sebastian: *EU defence funding*. European Parliamentary Research Service, 2025. 10. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/777937/EPRS_ATA\(2025\)777937_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/777937/EPRS_ATA(2025)777937_EN.pdf) (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- Csiki Varga Tamás – Tálás Péter: *Erő és diplomácia – Az Egyesült Államok stratégiai érdekei és lehetőségei a Biden-kormányzat időszakában*. Nemzet és Biztonság, 2022/1., 17–48. <https://doi.org/10.32576/nb.2022.1.2> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- *Defence expenditures and NATO's 5% commitment*. NATO, 2025. 06. 27. <https://www.nato.int/en/what-we-do/introduction-to-nato/defence-expenditures-and-natos-5-commitment> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- *Defence expenditure of NATO countries (2014–2025)*. NATO, 2025. <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/finance/def-exp-2025-en.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- *EU finalizes \$176 defence loans, with Poland taking largest share*. Reuters, 2025. 09. 09. <https://www.reuters.com/world/eu-finalizes-176-billion-defence-loans-with-poland-taking-largest-share-2025-09-09/> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- *EU Member States' defence budgets*. EP Think Tank, 2025. 05. 07. <https://epthinktank.eu/2025/05/07/eu-member-states-defence-budgets/> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- *Ezermilliárdos üzlet: térképen mutatjuk a magyarországi hadigyarakat*. Mandiner, 2024. 02. 15. <https://mandiner.hu/belfold/2024/02/ezermilliardos-uzlet-terkepen-mutatjuk-a-magyarorszag-i-hadigyarakat> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- *FM: NATO commitment to increase spending is a great opportunity for Hungary*. About Hungary, 2025. 06. 25. <https://abouthungary.hu/news-in-brief/fm-nato-commitment-to-increase-spending-is-a-great-opportunity-for-hungary> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- *Funding NATO*. NATO, 2025. 09. 03. <https://www.nato.int/en/what-we-do/introduction-to-nato/funding-nato> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- Haraszi Gyula: *Magyarország a NATO élcsapatában*. Magyar Nemzet, 2024. 12. 06. <https://magyarnemzet.hu/belfold/2024/12/magyarorszag-a-nato-elcsapataban> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- *Háborúellenes 2026-os költségvetés, a gyermekes családok az első helyen*. kormány.hu, 2025. 05. 21. <https://kormany.hu/hirek/haboruellenes-2026-os-koltsegvetes-a-gyermekes-csaladok-az-elso-helyen> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- *Hungary submits National Investment Plan in SAFE*. Budapest Business Journal, 2025. 12. 02. <https://bbj.hu/politics/foreign-affairs/eu/hungary-submits-national-investment-plan-in-safe/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- Maślanka, Łukasz: *Imperfect balance: the EU's defence loan mechanism (SAFE)*. Centre for Eastern Studies, 2025. 05. 28. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2025-05-28/imperfect-balance-eus-defence-loan-mechanism-safe> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- *National Security Strategy*. The White House, 2022. 10. 12. www.dau.edu/sites/default/files/Migrated/CopDocuments/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- *National Security Strategy of the United States of America*. The White House, 2025. 11. www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- Szenes Zoltán: *Vissza a jövőbe? A NATO előretolt védelmi koncepciója*. Öt Kontinens Új folyam, 2025/2., 205–234. <https://doi.org/10.61498/OK2025-1.10/> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- *The economic consequences of surging defense spending*. Kiel Institut, 2025. 02. 14. <https://www.kielinstitut.de/publications/news/guns-and-growth-the-economic-consequences-of-surging-defense-spending/> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)

- *The economic impact of higher defence spending.* Economy and Finance, 2025. 05. 19. https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/spring-2025-economic-forecast-moderate-growth-amid-global-economic-uncertainty/economic-impact-higher-defence-spending_en (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- *The Hague Summit Declaration.* NATO, 2025. 06. 25. <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2025/06/25/the-hague-summit-declaration> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)
- Wachs, Lydia: *Russian missiles and the European Sky Shield Initiative: German plans to strengthen air and missile defence in the current threat environment.* EconStor, 2023. 08. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/279935/1/1854260944.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 30.)
- Watling, Jack – Bronk, Justin: *Protecting the Force from Uncrewed Aerial Systems.* Royal United Services Institute (RUSI), 2024. <https://static.rusi.org/protecting-the-force-from-uncrewed-uas.pdf> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 03.)

NIGER

ORSZÁGISMERTETŐ

A Nigerről szóló országismerető nem feltétlenül – és nem csupán – a tudomány művelőinek szól, hanem elsősorban és általában mindazoknak, akik érdeklődnek Afrika ezen térsége, illetve az itt található politikai entitások iránt. Ebben a hiánypótló kötetben egy szaharai-szäheli állam bemutatására vállalkoztak a szerzők, megjelentetésének aktualitását pedig részben megadja a szubszaharai Afrikában zajló hatalomátvételek sorozatából álló folyamat, amely sokak szerint egy geopolitikai átrendeződéssel párhuzamosan zajlik. A csaknem 400 oldalas kötetben a hat szerző a nigeri államtér külső és belső fejlődése sajátosságainak, változó társadalmi-gazdasági témintázatainak, történelmi, demográfiai és biztonságpolitikai kihívásainak felvázolására vállalkozott, beleértve a földrajzi és biogeográfiai jellemzőket is. A hét nagyobb tartalmi egységből álló munka – amely akár önálló tanulmányként is hasznos olvasmány – arra törekszik, hogy Niger bemutatása mellett hasznos regionális helyzetképet, útmutatást nyújtson a téma iránt érdeklődők számára.

2025
puhatáblás
magyar nyelvű
380 oldal
térképmelléklettel

6900,-

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában
(shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó
könyv- és térképboltjában (1024 Budapest,
Fillér utca 14.) **10% KEDVEZMÉNNYEL**
vásárolható meg.

Csiki Varga Tamás:

BŐVÜLŐ SZEREPFELFOGÁS, CSÖKKENŐ KÉPESSÉGEK

A Magyar Honvédség helyzete és fejlődése 1999–2015 között

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.2

ÖSSZEFOGLALÓ: Egy ország védelempolitikáját leginkább a nemzetközi biztonsági környezet és annak percepciója, illetve a védelemmel kapcsolatos nemzeti és szövetségi célok, elképzelések határozzák meg. Lényegében az, hogy milyen az ország biztonsági környezete, s miként vélekedik erről a társadalom és a politikai elit. Magyarországon 1999–2015 között – a NATO-csatlakozástól a Magyar Honvédség (MH) hidegháború utáni legjelentősebb technikai modernizációjának meghirdetéséig tartó időszakban – sem a társadalom, sem a politikai vezetés nem érzékelt olyan jellegű katonai fenyegetést, amely a Magyar Honvédség jelentős fejlesztését indokolta volna.¹

KULCSSZAVAK: stratégiai folyamatok, védelmi trendek, védelmi költségvetés, modernizáció, képességvesztés, átalakítás, nemzetközi szerepvállalás

A SZERZŐRŐL:

Csiki Varga Tamás (PhD) tudományos főmunkatárs (Nemzeti Közzolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézet) (ORCID: 0000-0003-3971-8231; MTMT: 10038765)

STRATÉGIAI FOLYAMATOK

A védelempolitikát döntően a biztonság gazdasági és szociális dimenziója határozta meg. A magyar döntéshozók az ország biztonsági környezetét alapvetően javulónak tekintették, elsősorban hazánk, illetve a szomszédos államok NATO- és EU-csatlakozásának, valamint a Nyugat-Balkán stabilizációjának köszönhetően. Magyarország is az észak-atlanti szövetség és az Európai Unió tagjainak azon többségéhez tartozott, amelyben a moszkvai vezetés növekvő agresszivitásához kapcsolódó biztonságpolitikai perspektívákat háttérbe szorította a 2008-as grúz–orosz háborút követő nemzetközi pénzügyi-gazdasági válság.² A magyar közvélemény, beleértve a politikai elitet is, számos közép-kelet-európai társadalommal ellentétben, nem tartotta közvetlen fenyegetésnek a 2014-ben elkezdődő orosz–ukrán háborút sem, jöllehet, elfogadta a NATO és az EU kritikus értékelését.³ Az első biztonságpolitikai sokkot a 2015-ös európai migrációs és menekültválság okozta: Magyarország a Közel-Keletről és Afrikából kiinduló migrációs hullám által leginkább érintett európai tranzitországok közé

¹ Etl–Tálas 2020, 104.

² Tálas 2014a, 29.

³ Etl 2020, 83, 89–90.

tartozott.⁴ A migráció kezelése azonban nem igényelt klasszikus katonai fellépést, a honvédségre a műszaki határzár kiépítése és a határellenőrzés kiegészítő, ugyanakkor megterhelő feladatai hárultak.

A korabeli elemzők a NATO-tagságot történelmi jelentőségű és Magyarország biztonságát jelentősen erősítő fejleménynek értékelték.⁵ A politikai elitet azonban ez nem ösztönözte a védelmi ráfordítások emelésére. Sőt, épp az ellenkezője történt: a magyar védelmi költségvetés 2003-tól 2014-ig reálértéken folyamatosan csökkent.⁶ Ebben szerepet játszott az is, hogy Magyarország nem a területvédelmet prioritásként kezelő NATO-ba lépett be, miként azt az 1990-es évek elején eredetileg tervezte. A Szövetség ugyanis a kooperatív biztonság jegyében előbb a stabilitás és biztonság kiterjesztését (bővítés és partnerkapcsolatok), majd pedig a nemzetközi missziókat kezelte prioritásként. Az ezekben vállalt aktív részvétel 1999-től az újonnan belépő tagok számára is kiemelt feladattá, sőt elvárássá vált. Jóllehet a NATO az 1990-es években és a 2000-es évek első évtizedében fenntartotta az 5. cikkely szerinti területvédelem fontosságát is, a stratégiai prioritások sorrendjében csak a 2014-es orosz–ukrán konfliktus hozott változást. Ennek hatására a szövetség newporti csúcstalálkozóján ismét a területvédelmet helyezték a NATO stratégiájának középpontjába.⁷

A magyar védelempolitikát az 1999 és 2015 közötti években tehát a NATO-követelményekhez (elsősorban a magyar missziós részvételhez) való kényszerű alkalmazkodás, illetve a tagsági kötelezettségek legköltséghatékonyabb „megoldása” jellemezte. Ezek határozták meg a honvédség technikai fejlesztésének irányait és ambícióit. A NATO missziós elvárásainak való megfelelés még az olyan kulcsfontosságú lépések mögött is megtalálható volt, mint a Magyar Honvédség hivatásos, professzionális haderőre való áttérése (2004).

Az EU-csatlakozás ennél lényegesen mérsékeltebb hatásokkal járt: a magyar védelempolitika és a honvédség is sikerrel integrálódott a fokozatosan fejlődő közös biztonság- és védelempolitika szabály- és intézményrendszerébe. Kisebb erővel szerepet vállalt az EU stabilizációs és támogató műveleteiben, illetve az EU-harccsoportok közül az olasz–szlovén–magyar („MLF”), később pedig a lengyel–magyar–szlovák–cseh („V4”) harccsoport létrehozásában és készenléti időszakaiban.

A költséghatékonyaságra való törekvés ugyanakkor azzal is járt, hogy a NATO- és az EU-csatlakozást követően folytatódott a magyar honvédség alulfinanszírozottsága, létszámának csökkenése, technikai eszközeinek elöregedése, illetve képességvesztése. Paradox módon leginkább 2004 után, amikor a Magyar Honvédség hivatásos haderővé vált. A haderő modernizációját megnehezítette az is, hogy 1999 és 2010 között egyetlen magyar kormány sem kapott bizalmat két kormányzati ciklusra, sőt, négy korabeli kabinet a kormányzati ciklus teljes négy évét sem töltötte ki. Márpedig az olyan nagy elosztórendszerek átalakításához és modernizálásához, mint a haderő, több cikluson átnyúló, következetes politikai akarat szükséges. A Magyar Honvédség komoly és átfogó modernizációjához azonban hiányzott a politikai konszenzus a parlamenti pártok között.

Részben az előzőekből fakadt, hogy mind a 2002-es, a 2004-es és a 2012-es nemzeti biztonsági stratégiákban, mind pedig a 2009-es és 2012-es nemzeti katonai stratégiákban megfogalmazott célok és feladatok végrehajtásának részletei erősen hiányosak voltak. Ezt

⁴ Juhász et al. 2017, 14–15.

⁵ Martinusz 1999.

⁶ Csiki 2019, 79.

⁷ Csiki et al. 2014, 116.

akkor is fontos megjegyezni, ha egyébként egyre kiforrottabbá vált a magyar stratégiaalkotás, sőt ez volt az az időszak, amikor kialakult a stratégiai dokumentumok magyar rendszere. A helyzetértékelés és a feladatszabás stratégiái egyre pontosabbá és összetettebbé váltak. Hitelesebben közvetítették a politikai elit biztonságról és védelemről alkotott percepcióját is, amelyben mindvégig meghatározó szerepe volt a NATO- és az EU-tagságnak. Pontosabban írták le Magyarország biztonságpolitikai környezetét is, hiszen míg a 2002-es és a 2004-es nemzeti biztonsági stratégiákban a veszélyek között nem szerepelt a hagyományos katonai fenyegetés, a 2012-es stratégia, igaz, hosszabb távon is alacsony valószínűséggel, már megemlítette. Más kérdés, hogy ebben az időszakban a forrásszűkösség és a politikai akarat hiánya miatt a stratégiák teljesítéséhez szükséges eszközök és erőforrások nem álltak rendelkezésre.⁸

VÉDELMI KIADÁSI TRENDEK

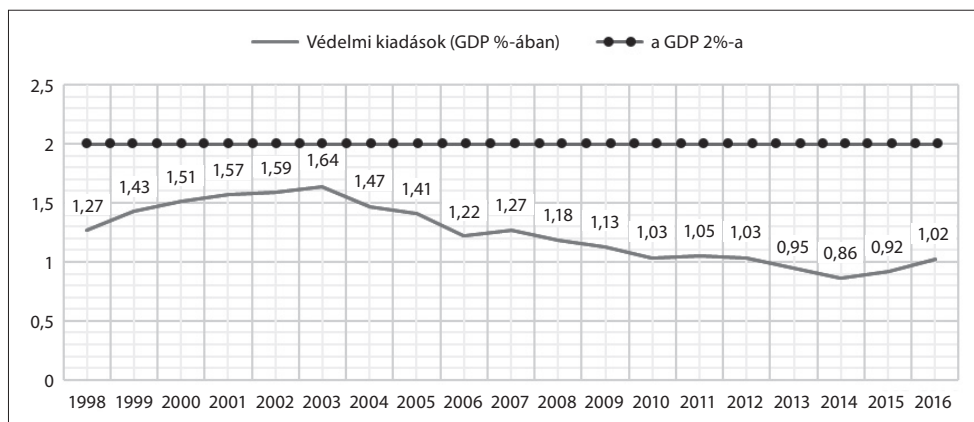
Egy ország biztonság- és védelempolitikájának sikere leginkább attól függ, hogy a politikai vezetés – e területek megfelelő képességekkel való felruházásához – folyamatosan biztosítja-e a szükséges erőforrásokat. Ezek felmérése pedig az ország biztonsági környezetének objektív fenyegetései, a lakosság és a politikai vezetés erről alkotott szubjektív percepciója, illetve a haderőre háruló feladatok alapján végezhető el. Utóbbiakat a magyar jogrendben a honvédelmi törvények, illetve azok módosításai tartalmazzák. 1999–2015 között három honvédelmi törvény volt érvényben (az 1993-as, a 2004-es és a 2011-es), melyeket két alkalommal új elemekkel módosítottak: 1998-ban a Magyar Honvédség feladatrendszerét a NATO-csatlakozás nyomán széles körűvé vált nemzetközi feladatokkal, míg 2015-ben – a migrációs válság hatására – az MH határőrizetben való részvételével egészítették ki. Az 1998-as módosítást azért hangsúlyozzuk, mert egyértelműen jelezte, hogy a magyar politikai vezetés már előzetesen is tisztában volt azzal, hogy a NATO- és az EU-csatlakozás az ezredfordulón olyan minőségi változást jelent majd, ami a honvédelmi feladatok, képességek és intézményrendszer terén új követelményeket fogalmaz meg, amelyekre az erőforrások tekintetében is készülni kell (kellett volna).

A NATO-csatlakozás tehát jelentősen kibővítette a Magyar Honvédség feladatait és ezzel párhuzamosan forrásigényét is. A már említett szövetségesi missziókban való részvétel mellett a legrobusztusabb költségek a washingtoni szerződés 3. cikkelyéből fakadtak, amely szerint a Szövetség tagjai „külön-külön és együttesen, folyamatos és hathatós önségély és kölcsönös segítség útján fenntartják és kifejlesztik egyéni és kollektív védelmi képességüket”.⁹ Vagyis az ország (terület)védelmi képességeinek a NATO-elvárásokhoz való fokozatos felzárkóztatását írta elő. Ez utóbbi azonban Magyarországon olyannyira elmaradt, hogy az 1999–2015 közötti időszakot a védelmi kiadások és haditechnikai modernizáció szempontjából akár „tizenöt szűk esztendőként”, avagy elvesztegetett lehetőségként is jellemezhetnénk. Mert bár a NATO-csatlakozás felkészülési időszakától viszonylag dinamikusán növekedni kezdett a magyar védelmi költségvetés, s 2003-ig mintegy háromszorosára bővült, a korabeli kormányok azonban sem ekkor, sem a későbbieknek nem biztosították a feladatok bővüléséből fakadó ténylegesen megnövekedett forrásigényt. A magyar védelmi kiadások nem csupán elmaradtak a NATO által a prágai csúcson hivatalosan is megfogalmazott kétszáza-

⁸ Ignáth, 2009; Kiss 2012; Budai 2021.

⁹ Észak-atlanti Szerződés 1949.

lékos GDP-arányos elvárástól, de 2004 és 2015 között folyamatosan növekedett az eltérés a megvalósult magyar védelmi kiadások és a GDP-arányos kétszázalékos szint között.¹⁰

1. ábra A magyar védelmi kiadások 1998 és 2016 között (a GDP %-ában)

Forrás: Csiki Varga – Lázár 2021, 4.

Számos oka volt annak, hogy a magyar politikai elit a haderőre ebben az időszakban sem volt hajlandó komoly forrásokat fordítani.¹¹ A már említettek mellett, hogy a biztonság és védelem a lakosság számára nem katonai, hanem elsősorban gazdasági és szociális, valamint társadalmi kérdés, illetve Magyarország környezetében nem érzékelhető hagyományos katonai fenyegetés, közrejátszott a honvédség múlt rendszerből örökölt pazarló struktúrája, ami miatt a fegyveres erők hatékonysága a források növekedése esetén is romlott. A kormányok tehát – a hivatásos haderő 2004-es létrehozását megelőzően – nem szívesen szántak jelentős összegeket a honvédségre, a társadalom pedig nem tiltakozott emiatt.¹²

A NATO-csatlakozást követő években a Magyar Honvédséget érintő felülvizsgálatok (2003-ig) lényegében a pazarló rendszer felszámolásának mikéntjét igyekeztek meghatározni. Érdemes megjegyezni, hogy a magyar gazdaság 2006 és 2012 között több mint fél évtizedes pénzügyi-gazdasági válságot élt meg, s ilyenkor a védelmi szféra a szűkülő erőforrások elosztási hierarchiájában mindenütt hátrébb szorul.¹³ Mindent összevetve tehát jelentősen leszűkíthető azoknak az éveknek a száma, amikor nehéz volt objektív magyarázatot találni a védelmi szféra alulfinanszírozottságára.

A védelmi költségvetés az 1998 és 2003 közötti években 100 milliárd forintról 300 milliárdra nőtt, majd 2008-ig 300–330 milliárd forint közötti 10 százalékos mozgástérrel stabilizálódott. Ez azonban a védelmi infláció miatt, amely a társadalmi fogyasztói kosarakhoz képest mindig magasabb, valójában már ekkor a költségvetés reálértékének folyamatos csökkenését jelentette. A 2008–2012 közötti nemzetközi pénzügyi-gazdasági válság még a legfontosabb európai NATO-tagok körében is a haderők személyi és eszközállományának, nemzetközi ambíció-szintjének, műveleteik földrajzi fókuszának, intenzitásának és fenntarthatóságának, a védelmi

¹⁰ Csiki Varga – Lázár 2021, 6.

¹¹ Csiki 2014, 77–79.; Csiki 2019: i. m. 78.

¹² Tálas 2014b, 10.

¹³ Matolcsy 2020.

kutatás-fejlesztésre fordított erőforrásoknak, a beszerzési és modernizációs programoknak, illetve a többnemzeti képességfejlesztési programoknak a csökkentéséhez vezetett. Ebben az időszakban a magyar védelmi költségvetés még nominális értelemben is csökkent, ami a honvédséget évekre képességvesztési spirálba taszította. Bár a kormány 2012-től kísérletet tett a védelmi költségvetés konszolidációjára, a csökkenés valójában 2014-ben elérte a mélypontot.¹⁴ 2003 után 2015 volt az első olyan év, amikor a védelmi költségvetés reálértéken számolva is viszonylag jelentősen növekedett, de a megvalósult kiadások és a GDP két százaléka közötti különbség még ebben az évben is növekedett.¹⁵

A védelemre fordított erőforrásokat számos változás befolyásolta: a sorkatonai szolgálat felfüggesztése és a honvédelem hivatásos-szerződéses állományú katonákra való alapozása; az MH nemzetközi szerepvállalásának jelentős kibővülése (Koszovó, Irak, Afganisztán), majd pedig az uniós csatlakozás, hogy csak a legfontosabbakat említsük. A kormányok azonban nem biztosították az ehhez szükséges többletforrásokat, sőt gyakran úgy tűnt, mintha a NATO- és EU-csatlakozás elérését követően a hagyományos (terület)védelmi képességek fenntartása már nem lenne fontos a politikai vezetésnek, s a haderőt csak „maradékélen” hajlandó finanszírozni. (Azaz: amikor a költségvetés tervezésekor már minden más alrendszer finanszírozásáról döntöttek, a „maradék” jut a honvédségnek.) A katonai vezetés pedig nem emelt elég határozottan szót e gyakorlat ellen, csupán a nemzetközi szerepvállaláshoz szükséges feltételeket igyekezett biztosítani. A honvédség ebben az időszakban a JAS Gripen többcélú vadászpilóták lizingjén kívül nem szerzett be nagy fegyverrendszert, csupán kisebb modernizációs programok és részképességek (biolabor, víztisztító képesség) fejlesztése zajlott, amerikai katonai segélyként pedig kisszámú, nemzetközi műveletekben használható új jármű (HMMWV-k és MRAP-ek) érkezett. A finanszírozás helyzetét jól szemlélteti, hogy a Gripen-linging nagyságrendje az évtized végére fojtogató teherré vált, szinte teljesen felemésztette a védelmi tárca költségvetésének fejlesztési forrásait. A honvédség költségvetésén belüli aránya ebben az időszakban 5,8 és 14,8 százalék között mozgott, vagyis soha nem érte el a NATO által (akkor még csak) ajánlott (de ma már elvárt) 20 százalékos szintet. A második Orbán-kormány 2012-ben – döntően éppen a finanszírozási problémák miatt – kezdeményezte a Gripen-szerződés módosítását.¹⁶ Az egyéb fejlesztések elmaradása következtében ugyanakkor a hagyományos hadviseléshez szükséges haditechnikai eszközök abszolút mennyisége és relatív bevetethetősége is folyamatosan csökkent, ez pedig egyre nehezebbé tette a működés fenntartási költségeinek kigazdálkodását is. Végül érdemes megemlíteni azt is, hogy honvédelmi költségvetésén belül a személyi kiadások aránya 1999 és 2015 között 46,7 és 56,4 százalék között mozgott, vagyis mindvégig meghaladta az ideálisnak tekintett 40 százalékot, fenntartva az egyensúlytalanságot a honvédelmi költségvetés felhasználási területei között.¹⁷

MODERNIZÁCIÓ VERSUS KÉPESSÉGVESZTÉS

A következőkben vázlatosan áttekintjük, hogy az 1999–2015 között regnáló hét kormány milyen haderőreformokat hajtott végre, illetve milyen haderőreform-kísérleteket igyekezett megvalósítani, s legfőképpen milyen eredménnyel. Már előzetesen fontos hangsúlyozni,

¹⁴ Csiki 2019: i. m. 78–79.

¹⁵ Csiki Varga – Lázár 2021: i. m. 6.

¹⁶ Farkas 2012.

¹⁷ Csiki Varga 2021, 7–8.

hogy az egyes kormányok nem ugyanolyan erősséggel és mértékben befolyásolták a magyar haderő fejlesztését. Míg egyeseknek határozott elképzelése volt a haderő átalakításának irányáról, mások csupán annyira kívánták működtetni a honvédséget, hogy az többé-kevésbé megfeleljen a szövetségi elvárásoknak.

Az első Orbán-kormány (1998–2002)

Az első Orbán-kormány szembesült a NATO-tagságra való felkészültségünk hiányosságával (elsősorban a KFOR-misszióra való felkészülés nehézségei kapcsán), és gyakorlatilag ennek hatására rendelte el a honvédelem egészét érintő stratégiai felülvizsgálatot, illetve fogalmazta meg a haderő-átalakítás 2000–2010 közötti időszakra tervezett háromlépcsős, hosszú távú programját.¹⁸ A magyar haderő békelétszámát 45 ezer főben megállapító terv szerint a 2003 végéig tartó első ütemben kellett megtörténnie az új szervezeti rendre való áttérésnek, az új diszlokációnak és a létszamarányok kialakításának. Ebben a szakaszban tervezték megalapozni a fenntartási és működési költségsökkentést, javítani kívánták a munka- és életkörülményeket, illetve biztosítani akarták a NATO-interoperabilitás és -alkalmazhatóság legalapvetőbb feltételeit. A terv első szakaszára vonatkozóan fogadta el az Országgyűlés a 2001. évi XCV. törvényt a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról, amely a katonai juttatások emelését is tartalmazta.¹⁹ A 2006 végéig terjedő második ütemben tervezték végrehajtani az életminőséget javító programokat, illetve a hadrafoghatóság és a kiképzettségi szint növelését. A 2010-ig tartó harmadik ütem fő feladata lett volna a haderő képességigényeknek megfelelő technikai korszerűsítése, azonban e tekintetben csupán a JAS-39 Gripen vadászgépek lízingjéről született döntés, a terv számos egyéb részének megvalósítását ugyanis megakadályozta az ellenzéki Magyar Szocialista Párt 2002-es választási győzelme. Ugyancsak e kormányhoz fűződik az utolsó konszenzusos stratégiai dokumentum a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikai alapelveiről, illetve a 2002-ben kidolgozott, de a kormányváltás miatt csak kormányhatározatként elfogadott első magyar nemzeti biztonsági stratégia.²⁰ Jóllehet az első Orbán-kabinet igen határozott elképzelésekkel rendelkezett a haderőreformra vonatkozóan, áttörést mégsem tudott elérni a haderő-átalakítás terén.²¹

A Medgyessy-kormány (2002–2004)

A Medgyessy-kormány rövid regnálásának idejére esik a magyar védelmi szféra egyik legmozgalmasabb időszaka.²² A kormány – brit minta alapján – lényegében újra elvégeztette a védelmi felülvizsgálatot, az erőforrások szigorú számbavétele érdekében és a nemzetközi műveletekhez való erőteljesebb hozzájárulás követelményeinek szempontja alapján. A megismételt felülvizsgálatot a kabinet a biztonsági környezet változásával (2001. szeptember 11., NATO- és EU-bővítés), új típusú kihívások megjelenésével (aszimmetrikus fenyegetések, terrorizmus), a Szövetségen belül erősödő kritikákkal, a NATO-kötelezettségek és a magyar katonai képességek közti szakadék növekedésével, illetve a

¹⁸ Végh 2018a, 42.; 61/2000. (VI. 21.) OGY határozat.

¹⁹ 2001. évi XCV. törvény.

²⁰ 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat; 2144/2002. (V. 6.) kormányhatározat.

²¹ Kern 2009, 18–19.

²² Végh 2018a: i. m. 43–46.; Tóth 2014a: i. m. 15.; Szenes 2022, 72–73.

haderő pénzügyi fenntarthatatlanságával indokolta.²³ A védelmi felülvizsgálat nyomán megszületett honvédelmi reform három célt tűzött a honvédség elé: aktívabban hozzájárulni a szövetségesi feladatokhoz (Afganisztán, Irak), elérni a NATO prágai csúcstalálkozóján elfogadott képességsomagban (*Prague Capabilities Commitment*) vállaltakat, illetve az önkéntes haderőre való áttérést. Ez utóbbi érdekében a kormány 9-ről 6 hónapra csökkentette a sorkatonai szolgálatot, a honvédelmi miniszter pedig rendeletet hozott az önkéntes tartalékos jogviszony létesítésének lehetőségéről.²⁴ A védelmi szektor vezetése a felülvizsgálatot követően szakított a teljes spektrumú haderő fenntartásának célkitűzésével, és bevezette – döntően pénzügyi megfontolások miatt – a szakosodást, a specializálódást, illetve a haderőn belüli modulfejlesztési megoldásokat.

Az átalakítás ekkor is jelentős létszámcsökkenéssel járt: az új cél egy 40 ezer fős haderő lett.²⁵ A takarékosági szempontok miatt jelentősen csökkentették a katonai nehéztechnikát (harckocsik, tüzér- és láncfalpas eszközök), illetve döntést hoztak egyes típusok rendszerből való kivonásáról is.²⁶ A Medgyessy-kormány mondta ki először, hogy a magyar védelempolitikának a NATO- és az EU-tagságra kell támaszkodnia, s hogy nem tekinti reális célnak az önálló magyar védelmi identitás fenntartását.²⁷ Mivel a kormány a maastrichti kritériumok teljesítése érdekében 2004-ben 42 milliárd forintot vont el a honvédelmi költségvetésből – 1,5 százalékra csökkentve a védelemre fordított GDP arányát – a kabinet tervezett haderőreformjának a végrehajtása ellehetetlenült.²⁸

Az első Gyurcsány-kormány (2004–2006)

Az első Gyurcsány-kormány „csak” működtetni akarta a Magyar Honvédséget. A vizsgált időszakban két olyan kormánya is volt Magyarországnak – az első Gyurcsány-kormány, majd a Bajnai-kormány (2009–2010) –, amely nem rendelkezett határozott haderő-átalakítási elképzeléssel. Ez a haderők szempontjából egyébként általában kedvezőnek tekintett állapot azért alakulhatott ki, mert mind a két kabinet csupán az adott kormányzati ciklus második felében regnált, olyankor, amikor az előző kormányok már végrehajtották, de legalábbis elindították a kormány- és pártprogramokban meghatározott átalakítási folyamatokat. Vagyis az első Gyurcsány-kormány időszakában a Medgyessy-kormány alatt megtervezett feladatok végrehajtása/befejezése zajlott.²⁹ Vonatkozott ez az önkéntes professzionális haderőre való átállásra, illetve a 2011-ig hatályban maradó 2004-es honvédelmi törvény megalkotására is, amely gyakorlatilag lezárta a 2002 óta zajló védelmi felülvizsgálatot.³⁰

A második Gyurcsány-kormány (2006–2009)

A második Gyurcsány-kormány programja – a Medgyessy-kormány alatt meghirdetett szemléletet követve – egy modern, „*expedíciós feladatokat tartósan ellátni képes*” honvédség

²³ Iváncsik 2011, 173.

²⁴ Végh 2018a: i. m. 43.

²⁵ 14/2004. (III. 24.) OGY határozat; 15/2004. (III. 24.) OGY határozat.

²⁶ Végh 2018a: i. m. 44.

²⁷ Kern 2009: i. m. 22.

²⁸ Végh 2018b, 3.

²⁹ Végh 2018b: i. m. 3–8.; Tálás 2014a: i. m. 15–16.; Szenes 2022: i. m. 72–73.

³⁰ 2004. évi CV. törvény.

kialakítását tűzte ki célul, amely kisebb létszámmal ugyan, de hatékonyabban képes ellátni az ország védelmét.³¹ Ez a gyakorlatban a Magyar Honvédség létszámának, haderőelemeinek és helyőrségeinek csökkentését jelentette. Míg 2006 végén a Magyar Honvédség 44 helyőrséggel, 78 önálló hadrendi elemmel és 24 890 fős létszámmal rendelkezett, a honvédség létszámáról szóló 2007. decemberi országgyűlési határozat 23 950 főben maximalta a haderő létszámát.³² Ez volt az 1990 utáni időszak legalacsonyabb haderőlétszáma. A kormány haderővel kapcsolatos elképzeléseit és terveit erősen befolyásolta az a már korábban említett tény, hogy 2004 márciusában Magyarország szomszédai közül Szlovénia, Szlovákia és Románia is NATO-tag lett, s ezzel geopolitikai szempontból megszűnt hazánk szövetségen belüli szigetjellege, ami vitathatatlanul növelte az ország biztonságát. A kormány a honvédség reformja terén a haderő intézményrendszerének átalakítására, a katonai szervezetek számának csökkentésére és a vezetés-irányítási rendszer egyszerűsítésére, illetve átalakítására (az Összhaderőnemi Parancsnokság létrehozása), a központi logisztikai és egészségügyi szervezetek átalakítására (a közvetlen HM-ügynökségek – logisztikai, pénzügyi, infrastrukturális –, valamint az Állami Egészségügyi Központ létrehozása), illetve a HM-menedzsment központosítására koncentrált.³³ S jóllehet az észak-atlanti szövetségen belül komolynak tekinthető sikereket ért el – a pápai C-17-es Nehéz Légiszállító Ezred (HAW), illetve a budapesti Katonai-egészségügyi Kiválósági Központ (MILMED COE) létrehozásával –, s ez a kabinet fogadta el Magyarország első nemzeti katonai stratégiáját, sőt 2008 szeptemberében 24 950 főre emelte az MH létszámát is, a második Gyurcsány-kormány tevékenységének egészére mégis leginkább a haderő alulfinanszírozottsága nyomta rá a bélyegét, melynek feltételeit a 2008-as pénzügyi-gazdasági válság csak tovább rontotta.³⁴

A Bajnai-kormány (2009–2010)

A Bajnai-kormány hasonlóan az első Gyurcsány-kormányhoz, csak folytatni tudta elődje kezdeményezéseit.³⁵ Ennek legfontosabb eleme a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség vezetése által kidolgozott új tízéves terv, illetve a stabilizációs politika volt, azonban a Magyar Honvédség és a védelmi szféra finanszírozásának romló feltételein ez a kabinet sem tudott változtatni.

A második Orbán-kormány (2010–2014)

A második Orbán-kormány a 2010-es választások után a haderő szakmai-erkölcsi megújítására, a Honvédelmi Minisztérium vezetési és menedzsmentrendszerének átalakítására, valamint az új humánpolitika kidolgozására és bevezetésére koncentrált.³⁶ Bár a honvédség alulfinanszírozottsága e kormány alatt sem szűnt meg, azonban a védelmi szektorban megvalósított takarékosággal és a Gripen-program pénzügyi szempontú átütemezésével a kabinet még az ellenzék szerint is viszonylag sikeresen segítette elő a

³¹ Végh 2018a: i. m. 45–46.; Tálas 2014a: i. m. 15.; Szenes 2022: i. m. 72.

³² Végh 2018b: i. m. 5.; 106/2007. (XII. 6.) OGY határozat.

³³ Tálas 2014a: i. m. 15.; Szenes 2022: i. m. 72.

³⁴ 1009/2009. (I. 30.) Korm. határozat; 83/2008. (IX. 18.) OGY határozat.

³⁵ Végh 2018b: i. m. 7–8.; Szenes 2022: i. m. 72.

³⁶ Végh 2018b: i. m. 8–11.; Tálas 2014a: i. m. 16.; Szenes 2022: i. m. 73.

hatékonyabb forrásgazdálkodást.³⁷ 2014-re sikerült megállítania a védelmi költségvetés csökkenését is. A második Orbán-kormány nem csökkentette a haderő létszámát sem, sőt a csapatstruktúra megerősítésével stabilizálni igyekezett a Magyar Honvédség 30 ezer fős költségvetési létszámát. Mivel azonban e haderőreform mögött sem volt megnövelt védelmi költségvetés (sőt az ország válságos pénzügyi helyzete miatt 2011-ben jelentős forráselvonásra került sor), a honvédelmi tárca legfőbb feladata ebben az időszakban is a haderő egyszerű működtetése volt. Ugyanakkor a második Orbán-kormány kezdte meg 2010 november–decemberében a Magyar Honvédség önkéntes (védelmi és műveleti) tartalékos rendszerének (ÖTR) tényleges kialakítását, amely a honvédség 2004-es hivatásos haderővé való átalakítása után elmaradt. 2014 közepére 8000 tartalékos katonát kívántak szolgálatba állítani a tárca vezetői, az első önkéntes műveleti tartalékosok (ÖTM) felvétele pedig 2012 januárjában kezdődött meg.³⁸

A kabinet emellett új humánpolitikát dolgozott ki, melynek alapját a katonai szolgálat közszolgálati rendszerbe való beillesztése képezte (ennek keretében megszüntette a korábbi privilégiumok jelentős részét, köztük a legfontosabbat: a korkedvezményes nyugdíjat is), s ennek szimbolikus jeleként a katonai felsőoktatás 2011-től átkerült a Nemzeti Közszolgálati Egyetemre (NKE).³⁹ Fontos politikai jelzés volt ugyanakkor a Magyar Honvédség felé, hogy a költségvetési források elégtelensége és a takarékosági intézkedések mellett is a ciklus végeére 50 százalékos illetményfejlesztésre került sor az MH személyi állományánál.

Tény ugyanakkor, hogy a forrásszűkösség miatt a haditechnikai fejlesztéseket a kormány el sem tudta kezdeni, a folyamatban lévő nagy programokat pedig (például a Gripen vadászgép-lízinget) át kellett ütemeznie. E kabinet ciklusa alatt fogadták el a 2023-ig érvényben lévő 2011-es honvédelmi törvényt, továbbá az ország új nemzeti biztonsági, illetve nemzeti katonai stratégiáját is.⁴⁰ 2013 májusában az Országgyűlés az MH békelétszámát 29 700 főre emelte, ezen belül a polgári alkalmazottak létszámát megduplázta (6670 fő).⁴¹ A négy év folyamán jelentősen bővültek Magyarország európai és regionális védelempolitikai kapcsolatai is: hazánk 2010-től a Közép-európai Védelmi Együttműködés (CDEC) tagja lett, 2013-tól intenzívebb együttműködést kezdtünk az Európai Védelmi Ügynökségen belül (EDA), illetve 2013-ban elmélyült a visegrádi négyek védelempolitikai együttműködése is közös V4 Harccsoport létrehozása által.⁴²

A harmadik Orbán-kormány (2014–2018)

A harmadik Orbán-kormány a hazai biztonság- és védelempolitikai szakértők egyöntetű véleménye szerint a Magyar Honvédség fejlesztése terén a rendszerváltás utáni legjelentősebb fordulatot hajtotta végre.⁴³ Ennek számos oka volt, melyek közül a legfontosabbak: megváltozott biztonsági környezet (elsősorban a 2015-ös migrációs válság okozta stratégiai sokk hatására), az ISIS terrorszervezet szíriai és európai aktivitásának növekedése, valamint a 2014-es ukrajnai események. Az utóbbi kapcsán elsősorban az aszimmetrikus

³⁷ Magyar külkapcsolati bizonyítvány 2013, 58–60.

³⁸ Végh 2018b: i. m. 8–9.; 2010. évi CLXXX. törvény.

³⁹ 2011. évi CLXVII. törvény.

⁴⁰ 2011. évi CXIII. törvény; 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat; 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat.

⁴¹ 35/2013. (V. 16.) OGY határozat.

⁴² Csiki 2017, 129–131., 134–139.

⁴³ Végh 2018b: i. m. 11–19.; Szenes 2022: i. m. 73.

és a hibrid jellegű fenyegetések nem csupán a védelmi képességek megerősítését kényszerítették ki, hanem a honvédelem rendszerszintű átgondolását is. Másodsorban a magyar gazdaság javuló teljesítménye lehetőséget adott a magyar védelmi költségvetés növelésére. Harmadszor, a NATO-politika stratégiai fókusza áthelyeződött a Szövetség alapokmányának 5. és 3. cikkeiből fakadó területvédelmi feladatokra, ami közelebb vitte a Szövetséget a kelet-közép-európai államok 1990-es évekbeli eredeti céljaihoz. Negyedszer, a Magyar Honvédség fegyvereinek és katonai eszközeinek az évtizedek óta elmaradt fejlesztések miatti amortizálódása fenntarthatatlanná tette a védelmi költségvetés maradékelven való kezelését a magyar haderő komoly képességvesztése nélkül. Ötödször, a kelet-közép-európai térségben meginduló haderőreformok és haderőfejlesztési programok azzal a veszéllyel fenyegettek, hogy hazánk szomszédaihoz képest lemarad a NATO-n belüli tagállamok közötti „teljesítményversenyben”. Végül hatodszor, a kormányzó elitnek egyre erőteljesebben megmutatózó meggyőződése volt, hogy Magyarország biztonsági helyzete romlik, az ország pedig egy komolyabb külső fenyegetés esetén elszigetelődhet, akár még saját szövetségi rendszerén belül is, így szüksége van egy operatív, hatékonyan fellépni képes, s elrettentő erővel is bíró haderőre.⁴⁴

A Magyar Honvédség fontosságát a politikai vezetés szemében komoly mértékben növelte az is, hogy a szervezet a katonai feladatok mellett katasztrófavédelmi (például vörösiszap-katasztrófa, árvíz) és rendvédelmi jellegű (például határvédelmi) feladatokra is jól felhasználhatónak mutatkozott. Mindezek együttesen vezettek el oda, hogy a harmadik Orbán-kormány valóban lényeges változásokat hajtott végre a védelempolitikában. Ezekre azonban már nem az általunk vizsgált időszakban került sor.

SZERVEZETI ÁTALAKÍTÁSOK

A vizsgált időszakban hatalmon lévő hét kormány idején a Magyar Honvédség szervezete általánosságban „karcsúsításokon” ment keresztül, ami híven tükrözte az általános képességvesztést. Az 1999–2009 közötti időszakban a Magyar Honvédség struktúráját érintő legfontosabb folyamat a haderő létszámának és szervezeti elemeinek csökkenése volt.⁴⁵ A NATO-csatlakozást megelőzően ugyanis a Magyar Honvédség egy 53 150 főnyi békelétszámú, 139 békeszervezeti hadrendi elemmel rendelkező, formálisan két gépesített hadosztályból (ezen belül öt – három gépesített lövész-, egy vegyes tüzér- és egy műszaki – dandárból) álló, döntően szovjet–orosz technikájú, alulfinanszírozott és csökkenő képességű sorozott haderő volt.⁴⁶ Az első Orbán-kormány stratégiai felülvizsgálatának, majd a Medgyessy-kormány védelmi felülvizsgálatának, illetve a második Gyurcsány-kormány „expedíciós hadsereg” koncepciójának eredményeként a honvédség létszáma 2008-ra 24 950 főre, békeidős hadrendi elemeinek száma pedig 2009-re 33-ra csökkent. Ez azt jelentette, hogy a Magyar Honvédség gerincét két dandár (Tata, Debrecen) adta, miközben döntően továbbra is szovjet–orosz technikájú és alulfinanszírozott, de már hivatásos és szerződéses katonákból álló haderővé vált.

⁴⁴ Orbán Viktor beszéde... 2018; FT 2019; Orbán Viktor: Aki azt... 2022.

⁴⁵ A 2010-ben hatalomra került és azt követően is kétharmados parlamenti többséggel rendelkező Fidesz-kormányok kormányzati ciklusait a Magyar Honvédség alakítása szempontjából érdemes egy egységként kezelni, ezért a 2010–2015 közötti időszakra csak röviden térünk ki. Mint már jeleztük, az első kormányzati ciklust a forráshiány miatt a honvédség fenntartásának, „működtetésének” szellemisége határozta meg. Az érdemi fejlesztéseket is tükröző szervezeti átalakítási lépések 2015-től kezdődően fokozatosan valósultak meg.

⁴⁶ Holló 2002, 78.; 124/1997. (XII. 18.) OGY határozat; Földesi et al. 2016, 92., 198.

Ráadásul az említett csökkentésekre 2003 júliusáig – a Medgyessy-kormány védelmi felülvizsgálatának végső jelentéséig – többnyire az úgynevezett fűnyíróelv szerint került sor, mivel a magyar védelempolitika és az MH irányítói addig hivatalosan egy teljes spektrumú haderő fenntartására törekedtek. Ez pedig azt jelentette, hogy elsősorban a mennyiségi átalakításra koncentráltak (létszámcsökkentés, szervezetleépítés, haditechnikai eszközök kivonása, olcsóbb fenntartás). Ez azonban nem tette hatékonyabbá a magyar haderőt. Elaprózott helyőrségek, kis létszámú, alacsony feltöltöttségű, a kiképzés hatékony végrehajtására alkalmatlan alakulatok jellemezték a honvédséget, amelynek még a viszonylag nagy létszámú, harci erőket magukban foglaló alakulatai sem tudtak – pótlólagos források és előkészítés nélkül – azonnal bevethető erőket kiállítani.

Az egyik legnagyobb problémát éppen az jelentette, hogy a magyar védelempolitika irányítói egészen a NATO-csatlakozásig az alacsony finanszírozás mellett is igyekeztek fenntartani a Magyar Honvédség hagyományos haderőstruktúráját, ami – amellet, hogy a „bonszai hadsereggé” válás útjára terelte a magyar haderőt –, a csatlakozást követően finanszírozhatatlannak bizonyult. Ezzel a gyakorlattal először az első Orbán-kormány igyekezett szakítani, miután a csatlakozást követően és a KFOR-misszióra való felkészülés során szembesült azzal, hogy a Magyar Honvédség felkészültsége, hadrafoghatósága és alkalmazhatósága terén komoly problémák mutatkoztak. Sokatmondó, hogy az ezredforduló időszakában a szárazföldi erők harcoló alakulatainak kívánatos feltöltöttségi arányát 50–80 százalékban határozták meg, s olyan egységek létrehozását írták elő, melyek pótlólagos ráfordítás és felkészítés nélkül is azonnal bevetethők.⁴⁷

A Medgyessy-kormány az újabb felülvizsgálat végéig nem változtatott a haderő struktúráján, majd az első Gyurcsány-kormány végrehajtotta az önkéntes és hivatásos haderőmodellre való váltást, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy a sorozás békeidejű felfüggesztése mellett tovább csökkentette a Magyar Honvédség hadrendi elemeinek és helyőrségeinek számát. Jóllehet a második Gyurcsány-kormány formálisan megkapta a lehetőséget, hogy folytassa korábban meghirdetett haderőreformjának megvalósítását, a kabinet nem igazán tudott/akart élni vele. A Magyar Honvédség – mint már jeleztük –, több tekintetben is e kormány időszakában érte el a legkisebb méretét.⁴⁸ Ebben az időszakban jelentős átalakítások történtek a stratégiai és hadművelleti vezetési szinten: több parancsnokság összevonásával 2007-ben létrejött az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (MH ÖHP), és létrehozták a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségébe tartozó ügynökségek rendszerét (logisztikai, pénzügyi, infrastrukturális), illetve az Állami Egészségügyi Központot.⁴⁹

Jóllehet a Fidesz–KDNP alkotta kormánykoalíció 2010 után viszonylag hamar megkezdte a korábbi védelempolitikai elvek felülvizsgálatát, a védelmi szféra költségvetési helyzetén érdemben csak 2015-től változtatott, s ez az első kormányzati ciklusban jelentősen beszűkítette a haderő átalakításának lehetőségeit. A 2010-es évek első felének egyik legfontosabb szervezeti változása a Magyar Honvédség tartalékos rendszere kiépítésének megkezdése volt, amit a korábbi tervek mellett a 2010 nyarán bekövetkezett árvíz elleni védekezés is erősen motivált. A honvédelmi törvény 2010. decemberi módosítása létrehozta az önkéntes tartalékos rendszer működésének jogi feltételeit, három tartalékos típust engedélyezve: önkéntes művelleti tartalékos, önkéntes területvédelmi tartalékos és önkéntes védelmi tartalékos; sőt az önkéntes tartalékosok ügye bekerült az 2011-ben elfogadott új Alaptörvénybe is. 2014

⁴⁷ Holló 2002: i. m. 83.

⁴⁸ Kern 2009: i. m. 27.

⁴⁹ Szenes 2022: i. m. 72.

közepére 8000 önkéntes tartalékos katonát kívántak szolgálatba állítani, amihez képest 2015 decemberéig 3800 főt sikerült.⁵⁰ További fontos változás volt a katonai pálya közszolgálati rendszerbe való beillesztése, az altisztképzés szervezeti reformja, illetve a honvéd középiskolák rendszerének kiépítése is. Végül a kormány – az integráció szükségességével indokolva – átalakította a magyar nemzetbiztonsági struktúrát is, s 2012 januárjában létrehozta a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal és a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal összevonásával a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot (KNBSZ).

A 2015-től megtervezett, majd 2017-től megvalósított – napjainkban is tartó – átfogó Honvédelmi és haderőfejlesztési program részben e folyamatokat vitte tovább, részben mind az aktív békeidejű, mind a területvédelmi tartalékos állomány és szervezetek tekintetében további fejlesztéseket, módosításokat eszközölt.

NEMZETKÖZI SZEREPVÁLLALÁS

A vizsgált időszak utolsó átfogó szemléletű összegzését a Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalásával kapcsolatban is szükséges elvégezni. Miközben a honvédség békeművelati szerepvállalásának története bőven a 20. századra nyúlik vissza, a NATO- és az EU-csatlakozást követően egyre aktívabbá vált az Európától távol eső térségekben is.⁵¹ Ez a szövetségesek részéről egyrészt politikai elvárás volt a közös fellépés jegyében, másrészt a hazai politikai vezetés az alulfinanszírozottságot és az elmaradó modernizációt ezzel igyekezett kompenzálni.⁵²

A bővülő nemzetközi aktivitást két tényező döntően befolyásolta és erősítette: a válságkezelés és a békefenntartás „népszerűvé” – egyben szükségszerűvé – vált az 1990-es években elszaporodó regionális és helyi válságok, a gyenge államiség tünetei és a transznacionális kihívások terjedése miatt; valamint a terrorizmus (9/11) fenyegetésére adott válaszok következtében, amelyeknek Magyarország is támogatója és részese volt.

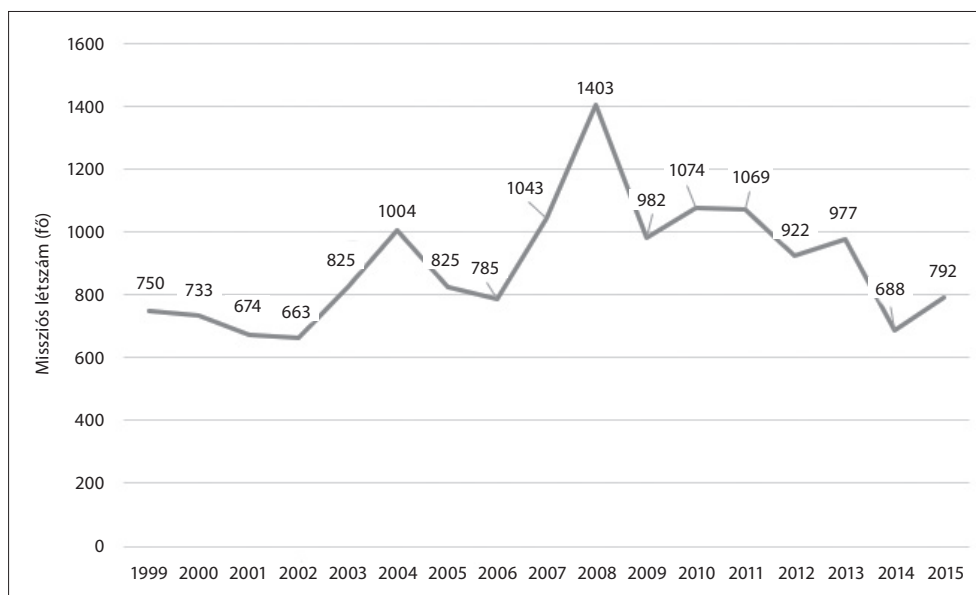
Nemzetközi szerepvállalásra vonatkozó konkrét ambíciószintet először a 2012-es Nemzeti Katonai Stratégia fogalmazott meg hivatalosan, mely szerint „a nemzetközi műveletekben való részvétel sokrétű feladatot jelent, melyekhez – akár stratégiai távolságokban is – hozzá kell tudnunk járulni. Magyarország erre vonatkozó ambíciószintje alapján egy időben ezer főt kész és képes állomásoztatni nemzetközi műveletekben”. Arányaiban ez a nagyságrend a 2004–2014 közötti időszakban valóban teljesült is (2. ábra).

A nemzetközi katonai szerepvállalás középpontjában 1999–2015 között a NATO állt: a magyar katonák kétharmada NATO-műveletekben szolgált (2008-ban 1403 külföldön állomásozó magyar katonából 1102 fő). Emellett a Magyar Honvédség külföldi jelenlétét az EU-, kisebb mértékben pedig az ENSZ- és az egyéb koalíciós szerepvállalások ölelték fel. A Magyar Honvédség művelati szerepvállalása 1999 után földrajzi értelemben is jelentősen kibővült: 1999–2003, majd 2005–2009 között a Nyugat-Balkán (SFOR, KFOR), 2003–2004-ben az iraki kiképző misszió, 2010–2013 között Afganisztán (ISAF) jelentette a legnagyobb művelati elköteleződést. Az ISAF lezárásával ismét a Nyugat-Balkán vált a magyar szerepvállalás fókuszpontjává, jelezve az ország elsődleges érdekszféráját és biztonsági környezetének nemzeti prioritásait.

⁵⁰ Petruska 2016, 95.; Hegedűs 2019, 53–57.

⁵¹ Kiss 2011.

⁵² Szenes 2008.

2. ábra A Magyar Honvédség összesített műveleti létszámadatai 1999–2015 között
(Szerkesztette a szerző)

Forrás: Honvédelmi Minisztérium

Ezeknek a műveleteknek és olyan szövetségi feladatoknak köszönhetően, mint a balti légtérrendészet (*Baltic Air Policing*), a Magyar Honvédség szerepfelfogása 15 év alatt jelentősen bővült. A magyar katonák a „hagyományos” békefenntartó (megfigyelő, ellenőrző, demonstratív jelenlétet biztosító) feladatokon túl, a hazai bázisoktól távol, nemzetközi együttműködésben, sokszor ellenséges környezetben logisztikai, kísérő, őrző-védő, repülőtér-üzemeltetési, újjáépítési, kiképzési-mentorálási, taktikai szintű különleges műveleti, légtérelőrzési stb. feladatokban vettek részt, amelyek jelentős mértékben gazdagították az állomány tudását, készségeit és képességeit, valamint fokozták nemzetközi elismertségét.

ÖSSZEGZŐ KÖVETKEZTETÉSEK

Az 1999–2015 közötti időszakban a Magyar Honvédség meghatározó létszám-, haditechnikai eszköz-, valamint képességvesztést szenvedett el, a megmaradó szervezeti elemek tekintetében pedig jelentős modernizációs hátralékot halmozott fel. Ennek elsődleges oka a kedvező biztonságpercepció, másodlagosan a forráshiány volt – változó politikai figyelem és akarat mellett. Történt mindez akkor, amikor hazánk két szövetségi rendszer tagjává vált, amelyekben a kollektív védelem, valamint a kölcsönös segítségnyújtás és szolidaritás nemzetközi szerződésekben rögzített politikai kötelezettségvállalást is jelentettek, és jelentenek ma is. Ugyanakkor a Magyar Honvédség nemzetközi válságkezelő és stabilizációs műveleti tevékenysége bővülő szerepfelfogással is járt: új feladatkörökkel, új műveleti környezettel, új fegyverrendszerek használatával, szövetségi együttműködésben. A bemutatott időszak adóssága maradt, hogy 2012-ig, a hivatásos, professzionális haderőre való áttérés során elmaradt a megfelelő tartalékos rendszer felállítása. Kialakítása még ma is tart.

A harmadik Orbán-kormány a 2014-ben kezdődő kormányzati ciklusában a romló biztonsági környezet és a javuló gazdasági lehetőségek metszetében láthatott hozzá az átfogó honvédelmi és haderőreformhoz. Ez – az előző két évtized mulasztásaiból, spórolásából, szakmai vagy szakpolitikai hiányosságaiból és féleredményeiből eredően – a modern kori magyar történelem legnagyobb volumenű modernizációjának lehetősége. De nem csupán haditechnikai értelemben, hanem a modern szemléletű, a társadalomba beágyazott, az országvédelemben döntő szerepet játszó, szövetségeseivel hatékonyan együttműködni képes Magyar Honvédség megteremtése tekintetében is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 106/2007. (XII. 6.) OGY határozat a Magyar Honvédség részletes bontású létszámáról. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a07h0106.OGY> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 124/1997. (XII. 18.) OGY határozat a fegyveres erők részletes bontású létszámáról. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=997H0124.OGY> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 14/2004. (III. 24.) OGY határozat a Magyar Honvédség hosszú távú fejlesztésének irányairól. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a04h0014.OGY> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 15/2004. (III. 24.) OGY határozat a Magyar Honvédség részletes bontású létszámáról. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a04h0015.OGY> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 2001. évi XCV. törvény a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0100095.TV> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400105.TV> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 2010. évi CLXXX. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény, valamint egyes törvények ezzel összefüggő módosításáról. Jogtár. <https://njt.hu/jogszabaly/2010-180-00-00> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 2011. évi CLXVII. törvény a korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetéséről, a korhatár előtti ellátásról és a szolgálati járandóságról. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100167.tv> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100113.TV> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 35/2013. (V. 16.) OGY határozat a Magyar Honvédség részletes bontású létszámáról. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a13h0035.OGY> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 61/2000. (VI. 21.) OGY határozat a Magyar Honvédség hosszú távú átalakításának irányairól. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a00h0061.OGY> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 83/2008. (IX. 18.) OGY határozat a Magyar Honvédség részletes bontású létszámáról szóló 106/2007. (XII. 6.) OGY határozat módosításáról. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a08h0083.OGY> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről. Jogtár. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=998h0094.OGY> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)

- A kormány 1009/2009. (I. 30.) kormányhatározata a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról. In: Gazdag Ferenc (szerk.): Magyar kül-, biztonság- és védelempolitikai dokumentumok. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2013, 108–118.
- A Kormány 1035/2012. (II. 21.) kormányhatározata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról; In: Gazdag Ferenc (szerk.): Magyar kül-, biztonság- és védelempolitikai dokumentumok. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2013, 118–133.
- A Kormány 1656/2012. (XII. 20.) kormányhatározata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról. In: Gazdag Ferenc (szerk.): Magyar kül-, biztonság- és védelempolitikai dokumentumok. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2013, 133–145.
- A Kormány 2144/2002. (V. 6.) kormányhatározata a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. In: Gazdag Ferenc (szerk.): Magyar kül-, biztonság- és védelempolitikai dokumentumok. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2013, 65–86.
- Az Észak-atlanti Szerződés (1949). NATO. https://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hu (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Budai Ádám: *The security perception and security policy of Hungary, 1989–2018*. Defence and Security Analysis, Vol. 37, 2021/1., 9–22. <https://doi.org/10.1080/14751798.2020.1831225> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Csiki Tamás: *A gazdasági válság hatása a Magyarországgal szövetséges államok védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére*. Nemzet és Biztonság, 2014/2., 77–100. <https://www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=536> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Csiki Tamás: *A kelet-közép-európai államok védelmi együttműködési törekvései, 2008–2016*. Doktori (PhD-) értekezés. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2017. <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12399/ertekezes.pdf?sequence=1> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Csiki Tamás: *A magyar védelmi kiadások trendjei, 2004–2019*. Nemzet és Biztonság, 2019/1., 76–86. Forrás: <https://doi.org/10.32576/nb.2019.1.7> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Csiki Varga Tamás: *A védelmi kiadások regionális trendjei Kelet-közép-Európában*. SVKI Elemzések, 2021/17. https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemzesek_2021_17.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Csiki Varga Tamás – Lázár Zsolt: *Filling the two percent gap – An update on Hungarian defense spending trends*. ISDS Analyses, 2021/15. [https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/ISDS_Analyses_2021_15_Filling%20the%20two%20percent%20gap%20E2%80%93%20An%20update%20on%20Hungarian%20defense%20spending%20trends%20\(Tamas%20Csiki%20Varga_Zsolt%20Lazar\).pdf](https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/ISDS_Analyses_2021_15_Filling%20the%20two%20percent%20gap%20E2%80%93%20An%20update%20on%20Hungarian%20defense%20spending%20trends%20(Tamas%20Csiki%20Varga_Zsolt%20Lazar).pdf) (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Csiki Tamás et al.: *A NATO walesi csúcstalálkozásának napirendje és értékelése*. Nemzet és Biztonság, 2014/4., 112–128. <https://www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=602> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Etl Alex (2020): *A magyar biztonságpercepció elemzése*. Nemzet és Biztonság, 2020/2., 80–93. o. Forrás: <https://www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=956> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Etl Alex – Tálás Péter: *A magyar biztonságpercepció átalakulása 1999–2019 között*. Nemzet és Biztonság, 2020/2., 94–112. <https://www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=957> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Farkas Cintia: *Gripen-szerződés újratöltve*. 24.hu, 2012. 01. 30. <https://24.hu/belfold/2012/01/30/gripen-szerzodes-ujratoltve/> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Földesi Ferenc et al. (szerk.): *A magyar honvédség negyedszázada. A rendszerváltástól napjainkig*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.

- FT: *Elképzelhető a NATO nélkül az ország biztonsága?* Index.hu, 2019. 03. 05. https://index.hu/belfold/2019/03/05/honvedseg_nato_fejlesztes_europai_hadsereg/ (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Hegedűs János: *A Magyar Honvédség tartalékerejének aktuális helyzete.* Honvédségi Szemle, 2019/4., 46–60. https://real.mtak.hu/125204/1/HSZ_2019_147_3_Hegedus_Janos.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Holló József (szerk.): *A honvédelem négy éve, 1998–2002.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2002.
- Ignáth Éva: *A 2002-ben és a 2004-ben született magyar nemzeti biztonsági stratégiák összehasonlítása.* Grotius, 2009/1., 1–10. http://www.grotius.hu/doc/pub/WPNYUQ/2009_159_ignath_eva_nemzeti_bizti_strat.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Iváncsik Imre: *Egy újabb védelmi felülvizsgálat szükségessége Magyarországon.* Hadtudományi Szemle, 2011/3., 171–178.
- Juhász Attila et al.: *Menekültügy és migráció Magyarországon.* Henrich Böll Stiftung – Political Capital. https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/HUNGARY_BOOK_HU_BOOK_ONLINE.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Kern Tamás: *A rendszerváltás utáni haderőreform-kísérletek.* Szenzor, Budapest, 2009, 1–35. <https://adoc.pub/a-rendszervaltas-utani-haderreformkiserletek.html> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Kiss Petra: *A magyar stratégiai gondolkodás változása a nemzeti biztonsági stratégiák tükrében.* Hadtudomány, 22. évf. 2012/3–4., 68–79. <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/view/6240/4887> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Kiss Zoltán László: *Magyarok a békefenntartásban.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2011.
- *Magyar külkapcsolati bizonyítvány a 2012-es évről.* Haza és Haladás Közpolitikai Alapítvány, Budapest, 2013.
- Martinusz Zoltán: *Felelősség és lehetőség.* Hadtudomány, 1999. 03. <https://www.mhtt.eu/hadtudomany/1999/ht-1999-1-1.html> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Matolcsy György: *Három válság Magyarországon.* Novekedes.hu, 2020. 06. 02. <https://novekedes.hu/mag/matolcsy-gyorgy-harom-valsag-magyarorszagon> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Orbán Viktor: *Aki azt mondja, hogy a NATO megvéd minket, az téved.* Hvg.hu, 2022. 03. 04. https://hvg.hu/itthon/20220304_orban_viktor_kossuth_radio (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Orbán Viktor beszéde a Magyar Honvédség vezérkari főnökének átadás-átvételi ünnepségén. Miniszterelnöki Kabinetiroda, 2018. 05. 16. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-magyar-honvedseg-vezerkari-fonokenek-atadas-atveteli-unnepsegen/> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Petruska Ferenc: *Szerződésesek és önkéntes tartalékosok – az önkéntes haderő két fontos pillére.* Honvédségi Szemle, 2016/2., 89–99.
- Szenes Zoltán: *Honvédelem – védelempolitika. Kormányzati tanulmányok.* Nemzeti Köszolgáltatási Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2023. <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/18065/Honvedelem%20-%20vedelempolitika%202022.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Szenes Zoltán: *Koncepcióváltás a magyar békefenntartásban?* Nemzet és Biztonság, 2008/4., 67–80.
- Tálás Péter: *A grúz–orosz háború hatása a kelet-közép-európai biztonságfelfogásra.* Nemzet és Biztonság, 2014a/2., 17–35. <https://www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=532> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)

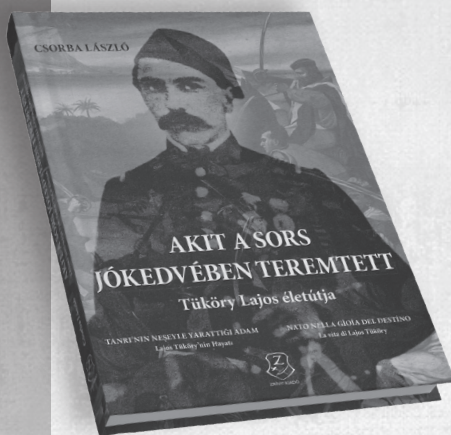
- Tálás Péter: *Negyedszázad magyar haderőreform-kísérleteinek vizsgálódási kereteiről*. In: Tálás Péter – Csiki Tamás (szerk.): Magyar Biztonságpolitika, 1989–2014. Tanulmányok. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Nemzetközi Intézet, Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, 2014b., 9–22. <https://svkk.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/magyar-biztonsagpolitika-1989-2014-original.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Végh Ferenc: *Honvédségünk a rendszerváltástól napjainkig (1.)*. Honvédségi Szemle, 146. évf. 2018a/3., 27–47. <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/375/359> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)
- Végh Ferenc: *Honvédségünk a rendszerváltástól napjainkig (2.)*. Honvédségi Szemle, 146. évf. 2018b/4., 3–19. http://real.mtak.hu/124930/1/HSZ_2018_146_4_Vegh_Ferenc.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 11. 26.)

Csorba László

Akit a sors jókedvében teremtett

Tüköry Lajos életútja

Tüköry Lajost – akit Garibaldi tábornok a halála után ezredessé léptetett elő –, három nemzet tartja katonahősnének. Az 1848/49. évi magyar szabadságharc csatáiban érett férfivá, az Oszmán Birodalom védelmében harcolt a cári csapatok ellen a krími háború kaukázusi frontján, majd tagja lett az olaszországi Magyar Légiónak 1859-ben, és végül a marsalai Ezrek vitézeként küzdött Calatafiminél és Palermo bevételénél.

2023
keménytáblás
magyar-török-olasz nyelvű
248 oldal

12 990,-

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában
(shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó
könyv- és térképboltjában
(1024 Budapest, Filler utca 14.)

25% KEDVEZMÉNNYEL vásárolható meg.

Szalkai Patrik – Kiss Álmos Péter – Daruka Norbert alezredes:

HADERŐHÖZ KAPCSOLÓDÓ ÁLLAMI KUTATÓ- HELYEK MŰKÖDTETÉSÉNEK MODELLJEI (3.)

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.3

ÖSSZEFOGLALÓ: A tanulmány, támogatva a haderő tudományos építkezését, azt vizsgálja, hogy milyen modellek alapján működnek Európában a hadseregekhez köthető tudományos kutatóhelyek. Ennek elérése érdekében a szerzők a harmadik részben az argentin és kanadai modellt vizsgálják. A fő elemzési szempont a struktúra, a szervezeti állomány és a tudományos eredmények terjesztése. Az elemzés konklúziója, hogy nem beszélhetünk egy egységes modellről, legfeljebb azonosságok vannak. Azonosíthatók közös pontok és olyan gyakorlatok, amelyeket a kutatóhelyek többségében alkalmaznak. Ezek egy része alkalmas a magyar rendszerbe való átültetésre, de vannak, amelyeknél a hazai szervezeti adottságok másfajta megoldást követelnek.

KULCSSZAVAK: tudományszervezés, katonai kutatás, tudományos kutatóhely, Argentína, Kanada

A SZERZŐKRŐL:

- ▶ Szalkai Patrik honvédelmi alkalmazott, főelőadó (MH Transzformációs Parancsnokság Tudományos Kutatóhely), az NKE HDI doktorandusza (ORCID: 0000-0001-8004-3083; MTMT: 10088547)
- ▶ Dr. Kiss Álmos Péter (PhD) honvédelmi alkalmazott, főtanácsos (MH Transzformációs Parancsnokság Tudományos Kutatóhely) (ORCID: 0000-0002-0662-5381; MTMT: 10027615)
- ▶ Dr. Daruka Norbert alezredes (PhD) osztályvezető (MH Transzformációs Parancsnokság Tudományos Kutatóhely) (ORCID: 0000-0002-7102-1787; MTMT: 10039981)

ARGENTÍNA – VÉDELMI KUTATÁSI ÉS FEJLESZTÉSI ÖKOSZISZTÉMA

Argentína védelmi célú kutatási és fejlesztési tevékenységének elsődleges célja a fegyveres erők felszerelésének korszerűsítése, amit törvény ír elő.¹ Ennek megfelelően a védelmi célú kutatási és fejlesztési tevékenység erősen műszaki központú. A törvény négy követelményt határoz meg az erőforrások elosztására:

- előnyben részesíteni az importpótlást, a beszállítók képességeinek fejlesztését és a védelmi célú argentin áruk és szolgáltatások nemzetközi piaci bevezetését;
- elősegíteni a termelékeny, inkluzív és fenntartható innovációt a technológiai fejlődés fokozása révén;
- fokozni a kutatási és fejlesztési tevékenységeket mind az állami, mind a magánszektorban;
- javítani az innovációk létrehozásának, terjesztésének és alkalmazásának feltételeit a nemzeti termelési struktúrában.

¹ Ley 27.565, 2020.

A védelmi kutatás és fejlesztés erősen intézményesített polgári ellenőrzés alatt áll, egyértelmű hierarchiával és koordinációs mechanizmusokkal. A hierarchia csúcsán a Védelmi Minisztérium áll, amely a kutatás és fejlesztés stratégiai irányításáért, tervezéséért, koordinációjáért és felügyeletéért felel. A védelmi kutatási és fejlesztési ökoszisztéma három koncentrikus körrel írható le.² A belső kör a Védelmi Minisztérium közvetlen felügyelete alá tartozó védelmi tudományos és műszaki intézetek és a hadianyaggyárak:

- Védelmi Tudományos és Műszaki Kutatóintézet (*Instituto de Investigaciones Científicas y Técnicas para la Defensa – CITEDEF*);
- Nemzeti Földrajzi Intézet (*Instituto Geográfico Nacional – IGN*);
- Haditengerészeti Hidrográfiai Szolgálat (*Servicio de Hidrografía Naval – SHN*);
- Nemzeti Meteorológiai Szolgálat (*Servicio Meteorológico Nacional – SMN*);
- San Martín Dandártábornok Argentín Repülőgépgyár (*Fábrica Argentina de Aviones „Brigadier San Martín” S.A.*);
- hadianyaggyárak (*Fabricaciones Militares SE*);
- Argentín Haditengerészeti Ipari Komplex (*Complejo Industrial Naval Argentino – CINAR*).

A közbelső kört a minisztérium felügyelete alá tartozó további szervezetek alkotják, amelyek fő tevékenységük mellett kutatással is foglalkoznak:

- az Összhaderőnemi Vezérkar Műszaki Innovációs Igazgatósága (*Dirección de Innovación Tecnológica del Estado Mayor Conjunto de las Fuerzas Armadas – DIT-EMCO*);
- a fegyveres erők kutatási és fejlesztési igazgatóságai (*Direcciones Generales de Investigación y Desarrollo de las Fuerzas Armadas – DGID FFAA*);
- a Nemzetvédelmi Egyetem (*Universidad de la Defensa Nacional – UNDEF*).

A külső kört azok az intézmények alkotják, amelyek nem tartoznak a Védelmi Minisztérium felügyelete alá, de kapcsolatban állnak a belső és a közbelső kör intézményeivel, és tevékenységük eredménye hasznos lehet a nemzetvédelem szempontjából:

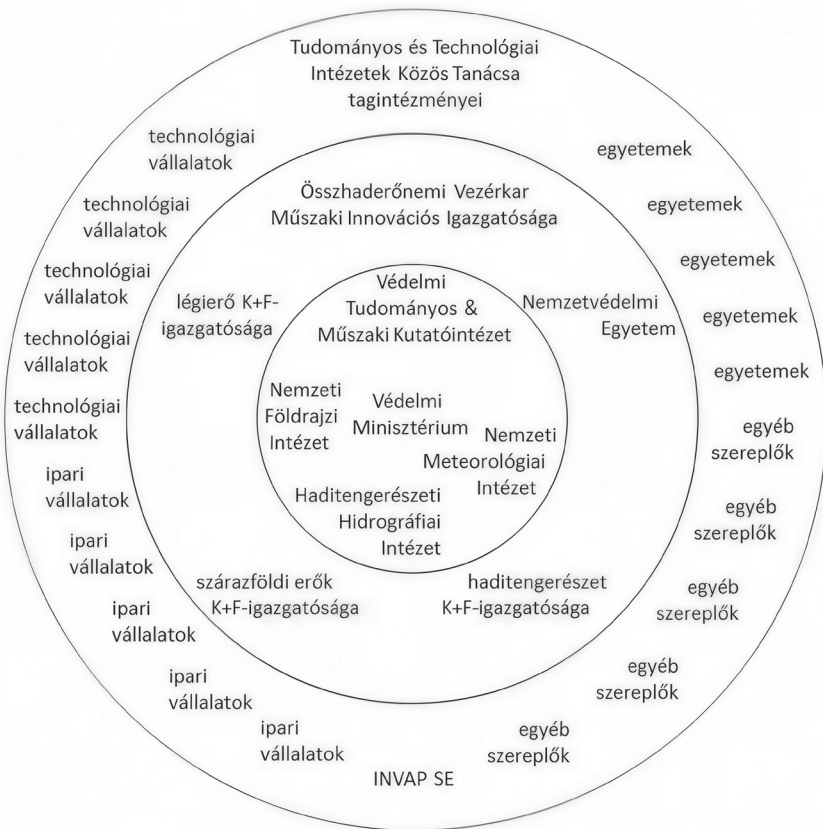
- a Tudományos és Technológiai Intézetek Közös Tanácsának (*Consejo Interinstitucional de Ciencia y Tecnología – CICyT*) tagintézményei;
- az egyetemek;
- az INVAP SE vállalat (csúcstechnológia, műholdak, nukleáris energia);
- technológiai és ipari vállalatok;
- egyéb szereplők.

A Védelmi Minisztérium kutatóintézetei

A minisztérium közvetlen felügyelete alá tartozó intézetek tevékenységét a védelmi célú kutatásért, iparpolitikáért és termelésért felelős államtitkárság (*Secretaría de Investigación, Política Industrial y Producción para la Defensa – SIPIYPD*) irányítja.³

² Libro Blanco... 2023.

³ A 457/2021. sz. elnöki rendelet meghatározza a nemzeti védelmi irányelveket, és elrendeli a Védelmi Minisztériumon belül egy koordinált kutatási, fejlesztési, innovációs és termelési rendszer létrehozását, amely növeli a rendvédelmi és a katonai eszközök képességeit, valamint kapcsolódik a nemzeti tudományos, technológiai és termelési rendszerhez.

1. ábra Az argentin védelmi K+F-ökoszisztéma koncentrikus körei⁴

A Védelmi Tudományos és Műszaki Kutatóintézet (CITEDEF) központja Buenos Airesben van, kihelyezett létesítményei vannak Cordoba és Patagónia tartományokban. Három főosztályból áll: Műszaki Fejlesztés, Alkalmazott Tudományos Kutatás, Adminisztráció. Az állomány létszáma több mint 400 fő.⁵ Az intézet fő feladatai:⁶

- prototípusok és előszériák szállítása a fegyveres erők és más védelmi intézmények számára;
- technológia átadása a hadianyaggyáraknak;
- eszközök és anyagok szabványosítása;
- műszaki tanácsadás a Védelmi Minisztérium, a Külügyminisztérium és a Gazdasági Minisztérium számára;
- eszközök és rendszerek felújítása és modernizálása;
- kettős felhasználású technológiák fejlesztése;
- tanácsadás és elemzés fegyveres erők és más állami intézmények számára;
- megállapodások tudományos intézményekkel, egyetemekkel, nemzeti és nemzetközi szervezetekkel.

⁴ A Libro Blanco... 2023: i. m. adatai alapján szerkesztették a szerzők.

⁵ Libro Blanco... 2023: i. m.

⁶ Instituto de Investigaciones... é. n.

A Nemzeti Földrajzi Intézet (IGN) széles körű polgári feladatai mellett jelentős szerepet játszik a védelemmel kapcsolatos kutatásokban és fejlesztésekben is. Geodéziai laboratóriumi és adatfeldolgozó központjai megbízható térinformatikai és technológiai infrastruktúrát biztosítanak a katonaföldrajzi fejlesztésekhez. Egy pontos térinformatikai referenciarendszer és fejlett műholdas megfigyelőrendszer fenntartásával és pontos kartográfiai adatok és pontos földrajzi ábrázolás biztosításával támogatja a nemzeti védelmi stratégiát, a műveleti készenlétet, a helyzettudatosságot és a szuverenitás érvényesítését. Nem áll rendelkezésre információ az állomány létszámáról.⁷

A Haditengerészeti Hidrográfiai Szolgálat (SHN) haditengerészeti és tengeri műveleteket támogató speciális hidrográfiai és oceanográfiai tevékenységei révén járul hozzá a védelemmel kapcsolatos tudományos kutatáshoz és fejlesztéshez. Üzemelteti a haditengerészeti védelmi követelményeket támogató oceanográfiai és hidrográfiai felméréseket végző hidrográfiai hajóit, és fenntartja a Haditengerészeti Obszervatóriumot (*Observatorio Naval*). A tengerekbe telepített műszerekkel hosszú távú oceanográfiai adatokat (pl. hőmérséklet- és sótartalomprofilokat) gyűjt olyan kritikus régiókban, mint az antarktiszi self. Nem áll rendelkezésre információ az állomány létszámáról.⁸

A Nemzeti Meteorológiai Szolgálat (SMN) 125 állomásból álló meteorológiai megfigyelőhálózatot tart fenn, amelyek légköri adatokat szolgáltatnak az időjárásról és az éghajlatváltozásról Argentínában és a környező vizeken, valamint az Antarktiszon. E meteorológiai információk elengedhetetlenek a védelmi tervezéshez, a műveletekhez és a helyzettudatossághoz. Az SMN figyeli a légi közlekedés biztonságát befolyásoló vulkáni hamufelhőket. Az intézet fejlett technológiákat alkalmaz, többek között nagy teljesítményű szuperszámitógépeket, amelyek numerikus időjárás-előrejelzési modellekhez vannak rendelve. E rendszerek javítják az időjárás-előrejelzések pontosságát és időszerűségét. A pontos környezeti adatok közvetlenül előnyösek a védelmi műveletek tervezésében és végrehajtásában. Nem áll rendelkezésre információ az állomány létszámáról.⁹

A Védelmi Minisztérium kutatással és fejlesztéssel is foglalkozó további intézményei

Az Összhaderőnemi Vezérkar és a haderőnemek *kutatási és fejlesztési igazgatóságai* elsősorban védelmi célú műszaki fejlesztéssel, valamint az eszközök és hadianyagok korszerűsítésével foglalkoznak.¹⁰

A Nemzetvédelmi Egyetem (UNDEF) alap-, mester- és posztgraduális programokat kínál, amelyek célja a tudományos kutatás és a gyakorlati katonai és védelmi alkalmazások integrálása. Ez magában foglal olyan területeket, mint a hadtörténelem, a politikai tervezés és a logisztika. Az egyetem a katonai és polgári hallgatók oktatása mellett akadémiai kutatást és tudományos fejlesztést is végez, valamint törekszik az interdiszciplináris védelmi tanulmányok bővítésére. Az elsődleges kutatási területek a nemzetvédelmi és a biztonsági kérdésekkel kapcsolatos tudományágak. A kutatási együttműködések főként hazaiak.¹¹ Fő kutatási területei:

⁷ Instituto Geografico Nacional, é. n.

⁸ Servicio de Hidrografia Naval, é. n.

⁹ Servicio Meteorologico Nacional, é. n.

¹⁰ Plan Plurianual... 2023; Díaz 2023.

¹¹ Ley 27.015, 2014.

- *hadtudományok*: stratégiai tanulmányok, védelempolitika, védelmi műveletek és nemzetbiztonság tervezése, irányítása, elemzés;
- *műszaki tudományok és technológia*: haditechnika, védelemmel kapcsolatos műszaki tudományok, anyagok, elektronika, kibervédelem, technológiai innováció;
- *társadalomtudományok és stratégiai menedzsment*: nemzetvédelmi tanulmányok a szélesebb társadalmi és politikai stratégiai keretek részeként, védelmi erőforrások kezelése, katonai és polgári védelmi intézmények szervezeti tervezése;
- *kibervédelem és információtechnológia*: kiberháború, információbiztonság, védelmi műveletekbe ágyazott fejlett technológiák, digitális biztonság;
- *egészségtudományok és humanitárius jog* katonai és nemzetvédelmi vonatkozásai;
- *környezettudományok és földtudományok*: a védelem stratégiai és műveleti igényeit támogató földrajzi, meteorológiai és éghajlati tanulmányok.

Kiadványok

- *Visión Conjunta* – félévente megjelenő hadtudományi folyóirat. Az összhaderőnemi vezérkar kiadványa, de a Nemzetvédelmi Egyetem gondozásában jelenik meg. A megjelentetett tanulmányok témái: védelmi stratégia, összhaderőnemi doktrína, geopolitika, hadműveleti tervezés, tapasztalatfeldolgozás.¹²
- *El Ojo del Condor* – a Nemzeti Földrajzi Intézet évente három alkalommal megjelenő kiadványa, amely inkább magas színvonalú ismeretterjesztő, semmint tudományos folyóirat.¹³ A Védelmi Minisztérium többi kutatóintézete nem ad ki folyóiratot.
- *Casus Belli* – évente megjelenő hadtudományi folyóirat. A Nemzetvédelmi Egyetem kiadványa.¹⁴
- *Defensa Nacional* – évente megjelenő stratégiai, hadtudományi és politikatudományi folyóirat. A Nemzetvédelmi Egyetem kiadványa.¹⁵
- A haderőnemek folyóiratai (*Revista del Colegio Militar de la Nación, Boletín del Centro Naval, Revista de la Armada, Revista de la Fuerza Aérea Argentina*) elsősorban az érintett haderőnem állománya számára különösen fontos tanulmányokat közölnek.

Tudományos tanács

A védelmi kutatási és fejlesztési ökoszisztéma irányító testülete a minisztérium Védelmi Tudományos Tanácsa (*Consejo Científico Tecnológico de la Defensa – COCITDEF*),¹⁶ amely a Védelmi Minisztérium által kiadott technológiai, kutatási és fejlesztési keretrendszer alapján koordinálja és integrálja a védelemmel kapcsolatos tudományos, technológiai és termelési politikákat, valamint támogatja az argentin katonai és védelmi intézmények stratégiai tervezését és műveleti igényeit. A tanács általában havonta ülésezik. Tagjai a hadtudományok, a technológia és a politika szakértői, általában tudományos és technológiai területekre szakosodott magas rendfokozatú tisztek, a védelmi szektor polgári tisztviselői és a védelmi témájú tudományos és műszaki intézmények kutatói. A tagok létszámáról nincs nyilvánosan

¹² Visión Conjunta 2025.

¹³ El Ojo del Condor 2024.

¹⁴ Casus Belli 2024.

¹⁵ Defensa Nacional 2024.

¹⁶ Rossi inauguró... 2021.

hozzáférhető adat. A multidiszciplináris összetétel egyesíti a katonai operatív szakértelmet és a polgári tudományos ismereteket, garantálja a védelmi innováció átfogó megközelítését, és hozzájárul Argentína védelmi technológiai autonómiájához.

Jelenlét az interneten

A kutatóintézetek jelen vannak az interneten. Honlapjaikat a kormány honlapján keresztül lehet elérni. Ezekben sok információ hozzáférhető. Facebook-jelenlétük korlátozott: a közérdekű szolgáltatásokat is nyújtó intézmények (pl. Nemzeti Meteorológiai Szolgálat, Nemzeti Földrajzi Intézet) oldalát rendszeresen frissítik, más intézmények oldalait nem. Hasonló a helyzet a jelenléttel az X-en.

A kutatás és fejlesztés finanszírozása

A kutatás és fejlesztés finanszírozására több pénzügyi forrás létezik. A nemzeti szintű finanszírozási eszköz a 2021. évi 27 614. sz. törvény a nemzeti tudományos, technológiai és innovációs rendszer finanszírozásáról (*Ley de Financiamiento del Sistema Nacional de Ciencia, Tecnología e Innovación*), amely előírja, hogy 2021 és 2032 között a GDP fokozatosan növekvő százalékát kell a tudomány és a technológia finanszírozására fordítani, amíg az el nem éri az 1%-ot. A 2020. évi 27 565. sz. törvény a nemzeti védelmi alapról (*Fondo Nacional de la Defensa*) létrehozta a fegyveres erők felszerelésének korszerűsítését finanszírozó finanszírozási eszközt. E két eszköz mellett rendelkezésre állnak a minisztérium és a haderőnemek kutatásra és fejlesztésre fordítható saját forrásai is.

A kormány nemzeti szintű kutatási és fejlesztési költségei 2021 és 2024 között a súlyos gazdasági problémák következtében a GDP 0,52%-áról (2021) 0,21%-ra (2024) csökkentek. Ez mind világszinten (1,25%), mind regionális szinten (Brazília 1,17%) rendkívül alacsony.¹⁷ Nem áll rendelkezésre pontos, számszerű információ a védelmi célú kutatásra és fejlesztésre fordított költségekről, de mivel a védelmi költségvetés még nagyobb arányban csökken (a 2021. évi 3,07 milliárd USD-ről 2024-ben 820 millió USD-re), a védelmi célú kutatás és fejlesztés finanszírozására is vélhetően lényegesen kevesebb erőforrás jut.

Jogszabályok

- A 2014. évi 27 015. sz. törvény (*Ley de creación de la UNDEF*) meghatározza a Nemzetvédelmi Egyetem feladatait és személyi állományát.¹⁸
- A 2020. évi 27 565. sz. törvény (*Fondo Nacional de la Defensa*) létrehozta a fegyveres erők felszerelésének korszerűsítését finanszírozó Nemzeti Védelmi Alapot (*Fondo Nacional de la Defensa – FONDEF*).¹⁹
- A 457/2021. sz. rendelet (*Directiva de Política de Defensa Nacional*) csatolmánya meghatározza a nemzeti védelmi irányelveket. Egyéb előírásai között elrendeli, hogy a védelmi miniszter hozzon létre egy koordinált kutatási, fejlesztési, innovációs és termelési

¹⁷ Argentina's Scientific Funding Crisis... é. n.

¹⁸ Ley 27.015, 2014: i. m.

¹⁹ Ley 27.565, 2020: i. m.

rendszer, amely növeli a rendvédelmi és katonai eszközök képességeit, és kapcsolódik a nemzeti tudományos, technológiai és termelési rendszerhez.²⁰

- A 2021. évi 27 614. sz. törvény (*Ley de Financiamiento del Sistema Nacional de Ciencia, Tecnología e Innovación*) előírja, hogy 2021 és 2032 között a GDP fokozatosan növekvő százalékát kell a tudomány és technológia finanszírozására fordítani, amíg az el nem éri az 1%-ot.
- A 127/2023. sz. védelmi minisztériumi rendelet jóváhagyja a Védelmi tudomány, technológia, innováció és termelés többéves terve, 2022–2025 (*Plan Plurianual de Ciencia, Tecnología, Innovación y Producción para la Defensa 2022–2025*) dokumentumot, amely rövid és középtávú intézkedéseket vázol fel a védelmi célú kutatás, fejlesztés, innováció és termelés kapacitásainak növelésére. Az intézkedések a katonai erőforrásokkal és a FONDEF által nyújtott finanszírozással összehangolva ipari logika alapján hatnak a katonai képességek növelésére, a nemzeti kutatásra, fejlesztésre és innovációra.²¹

KANADA – A KANADAI VÉDELMI KUTATÁSI ÉS FEJLESZTÉSI SZERVEZET (DEFENCE RESEARCH AND DEVELOPMENT CANADA – DRDC)

Kanadában a védelmi célú tudományos kutatásokat a Védelmi Minisztérium alárendeltségében működő Kanadai Védelmi Kutatási és Fejlesztési Szervezet (*Defence Research and Development Canada – DRDC*) irányítja és koordinálja, amely fölött a közvetlen felügyeletet a tudományért és technológiáért felelős államtitkár (*assistant deputy minister, science and technology*) gyakorolja, aki a miniszterhelyettesnek és a nemzetvédelmi miniszternek van alárendelve.²² A DRDC éves költségvetése 330 millió kanadai dollár. Egy országos kutatóintézeti hálózatot tart fent, amelynek állománya 1300 fő, ebből kb. 700 fő rendelkezik tudományos fokozattal.²³ E nagy létszámot az indokolja, hogy a DRDC álláspontja szerint a védelmi szektor speciális kutatási és fejlesztési igényeit csak házon belüli kutató és fejlesztő tevékenységgel lehet maradéktalanul kielégíteni.²⁴

A DRDC-nek négy fő feladata van:

1. Kanada védelmi és biztonsági helyzetének javítása érdekében országos szintű irányítást adni a hadtudományok és a biztonságstudomány, a technológia és az innováció területén;
2. a Védelmi Minisztérium, a fegyveres erők, a közbiztonsági és nemzetbiztonsági közösségek tanácsadója a tudomány és technológia kérdéseiben;
3. együttműködni és kapcsolatot tartani a hazai és a nemzetközi partnerek kiterjedt hálózatával;
4. szakmai felügyeletet gyakorolni a hadtudományok és a biztonságstudomány, a technológia és az innováció területén történő beruházások koherenciája érdekében.

Kutatási területek és kutatóintézetek

A DRDC intézeteinek kutatási tevékenysége nyolc stratégiai területre összpontosít: humán erőforrások, harc a virtuális és a fizikai környezetben, fejlett platformok és fegyverek, vezetési,

²⁰ 457/2021 Dirección 2021.

²¹ Resolución 127/2023; Plan Plurianual... 2023: i. m.

²² Leadership 2018.

²³ Mandate 2022.

²⁴ Careers at Defence Research... 2022, Canadian Army: Defence Research... 2024.

irányítási és felderítési folyamatok felgyorsítása, Észak-Amerika védelme, személyi állomány és infrastruktúra védelme, szervezeti hatékonyság és reagálóképesség növelése, a tudomány és a technológia evolúciója.²⁵ A kutatóintézetek hálózata hét intézetből és két igazgatóságból áll.²⁶

- *Atlanti Kutatóközpont (Atlantic Research Centre)*, Dartmouth, Új-Skócia. Kanada tengeri védelmi tudományok terén működő kiválósági központja. A központ kutatásokat végez és tanácsadást nyújt a víz alatti hadviselés és felderítés, a hadihajók integrált túlélőképessége és teljesítménye, a tengeri információk hadviselés, az anyagok tudománya, az energiaellátás és az energiahatékonyság, valamint az elektronikai kisugárzás kezelése területén.
- *Műveletkutatási és Elemzési Központ (Centre for Operational Research and Analysis – CORA)*, Ottawa, Ontario. A CORA bizonyítékokon alapuló elemzéseket és kutatási információkat szolgáltat a tervezés és a döntéshozatal támogatására, a problémák és a kockázatok azonosítására és azok enyhítésére irányuló javaslatok kidolgozására, valamint az erőforrások, például a személyzet, a felszerelés és a költségvetés hatékony felhasználására. A CORA egy osztott tudományos központ, legtöbb munkacsoportja a kanadai fegyveres erők és a nemzetvédelmi minisztérium partnerszervezeteibe integrálódott.
- *Biztonságtudományi Központ (Centre for Security Science)*, Ottawa, Ontario. Az intézet innovatív tudományos és technológiai megoldásokat dolgoz ki közbiztonsági partnerei számára. A Közbiztonsági Minisztériummal együttműködésben felelős a Kanadai Biztonsági Program (*Canadian Safety and Security Programme – CSSP*) irányításáért. Az intézet a tudomány és a technológia, valamint a politika, a műveletek és a hírszerzés összehangolásával erősíti Kanada képességét a természeti katasztrófák, súlyos balesetek, bűncselekmények és terrorizmus előrejelzésére, megelőzésére, enyhítésére, a felkészülésre, a reagálásra és a következmények felszámolására. Együttműködik kanadai és nemzetközi szakértőkkel a tudás megosztása, valamint a tudomány és a technológia terén való kooperáció érdekében.
- *Kutatási és Fejlesztési Operatív Képességek Igazgatósága (Directorate of Research and Development Operational Capabilities)*. Az igazgatóság felelős a kutatóintézetek koordinációjáért, a kutatási témák racionalizálásáért és a párhuzamos munkavégzés elkerüléséért. Munkacsoportjai segítenek a laboratóriumokban és a szárazföldön, a levegőben, a tengeren és az Északi-sarkvidéken végzett K+F-kísérletek vizuális dokumentálásában, valamint a fegyveres erők személyi igényeinek azonosítására irányuló kutatásokban.
- *Tudományos és Műszaki Hírszerzési Igazgatóság (Directorate of Scientific and Technical Intelligence)*. Az igazgatóság munkatársai átfogó fenyegetéértékeléseket készítenek fegyverekről, fenyegető rendszerekről és azok technológiáiról.
- *Ottawa Kutatóközpont (Ottawa Research Centre)*. Az intézet az elektromágneses kutatások világszínvonalú központja. Kutatói a kiberbiztonság, a kommunikációs hálózatok biztonsága, az elektronikai hadviselés, az űrkutatás és űrhadviselés, a hírszerzés, felderítés és megfigyelés, a radarrendszerek, a modellezés és a navigációs rendszerek szakértői.
- *Suffield Kutatóközpont (Suffield Research Centre)*, Medicine Hat, Alberta. Az intézet szakterületei a kémiai-biológiai-radiológiai (CBR) védelem, a személyi védelem és az orvosi ellenintézkedések, robbanásvédelem és sérülések, fejlett energetika és fegyverek hatása, autonóm rendszerek, valamint ABV-védelem.

²⁵ Research Priorities 2024.

²⁶ Research and development capabilities 2023.

- *Torontói Kutatóközpont (Toronto Research Centre)*, Toronto, Ontario. Az intézet a DRDC kiválósági központja az emberközpontú tudományok és technológia területén. A kutatók szakterületei többek között a katonák hatékonysága, a kiképzés, az ember–technológia együttműködés, az operatív teljesítmény és egészség, a befolyásolási és az információs hadviselés, valamint a katonai életet és műveleteket befolyásoló társadalmi és pszichológiai tényezők.
- *Valcartier Kutatóközpont (Valcartier Research Centre)*, Québec, Québec. Az intézet kutatóinak szakterületei a haditengerészet, a szárazföldi erők, a légierő és a kanadai különleges műveleti erők három műveleti tere. Speciális létesítményeiben és laboratóriumaiiban az elektrooptikai érzékelés és kiaknázás, a lézerrendszerek, a vezetés és irányítás, a hírszerzés, a kiberbiztonság, a ballisztika és védelem, az energetikai anyagok, a lőszer és fegyverek területén folyik kutatás.

A kutatás tervezése és felügyelete

A fegyveres erők reformja során a védelmi kutatásokat koordináló tudományos tanács szerepét betöltő Védelmi Kutatások Bizottságot (*Defence Research Board – DRB*) 1977-ben megszüntették. Azóta a DRDC intézményei tevékenységének koordinációja és prioritizálása, a kutatási témák racionalizálása és a párhuzamos munkavégzés kizárása házon belül, központosított irányítással történik. Ez a DRDC Kutatási és Fejlesztési Operatív Képességek Igazgatóságának feladata. E központi felügyelet biztosítja a kutatási tevékenység, a Védelmi Minisztérium és a fegyveres erők prioritásainak összhangját.

A kutatási projekteket rangsoroló folyamat több kritériumot is figyelembe vesz, többek között az összhangot a stratégiai célokkal, az erőforrások rendelkezésre állását, a várható hatást és a műveleti hasznosíthatóságot. Pontozási mechanizmusokat, szakértői véleményeket és strukturált döntéshozatali keretrendszereket alkalmaznak, hogy a rangsorolás átlátható és indokolt legyen. A kutatás tervezése éves ciklusokban történik, és magában foglalja a programok kidolgozását, felülvizsgálatát és a prioritások megújítását, valamint rendszeres teljesítményértékelést. Ez biztosítja a célok elérését és az erőforrások hatékony elosztását az intézetek között.

A központi irányítás mellett a kutatóintézetek egyes projektekből történő együttműködését belső bizottságok és a vitafórumok támogatják. A kutatási projektek gyakran megkövetelik az interdiszciplináris együttműködést a minisztériumon kívüli kutatóintézetekkel is. A DRDC együttműködik az akadémiai körökkel, az iparral, más kormányzati szervezetekkel és nemzetközi partnerekkel, különösen a NATO-szövetségesekkel, köztük az Amerikai Egyesült Államokkal.²⁷

A DRDC-n kívüli kutatás és fejlesztés – az IDEaS program

A házon belüli védelmi kutatások mellett a DRDC működteti az Innováció a védelmi kiválóságért és biztonságért (*Innovation for Defence Excellence and Security – IDEaS*) kormányprogramot is. A 2018-ban indított program keretén belül a kanadai kormány 20 év alatt

²⁷ Partnerships... 2024.

egymilliárd kanadai dollárt fektet az ipari, tudományos és vállalkozói innovációs képességek mozgósításába és azok hasznosításába a védelem és a nemzeti biztonság területén.²⁸

Utánpótlásképzés

A DRDC a kanadai kormány munkalehetőségeket hirdető honlapján keresztül toborozza a szükséges képesítésekkel rendelkező munkaerőt.²⁹ Emellett egy sokrétű gyakornoki programot is fenntart. A gyakorlati idő több hónap, de akár egy év is lehet. Ezalatt a gyakornok rendszeres fizetést kap, munkáját egy tapasztalt kutató vezetésével végzi, és ha doktori programban gondolkodik, témavezetőt is talál. Ezen túlmenően a gyakornoknak – ha munkájával meg voltak elégedve –, lehetősége van diplomásként visszatérni és munkába lépni a DRDC-nél. Természettudományi és műszaki tudományi PhD-fokozattal rendelkezőknek a fokozatszerzés után lehetőségük van a DRDC intézeteiben ösztöndíjjal legalább egy éven át kutatást folytatni.

Jelenlét az interneten és a közösségi médiában

A DRDC jelen van az interneten és a közösségi médiában (Facebook, X, Youtube). A szervezet honlapja rendkívül sok információt tartalmaz: részletesen ismerteti a szervezetet, az egyes kutatóintézetek fő tevékenységi körét, a munkalehetőségeket és a gyakornoki programot. A DRDC és a kutatóintézetek nem adnak ki szakfolyóiratokat, de a honlapon megtalálhatóak a kutatásokat megalapozó tudománystratégiai dokumentumok, és egy kereshető adatbázis, amely a kutatási jelentések absztraktjait tartalmazza. A teljes jelentésekhez csak a Védelmi Minisztérium és a fegyveres erők katonai és polgári alkalmazottai, a kanadai kormány alkalmazottai és egyes beszállítók férnek hozzá.³⁰

Hadtudományi folyóiratok

Kanadában több neves katonai tudományos folyóirat is megjelenik, amelyek a katonai és a stratégiai tanulmányok különböző területeit szolgálják. A folyóiratok lefedik a hadtudományok széles körét a stratégiai tanulmányoktól a történelmen és az egészségügyön át a műveleti doktrínáig.

- *Canadian Military Journal* – a kanadai fegyveres erők és a Védelmi Minisztérium hivatalos szakmai kiadványa, amely negyedévente jelenik meg angol és francia nyelven. A fegyveres erők számára releváns katonai témák széles skáláját fedi le.
- *Journal for Military and Strategic Studies* – a Calgary Egyetem Katonai, Biztonsági és Stratégiai Tanulmányok Központja által támogatott elektronikus folyóirat. A nemzeti biztonsággal kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik, ösztönzi az akadémiai és a politikaorientált vitákat.
- *Canadian Military History* – félévenként megjelenő, szakértők által lektorált folyóirat, amely a kanadai katonai és stratégiai kérdések történelmi és kortárs vonatkozásaira összpontosít. Célja a kutatás, az oktatás és a nyilvános vita előmozdítása e területen.

²⁸ Partnerships... 2024.

²⁹ Careers in defence science... 2022.

³⁰ Reports and Publications 2024.

- *Journal of Military, Veteran and Family Health (JMVFH)* – a Kanadai Katonai és Veterán Egészségügyi Kutatóintézet (*Canadian Institute for Military and Veteran Health Research – CIMVHR*) kiadványa. Nyílt hozzáférésű, szakértői értékelésen átesett folyóirat, amely előmozdítja a katonai személyzet, a veteránok és családtagjaik mentális egészségével, fizikai egészségével, politikájával és rehabilitációjával kapcsolatos kutatásokat. (A CIMVHR részben állami, részben magánforrásokból finanszírozott kutatóintézet).
- *Royal Canadian Military Institute's SITREP* – kéthavonta megjelenő szakmai folyóirat, amely kanadai védelmi és stratégiai témákkal (hadtörténelem, politika, technológia) foglalkozik.
- *Canadian Army Journal* – a hadsereg (szárazföldi erők) kiadványa, doktrinális, kiképzési koncepciókkal és javaslatokkal foglalkozik.

Jogszabályok

Az 1985. évi nemzetvédelmi törvény (*National Defence Act – RSC 1985, c. N-5*)³¹ egy mondatban említi a kutatást és a fejlesztést: a Kanada védelmét és a felszerelés fejlesztését szolgáló kutatások felelőse a védelmi miniszter. A nemzetvédelmi törvény mellett számos más kormányzati irányelv és rendelet is szabályozza a DRDC tevékenységét. Ezek biztosítják a kutatások színvonalát, az átláthatóságot, a jogszerűséget, valamint megakadályozzák az ellenérdekeltektől (idegen) beavatkozást és befolyást.

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány harmadik része a korábbi nyugat- és észak-európai vizsgálatok, valamint Portugália, Románia és Japán után Argentína és Kanada példáját mutatja be.

Az argentin kutatási és fejlesztési ökoszisztéma szakosodott kutatóintézetei fölött a Védelmi Minisztérium gyakorol szoros felügyeletet. A kutatások fő fókuszja a fegyveres erők felszerelésének korszerűsítése, ennek megfelelően erősen műszaki irányultságú. A kutatások irányának meghatározása, a kutatási projektek jóváhagyása vagy elutasítása, a munkamenetek ellenőrzése a havonta ülésező minisztériumi Tudományos Tanács jogköre. A kutatási és fejlesztési tevékenységek költségeit több finanszírozási eszköz is fedezi, ezek az erőforrások azonban a jelenlegi gazdasági nehézségek miatt jelentősen csökkentek.

A kanadai *Defence Research and Development Canada* (DRDC) egy vegyes modellben működő szervezet, amely a Védelmi Minisztérium és a fegyveres erők kutatási igényeit szolgálja ki. Fő fókuszja a védelmi technológiák, az alkalmazott kutatás és fejlesztés, valamint a kísérleti tesztelés. Több kutatóközpontját koordinálva szoros kapcsolatban áll a NATO-val, a Five Eyes³² hírszerzési szövetséggel, ipari és egyetemi partnerekkel. Online jelenlétét főként hivatalos webes csatornákon keresztül biztosítja.

A vizsgálat összességében arra mutat rá, hogy nincs egységes nemzetközi modell a haderőkhöz kapcsolódó kutatóhelyek működésére, ugyanakkor több közös jellemző azonosítható: a védelmi minisztériumi beágyazottság, a multidiszciplináris kutatás, az oktatási és továbbképzési feladatok ellátása, a nemzetközi partnerségi háló kiépítése, valamint a tudományos eredmények saját kiadványokon keresztüli terjesztése. A legnagyobb eltérések

³¹ National Defence Act 1985.

³² Tagjai az Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Kanada, Nagy-Britannia és Új-Zéland.

a kutatási fókuszok súlypontjában, a szervezeti struktúrában (szakosodott kutatóintézeteket összefogó központi szervezet vagy egy nagy kutatóhely), a tudományos tanács meglétében és az online kommunikáció intenzitásában mutatkoznak.

A magyar honvédelmi kutatási struktúra fejlesztése szempontjából különösen hasznos lehet a tudományos tanács intézményének megerősítése, további szakosodott kutatóhelyek létrehozása és erős központi felügyelete, a nemzetközi kapcsolati háló tudatos bővítése, a fiatal kutatók bevonása és az online jelenlét fokozása.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 457/2021 *Directiva de Política de Defensa Nacional*. Poder Ejecutivo Nacional, 2021. 07. 06. <https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/infoleg/dec457-352107.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Argentina's Scientific Funding Crisis Under Milei*. RPub, é. n. <https://www.rpubs.com/daniloceschin/Argentina-Scientific-Funding-Crisis-Under-Milei> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Canadian Army [@CanadianArmyOfficial]: Defence Research And Development Canada – S5E6. YouTube, 2024. 06. 14. <https://www.youtube.com/watch?v=i0uVcVx0zU&t=12s> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Careers at Defence Research and Development Canada*. DRDC, 2022. 01. 27. <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/corporate/job-opportunities.html#toc1> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Careers in defence science*. DRDC, 2022. 01. 27. <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/corporate/job-opportunities.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Casus Belli, 2024/5. <https://fe.undef.edu.ar/publicaciones/ojs3/index.php/casusbelli/issue/view/5/6> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Defensa Nacional, 2024/10. https://undef.edu.ar/wp-content/uploads/2025/07/0.-REVISTA-10_DIGITAL.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Díaz, José Javier: *Investigación y Desarrollo en el Ejército Argentino Pucará Defensa – parte 1*. Pucará Defensa, 2023. 01. 09. <https://www.pucara.org/post/investigaci%C3%B3n-y-desarrollo-en-el-ej%C3%A9rcito-argentino-1%C2%BA-parte> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- El Ojo del Condor. Ministerio de Defensa, 2024. <http://www.ign.gob.ar/AreaServicios/Publicaciones/RevistaOjoCondor> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Instituto de Investigaciones Científicas y Técnicas para la Defensa (CITEDEF)*. EPICOS, 2024. 12. 03. <https://www.epicos.com/company/13874/instituto-de-investigaciones-cientificas-y-tecnicas-para-la-defensa-citedef> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Instituto Geografico Nacional. <https://www.ign.gob.ar/> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Leadership*. DRDC, 2018. 02. 26. <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/corporate/chief-executive-officer.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Ley 27.015 Universidad de la Defensa Nacional. Ministerio de Justicia de la Nación, Buenos Aires, 2014. 12. 02. <http://servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/anexos/235000-239999/239499/norma.htm> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Ley 27.565 *Fondo Nacional de Defensa*. Ministerio de Justicia de la Nación, Buenos Aires, 2020. <http://servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/anexos/340000-344999/342746/norma.htm> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)

- *Libro Blanco de la Defensa 2023*. Ministerio de Defensa, Buenos Aires, 2023. https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/2021/11/libroblancodeladefensa2023_.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Mandate*. DRDC, 2022. 01. 27. <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/corporate/mandate.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *National Defence Act – RSC 1985, c. N-5*. Government of Canada, Justice Laws Website. <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/n-5/index.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Partnerships and opportunities*. DRDC, 2024. 05. 10. <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/services/partnerships-opportunities.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Plan Plurianual de Ciencia, Tecnología, Innovación y Producción para la Defensa, 2022–2025*. Ministerio de Defensa, 2023. https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/2023/02/plan_plurianual_ctip_def_2022-2025.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Reports and Publications*. DRDC, 2024. 05. 14. <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/corporate/publications.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Research and development capabilities*. DRDC, 2023. 11. 24. <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/services/capabilities.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Research Priorities*. DRDC, 2024. 11. 29. <https://www.canada.ca/en/defence-research-development/services/science-technology-program.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Rossi inauguró el Consejo Científico Tecnológico de la Defensa 2021*. Ministerio de Defensa, 2021. 02. 26. <https://www.argentina.gob.ar/noticias/rossi-inauguro-el-consejo-cientifico-tecnologico-de-la-defensa-2021> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Servicio de Hidrografía Naval. <https://www.hidro.gov.ar/> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- Servicio Meteorológico Nacional. <https://www.smn.gob.ar/> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)
- *Visión Conjunta*, 17. évf. 2025/32. <https://www.undef.edu.ar/fmc/pdf/FMC-RevistaVisionConjunta32.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 20.)

Paulovkin András:

INTERKULTURÁLIS KOMPETENCIA A KÜLFÖLDI MISSZIÓK CIVIL-KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉSEIBEN

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.4

ÖSSZEFOGLALÓ: Az interkulturális kompetencia kiemelt szerepet játszik a modern katonai vezetésben, mivel hozzájárul a missziók sikeréhez és a személyi állomány biztonságához. A szerző kutatásában azt vizsgálja, hogyan jelennek meg a kulturális különbségek a civil-katonai együttműködés (Civil-Military Cooperation, CIMIC) során, és milyen stratégiák segítenek ezek kezelésében. A külföldi missziókban különösen fontos a résztvevők szándékainak megértése, mivel a kulturális félreértések súlyos következményekkel járhatnak. Az elemzés arra fókuszál, hogy az interkulturális kompetencia miként befolyásolja a katonák kapcsolatát más nemzetek alakulatainak tagjaival és a helyi civilekkel. A jellemző kulturális különbségek feltárása hozzájárulhat a nyitottság növeléséhez és a csoportközponitú elfogultság csökkentéséhez. Ugyanakkor az interjúk rávilágítanak arra, hogy a felkészítések egyes esetekben megerősíthetik a meglévő sztereotípiákat, ami ellentétes hatást válthat ki.

KULCSSZAVAK: civil-katonai együttműködés, missziós felkészítés, interkulturális kompetencia, kulturális incidens, sztereotípia

A SZERZŐRŐL:

Paulovkin András viselkedéselemző, kulturális antropológia MA-hallgató (Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Antropológiai és Filozófiai Tudományok Intézete) (ORCID: 0009-0001-9963-5131)

BEVEZETÉS

Globalizálódó világunk számos olyan konfliktust hordoz, melynek alapját a kulturális különbségek és az ezekből fakadó feszültségek adják. Az ilyen jellegű konfliktusok hatékony kezeléséhez az érintett csoportok és kultúrák minél alaposabb ismerete, megértése szükséges. A feszültségek csökkentésében ugyanakkor a résztvevők interkulturális érzékenysége és tudatossága, összességében interkulturális kompetenciái szintén jelentős hatótényezőnek mutatkoznak. Mindezek lényegében annak megértéséből és elfogadásából fakadnak, hogy a kultúra valamennyi emberre hatással van a világról alkotott elképzelései, alapvető értékei, hétköznapi szokásai és viszonyulásai alakításán, befolyásolásán keresztül. A hasonlóságok és különbségek tudatosabb megfigyelésével képessé válhatunk egy másik személy vagy csoport viselkedését a mögöttes motívumok megértésén keresztül elemezni, ami jelentős segítséget jelenthet a konfliktusok kezelésében. A külföldi missziók civil-katonai együttműködései során a résztvevők szándékainak megértése kiemelt jelentőségű, hiszen a kulturális különbségekből fakadó félreértések akár emberéleteket is követelhetnek. Különösen igaz ez a stabilitást célzó katonai műveletek és békefenntartó folyamatok esetében, ahol egy-egy incidens jelentősen alááshatja ezek céljait.¹

¹ Paulovkin 2024.

Megközelítesemben abból az alapvetésből indulok ki, hogy nemcsak az egy nyelvet beszélő, egy nemzethez tartozó embereknek, hanem lényegében minden egyes csoportnak megvan a maga sajátos kultúrája, ami a katonai alakulatokra éppúgy igaz, mint a különféle civil csoportokra. Márpedig a külföldi missziók civil-katonai együttműködési során a helyi lakosság és a haderő között meglévő kulturális különbségek számos feszültségnek és konfliktusnak képezik az alapját. Kutatásomban ennek mentén arra vagyok kíváncsi, hogy ezek a kulturális különbségek milyen módon befolyásolják az eltérő kultúrájú csoportok, azaz a különböző katonai alakulatok, valamint a katona és a civil személyek közötti kapcsolatok alakulását. Kutatásom fókuszát a civil-katonai együttműködésben részt vevő, külföldön szolgálatot teljesítő magyar katonák interkulturális kompetenciája adja, és azt vizsgálom, hogy az milyen módon befolyásolja más katonai alakulatok tagjaival és a helyi civilekkel kialakuló kapcsolataikat. Érdeklődésem fontos irányát a honvédségi állomány külföldi misszióra történő felkészítésének támogatási lehetőségei adják, és arra vagyok kíváncsi, hogy a feltárt nehézségek milyen módon csökkenthetők hatékonyan.

A KUTATÁS BEMUTATÁSA

A tanulmány egy folyamatban lévő kvalitatív kutatás elméleti-empirikus összegzésére épül. A kutatás 2024-ben indult, a mostani tanulmány a jelenleg rendelkezésre álló interjúanyag tematikus és narratív elemzésére támaszkodik. Az adatgyűjtés lezárása a tanulmány elkészítésének időpontjában még folyamatban van, ugyanakkor az eddig feldolgozott interjúk már lehetővé teszik a főbb mintázatok és problématerületek azonosítását.

Kutatásom helyszínének a Magyar Honvédség Kiber- és Információs Művelési Központját (korábbi nevén: Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Művelési Központ) választottam. A központ 2003. július 1-jén jött létre a magyar haderő egyik legfiatalabb alakulataként, melynek szakállománya döntő részben missziós feladatokat (pl. elemzés-értékelés, felkészítés, missziós kézikönyvek készítése) lát el. A központ állományában antropológus, szociológus, biztonságpolitikai szakértő és politológus végzettségű katonák is dolgoznak, akiknek jelentős szerepük van olyan képzési formák, módszerek és segédanyagok kidolgozásában, melyek célja az interkulturális kompetencia fejlesztése.

Kutatásom keretét társadalomtudományi megközelítések, elsősorban az antropológia és a pszichológia szemléletmódja és elméletei határozzák meg. Ehhez igazodva elsősorban kvalitatív (tematikus és narratív) interjúkat alkalmazok. Első interjúalanyaimat szakértői mintavétel alapján választottam ki: a kutatás helyszínén dolgozó hivatásos állomány tagjai voltak, akik részt vesznek civil-katonai együttműködésben, és korábban vettek már részt békefenntartó missziókban. Az első interjúalanyaimmal egy, a kutatási területen megvalósuló orientációs jellegű képzés alkalmával ismerkedtem össze, melyen magam is részt vettem megfigyelőként. A képzésre egy hivatásos katonaaantropológus hívott meg, akit egy korábban megrendezett katonaaantropológia-konferencián ismertem meg előadóként. A vizsgálat többi résztvevőjét hólabda módszerrel választottam ki: a további interjúalanyokkal az első, majd az azt követő interjúalanyaim ismertettek össze. Az interjúk alanyainak beválasztási kritériumai a következők voltak:

- az interjúalany a Magyar Honvédség szerződéses vagy hivatásos állományának tagja;
- részt vesz vagy részt vett civil-katonai együttműködésben;
- részt vett békefenntartó misszióban vagy ilyen jellegű felkészítésben.

A jelen tanulmány az eddig elkészült interjúk előzetes elemzésére támaszkodik. Az interjúkérdések az interjúalany normáinak, értékeinek, viszonyulásainak, alapvető szokásainak

és hiedelmeinek, valamint a külföldi misszióval és az erre történő felkészítéssel kapcsolatos élményeinek megismerését célozzák. A feldolgozott interjúk alanyai kivétel nélkül férfiak, ami nem tudatos döntés eredménye, hanem az adatközlők önkéntes jelentkezésén alapuló önkényes választásé.

A CIVIL-KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉS FONTOSSÁGA A KATONAI MŰVELETEKBEN

A biztonsági környezet változásai miatt a konfliktusok jellemzői is változnak: egyre összetettebbek lesznek, ami viszont nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a válságkezelő műveletek is egyre összetettebbé válnak. A műveletek komplexitása ugyanakkor azt is megköveteli, hogy a résztvevők, így a globális és regionális szervezetek, a kormányzati és nem kormányzati szervek, valamint a hadseregek összehangolják az ennek mentén megvalósuló tevékenységeiket. Katonai oldalról ezt a feladatot a civil-katonai együttműködés intézményrendszere látja el, ami lényegében koordinációt és együttműködést jelent a katonai és a civil oldal között.^{2,3}

Az ennek nyomán a katonai szakzsargonban megjelenő CIMIC eredetileg egy angol kifejezés (Civil-Military Cooperation) rövidítéséből ered, de használatára ennél lényegesen összetettebb értelmezés mentén kerül sor, amit tovább bonyolít, hogy minden tagállamnak saját CIMIC-konceptiója lehet. Első alkalommal a NATO Katonai Bizottság dokumentuma határozta meg a CIMIC fogalmát: „a misszió érdekében történő koordináció a NATO-parancsnok és a civil szereplők között, beleértve a terület lakosságát és a helyi hatóságokat, továbbá a nemzetközi, nemzeti és nem kormányzati szervezeteket és ügynökségeket.”⁴ Kutatásomban a Magyar Honvédség összhaderőnemi doktrínájának meghatározását vettem alapul, amely szerint a CIMIC „a katonai és a civil oldal, kormányzati és nem kormányzati szervezetek, a nemzeti hatóságok, a nemzetközi szervezetek, valamint a helyi lakosság között kiépített és fenntartott koordináció és együttműködés a katonai feladat eredményes végrehajtása érdekében”.⁵ A koordináció és az együttműködés azonban nem öncélú feladat, hanem a katonai műveletek parancsnokainak támogatását szolgálja a teendők eredményes végrehajtása érdekében. A kutatás egyik interjúalánya így fogalmazza meg a CIMIC legfontosabb célját: „[...] emberi kapcsolatokban kiépíteni egy hidat a parancsnok és az adott célcsoport között. Ne adj isten információt megosztani valami közös érdekből, információt begyűjteni valami közös cél miatt, vagy épp a parancsnok célja miatt.”

Mindezek mentén a CIMIC-feladatok központi tevékenységeit a katonák szakmai felkészítése, képzése és kiképzése adja; a kapcsolattartás a kormányzati és a nem kormányzati szervezetekkel és hatóságokkal; a műveleti területek vagy válságkörzetek elemzése, értékelése, az innen származó adatok gyűjtése, rendszerezése és feldolgozása; valamint különféle szakfeladatok, szakértői munkák ellátása hazai és külföldi terepen.^{6,7}

² Varga 2011.

³ Varga 2022.

⁴ Uo. 67.

⁵ Gáspár 2012, 10.

⁶ Varga 2022: i. m. 65.

⁷ Gáspár 2012: i. m. 47.

A KÜLFÖLDI MISSZIÓK SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE

A kutatásom témája szempontjából a magyar haderő nemzetközi békétámogató és békefenntartó tevékenységekben való részvétele emelendő ki, mivel éppen a megnövekedett számú külföldi missziók és a várható feladatokra való felkészülés alapozta meg a vizsgált alakulat létrejöttét is. Ez a folyamat azonban nem volt előzmények nélküli.

Béketeremtő műveletekben ugyanis jóval korábban, az Osztrák–Magyar Monarchia idejében is vettek már részt magyar katonák. Ezek közül példaként említhető a görög–török fegyverszüneti egyezmény betartására 1897-ben létrehozott hathatalmi kontingensben való szerepvállalásuk Krétán, valamint 1900-ban a pekingi bokszerfelkelés leverésére létrehozott többnemzeti haderőben való részvételük, aminek folytatásaképpen a felkelés felszámolását követően a mai értelemben vett békefenntartást hajtottak végre.⁸

Az első világháborút követően békefenntartásban azonban nem vettek részt magyar katonák egészen 1973-ig, amikor is Magyarország a Dél-Vietnámban felállított Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságban (International Commission of Control and Supervision, ICCS-Vietnam) vállalt újra aktív szerepet. A magyar katonák legfontosabb feladata ebben a folyamatban a szemben álló felek (az Amerikai Egyesült Államok és Vietnám) közötti tűzszünet ellenőrzése volt.⁹

A délszláv válság lezárását követően a NATO békekikényszerítő, békétámogató és béke-teremtő (IFOR / SFOR / KFOR, azaz Implementation Force, Stabilization Force, Kosovo Force) műveleteiben a magyar haderő is jelentős szerepet vállalt. A NATO által vezetett AFOR (Albanian Force) műveletben ugyancsak részt vett Magyarország: a Magyar Honvédség az Országgyűlés 29/1999. (IV. 14.) számú határozata alapján küldött Albániába egészségügyi-járványügyi feladatokat ellátó csoportot. Ugyancsak jelentékeny a magyar katonák részvétele az ENSZ-vezetésű békeműveletekben, így többek között a Ciprusi Békefenntartó Erők (UNFICYP), az Irak–Kuvait Megfigyelő Misszió (UNIKOM), a Grúziai Katonai Megfigyelő Misszió (UNOMIG), az Ideiglenes Koszovói Közigazgatási Misszió (UNMIK) és a Nyugat-szaharai Misszió (MINURSO) alakulataiban.¹⁰

A NATO afganisztáni és iraki szerepvállalásának keretében megszervezett tartományi újjáépítő csoportokban (Provincial Reconstruction Team, PRT) szintén nagyszámú magyar katonát vett részt. Az Afganisztán tartományaiban működő PRT-k legfontosabb feladatait a háború utáni újjáépítés és egy önálló, működőképes állam kialakításának támogatása adta. Kiemelendő, hogy 2006. október 1-jével Magyarország vette át a Baglán tartománybeli újjáépítési csoport vezetését, aminek lényege a civil-katonai együttműködési projektek kialakítása során meghatározott fejlesztések végrehajtása volt.¹¹

Mindezek a körülmények megkövetelték a hazai állomány megfelelő felkészítését, ami addig nem ismert multinacionális és komplex kihívások elé állította a katonai vezetést és a kiképzésekben részt vevő katonákat. Ráadásul mivel Magyarország nem tudott önálló nemzeti erőt felajánlani, az úgynevezett többnemzeti harccsoportokhoz történő csatlakozást választotta, ami további kulturális kihívások elé állította a magyar haderő katonáit.¹²

⁸ Földesi et al. 2016, 176.

⁹ Uo. 177.

¹⁰ Uo. 189–193.

¹¹ Uo. 194–196.

¹² Uo.

A KULTURÁLIS SÉMÁK ÉS FORGATÓKÖNYVEK HATÁSA A KATONAI MŰVELETEKRE

Mivel a haderő szervezeti kultúrája erőteljes hatást gyakorol valamennyi alegységre és az itt szolgáló katonák életére, kutatásomban a vizsgált alakulat szervezeti kultúrája is kiemelt figyelmet kapott. Ugyanakkor a haderő szervezeti kultúráját nagymértékben befolyásolja annak a társadalomnak a jellemző nemzeti-etnikai kultúrája, amelyben az adott haderő működik, és amellyel szoros kapcsolatot tart fenn. Ebben a kapcsolatban jelentős tényezőnek számít a haderőben szolgáló katona, akinek ugyancsak megvan a maga sajátos szakmai kultúrája, ideértve jellemző értékrendjét és gondolkodásmódját.¹³ A mindezek mentén körvonalazódó katonai kultúrát tekintem annak a referenciakeretnek, amelynek segítségével a katonák és a katonai alakulatok értelmet tulajdonítanak a haderőn belüli és kívüli folyamatoknak. Az értelemtulajdonítást a katonai tudás körforgásának egyik alapjaként kezeltem, hiszen általa jön létre az az összefüggésrendszer, amely a tudásteremtés és a katonai döntéshozatal kereteként szolgál.

Kutatásomban nagy hangsúlyt fordítok a kultúra generációról generációra történő áthagyományozódására is, azaz az általam vizsgált katonai kultúra elsajátítására, amit az enkulturáció és a szocializáció fogalmait alkalmazva igyekszem megragadni. A szocializációt olyan folyamatként tekintem, melynek során az egyén egy csoport teljes értékű tagjává válik, az enkulturáció alatt pedig a kultúrába való belenevelődés folyamatát értem, vagyis a kulturális tudásátadást. A két folyamat kéz a kézben jár, hiszen az ember a szocializációs folyamatok során teszi belső értékévé a kultúrát, azaz internalizálja például a csoportja szokásait, viselkedési mintáit, kommunikációs stílusát. Ennélfogva a szocializáció és az enkulturáció tulajdonképpen ugyanannak a folyamatnak a két aspektusára vonatkozik, melynek lényege egyrészt a társas normák elsajátítása, másrészt az adott kultúra karakterjegyeinek megtanulása.^{14, 15}

Ebben a megközelítésben egy missziós katona a szocializáció folyamán válik saját társadalma, továbbá csoporttagságai mentén különböző közösségek tagjává, míg az enkulturáció folyamán sajátítja el és teszi belső értékévé mindazt a tudást, hiedelmet, szokást és készséget, ami ehhez szükséges.¹⁶ A kulturális antropológiában ugyanakkor az enkulturáció folyamatával kapcsolatban gyakran hangsúlyozzák a kulturális sémák, a kulturális modellek, illetve a kulturális forgatókönyvek jelentőségét is. A kulturális sémák lényegében egy adott kulturális csoport jelentésszisztemének építőkövei, melyek lehetnek különféle tárgyak, vagy akár különféle társas interakciók elvont mentális reprezentációi. A lényeg, hogy ezeket a csoport tagjai azonos módon dekódolják. A kulturális modellek és forgatókönyvek pedig biztosítják az alapot a különböző cselekvések értelmezéséhez és irányításához.^{17, 18, 19} Ennélfogva a kulturális sémák és a kulturális forgatókönyvek nemcsak a missziós katonák helyi civilekkel, illetve az eltérő nemzetiségű katonákkal történő kapcsolattartásában jelennek meg, hanem a CIMIC-tisztek, illetve a missziós katonák felkészítésében is.

¹³ Ben-Ari – Elron 2001.

¹⁴ Kim–Alamilla 2007.

¹⁵ Shimahara 1970.

¹⁶ Hunyady et al. 1999.

¹⁷ Kim–Alamilla 2007: i. m. 15.

¹⁸ Fülöp – Nguyen Luu, 2003.

¹⁹ Borgulya 2014.

AZ INTERKULTURÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS MEGJELENÉSE A KATONAI MŰVELETEKBEN

Az interkulturális együttműködés megjelenése a katonai műveletekben merőben új távlatokat nyit nemcsak a hadviselésben, hanem a konfliktusok lezárásában és az azt követő békefenntartó folyamatokban egyaránt. Ugyanakkor az ehhez kapcsolódó képességeknek, látásmódnak a fejleszthetőségét számos korlátozó tényező akadályozhatja, és mivel ezek a katonák, illetve a civil lakosság esetében a gyakorlatban megmutatkozó eltéréseket eredményezhetnek, érdemes a téma szempontjából érintőlegesen foglalkozni ezzel a területtel is. Előfordulhat ugyanis, hogy a helyi lakosság az ott szolgálatot teljesítő külföldi haderőt megszállónak tekinti, és az iránta érzett negatív érzelmeik komoly akadályát képezhetik a kulturális különbségek megfelelő mértékű kezelésének. A külföldön szolgálatot teljesítő katonáknak viszont olyan érzelmekkel telített szituációkban is helyt kell állniuk, vagy olyan rövid idő alatt kell döntést hozniuk, ami jelentősen csökkentheti a kulturális érzékenységüket és tudatosságukat az ezzel gyakran együtt járó magas belső feszültség miatt.²⁰ Márpedig missziós területeken sem számít ritkaságnak az ellenséges környezet, amit a kutatás egyik interjúalánya is kiemelt: *„Az itthoni környezet általában elfogadó, nem feltétlenül akarnak fölrobbantani, megölni és hasonló dolgokat. Na most mindezt képzelj el úgy, hogy van tizenkét embered, vagy huszonnégy, vagy harminc, vagy százötven, és olyan feladatot kapsz, ami veszélyes, és abban kell vezetned ezeket az embereket, nem veszélytelen módon.”*

Egy másik interjúalánya a gyakori támadások okozta terheltségre hívta fel a figyelmemet: *„Volt olyan napunk, hogy nyolc támadás jött: aknavető, rakéta, minden, szóval belőttek mindenfélét [...] Napi egy-kettő támadás volt az átlag. Volt olyan iraki, aki a lépcsőn jött fölfelé, amikor mellé lőttek egy aknavetővel, és ott halt meg. Volt olyan ór a toronyban, akit kilőttek, és ott halt meg.”*

Mivel a békefenntartó folyamatok civil-katonai együttműködéseiben a katonai tevékenységek jelentős részét a szemtől szembeni érintkezés és az ezekhez kapcsolódó kommunikációs folyamatok jelentik, a fő kérdés ebből a megközelítésből, hogy adott szituációkban sikeres volt-e a környezeti hatásoknak és a résztvevők szándékainak megértése. Márpedig az igénybevétellel párhuzamosan fokozatosan romlik a katonák környezet- és személyesz-lelése, ami ezáltal a sikeresség fontos korlátját fogja képezni.²¹

AZ INTERKULTURÁLIS KOMPETENCIA JELENTŐSÉGE ÉS FEJLESZTHETŐSÉGE A MISSZIÓS FELKÉSZÍTÉSEK SORÁN

Spitzberg és Chagnon meghatározása alapján az interkulturális kompetencia alatt az eltérő kulturális gyökerekkel rendelkező személyekkel kialakított interakciók megfelelő és hatékony menedzselését értem.²² Mivel az interakcióban részt vevő személyek a világgal szemben bizonyos mértékig eltérő kognitív, affektív és viselkedési viszonyulásokat képviselnek, a civil-katonai együttműködések egyik fő feladatuként ezeknek az eltéréseknek a kezelését tekintem. Különösen fontosnak tartom ezt távoli területek békefenntartó missziói esetében, ahol a katonák és a helyi civilek kulturális eltérései számos konfliktus, kulturális incidens melegágyát képezhetik.

²⁰ Paulovkin 2024: i. m. 105.

²¹ Uo.

²² Spitzberg–Chagnon 2009.

A missziós környezet eltérő kultúrájú tagjai között megvalósuló civil-katonai együttműködések hatékonyságát ugyanakkor számos tényező befolyásolja. Jelen kutatásban ezek közül a katonai oldalt vizsgálom kiemelt fókusszal a katonai alakulatok személyen belüli (intrapersonális), személyek közötti (interperszonális) és szervezeti változóira. A személyen belüli tényezők lényegében a missziós katonák pszichológiai és fizikai alkalmazkodásával vannak szoros kapcsolatban, míg az interperszonális tényezők olyan katonai képességekhez kapcsolódnak, melyek közvetlenül a más kultúrából származó egyénnel való hatékony kommunikációt és együttműködést támogatják. Kutatásom egyik irányát ennek megfelelően a missziós katonák felkészítésének intrapersonális és interperszonális tényezői adják.

A katonai alakulatok szervezeti változói

A katonai alakulatok szervezeti szintű sajátosságai jelentős mértékben befolyásolják az interkulturális kompetencia jelentőségét és fejleszthetőségét. Például a missziós katonák jellemzően kulturálisan sokszínű alakulatokban teljesítenek szolgálatot. A katonai és a civil csoportok közötti szervezeti szintű eltérések viszont erőteljesebb hatást gyakorolhatnak missziós környezetben, mint például a többnemzeti alakulatokon belül megjelenő nemzeti különbségek.

A katonai alakulatok egyik meghatározó szervezeti sajátosságaként említhető, hogy a missziós katonáknak nincs közvetlen befolyásuk a külföldi szolgálatuk időtartamára, így arra sincs módjuk, hogy *ad hoc* jelleggel idő előtt hazatérjenek. Erre csak rendkívül indokolt esetben (pl. súlyos egészségromlás miatt) kerülhet sor. Ezzel szemben a civil szervezetek munkavállalói esetében a hazatérés korlátozásának számos jogi akadályja lehet. Ennek a szervezeti szintű jellemzőnek viszont a missziós katonák személyes vonatkozásain túlmutató messzemenő következményei is lehetnek. Márpedig ilyen körülmények között a katonai alakulatok hatékonyságát nem kizárólag a részt vevő katonák szakértelme és teljesítménye fogja meghatározni, hanem ezek mellett a kulturális különbségekkel szemben kialakuló megfelelő és hatékony képességei és viszonyulásai.^{23, 24}

A katonai alakulatok intrapersonális és interperszonális változói

A missziós katonák interkulturális felkészítéséhez részben a katonák személyes képességeinek (pl. rugalmasság, empátia, nyitottság, alkalmazkodóképesség), részben interperszonális képességeinek (kommunikációs képesség, tárgyalástechnika) a fejlesztésére van szükség a releváns kontextuális változók (pl. közös célok, ösztönzők, szervezeti normák) figyelembevételével.

Az intrapersonális vonatkozások tekintetében a személyiség hatását több kutatás is vizsgálta már.^{25, 26, 27, 28} Például amikor valaki megérkezik egy távoli országba, és szembesül az ott élők idegen szokásaival, akkor a bizonytalansággal járó helyzetekben megmutatkozó viselkedésére viszonylag gyakran jellemzőbb személyiségvonásai lesznek hatással. Ez a megközelítés katonai kontextusban is különösen releváns, mivel a missziós környezet ki-

²³ Ben-Ari – Elron 2001: i. m. 280.

²⁴ Abbe et al. 2007, 35.

²⁵ Ben-Ari – Elron 2001: i. m. 280.

²⁶ Abbe et al. 2007: i. m. 35.

²⁷ Arasaratnam 2016.

²⁸ Buchtel 2014.

számíthatatlansága és magas stressz-szintje felerősítheti az egyéni személyiségvonások viselkedésben megjelenő hatását. Ennek mentén felmerülhet az interkulturális kompetenciát befolyásoló személyiségvonások azonosításának igénye, amihez többen a ma népszerűnek számító személyiségmodellt (*Big Five*) veszik alapul. Az ilyen kutatásokban azt vizsgálják, hogy a nyitottság vagy intellektus, a lelkiismeretesség, az extraverzió, a kedvesség, valamint az érzelmi stabilitás milyen módon befolyásolják az interkulturális kapcsolatok alakulását. Ezeknek a kutatásoknak az eredményei hasznos segítséget nyújthatnak például a missziós katonák teljesítményének előrejelzéséhez és ezáltal a megfelelő személyek kiválasztásához. Ugyanakkor a haderő ritkán rendelkezik olyan létszámú mozgósítható állománnyal, hogy csak előnyben részesített személyiségprofilal rendelkező katonákat alkalmazzon. Emiatt bár a különféle személyiségtesztek akár alkalmas szűrőeszközök is lehetnének például a missziós feladatok esetén, a katonai vezetés a katonák ilyen irányú előválogatása helyett a missziós katonák szakmai felkészítésére és az interkulturális kompetencia fejleszthetőségében szerepet játszó hatótényezőkre helyez nagyobb hangsúlyt.

Az interkulturális kompetencia fejleszthetőségének változói

Az interkulturális kompetencia kapcsán számos változót azonosítottak már, melyek hozzájárulnak annak fejleszthetőségéhez. Idesorolják például a jelenlét képességét, a tudatosság mértékét, a más kultúrák iránti pozitív viszonyulást, az empátiát, a rugalmasságot, a kétértelműségekkel szembeni toleranciát, a komplexitásra való képességet és a nyelvtudást.

Bizonyítékok vannak arra, hogy a személyes pszichés jóllét is pozitív hatótényezőként jelentkezik, de találtak néhány biológiai megalapozottságú változót is (pl. a szenzoros élménykeresést), melyek ugyancsak kapcsolatba hozhatók az interkulturális kompetencia fejleszthetőségével. Vannak tanulmányok, melyek szoros kapcsolatot találtak az interkulturális kompetencia és a kognitív komplexitás között, mely utóbbi az egyén olyan tulajdonságára utal, hogy több árnyalt észlelési kategóriát képes alkotni. Az eredmények alapján egy kognitívan komplex személy kevésbé támaszkodik sztereotip általánosításokra, és jobban érzékeli a finom különbségeket. A kognitív komplexitás viszont közvetlen összefüggést mutat a bizonytalanság és a szorongás hatékony kezelésének képességével.

Találtak olyan változókat is, amelyek negatív irányba befolyásolják az interkulturális kompetenciát, emiatt akadályozó tényezőkként említhetők. Közülük az egyik leghangsúlyosabb az etnocentrizmus, ami az egyén olyan pszichológiai beállítottságaként jellemezhető, hogy egy csoport értékeinek, viszonyulásainak és viselkedésének megítélésében és értékelésében egy másik csoport értékeit, viszonyulásait és viselkedését használja mérceként.^{29,30}

Mindezek mentén – ha nagy vonalakban kívánjuk összefoglalni egy interkulturálisan kompetens katona jellemzőit –, leginkább a következő tulajdonságokat emelhetjük ki: figyelmesség, empátia, motiváció a más kultúrájú emberekkel való érintkezésre, nyitottság az újdonságokra, alkalmazkodóképesség, rugalmasság, a bonyolult és kétértelmű helyzetek nagy fokú toleranciája, nyelvtudás, kultúraspecifikus ismeretek, valamint az etnocentrizmus és a kulturális előítéletek hiánya vagy alacsony mértékű megnyilvánulása. Fontos azonban kiemelni, hogy egy ilyen felsorolás nem veszi figyelembe azokat a kontextuális változókat

²⁹ Abbe et al. 2007: i. m. 35.

³⁰ Arasaratnam 2016: i. m.

(pl. missziós környezet, katonai kultúra), amelyek befolyásolják az interkulturális kompetenciát, és amelyek azonosítása nélkül a felkészítés eredményessége jelentősen csökkenhet.

NEMZETI-ETNIKAI SAJÁTOSSÁGOK ÉS SZTEREOTÍPIÁK

A kutatás folyamán interjúalanyaim arra is felhívták a figyelmemet, hogy az interkulturális érzékenységben és az interkulturális tudatosságban nemcsak adott alakulaton belül, illetve az egyes beosztások között lehetnek jelentős különbségek, hanem a haderőt alkotó nemzetek között is, amit az alábbi idézetek érzékletesen mutatnak:

„Ha megnézed a nemzetközi példákat, nem feltétlenül a magyarokról szólnak, hogy a bumfordi viselkedésükkel milyen károkat okoznak. És akkor nem mondom nemzeteket, akiket hiába készítenek fel, egyszerűen pusztán a kivagyisággal vagy a viselkedésükkel olyan károkat okoznak, ami tisztán látszik.”

„Alázat a kulcsszó egyébként, ami benne van nemcsak a magyarokban, hanem itt a közép-európai térségben [...] teljesen más alázattal állunk hozzá egy más kultúrájú emberhez, pláne, ha az ő saját közegében vagyunk, mint mondjuk a nyugat-európaiak vagy az amerikaiak. És most nem őket minősítem negatívan, hanem tényleg, itt van egy általános megértés a környező országokban a más népek viselkedése iránt.”

„Az alázat szerintem a legnagyobb kulcsa ennek, és ez nagyjából nagyon sok emberben benne van. Érdekes, hogy például a németeknél kijön az, meg lehet mondani, ki a kelet-európai, a volt keletnémet, és ki a volt nyugatnémet az előző generációnál. Pillanatok alatt lejön, hogy az egyik az úgy tiszteletben tart egy kicsit, meg úgy érzékeli a határokat, míg a másik meg mindenáron meg akarja mondani, mert majd ő tudja, hogy hogyan kell. Na, az a nyugati. Tehát az összes holland erőteljesen arrogáns, mondjuk így, a britek szintén. Tehát ez a náció, valahogy így kódolva van bennük a felsőbbrendűség.”

Ezek az idézetek ugyanakkor nem feltétlenül a teljes valóságot tükrözik, hiszen a sztereotípiák gyakran torzítják az észleléseinket, és ez alól a nemzeti, etnikai alapú sztereotípiák sem jelentenek kivételt. Ugyanakkor előfordul az is, hogy a nemzetek közötti kulturális eltérésekre a felkészítések során éppen a már korábban kialakult sztereotípiák mentén hívják fel a missziós katonák figyelmét: *„A NATO-n belül nagyon sok közös gyakorlat van. Emlékszem sok olyan poszterre, ahol a jellemzőbb sztereotípiákból összeraktak ilyen kis karikatúrákat, hogy melyik nemzetnek mi a jellegzetessége. Ezáltal ezt nagyjából mindenki tudja, és amikor közös gyakorlatok vannak, akkor mindenki nagyon diplomatikusan, nagyon odafigyelve tudatos arra, hogy ne gázoljon bele a másik hülyeségébe, még akkor se, ha tudjuk, hogy ő azért hülye, mert.”*

Márpedig az ilyen karikatúrajellegű nemzeti sztereotípiák gyakran ráerősítenek a már meglévő előítéletekre, amit az alábbi interjúrészlet is megmutat: *„Én hollanddal, némettel, svédvel, norvéggal, finnel, mindenféle spanyollal, olasszal, némettel, mindenkivel dolgoztam már együtt. Azok a sztereotípiák, amik kialakulnak, nem a véletlen művei.”*

Mindezek figyelembevételével érdemesnek tartom egy későbbi kutatásban megvizsgálni az interkulturális érzékenységben, interkulturális tudatosságban esetlegesen megmutatkozó nemzetek közötti eltéréseket. Fontosnak tartom a többnemzeti alakulatokban szolgáló missziós katonák egymáshoz való viszonyának vizsgálatát is. A missziós alakulatokat ugyanis gyakran több nemzet alkotja, és a köztük megfigyelhető kulturális eltérések ugyancsak követelhetnek kulturális alkalmazkodást, magasabb szintű interkulturális kompetenciát a missziós katonáktól.

Egy másik interjúban ez hangzott el: *„Az ember nem is gondolná, hogy a NATO-n belül is az adott nemzetközi szövetségekkel ugyanúgy van ám kulturális különbség, legyen az egy holland vagy egy magyar, vagy egy svéd, vagy egy olasz között. Azt nem kell ugye magyarázni, hogy a keleti blokkból érkezett katona meg a nyugati között mekkora különbségek vannak. Bizony 45 év, a vasfüggöny hatásai máig élnek, ezek bizony léteznek. A munkához való hozzáállás, megnyilvánulás, magabiztosság vagy nagyképűség, hogyan értelmezed az adott művelleti területen élő embereket, valahol ezek mind lecsapódnak. Tehát van egy belső réteg a szövetséges haderőn belül: persze egy NATO-ban vagyunk, ugyanazt a nyelvet beszéljük, de akkor is megvan ez a különbség, de azért mindenki törekszik arra, hogy ezt szintre hozza, hiszen nem egymással kell küzdenünk. És erre jön a külső réteg, az adott művelleti környezet kreálta kulturális kihívások, ami jön a helyi lakosságtól, nemzetközi szervezetektől, kormányzattól, a helyiektől. Szóval én ezt két részre bontanám. Mind a kettőre kell készülni. Mert mind a kettő tud zavart okozni, ha nem vagy rá felkészülve.”*

Ahogy arra ez az interjúrészlet is felhívja a figyelmet, a missziós felkészítések a technikai-katonai szempontokon túl nemcsak a helyi lakosság szociokulturális sajátosságaira irányulnak, hanem a szövetséges haderőn belüli kulturális különbségek megismerésére és kezelésére is.

MISSZIÓS FELKÉSZÍTÉSEK ÉS TAPASZTALATOK A MAGYAR HADERŐNÉL

Az interjúalanyokkal folytatott beszélgetések nyomán a békefenntartó missziókkal kapcsolatos első benyomásaim jelentős átalakuláson mentek keresztül az elemzés végéhez közeledve. Kezdetben még úgy véltem, hogy a missziós katonák esetében elengedhetetlen az interkulturális érzékenység és az interkulturális tudatosság, tehát az interkulturális kompetencia fejlesztése, amit a missziós felkészítések kiemelt fontosságú területének tartottam. Az interjúk során azonban egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a missziós katona mozgása és a helyi civilekkel kapcsolatos interakciói egy erőteljesen hierarchizált rendszer részeként nagymértékben korlátozva vannak. Márpedig ez hatással van a katonák interkulturális kompetenciájának jelentőségére is, amit az egyik interjúalany a következőképpen világított meg: *„Egy katona mindig korlátozva van. Ez pejoratívan hangozhat, hogy korlátozni kell, de mindig korlátozva van. A katona tudja, hogy mindig korlátozva lesz, és ezt vállalja a szolgálattal. A parancsnok korlátozza a katonáit. Ha a parancsnok kulturálisan érzékeny, akkor figyel az embereire, és akkor nagy baj nem lehet. Ha meg nem figyel, akkor meg igen.”*

Ez az interjúrészlet arra is felhívja a figyelmet, hogy ebben a hierarchikus rendszerben a kiképzőtisztek, illetve a parancsnokok normarendszere és viselkedési sajátosságai „lefelé” erőteljesen meghatározzák az egész katonai kultúrát. Ennek megfelelően azokban az alakulatokban, ahol a parancsnokok kulturálisan érzékenyek és tudatosak, ott a beosztott katonák is jellemzően ennek megfelelően működnek, és fordítva: ahol a parancsnok érzéketlen a kulturális különbségekre, ott az alakulatának tagjai is általában érzéketlenül fogják végrehajtani a rájuk bízott feladatokat. A csapatmozgások is ezzel összhangban valósulnak meg: a katona utasításokat kap a parancsnokától, és a végrehajtás alapesetben ezeknek megfelelően történik. Ebből következően a parancsnokok normái, értékei, viszonyulásai döntő jelentőségűek, amit a katonai alakulatok felépítése is erőteljesen támogat.

Ezt egy másik interjúrészlet is igazolja: *„Egy katonai alakulat úgy néz ki, hogy van mondjuk egy szakasz és benne a katonák és egy szakaszparancsnok. Egy szakasz 12 és 40 emberből*

áll, a szakasziparancsnok pedig ebből a szempontból egy mikromenedzser. Adott esetben azt is megmondja, hogy hogyan álljon a hajad, hogyan álljon a cipőfűződ, meg ilyenek. Három-négy szakasz ad ki egy századot, tehát van négy szakasziparancsnok, és van egy századparancsnok, aki felelős egy századnyi katonáért. És ez így épül fel szépen. Ebben a rendszerben egy szakasz az egy kis burkocska. Egy szakasz egy burok, és ennek az egy buroknak van egy mikromenedzser szakaszvezetője. Kettő és négy szakasz ad egy századot, ami már egy nagyobb burkot alkot.”

Ez a burkos felépítés egyúttal azt is meghatározza, hogy a haderőn belül akár burkonként eltérő katonai kultúrák is működhetnek egymás mellett anélkül, hogy közöttük lenne közvetlen kölcsönhatás. Az általam vizsgált alakulat esetében is felismerhető a szervezeti felépítésnek ez a fajta hatása. Ezzel összefüggésben figyeltem fel arra a sajátosságra is, hogy a missziós katonák egy része a művelleti területen el sem hagyja a katonai tábor, így alapesetben nem kerül kapcsolatba a helyi civilekkel. Ebből kifolyólag kizárólag más katonákkal, esetenként saját honfitársaival tart csak fenn kapcsolatot. Ez egyúttal azt is eredményezheti, hogy a missziós feladataik nem fognak nagyobb mértékű kulturális alkalmazkodást, interkulturális érzékenységet követelni az otthoniaknál.

Ugyancsak meglepett, hogy a missziós katonák egy jelentős része nem beszél idegen nyelven, nem beszéli a NATO-angolt sem (kivéve az angol anyanyelvűek), amire a kutatás egyik interjúalánya a következőkben hívta fel a figyelmemet: *„Előfordul például, hogyha te magyar egészségügyi beosztású lövészkatona vagy, akkor neked nem kell idegen nyelven beszélned, és nem is feltétlenül kell közvetben kommunikálnod senkivel, mert bent vagy a katonai táborban, ahol a parancsnokod megmondja, hogy mit kell tenned.”*

A nyelvtudás hiánya ugyanakkor nem feltétlenül jelent hátrányt még missziós környezetben sem. Az interjúk során olyan vélemény is elhangzott, hogy bizonyos helyzetekben a nyelvtudás hiánya inkább előny, mint hátrány, például olyankor, amikor a nem megfelelő kommunikáció komoly konfliktusforrás lehet. Márpedig ezekben a helyzetekben előnyösebb, ha egy jól képzett, az adott nyelvet jól beszélő szakaszvezető vagy parancsnok, illetve egy erre kiképzett CIMIC-tiszt vesz részt. Ezzel összhangban az is többször elhangzott, hogy missziókban vezető beosztásba, parancsnoki, illetve kifejezetten CIMIC-pozíciókra kizárólag erre felkészített tisztek kerülhetnek.

Gyakran már a missziós felkészítések során kiderül, hogy ki milyen pozícióba, milyen feladatokra lesz alkalmas a művelleti területen, illetve alkalmas-e egyáltalán missziós feladatokra. Például a nyelvtudás hiánya eleve egy erős szűrő bizonyos pozíciók esetében. A missziós katonák felkészítésének jellegét és mélységét elsősorban az a feladat fogja meghatározni, amelyet a művelleti területen az adott katona el fog látni. Mivel lesznek közöttük olyanok, akik el sem hagyják a tábor, és emiatt nem találkoznak helyi civilekkel, csupán alapszintű kulturális felkészítést fognak kapni, kizárólag a legszükségesebb információkra szorítkozva. Azok a missziós katonák, akik a táboron kívül végrehajtott csapatmozgásokban vesznek részt, ennél részletgazdagabb tájékoztatást kapnak a helyi kulturális sajátosságokról, de a katonai tevékenységüket gyakran megtámogatják olyan egyszerűbb felépítésű kézikönyvekkel, amelyek az adott kulturális környezetben leginkább kerüendő viselkedéseket tartalmazzák.

ÖSSZEGZÉS

Az interkulturális kompetencia kulcsszerepet játszik a modern katonai vezetésben, hiszen a kulturális tudatosság és az alkalmazkodóképesség fejlesztése növeli a missziók sikerességét és a katonai személyzet biztonságát. Ennek mentén kutatásomban az interkulturális

kompetencia szerepét vizsgáltam a külföldi missziók civil-katonai együttműködéseire fókuszálva. A korábbi tanulmányok eredményei alapján abból indultam ki, hogy az interkulturális kompetencia egy dinamikus és fejleszthető képesség, amely elengedhetetlen egy multikulturális környezet kihívásainak kezeléséhez. A megfelelő attitűdök, ismeretek és készségek kialakítása támogathatja a katonákat abban, hogy sikeresen kommunikáljanak és együttműködjenek különböző kultúrájú emberekkel. Ezzel összefüggésben arra voltam kíváncsi, hogy a kulturális különbségek milyen formában jelennek meg a katonai missziók során, és ezek milyen hatással vannak a résztvevők közötti kapcsolatokra. A kutatás helyszínének a Magyar Honvédség Kiber- és Információs Művelési Központját választottam, amely a CIMIC egyik fontos szervezeti egysége, és az itt szolgáló katonák ez irányú tapasztalatait elemeztem tematikus és narratív interjúk segítségével.

A kutatás interjúalanyai megerősítették, hogy a civil és a katonai szereplők közötti különbségek gyakran vezetnek félreértésekhez, különösen a válságkezelő műveletek során. Emiatt az azokban részt vevő katonák kulturális felkészítése kulcsfontosságú, aminek a hatékonyságát azonban számos tényező befolyásolja. Elemzésem egyik következtetése, hogy bár az ilyen felkészítések alapvetően a kulturális nyitottság és az elfogadás növelését célozzák, bizonyos esetekben a meglévő sztereotípiák megerősödéséhez vezethetnek. Eredményeimmel tehát arra hívom fel a figyelmet, hogy a kulturális kompetencia fejlesztése tudatos pedagógiai megközelítést igényel, amely nemcsak az információk átadására, hanem azok kritikus értelmezésére is hangsúlyt helyez.

Kutatásomban arra is kitértem, hogy a nemzeti és az etnikai sajátosságok miként befolyásolhatják az interkulturális együttműködést. Az interjúk alapján a magyar katonák kulturálisan érzékenyebbnek mutatkoznak, mint bizonyos nyugati társaik, ami részben a régió történelmi sajátosságaival magyarázható. Az interjúalanyok szerint a közép-európai katonák nagyobb alázattal közelítenek az idegen kultúrákhoz, mint egyes nyugati országok katonái, akikre inkább az önérvényesítés és a domináns viselkedés jellemző. Ugyanakkor azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ezek az általánosítások nem mindig tükrözik a teljes valóságot, hiszen a nemzetközi missziókban szolgáló katonák egyéni hozzáállása is jelentős szerepet játszik. Éppen ezért a katonai kiképzésben és a beosztások kialakításában az egyéni sajátosságokat ugyancsak figyelembe kell venni annak érdekében, hogy a katonai egységek hatékonyabban működhessenek.

Kutatásom során a katonai kultúra és a civil-katonai együttműködés sajátosságait is vizsgálom. Ennek mentén azt találtam, hogy a katonai szervezetek szigorú hierarchikus rendszere meghatározza a missziók során alkalmazott kommunikációs és döntéshozatali mechanizmusokat. A parancsnokok viselkedése döntő jelentőségűvé válhat a katonák kulturális érzékenységének kialakításában, hiszen ha egy parancsnok nyitott és tiszteletteljes a más kultúrájú emberekkel szemben, akkor ez a beosztott katonák viselkedésére is kihat. Ugyanakkor a katonai táborokban szolgáló katonák egy része szinte teljesen izolált marad a helyi lakosságtól, ami csökkenti a kulturális alkalmazkodás szükségességét.

Kutatásom ugyancsak fontos tanulsága, hogy az interkulturális kompetencia nem csupán az egyéni képességeken múlik, hanem szervezeti és környezeti tényezők is befolyásolják azt. Így például korábbi tanulmányok következtetéseinek megfelelően magam is arra jutottam, hogy a békefenntartó erők multinacionális és multikulturális jellege a nyilvánvaló előnyök mellett számos kihívás elé állíthatja a katonai alakulatokat. A közös identitás kialakulása ugyan segítheti a hatékonyabb koordinációt, de a nemzeti sajátosságok, az eltérő katonai hagyományok és a kulturális különbségek az egységes fellépés akadályozó tényezőivé is válhatnak. A békefenntartás sikeressége tehát nemcsak katonai, hanem kulturális és szervezeti tényezőkön is múlik. Ezzel összhangban a missziós katonák felkészítésének hatékonyságát

például a nyelvtudás, a kulturális tudatosság, az empátia és az alkalmazkodóképesség szintje jelentős mértékben befolyásolja. Ugyanakkor az interjúk során az is kiderült, hogy a katonák egy része nem rendelkezik megfelelő nyelvtudással, ami a helyi lakosság és a szövetséges erők tagjai közötti interakciókat jelentős mértékben korlátozhatja. Bizonyos helyzetekben viszont ezek a nyelvi korlátok akár előnyt is jelenthetnek, mivel csökkenthetik a félreértések és a konfliktusok kialakulásának kockázatát azáltal, hogy a kommunikációt minimalizálják és adott funkciókhoz rendelik.

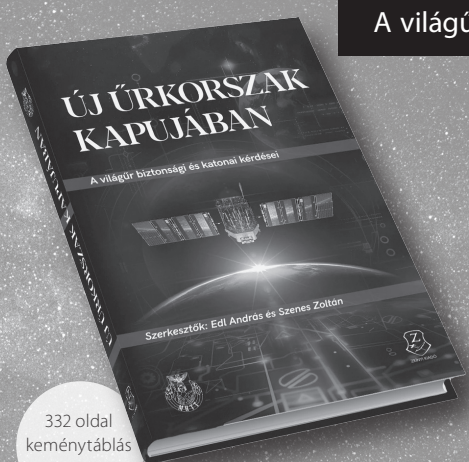
A kutatásom fontos végkövetkeztetése, hogy a katonai vezetés interkulturális kompetenciájának fejlesztése elengedhetetlen a modern katonai műveletek sikerességéhez, hiszen a kulturális érzékenység hiánya akár emberéleteket is követelhet, míg a megfelelő felkészítés elősegítheti a hatékonyabb együttműködést és a konfliktusok békés kezelését.

Összességében megállapítható, hogy a civil-katonai együttműködés sikere nagymértékben múlik a katonák és vezetőik kulturális felkészültségén, amelynek fejlesztése ugyanakkor folyamatos kihívást jelent a hadseregek számára. Az interkulturális kompetencia nem csupán egyéni szinten, hanem szervezeti szinten is meghatározza a katonai missziók eredményességét, ezért ennek tudatos fejlesztése a jövőben is kiemelt fontosságú marad.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Abbe, Allison et al.: *Cross-Cultural Competence in Army Leaders: A Conceptual and Empirical Foundation*. Technical Report 1208. U.S. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences, Arlington, VA, 2007. <https://doi.org/10.21236/ADA476072> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 13.)
- Arasaratnam, Lily A.: *Intercultural Competence*. Oxford Research Encyclopedia of Communication, Oxford University Press, 2016. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.68> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 13.)
- Ben-Ari, Eyal – Elron, Efrat: *Blue Helmets and White Armor: Multi-nationalism and multi-culturalism among UN peacekeeping forces*. City & Society, 13. évf. 2001/2., 271–302. <https://doi.org/10.1525/city.2001.13.2.271> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 20.)
- Borgulya Istvánné Vető Ágnes Ágota: *Kulturális távolságok*. Typotex Kiadó, Budapest, 2014.
- Buchtel, Emma E.: *Cultural sensitivity or cultural stereotyping? Positive and negative effects of a cultural psychology class*. International Journal of Intercultural Relations, 39. évf. 2014, 40–52. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2013.09.003> (Letöltés időpontja: 2025. 02. 21.)
- Földesi Ferenc et al. (szerk.): *A Magyar Honvédség negyedszázada: a rendszerváltástól napjainkig*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
- Fülöp Márta – Nguyen Luu, Lan Anh: *Kultúra és pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- Gáspár Katalin (szerk.): *A siker kulcsa – az együttműködés: MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Művelési Központ*. Zrínyi Honvéd Kiadó, Budapest, 2012.
- Hunyady György et al.: *A csoportok percepciója*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999.
- Kim, Bryan S. K. – Alamilla, Saul G.: *Acculturation and Enculturation: A Review of Theory and Research*. University of Hawaii at Hilo, Hilo, 2007. https://www.researchgate.net/profile/Saul-G-Alamilla/publication/331233432_Acculturation_and_Enculturation_A_Review_of_Theory_and_Research/links/5c6d8a98a6fdcc404ec17b91/Acculturation-and-Enculturation-A-Review-of-Theory-and-Research.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 03. 13.)

- Paulovkin András: *A kulturális sokk és az enkulturációs folyamatok hatása a békefenntartó missziókra*. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Philosophica, 28. évf. 2024/2., 103–110. <https://doi.org/10.32979/PUM.SPH.2024.2.8> (Letöltés időpontja: 2025. 02. 21.)
- Shimahara, Nobuo: *Enculturation – A reconsideration*. Current Anthropology, 11. évf. 1970/2., 143–154. <https://doi.org/10.1086/201115> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 20.)
- Spitzberg, Brian H. – Changnon, Gabrielle: *Conceptualizing intercultural competence*. In: Deardorff, Darla K. (szerk.): *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks, 2009, 2–52. <https://doi.org/10.4135/9781071872987.n1> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 13.)
- Varga Csilla: *Civil-katonai együttműködés és civil-katonai koordináció az Európai Unióban*. Hadtudományi Szemle, 4. évf. 2011/3., 119–125. https://epa.oszk.hu/02400/02463/00010/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2011_3_119-125.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 02. 21.)
- Varga Zsófi: *A civil-katonai együttműködés képességének alkalmazása a komplex hadműveleti környezetben*. Biztonságtudományi Szemle, 4. évf. 2022/1., 63–73. <https://biztonsagtudomanyi.szemle.uni-obuda.hu/index.php/home/article/view/207/179> (Letöltés időpontja: 2025. 02. 21.)

ÚJ ŰRKORSZAK KAPUJÁBAN

A világűr biztonsági és katonai kérdései

A könyv kétéves kutatás eredményeit foglalja össze: tárgyalja a világűr általános biztonságpolitikai kérdéseit, országtanulmányokban értékeli a három nagy űrhatalom (Egyesült Államok, Oroszország, Kína) tevékenységét és a különböző térségek országainak űrpolitikáját, továbbá válogat az űrkutatás műszaki-technológiai kérdéseiből.

Szerzők: Várdai Mihail Istvanovics, Horváth Attila, Kövesi Csaba, Edl András, Gazdag Erika, Haiszky Edina Julianna, Szivák Júlia, Molnár Dóra, Rémai Dániel, Kim Mo Rang, Óvári Gyula, Nagy Gábor, Szenes Zoltán

332 oldal
keménytáblás
6500 Ft

A könyv
olvasását
a QR-kóddal
elérhető
zenei melléklet
teszi élvezete-
sebbé.

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Fillér utca 14.) **25% kedvezménnyel** vásárolható meg.

Gergi Erna:

ACÉLKOCKA ALTISZTKÉPZÉS (2019–2024)

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.5

ÖSSZEFOGLALÓ: A Magyar Honvédségben hosszú múltra tekint vissza az altisztképzés. Az elmúlt évtizedek alatt is folyamatos változásokon ment keresztül, mely során – az élethosszig tartó tanulásra alapozva – a korábbi iskolarendszerű képzési formát az ötlépcsős, tanfolyam-rendszerű képzés váltotta fel. A 2019-ben indult, a modern kor igényeihez igazodó Acélkocka Altisztképzési Rendszer célja olyan elkötelezett altisztek kibocsátása, akik megfelelnek a jövő elvárásainak, felkészültek, és kimagasló szakmai tudással rendelkeznek. Kiemelten fontos feladat, hogy az altisztek nagyobb szerepet kapjanak a Magyar Honvédségen belül a polgári életből érkezők nevelésében, illetve a meglévő legénységi állomány belső kiválasztásában és szakmai fejlődésében. Az Acélkocka Altisztképzési Rendszer öt lépcsője jól megalapozza egy komplex, az altishti hivatás teljes spektrumán átívelő életpályamodell kialakulását.

KULCSSZAVAK: képzés, felkészítés, acélkocka, altisztképzés

A SZERZŐRŐL:

Gergi Erna honvédelmi alkalmazott (MH Altishti Akadémia), az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója (ORCID: 0009-0004-4407-3487)

BEVEZETÉS

Véleményem szerint ahhoz, hogy változást érzünk el, nem kell sem „kicserélni”, sem megváltoztatni a múltat. Ha változik a jelen, vele együtt változik a jövő is. A változás pedig mindig egy új kezdete. Ugyanakkor e gondolat csak akkor tud új és jó irányú változást hozni, ha ismerjük, illetve megismerjük a múltunkat, majd hasznosítjuk abból mindazt, ami előremutató számunkra.

A jelenlegi hivatásos tiszthelyettesképzés 1957-re vezethető vissza. Az elmúlt közel 70 év alatt számtalan változáson, átalakításon esett át a rendszer. Ám ha még távolabb megyünk az időben, 1924 októberéig visszatekinthetünk. Valójában a Magyar Királyi Jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet a magyar altisztképzés első alma matere. Az itt képviselt értékek, tudás és bölcsesség szellemiségét igyekszünk maradéktalanul megtartani a jelenben is. Jutasi őrmesterként végezni és szolgálni büszkeség volt, annak ellenére, hogy jellemző volt rájuk a kemény, katonás elvárás, mely néhol túlzó szigorral is társult. Céljuk elsősorban a jellemformálás és a tradicionális értékek átadása volt. Ezen értékek eredményeként a háborús időszakban önfeláldozásukkal, példás fegyelmezettségükkel és helytállásukkal kiemelkedtek katonatársaik közül. A mai generációhoz már nehezen köthető a túlzó testi és mentális fenytéssel járó nevelési módszerekhez való pozitív alkalmazkodás. Így az említett változások, átalakítások a módszertani eszköztárban nyilvánultak meg leginkább. A NATO-szabványokhoz, a biztonságpolitikai helyzethez, a változó generációs kihívásokhoz és a társadalmi elvárásokhoz való alkalmazkodás nélkülözhetetlen egy hiteles, felkészült és támogatott hadsereg kialakításában. A régi sztenderdek már nem biztos, hogy működnek a mai szellemiségben, így ehhez a meglévő állomány mellett az újonnan csatlakozni kívánóknak

is meg kell felelni. Jelen írásomban átfogó képet igyekszem adni a mai követelményeknek megfelelő, új rendszerű képzés eddigi eredményeiről.

AZ ALTISZTKÉPZÉS TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Az első világháború után az új Magyar Királyi Honvédség fejlesztése érdekében 1924. május 20-án jelent meg az altisztképző rendszer felállításáról szóló honvédelmi miniszteri rendelet. Csáky Károly honvédelmi miniszter 1924. május 20-án adta ki az altisztképző és nevelőintézetek felállításáról szóló rendeletét, mely hozzájárult ahhoz, hogy az első világháború után a Magyar Királyi Honvédség altiszti karában keletkezett hiányt pótolni lehessen. Az intézetekbe való felvétel alapvető feltétele volt a kimagasló fizikai állóképesség, a hazafias nézetek és vallás erkölcsi alapok megléte; a magas követelmények eredményeként az egykori altisztképző intézetben végzettek számos kitüntetéssel és érdemrenddel büszkélkedhettek pályájuk során. A második világháborút követően az intézményesített kereteket felváltotta a tanfolyam jellegű, illetve későbbiekben a szakszolgálati tiszthelyettesi képzés.

1957. június 1-jével Szentendrén létrehozták az első tiszthelyettesképző intézményt, a Központi Tiszthelyettes Iskola-t. A miniszteri parancs alapján a Magyar Néphadsereg Vezérkar főnöke a 13/1957. (HK 7.) számú utasításában meghirdette a hivatásos tiszthelyettesi állományba való jelentkezést, elrendelte „Hivatásos Tiszthelyettes Iskola” megalakítását Szentendrén. „A hivatásos tiszthelyettesi állomány létrehozásával olyan alparancsnoki állományt kell kialakítani, amely gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezik a katonai szolgálat terén, a hivatásos tiszthelyettesi kiképzés során megfelelő elméleti felkészültséget szerez, erkölcsileg, politikailag szilárd, képes önálló feladatok megoldására, kezdeményezésre nevelni alárendeltjeit, és ezáltal képes a tiszteknek a katonák kiképzésében, nevelésében, a különböző szakszolgálatoknál jelentkező katonai, szakmai feladatok végrehajtásában jelentős támogatást nyújtani. A hivatásos tiszthelyettesi állományba a hadsereg legjobb továbbszolgáló tiszthelyettesei kerülhetnek. Fokozott anyagi és erkölcsi megbecsüléssel jár, de egyben fokozott követelménytámasztást is jelent.”¹

„Szolgálatvezető, szakaszparancsnok, szakaszparancsnok helyettes, rajparancsnok, egészségügyi tiszthelyettes beosztásban szolgálatot teljesítő továbbszolgáló tisztesek és tiszthelyettesek, valamint fegyvernemre és beosztásra való tekintet nélkül azok a továbbszolgáló tisztesek és tiszthelyettesek, akik ilyen szakképzettséget kívánnak elsajátítani, jelentkezhetnek hivatásos tiszthelyettes képző iskolára. Az iskola állomáshelye: Szentendre. A kiképzés időtartama: 2 év.”²

A 60-as években a tiszthelyettesképzés némi átalakítás után szakirányokhoz igazodva különböző katonai szervezetekhez lett rendelve. A képzés időtartamát 10 hónapra redukálták, melyet 1967-től újra 2 évre emeltek fel. Tekintettel a szentendrei helyőrség kiváló adottságaira, az iskola további funkcióval bővült, így 1967-től a tiszthelyettesképzés mellett helyet adott a szárazföldi haderőnem és egyes szakcsapatok tisztképzésének is. A Kossuth Lajos Katonai Főiskola 1996-ig működött és képzett tiszteket a Magyar Honvédség számára.

A 70-es, 80-as évek újabb átalakítások időszaka a tiszthelyettesi állomány létszámának növelése érdekében. Fontos célként határozták meg a polgári és katonai képzési rendszer közelítését, így a katonai szakmunkás képzettséget polgáriként is elismerték. Azokon a katonai szakokon,

¹ MNHM 9/1957. (HK 7.) parancsa, 101.

² MNVKF 13/1957. (HK 7.) utasítása, 103.

amelyeken a tiszthelyettesképzés tananyaga az Országos Szakmunkásképzési Jegyzék (OSZJ) szerinti valamely szakma elméleti és gyakorlati ismereteit is tartalmazza, a tiszthelyettesi záróvizsga alapján kiállított bizonyítvány az adott szakmában a szakmunkás-bizonyítvánnyal egyenértékű.³ A végzősök az állami szakmunkásvizsgálóval együtt tehettek tiszthelyettesi kibocsátó vizsgát az 16/1975. HM–MN együttes utasítása alapján.⁴

1984-től minőségi változást hozott, hogy különböző technikai szakok már 4 éves középiskolai képzéssel kezdődtek el az ország 8 helyőrségében (elektronikai és mechanikai műszerész, repülőgép-szerelő és -műszerész, gépjárműtechnikus, elektroműszerész, gépkezelő és karbantartó, híradó műszerész, illetve zenész szakon).

A 90-es évek, elsősorban a rendszerváltásnak köszönhetően, nemcsak politikai és társadalmi szempontból volt különleges időszak, hanem a katonai strukturális változások vonatkozásában is. Az MH-parancsnok 13/1991. és az MH szárazföldi és kiképzési főcsoportfőnök 44/1991. sz. intézkedésével megszüntették a kiképző központokat, a tiszthelyettesképzést a katonai főiskolákra helyezték át. A szaktiszthelyettesek képzése a szakközépiskolákban folytatódott. 1996-ban három helyőrségre korlátozódott a tiszthelyettesek képzése (Budapest, Szentendre, Szolnok).

Hazánknak a NATO-hoz való csatlakozása (1999) a Magyar Honvédség és a társadalom kapcsolatára, annak kihívásai a békeidőszaki felkészítés rendszerére és kiképzési feladataira is hatással volt. A NATO-sztenderdekhez való alkalmazkodás a haderő-átalakítás, így a tiszthelyettesképzés terén is követelmény lett. A meglévő tiszthelyettesi és zászlósi beosztások feltöltöttsége nem volt maximumon, így megoldandó feladat volt a hiányzó beosztásokra a megfelelő kompetenciákkal rendelkezők megtalálása.

A NATO-csatlakozást követően indított haderőreform, valamint az MH belső szervezeti átalakítását követően a tiszthelyettesképzés 2001. szeptember 1-jével egyetlen intézmény, a Magyar Honvédség Központi Tiszthelyettes Szakképző Iskola és Kollégium feladata lett. Az iskola 2003. május 29-én vette fel a Kinizsi Pál nevet. Több átszervezést követően 2011. november 15-én az MH Központi Kiképző Bázis és az MH Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző Iskola összevonásával megalakult a Magyar Honvédség altisztjeinek képzéséért felelős MH Altishti Akadémia. Az intézmény két fontos pillérre támaszkodva biztosítja a jól képzett altisztek kibocsátását. Az egyik pillér a civil életből érkező fiatalok képzése, míg a másik a szerződéses legénységi karriermodell megléte. Az államilag elismert szakképzés rendszerében az altishti pályát választó érettségizett fiatalok katonai szakképzése 2 éves nappali, iskolarendszerű képzés keretében történt.⁵ A belső állomány felkészítése belső szabályzók által meghatározott rendszerben történt.

2019 újabb mérföldkő az altisztképzésben. Az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő „Honvéd altiszt” képzettséget adó, iskolarendszerű képzési formát felváltotta az ötszintű „Acélkocka” elnevezésű, tanfolyamrendszerű felkészítés. 2020-ban bocsátották ki az utolsó OKJ-s végzettséget szerző altiszteket (27 fő), ugyanakkor ezzel párhuzamosan már folyt az új rendszerű képzésben részt vevők kiválasztása és oktatása is.

³ 20/1974. (VII. 31.), 2. §.

⁴ Szalay 2018, 89–100.

⁵ A 150/2012. sz. kormányrendelet tartalmazta a kétéves képzést is magában foglaló új Országos Képzési Jegyzéket, amely alapján a szakképesítésért felelős Honvédelmi Minisztérium a 19/2012. rendeletben kiadta a szakmai és vizsgakövetelményeket.

MH ALTISZTI AKADEMIA ALTISZTKÉPZŐ KÖZPONT (ATKK)

Az Altiszi Akadémia a Magyar Honvédség egyetlen képzésre és kiképzésre, át- és továbbképzésre szakosodott, dandár jogállású katonai szervezete. Alapfeladatként végzi a leendő altisztek tanfolyamrendszerű képzését, valamint a különböző katonai át- és továbbképzéseit. Frankó Imre ezredes vezetése és felügyelete alatt működik az Altiszi Akadémia, melynek egyik zászlóaljszintű szervezete az Altisztképző Központ. A zászlóaljszintű szervezeti elem a Magyar Honvédség egyetlen szervezete, melynek teljes állománya és parancsnoksága is altisztekből áll. Ki ismerhetné jobban a bejárható lépcsőfokokat, ha nem azok, akik hasonlóan végigjárták ezt az utat? Az Acélkocka képzési rendszer teljes palettájának szervezése és megvalósítása az ő feladatuk; a központ állománya elkötelezetten és elhivatottan, a lehető legmagasabb színvonalon végzi munkáját.

Az ötszintű Acélkocka Altisztképzési Rendszer 2019-ben indult, kezdetben az Ideiglenes Kiképző Zászlóalj égisze alatt. Az első év kedvező tapasztalatai alapján 2020 májusában, az MH Altiszi Akadémia szervezetében, immáron állandó szervezeti elemként megalakult az Altisztképző Központ. 2021-ben már az altisztképzéshez tartozó vezetői felkészítés minden eleme bizonyította létjogosultságát, így 2022-ben, a szervezet elismeréseként, az MH parancsnoka alegységzászlót is adományozott a zászlóaljszintű alegységnek.

Az Altisztképző Központ célja, hogy a tanfolyamrendszerű altisztképzés, valamint kiegészítő tanfolyamok keretében a változó katonai-szakmai kihívásoknak és a honvédségi szervezetek által támasztott igényeknek, elvárásoknak megfelelően képezze és kiképezze az MH teljes altiszi állományát. Az altisztképzés átalakítására a Honvéd Vezérkar főnökének javaslatot tevő munkacsoport vezetője, Kriston István főtörzsszázlós, a Magyar Honvédség korábbi vezénylőzászlósja értékelése szerint a cél érdekében a legénységi és altiszi állomány belátható, tervszerű előmeneteli lehetőségét biztosítva, egymásra épülő, ötszintű tanfolyamrendszerű altisztképzést hoztak létre.⁶

ACÉLKOCKÁK AZ ALTISZTKÉPZÉSI RENDSZERBEN

Az Acélkocka fantázianevet az akkor Szolnokon, az MH 2. vitéz Bertalan Árpád Különleges Rendeltetésű Dandárnál szolgáló egyik zászlós adta a megújuló altisztképzés rendszerének. Az elnevezés kiválóan szemlélteti az altisztképzésbe érkezők felkészítésének egymástól ugyan elkülönülő, de azért egymásra épülő szakaszait (altiszi vezetőképzés és szakmai képzés), illetve azok szoros kapcsolatát. A katonai életpályát választott „acélos” fiatalokat az MH Altisztképző Központban a felkészítésük első hat hónapjában „megedzik”, az oktatás során elsajátított ismeretanyag birtokában pedig beilleszthetővé válnak a Magyar Honvédség szervezeteibe. A kész „acélkockák festése” (légierő: kék, tűzérség: piros, felderítők: fehér stb.) a következő fél évben a katonai szervezeteknél, a választott szakirányok követelményeinek elsajátítása közben történik.⁷

Az acélkocka szó nem csupán fizikai keménységre utal, hanem egyfajta belső szilárdságot, fegyelmet és megingathatatlanyságot is szimbolizál. Viselője nem hajlik meg a nyomás alatt, következetes, kitartó, és nehéz helyzetekben is képes higgadtan és felelősségteljesen cselekedni. Az acélkocka egyszerre testesíti meg a külső keménységet és a belső rendezettséget. Külsőleg sima, éles és szilárd – akárcsak egy katona testtartása, megjelenése, önfegyelme.

⁶ Galambos 2019.

⁷ MH Altiszi Akadémia honlapja.

Minden oldala egyenlő, szabályos és arányos, ami utal a leendő altiszt belső értékrendjére, erkölcsi tartására és önazonosságára. Bármely irányból mozdítjuk, mindig megtartja egyensúlyát. Ez tükröződik a felavatott altiszten is, aki nem billen ki könnyen, nem esik szét, szilárd belső meggyőződéssel és jellemmel van felruházva.

„Vezetők vagyunk a vezetésben, életre szóló képességekkel és lehetőségekkel mindenki számára. Életkritikus döntéseket kell hoznunk és céltudatosan cselekednünk, olykor ellenséges, zavaros és tisztázatlan helyzetekben, amelyek időnként az emberi kitartás határáig próbára tesznek bennünket. Képzésünk, fejlődésünk és felkészítésünk személyesen is megtérülő, a közös értékek, az erős kötelék és az együtt átélt megpróbáltatások egyesítenek bennünket, hogy a legnehezebb körülmények között is helyesen cselekedjünk”⁸ – olvasható az MH Altishti Akadémia honlapján.

ÖTSZINTŰ ALTISZTKÉPZÉS

„Az Acélkocka Altisztképző Rendszer első szintjének nevezett tanfolyamot azért hoztuk létre, hogy megfeleljünk a Magyar Honvédség parancsnoka által meghatározott, nemzetközi elvárásokon alapuló céloknak. Eszerint az alacsonyabb rendfokozatú katonáknak a beosztásukhoz képest a lehető legszélesebb körű kiképzést kell kapniuk, mivel a légénységi állományú, illetve altishti rendfokozatú katonák munkavégzése egy-egy művelet esetén kulcsfontosságú lehet” – indokolta az új rendszer létrehozását Kriston István főtörzsszázlós.⁹

Annak érdekében, hogy a modern honvédség gerincét képezhessék az altisztek, az MH Altishti Akadémia alárendeltségében 2020. május 1-jével létrehozták az Altisztképző Központot (ATKK). Ezzel egy időben az Altishti Vezetőképző Csoport állománytáblája integrálódott az ATKK állománytáblájába. Zászlóaljszintű alegység, melyben – a Magyar Honvédségben egyedülállóan – kizárólag altisztek szolgálnak. Az ATKK tervezi és szervezi az ötlépcsős Acélkocka Altisztképzési Rendszer (AAR) tanfolyamait, felel azok koordinációjáért és végrehajtásáért.

A honvédek jogállásáról szóló 137/2024. (VI. 28.) kormányrendelet 10. § (2) bekezdés c) pontjában foglaltak érdekében a légénységi és altishti állomány belátható, tervszerű előmenetelének biztosítására egymásra épülő, ötszintű tanfolyamrendszerű altisztképzést alakítottak ki.

Az AAR felépítése:

1. Kisalegység Vezetői Tanfolyam (KVT)
2. Alap Altishti Tanfolyam (AAT) (2024-től Altishti Alapfelkészítés AAF)
3. Haladó Altishti Tanfolyam (HAT)
4. Egységes Zászlós Tanfolyam (EZT)
5. Összhaderőnemi Vezető Altishti Tanfolyam (ÖVAT)

1. Kisalegység Vezetői Tanfolyam (KVT):

- A Kisalegység Vezetői Tanfolyam (KVT) célja felkészíteni a Magyar Honvédség altishti beosztásra tervezett légénységi állományú katonáit az altishti beosztásból adódó, megfelelő szintű vezetői tevékenységekre. A Kisalegység Vezetői Tanfolyam (KVT)

⁸ Galambos 2019: i. m.

⁹ Új képzés... 2021.

sikeres elvégzése bemeneti követelmény az Alap Altiszti Tanfolyamon (AAT) történő részvételhez.

- Időtartama: 5 hét.
- Bemeneti követelmény: legalább egy év szolgálati viszony.

2. Alap Altiszti Tanfolyam (AAT):

- A civil életből jelentkező elhivatott és felelősséget vállaló fiatalok, továbbá a legénységi beosztást betöltő örvezetők, tizedesek és szakaszvezetők vezetői és szakmai felkészítése.
- Fő célkitűzése, hogy a beiskolázott állományban kialakítsa az altiszti állománycsoporttól elvárt személyes, társas és módszertani kompetenciákat, a vezetői alapkészségeket, valamint a képzés során megszerzett tudás és ismeretek átadásának képességét.¹⁰

- Időtartama:

Polgári életből érkezők esetén:

- 2023-ig: 8 hét Egységes Alapkiképzés (EAK); 18 hét AAT, majd 20–24 hét Altiszti Szakmai Tanfolyam (ASZAT).
- 2023-tól: 10 hét Egységes Alapkiképzés (EAK); 14 hét Altiszti Alapfelkészítés (AAF), majd 20–24 hét Altiszti Szakmai Felkészítés (ASZAF).

Belső állományból érkezők esetén:

- 2023-ig: 12 hét AAT, majd 20–24 hét ASZAT (nem kötelező).
- 2023-tól: 14 hét AAF, majd 20–24 hét ASZAF.

- Bemeneti követelmény:

- Legénységi állományból: legalább örvezető rendfokozat és legalább 2 éves folyamatos szolgálati viszony.
- Civil életből: fizikai, orvosi és pszichológiai alkalmasság, érettségi bizonyítvány, belső felvételi eljárás sikeressége.

3. Haladó Altiszti Tanfolyam (HAT):

- A Haladó Altiszti Tanfolyam (HAT) célja felkészíteni az MH főtörzsörsmesteri rendfokozatba történő előléptetésre tervezett altisztjeit a rendfokozat viseléséhez elvárt magasabb szintű vezetői, illetve törzsismeretekre.
- A Magyar Honvédség törzsörsmesteri rendfokozattal rendelkező altisztjei részére szervezik.
- Időtartama: 5 egymást követő hét.
- Fontos az előzetes tervezés, mely igazodik a katonai szervezetek feladataihoz (hazai és nemzetközi gyakorlatok és az azokra való felkészülés figyelembevétele).
- Bemeneti követelmény: legalább törzsörsmesteri rendfokozat.

4. Egységes Zászlóstanfolyam (EZT):

- Az Egységes Zászlóstanfolyam célja általános katonai felkészítés keretében olyan meghatározó ismeretek elsajátítása, jártasságok, készségek kialakítása, melyeknek birtokában a képzésben részt vevők képessé válnak a parancsnok és a törzs tanácsadójaként a szolgálatuk teljesítésére, javaslatok tételére az altiszti és legénységi állományt érintő ügyeket illetően.
- Időtartama: 9 hét.

¹⁰ A HVKF 444/2024. sz. intézkedése a 2021. évi CXL. törvény 18. § (1) bekezdés alapján.

- Bemeneti követelmény: főtörzsőrmesteri rendfokozat, sikeres bemeneti vizsga megléte, minimum alapfokú nyelvvizsga.

5. Összhaderőnemi Vezető Altiszti Tanfolyam (ÖVAT):

- Az Összhaderőnemi Vezető Altiszti Tanfolyam (ÖVAT) célja általános katonai felkészítés keretében olyan magasabb szintű ismeretek elsajátítása, jártasságok, készségek kialakítása, melyek birtokában a képzésben részt vevő altisztek képessé válnak egység vagy magasabb szintű katonai szervezetek parancsnokainak és törzseinek tanácsadójaként a szolgálatuk teljesítésére, javaslatok tételére, döntések előkészítésére az altiszti és legénységi állományt érintő ügyeket illetően.
- Időtartama: 19 hét.
- Bemeneti követelmény: legalább zászlós rendfokozat, sikeres Egységes Zászlóstanfolyam (EZT); ECDL 7 modulós bizonyítvány megléte.

A belső állományból a tanfolyamokon történő részvétel kizárólag vezényléssel, a katonai szervezet parancsnoka és vezénylőzászlósa javaslata alapján lehetséges („nagykockák”).

A civil életből érkező, legalább érettségivel rendelkező fiatalok belső felvételi eljáráson esnek át. A minden év augusztus végén induló képzésre azok kerülhetnek be, akik a fizikai, pszichológiai és etikai elvárásoknak megfelelően az orientációs beszélgetésen is kiemelkednek („kiskockák”).

A „kiskocka” és „nagykocka” az Acélkocka képzés Alap Altiszti Tanfolyamára érkezőkre használatos kifejezések a katonai berkekben. A polgári életből érkezőkre vonatkoztatják a „kiskocka” kifejezést, míg a legénységi állományból érkező leendő altisztek az úgynevezett „nagykockák”. Míg előbbieket 2023-ig 8 hét alapkiképzésben majd 18 hét altiszti képzésben részesültek, utóbbiak a 18 hetes ismereteket 12 héten keresztül sajtáthatták el. 2023-tól egységesen 14 hétben állapították meg a képzésük időtartamát. A „kiskockák” AAT-képzése 3 részből tevődik össze. Alapkiképzés, Alap Altiszti Felkészítés és a szakmai tanfolyam. Az őrmesterré való avatás előfeltétele, hogy mindhárom részt sikeresen kell teljesíteni. A „nagykockákat” csak abban az esetben küldik tovább a szakmai képzésre, ha az szükség-szerű számukra, illetve előzetesen nem rendelkeztek szakmai képzettséggel.

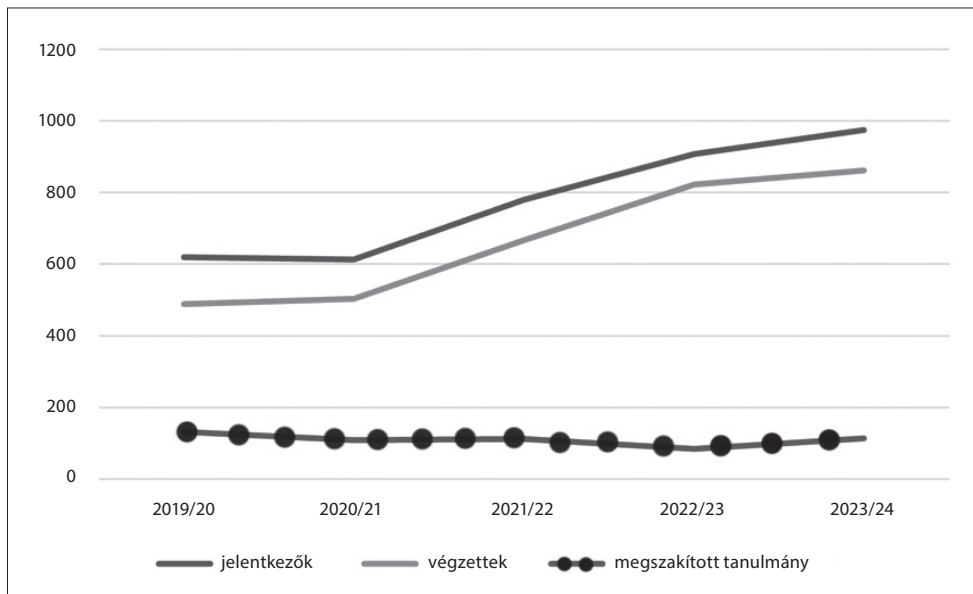
2019–2024 SZÁMOKBAN

Az Acélkocka Altisztiképzési Rendszer tanfolyami képzéseket 2019–2024 között 3892 fő kezdte meg, közülük 3361 fő sikeresen végezte el a kurzusokat. Az Acélkocka képzésbe érkezők nagy része (86,3%) sikeresen végzi el a választott tanfolyamokat. A százalékos arányt nagyban befolyásolja a civil életből érkezők lemorzsolódása (35,7%).

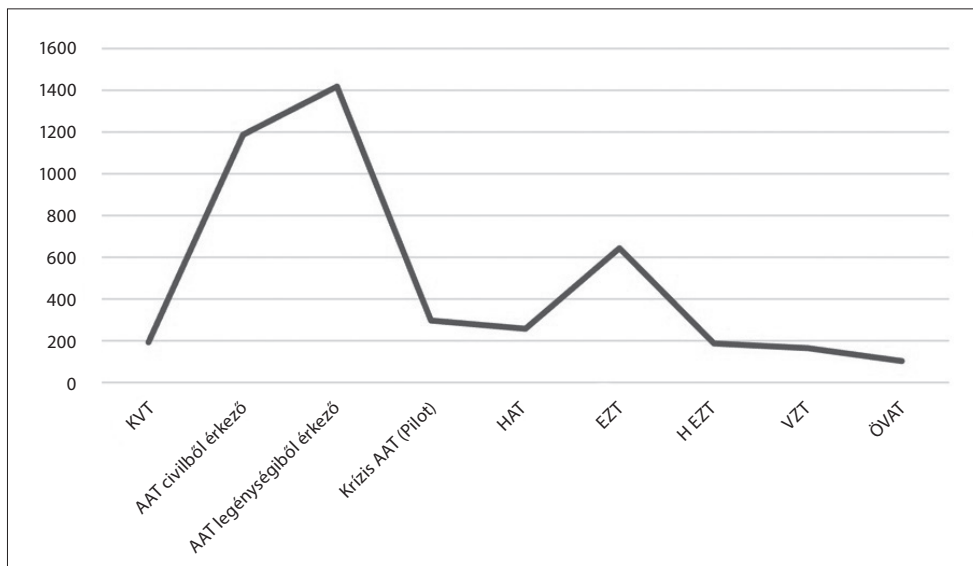
Az Altisztiképző Központ sikerességét tükrözi, hogy 2019-től kezdve évről évre növekszik a tanfolyamokra jelentkezők száma. A 2020/21-es év alacsonyabb induló létszáma mögött valószínűsíthetően a pandémia és a biztonságpolitikai helyzet változása játszott szerepet, majd az azt követő évektől a képzések megerősödve, nagyobb létszámban folytatódtak (1. ábra).

A különböző képzésekre történő jelentkezések részvételi arányai, amennyiben az összesített létszámot vesszük figyelembe, meglehetősen változók. A legsikeresebb tanfolyam jellegű felkészítés az Alap Altiszti Tanfolyam (AAT, 2023 óta AAF), mely a teljes paletta közel 63%-át teszi ki. A két külön területről érkezők száma közel hasonló eredményt mutat.

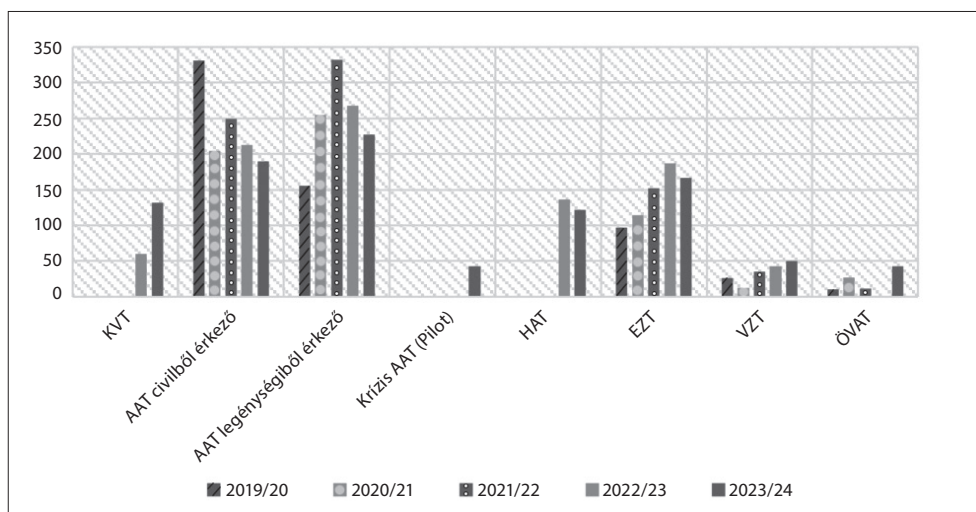
Ezenfelül vannak képzések, melyek csak 2022-től léptek életbe, illetve olyanok is, amelyek csak kis létszámmal indulnak (lásd korábban a bemeneti követelményeknél).

1. ábra Ötszintű Acélkocka altisztképzésbe érkezők száma 2019-től 2024-ig (Szerkesztette a szerző)

2. ábra Tanfolyamrendszerű képzésekre jelentkezők összesített száma (2019–2024) (Szerkesztette a szerző)

3. ábra Az ötszintű altisztképzésbe jelentkezők száma képzésenként, évi bontásban
(Szerkesztette a szerző)

A KVT-re 2022-től közel 200 fő érkezett, akiknek 98%-a fejezte be sikeresen a képzést, és léphetett tovább az Altiszti Alap Tanfolyamra.

Az AAT/AAF képzésre érkező legénységi állományú katonák száma közel 1250 fő, mely 94%-os sikerességet mutat. A tanfolyamot elvégzők elméleti eredménye 4,38, míg a gyakorlati érdemjegyük 4,54. Látható, hogy ez a kurzus nemcsak a minimális lemorzsolódással, hanem a kiváló tanulmányi eredményekkel is kitűnik a többi közül.

Ugyanerre a képzésre a polgári életből beérkezők a sikeres alapkiképzés után tudnak továbblépni. Sajnos az Egységes Alapkiképzés (EAK) alatt a belépők közel 20%-a leszerel. Az AAF-re továbblépők nehezebben birkóznak meg a feladatokkal, a rutin és a tapasztalat hiánya sokszor hozza nehéz helyzetbe a kiképzendőket. További 14% adja fel az álmait, és lép vissza a civil életébe. A felvételtől számítva kb. 68% jut el az AAF végéig. Tanulmányi eredményeik is elmaradnak a „nagykocka” társaikétól: elméleti képzéseiket 3,77-es átlaggal zárták, míg a gyakorlaton 4,03-as átlagot értek el.

A HAT és a VZT szinte 100%-os mutatókkal rendelkezik mind a tanfolyamot sikeresen befejezők létszáma, mind tanulmányi eredmények tekintetében. Ezek a legsikeresebb képzések.

Az EZT és az ÖVAT hasonló eredményeket hozott az elmúlt 5 évben. Míg előbbi 98%, utóbbi 93%-os sikeres részvételi arányt mutatott, és a tanulmányi átlageredményeik között sincs érdemi eltérés (elmélet: 4,3/4,2, gyakorlat: 4,3).

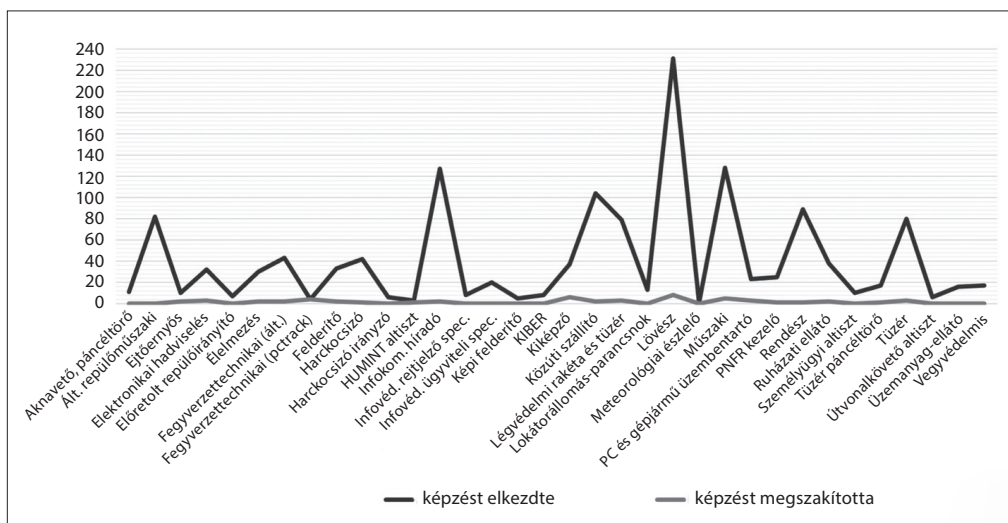
SZAKMAI KÉPZÉSEK

A szakmai képzések nagy része már nem Szentendrén folytatódik, így azok a Magyar Honvédség szakmai felelőseinek felügyelete alá tartoznak. Az MH Altiszti Akadémia mint vizsgáztató a képzés sikerességéről a záróvizsgákon kap visszacsatolást, melyek eredményeit

a végzést igazoló okmányokon tünteti fel. A felkészítések hatékonyságáról az Akadémia az utókövetésből – kérdőíves kutatás révén – szerez visszacsatolást.

Jelenleg 34 különböző szakmai tanfolyamra kerülnek a végzettek. A „kiskocka” képzésben résztvevők az alakulatok által előzetesen meghirdetett és kijánlott beosztások közül választhatnak. A 8+18 hét (későbbiekben 10+14 hét) alatt legsikeresebben végzettek kiváltása, hogy első körben jelentkezhetnek a kijánlott lehetőségekre. Ez a rendszer jelentős inspirációt ad a képzésben lévőknek, igyekeznek kiemelni a „választás szabadságát”. Sokan tesznek azért, hogy az álmaik teljesüljenek. A többiek a meglévő beosztások között dönthetnek. Ezek sok esetben találkoznak az előzetes kívánságokkal, de előfordul, hogy kompromisszumot kell kötnie a katonának. A lemorzsolódási ráta egyik oka, ha nem oda kerül a katona, ahova előzetesen szeretett volna.

A szakmai képzést 1385 fő kezdte meg különböző alakulatoknál. Ezek mindössze 4%-a szakította meg tanulmányait.

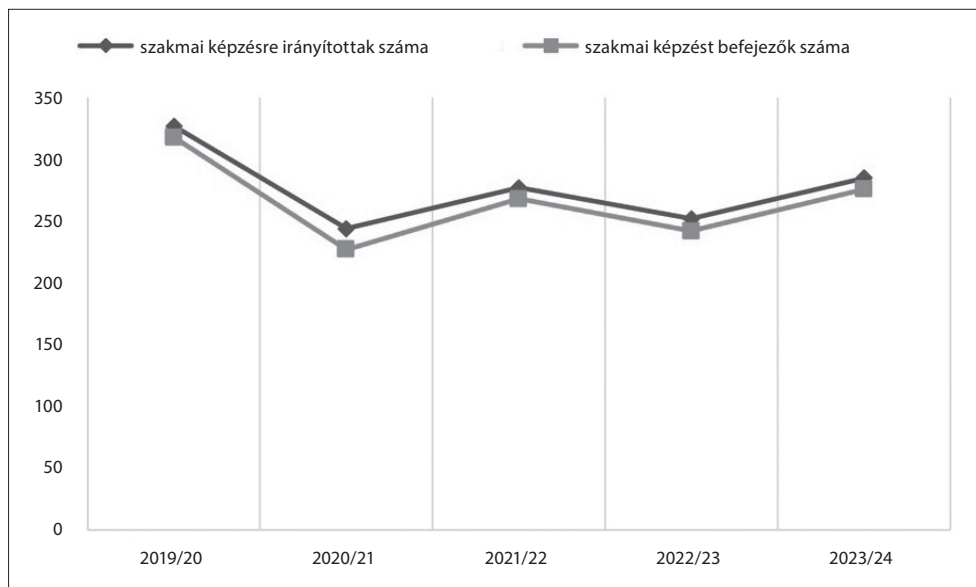
4. ábra A szakmai képzést elkezdők és megszakítók száma (2019–2024) (Szerkesztette a szerző)

A szakmai képzéseket tekintve vannak állandók, amelyek minden évben megjelennek a palettán, míg vannak bizonyos területek, ahová nem keresnek sem minden évben, sem nagy számban altiszteket.

Legmagasabb létszámban és állandó jelenlétben a lövészek szerepeltek. Műszaki és infokommunikációs–híradó területre várták még nagy számban a jelentkezőket. Általános repülő–műszaki, közúti szállító, légvédelmi rakéta és tüzér, felderítő, logisztika–élelmezés, rendész, ruházati ellátó, pc. és gépjármű üzembenartó, harckocsiszó, és a tüzér beosztások minden évben jelen vannak a kínálatban.

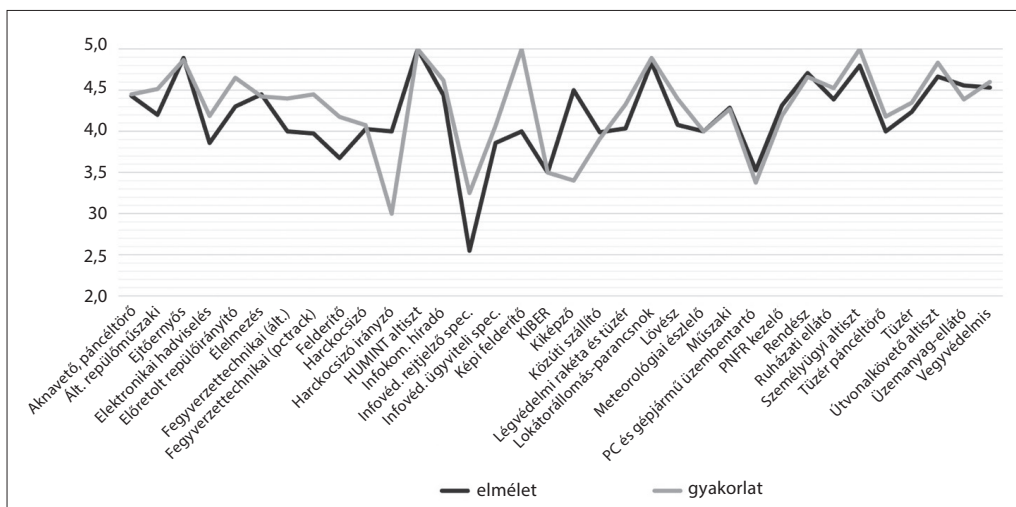
Az 5. ábrán látható, hogy a szakmai képzést elkezdők száma nincs egyenes arányban a teljes Acélkocka képzésben részt vettek számával. Ennek oka leginkább az, hogy nem kell minden AAT-t elvégzett katonának ezeken a területeken továbbtanulnia. A szakmai képzés a „kiskockák” számára elengedhetetlen az őrmesterré avatáshoz. A 2022/23-as évben a

polgári életből érkezőknél 34%-os volt a fluktuáció, ami nagyban befolyásolta az ASZAT-ra jelentkezők létszámát.

5. ábra A szakmai képzésekre irányítottak és a végzettek száma (2019–2025) (Szerkesztette a szerző)

Ami a tanulmányokat illeti, vannak érezhetően nehezebben teljesíthető szakmák. Minden területen elméletből és gyakorlatból adnak számot tudásukról a képzéseken részt vevők. Éves lebontást tekintve közel azonos eredményeket értek el. A különböző szakmák elsajátításának sikeressége nagyobb spektrumban mozog (6. ábra).

6. ábra A szakmai képzések tanulmányi átlagának eredményei (2019–2024) (Szerkesztette a szerző)

Nehézséget leginkább az információvédelmi rejtjelző specialista képzés okoz, ahol az elmélet és a gyakorlat is erősen eltér az átlagértéktől. Kiber, illetve PC és gépjármű üzem-bentartó szakokon is nehéz jó érdemjegyeket szerezni. E területek magas szinten történő elvégzése specialitásuktól, a feladatok összetettségétől és a magas felelősségvállalástól is függ. Kiemelkedően szép eredmények születnek ejtőernyős, HUMINT altiszt, személyügyi altiszt és lokátorállomás-parancsnok szakirányokon. Összességében 4,0 feletti átlagokkal zárnak az Akadémián végzett katonák.

ÖSSZEGZÉS

Az altisztképzés történeti áttekintése jól mutatja, hogy a Magyar Honvédség képes volt és jelenleg is képes alkalmazkodni a spontán vagy szervezett változásokhoz. A célok változtatlanok maradtak az idők folyamán: olyan felkészült, elkötelezett és példamutató altiszt állomány biztosítása, amely a hadsereg gerincét képezi. Az elmúlt öt év tapasztalatai bizonyítják, hogy az ötszintű Acélkocka rendszer képes megfelelni a 21. század elvárásainak. A képzési struktúra átlátható, egymásra épülő szintjei biztosítják az előmeneteli lehetőséget, miközben rugalmasan reagálnak a NATO-szabványokra is. Az adatok alapján a sikeres elvégzés aránya kiemelkedően magas, ugyanakkor a civil életből érkezők lemorzsolódása továbbra is kihívást jelent az Akadémia és annak vezetői számára. A szakmai képzések széles választéka lehetővé teszi, hogy a végzett altisztek megfelelő tudással és készségekkel kerüljenek beosztásukba. Az elméleti és gyakorlati eredmények összességében azt mutatják, hogy az MH Altiszt Akadémia és az Altisztképző Központ felkészítése magas színvonalú, és valódi értéket teremt a Magyar Honvédség számára.

Öt év távlatából kijelenthető, hogy az Acélkocka képzés beváltotta a hozzá fűzött reményeket: biztos alapot nyújt a katonai életpályát választó fiataloknak és megbízható utánpótlást jelent a Magyar Honvédség számára. A további fejlődés kulcsa a civil jelentkezők támogatása, a módszertani eszköztár folyamatos frissítése, a kiképzők képzése, valamint a nemzetközi tapasztalatok beépítése lehet. Mindezek mellett a mennyiségi kritériumoknak való megfelelés mellett a fő hangsúlyt a minőségre kell helyezni.

Jelenleg a szakmai felkészítés elsődlegesen a csapatoknál, az úgynevezett *on the job* módszer alkalmazásával valósul meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 19/2012. (VIII. 28.) HM rendelet a honvédelemért felelős miniszter ágazatába tartozó szakképzések szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról. Nemzeti Jogszabálytár. <https://njt.hu/jogszabaly/2012-19-20-15> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 10.)
- 20/1974. (VII. 31.) MüM-HM együttes rendelet a hivatásos tiszthelyettesképzés alatt szerzett szakképzettségnek szakmunkás-képesítésként, illetőleg szakmai gyakorlatként történő elismeréséről. Jogkódex. https://jogkodem.hu/jsz/1974_20_mum_hm_rendelet_8740895 (Letöltés időpontja: 2026. 01. 10.)
- 137/2024. (VI. 28.) Korm. rendelet a honvédek jogállásáról. Magyar Közlöny, 94. sz., 2024.
- 150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről. Nemzeti Jogszabálytár. <https://njt.hu/jogszabaly/2012-150-20-22> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 10.)

- A HVKF 444/2024. sz. intézkedése a 2021. évi CXL. törvény 18. § (1) bekezdés alapján.
- Galambos Sándor: *Acélkocka – Új alapokon az altisztképzés*. Háború Művészete, 2019. 03. 26. <https://www.haborumuveszete.hu/egyeb-hirek/acelkocka-uj-alapokon-az-altisztkepzes> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 31.)
- Magyar Honvédség Altiszti Akadémia hivatalos honlapja. Elérhető: <https://mhaa.honvedseg.hu> (Letöltés időpontja: 2025. 09. 23.)
- MNHM 9/1957. (HK 7.) parancsa a hivatásos tiszthelyettesi állomány létesítéséről. Honvédségi Közlöny, 1957/7.
- MNVKF 13/1957. (HK 7.) utasítása a tiszthelyettesi állományba való jelentkezésről. Honvédségi Közlöny, 1957/7.
- Szalay Zoltán: *A központi tiszthelyettesi iskolától az Altiszti Akadémiáig (1957–2017)*. Honvédségi Szemle, 156. évf. 2018/2., 89–100.
- Új képzés épül be a hazai altisztképzés rendszerébe. Honvedelem.hu, 2021. 04. 04. <https://honvedelem.hu/hirek/uj-kepzes-epul-be-a-hazai-altisztkepzes-rendszerebe.html> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 04.)

Kazareczki Noémi

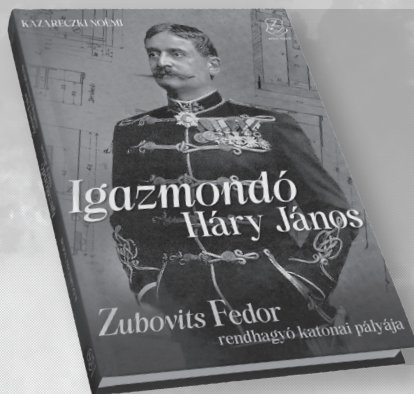
Igazmondó Hány János

Zubovits Fedor rendhagyó katonai pályája

Zubovits Fedor (1846–1920) sokoldalú és legendás személyiség volt: katona, haditudósító, vadász, sportember, feltaláló, diplomata, publicista, megyei tisztségviselő és a 19. század utolsó párbajhőseinek egyike.

2024
keménytáblás
176 oldal

3200,-

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Filler utca 14.) **25% kedvezménnyel** vásárolható meg.

Veron Zsolt:

A MAGYAR VÉDELMI IPAR NEMZETI SZÖVETSÉGI RENDSZERE

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.6

ÖSSZEFOGLALÓ: A magyar védelmi ipar fejlődése az elmúlt évtizedben elsősorban a funkcionálisan elkülönült szervezeti elemek kiépítésére, a belső struktúrák konszolidációjára, valamint a nemzetközi szövetségi rendszerekbe történő fokozatos integrációra támaszkodott. A tanulmány bemutatja a hazai szereplők jelenlegi helyzetét, valamint a szerteágazó törekvések egységesítésének szükségességét. Az elemzés rávilágít arra, hogy Magyarország hosszú távú versenyképességének kulcsa a koherens iparpolitika és a megbízható partneri szerep betöltése a szövetségi védelmi ökoszisztémákban.

KULCSSZAVAK: védelmi ipar, szervezeti elemek, nemzetközi szövetségi rendszerek, egységesítés, versenyképesség

A SZERZŐRŐL:

Dr. Veron Zsolt, jogtanácsos/légiközlekedési jogász, a HM El Zrt. Vezérigazgatóság/K+F+I osztály vezető szakértője, a Magyar Védelmi Ipari Szövetség főtitkára (ORCID: 0009-0000-8904-3039)

MAGYAR TALÁLTMÁNYOK, IDEGEN ARCVONALAK

A tiszafüredi nyereg a magyar lovas tradíciók egyik jellegzetes tárgya, eredete a honfoglalás kori lovas hagyományokra vezethető vissza. A nyereg jól alkalmazkodott a könnyűlovas harcmodorhoz, a 18. század végén eljutott Poroszországba, ahol Nagy Frigyes huszárezredei használták. Innen egyes nyergek Észak-Amerikába kerültek, ahol felbukkantak az amerikai függetlenségi háborúban is, Kováts Mihály révén.¹ Végigtekintve az ezt követő évszázadokon, a magyar katonai innováció termékei – Frommer Stop félautomata pisztolyok, Király Pál géppisztolyai,² Gamma optikák, Rába hajtásláncok – gyakran idegen hadseregek kezében is szolgálatban álltak, jelezve a hazai fejlesztések tartós nemzetközi jelentőségét.

A fentiek, miszerint magyar tudást, tapasztalatot és innovációt megtestesítő, magas minőségű hadiipari felszerelések jelenjenek meg olyan kiemelt jelentőségű konfliktusokban, amelyeket az adott kor legfejlettebb eszközeivel vívnak, a 21. század elején már aligha képzelhetők el. Ez egyértelműen tükrözi, hogy a magyar hadiipar az elmúlt évtizedekben rendszerszintű problémákkal küzdött, és nem tudta biztosítani a kor színvonalának megfelelő, nemzetközileg is versenyképes fejlesztések folyamatos megjelenését. Természetesen könnyű lenne elútni a kérdést, és az ország méretével, a fenyegetettség tartós hiányával, valamint a kapitalizálódó világ nehezen kivédhető vastörvényeivel indokolni a felmutatható teljesítmény

¹ Füvessy 2002, 15.

² Popenker é. n.

hiányát, azonban azt is látni kell, hogy a skandináv országok vagy más közép-európai államok ugyanezen körülmények között mégis meg tudták találni az érvényesüléshez vezető utat.

Miért fontosak mégis a nyergek a magyar védelmi ipar legújabb kori elemzésekor? Egyszerűen annak bizonyítékai, hogy ez a közösség nem kevésbé viharos időkben már képes volt olyan értéket teremteni, ami egzisztenciális küzdelmekben a világ élvonalában is érdeklődésre tartott számot. Biztató jel a jövőre nézve, hogy Magyarország ezúttal időben felismerte a védelmi szektor kiemelt jelentőségét, és más európai országokat megelőzve immár közel egy évtizede prioritásként kezeli a területet. Kérdés ugyanakkor, hogy az egyre kedvezőtlenebb gazdasági és biztonsági környezetben – amely egyébiránt a versenytársakat is sújtja –, sikerül-e ebből előnyt kovácsolni, és hatékony rendszerré formálni a szektort.

MAGYAR VÉDELMI IPARI TRADÍCIÓK

A történeti mintázatok feltárása segít helyes következtetéseket levonni a jövőre vonatkozóan is. Egy-egy állam a geopolitikai meghatározottságából adódóan időről időre hasonló biztonsági kihívásokkal szembesül, és hátrányait lehetséges mértékben csökkentve, komparatív előnyeire támaszkodva találhatja meg a stabilitáshoz és a fenntartható fejlődéshez vezető utat.

A magyar védelmi ipar fejlődése, mint oly sok más ágazatban is, a 19. század második felében indult meg, mikor is a dualizmus kora ehhez megfelelő háttérrel biztosított. A Monarchia hadseregének ellátására több jelentős hadiipari üzem alakult, például lőszergyárak, fegyvergyárak (így a Magyar Királyi Állami Fegyver- és Gépgyár – MÁG, a későbbi FÉG elődje –, Weiss Manfréd Művek, Gamma Finommechanikai és Optikai Művek).³ A 20. század számunkra oly viharos történelme, a polgárosodás és az iparosodás meg-megakadó folyamatai, az ország belső és külső küzdelmei azonban mély nyomot hagytak ezen a fejlődésen. A trianoni békeszerződés (1920) súlyos korlátozásokat szabott a magyar hadseregére és hadiiparra, emiatt a termelés és fejlesztés jelentősen visszaesett, ám az 1930-as években, a revíziós politikával párhuzamosan újra erőre kapott, és ez vezetett el a Győri Programhoz (1938). Ez utóbbi a honvédség modernizálását és a hazai hadiipari kapacitások jelentős bővítését célozta, azonban a rövid távon fellendülést biztosító program egyre inkább lelassult, strukturális problémákkal küzdött, a technológiai lemaradást nem tudta eredményesen áthidalni, és végül a magyar védelmi ipar modernizációjának ezen szakasza a katonai vereséggel ismét kerékbe tört.

A második világháború után Magyarország a szovjet érdekszféra részévé vált, és hadiipara is a KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa), illetve a Varsói Szerződés keretei között működött tovább. Ugyan a tervgazdálkodás szigorú keretei között és csak szűk piaci szegmensben (a szovjet típusú fegyverek, haditechnikai eszközök licenccserejére, javításra, illetve fejlesztése mellett önállóan a híradástechnika, távközlés terén), de erős életjeleket mutatott, a keleti blokk országai, valamint harmadik országok pedig biztos felvevő piacot jelentettek számára. A magyar védelmi ipar termelése ebben az időszakban kiegyensúlyozott külkereskedelmet eredményezett, vagyis a magyar hadi beszerzések árát a magyar védelmi ipar exportja teljes mértékben fedezte.

³ Hajdú 1987.

Konklúzióként megállapítható, hogy az ezredfordulóra Magyarország elveszítette a Varsói Szerződés biztosnak és kiszámíthatónak tűnő piacait, és az elsődleges világpiacon találta magát úgy, hogy önálló védelmi nehézipara (harcjárműgyártás, repülőgépgyártás) nem volt, emellett a komparatív előnyöket biztosító és innovatív híradástechnikai és távközlési rendszereket gyártó vállalatait részben privatizálták, részben azok leépültek. Ez utóbbi oka, hogy az új politikai és gazdasági struktúra térnyerésével az egymást váltó kormányzatok fókuszsa a védelmi ipari szektorról közel 25 évre elterelődött.

RENDSZERSZINTŰ ÁTALAKULÁS

A 2010-es évek közepétől induló fejlesztések mindenképpen új korszakot nyitnak a magyar védelmi ipari történetében, akkor is, ha ezek mérlege, eredménye és hatékonysága nem vonható még meg akkurátusan. Az viszont tényszerűen megállapítható, hogy a magyar állam komoly erőfeszítéseket tesz, hogy a szektort fejlődési pályára állítsa. A védelmi ipart tartós konjunktúra jellemzi, a foglalkoztatás folyamatosan nő, nemzetközi tudás és tőke áramlik a hazai szektorba, amelynek eredményeképpen – bár helyenként kerülőutakkal – létrejöttek azon alapvető, egymástól elhatárolható alrendszerek és entitások, amelyek egy korszerű védelmi ipar alapjait képezhetik a jövőben.

A magyar védelmi ipar éves növekedési ütemét (CAGR) több forrás is különböző módon határozza meg, mivel az iparági szegmensek és a költségvetési kategóriák eltérő növekedési ütemeket mutathatnak, azonban erről hiteles adatok jelenleg nem állnak rendelkezésre. A mértékadónak tekintett GlobalData elemzése⁴ szerint a magyar védelmi ipar növekedési üteme az elkövetkező években évi 6% körül várható. A cég a magyar védelmi költségvetést 2024-ben 4,6 milliárd dollárra becsülte, 2029-re pedig 5,5 milliárd dollárt prognosztizált. Ezt azonban jelentősen át fogja alakítani a NATO-tagállamok hágai csúcstalálkozóján tett vállalás: Magyarországnak 2035-ig a GDP 5%-ára kell növelnie védelmi kiadásait, amelyből legfeljebb 1,5%-ot tehet ki a kapcsolódó, nem közvetlenül harci célú fejlesztés. Ennek következtében a magyar védelmi ipar jelentős forrásbővülésre számíthat, ami gyorsítja a hazai fejlesztések és gyártókapacitások bővítését, ugyanakkor kihívást jelent a költségek hatékony felhasználása és a stratégiai beruházások priorizálása szempontjából.

A magyar védelmi ipar számára a források biztosítása önmagában nem elegendő, emellett kulcsfontosságú, hogy a létrejött alrendszerek funkcióikat hatékonyan és magas színvonalon lássák el, és egymással szoros, kölcsönösen támogató szimbiózisban működjenek, így garantálva a rendszer teljesítményét és fenntarthatóságát. Álláspontom szerint ennek megfelelően az alábbi öt alrendszer határolható el egymástól, amelyekre önállóan is különös figyelmet kell fordítani a jövőben, hiszen bármelyik meggyengülése a rendszer egészére lesz negatív hatással. Mindegyik funkcióhoz igyekszem hozzárendelni azt az állami vagy gazdasági szereplők által létrehozott szervezetet, intézetet vagy vállalatot, amely leginkább központi szerepet tölt be azok sikerében. Erre azért van szükség, mert tárgyalásaim és egyeztetéseim során szembetűnő volt, hogy a dinamikusan létrejövő szervezetek nagy száma és változatos elnevezése, valamint a többszöri kormányzati átszervezések következtében még a külső partnerek és a szakdiplomataik számára is nehezen átlátható, hogy az egyes szervezetek valójában milyen funkciót töltenek be.

⁴ Hungary Defense Market Size... 2025.

Beruházások és a gyártási kapacitások bővítése (N7 Defence Zrt., 4iG Nyrt.)

Az ipari fejlődés motorjai a beruházások, amelyek biztosítják a növekedést, a minőséget és a jövőbeni stabilitást, lehetővé teszik új, korszerű gépek, technológiák beszerzését, amelyek növelik a termelékenységet és a versenyképességet. Beruházások nélkül nincs fenntartható fejlődés.

Ennek megfelelően az utóbbi tíz évben Magyarország a térségben kiugróan magas számban valósított meg ipari beruházásokat, részben meglévő kapacitások reorganizációjával, de ennél hangsúlyosabb szerepet kapott az a sajátos vállalati struktúra, amelyben a magyar állam több globális, nagy múltú európai védelmi ipari vállalattal (Airbus, Rheinmetall, Nurol Makina, CZ Colt stb.) szövetkezve, közös tulajdonban hozott létre gyártási kapacitásokat hazánkban. Ezeket a közös vállalati struktúrákat az N7 Holding alá integrálták, biztosítva ezzel a stratégiaiilag kritikus hazai védelmi kapacitások állami kontrollját, miközben a nemzetközi partnerek bevonása lehetővé teszi a technológiai fejlődés fokozását és a termelési, valamint exportképesség optimalizálását. Időközben lezárult az a folyamat, amely eredményeképpen a 4iG többségi tulajdonában álló N7 Defence Zrt. átvette kilenc magyarországi védelmi ipari vállalat irányítását, miközben az N7 Holding továbbra is megtartja a stratégiaiilag kritikus infrastruktúra tulajdonjogát, így az állami felügyelet és a stratégiai kontroll megőrzése mellett a piaci szereplők optimalizálhatják a termelést, és növelhetik az exportlehetőségeket.

Természetesen minden vállalkozásnak megvannak a kockázatai és árnyoldalai, és a leírt közös vállalati struktúra számos kihívással szembesült már ez idáig is, azonban meggyőződésem, hogy a magyar állam helyesen döntött, amikor globális védelmi ipari OEM-ekkel (Original Equipment Manufacturer: eredeti berendezésgyártó) közös vállalati formában hajtott végre nagy volumenű beruházásokat. Egyrészt az ország komoly technológiai lemaradásban volt, így a partnerségek révén élvonalbeli gyártási és termelési technológiák érkeztek Magyarországra. Ennek alternatívája egy lassú, fokozatos hazai fejlesztés lett volna, amely hosszabb idő alatt érné el ugyanazt a technológiai szintet, jóllehet az üzleti életben fokozottan igaz, hogy „egy hónap késlekedés kétszer annyi elvesztegetett lehetőséget jelent”.

Másrészt lényeges volt, hogy a hazánk számára alacsony hozzáadott értéket jelentő összeszerelésre és foglalkoztatásra összpontosító automobil-ipari (Mercedes, BMW) együttműködésekhez képest a védelmi ipari kapacitások más fejlődési pályán jelenjenek meg, képesek legyenek perspektivikusan magas hozzáadott érték előállítására is. Azt befolyásolni, hogy a gyártáson és összeszerelésen túl egy termelőüzem önálló kutatás-fejlesztési tevékenységet is folytasson, ami a magyar entitáshoz kötött szellemi szabadalmakat hoz létre, továbbá ahhoz, hogy magyar mérnökök is perspektivikus lehetőséget kapjanak ezekben a folyamatokban, egyedül a tulajdonosi jogok nyújtanak garanciát. Azt is ki kell emelni azonban, hogy a gazdasági társaságokban a magyar tulajdon túlnyomórészt kisebbségi arányban van jelen, ami strukturális egyenlőtlenségekhez vezet. Ez a helyzet nem csupán gazdasági hátrányt hordoz, hanem hosszabb távon a nemzeti gazdasági önrendelkezés korlátozásának kockázatát is felveti. Ennek megfelelően kulcsfontosságúvá válik azoknak a stratégiáknak, intézményi eszközöknek és szabályozási kereteknek a feltárása, amelyek révén mérsékelhetők a kisebbségi tulajdonosi státuszából eredő aszimmetriák.

Mindezekon kívül szükség volt az úgynevezett offset csapda elkerülésére is, miszerint sok más ország esetében látható volt, hogy a beszerzésekhez kapcsolódó ellentételezéseként

létrehozott gyártókapacitások a megrendelt mennyiség legyártása után gyakran bezárnak, vagy jelképes összegért értéktelenné válnak. A közös vállalati struktúra ezzel szemben olyan fenntartható kapacitást teremt, amely a hazai igények kielégítése mellett külföldön is versenyképesen tud megjelenni.

Kiemelendő még, hogy a védelmi iparban minden mozzanat – akár beruházás, akár értékesítés – egyúttal stratégiai állásfoglalás is a politikai dimenzióban. Magyarország – néhány unikális fegyverrendszertől eltekintve – eddig konzekvensen kizárólag európai védelmi ipari vállalatokkal lépett partnerségre, illetve védelmi beszerzéseit is európai technológiákkal valósította meg, ami azt jelenti, hogy az ország – megelőzve az utóbbi egy-két évben a kontinensen felerősödő folyamatokat – az elmúlt közel egy évtizedben érdemben járult hozzá az európai védelmi képességek megerősítéséhez és a kontinens versenyképességének növeléséhez. Ugyanakkor kérdésként merül fel, hogy a jelenleg zajló, mélyreható geopolitikai, iparpolitikai és védelmi átrendeződés milyen hatással lesz e megközelítés fenntarthatóságára és jövőbeni irányaira.

Integráció (HM EI Zrt.)

A legutóbbi időszakban érkezett, korábban nem tapasztalt technológiai színvonalú védelmi eszközök kapcsán egyre világosabbá vált, hogy bár a beszerzés önmagában is jelentős költségvetési erőfeszítést igényel, a valódi kihívást nem ez, hanem az eszközök hazai rendszerekbe történő integrációja és folyamatos üzemeltetése jelenti. E feladatok ellátásához komplex, centralizált fenntartási rendszert szükséges kialakítani és működtetni, ellenkező esetben a hadrafoghatóság és a rendelkezésre állás drámaian csökkenhet.

A HM EI Zrt. ténylegesen holding jellegű vállalat, amely több leánycéget, üzemet és gazdasági egységet fog össze a magyar védelmi iparon belül. Jogilag ugyan „Zrt.” formában működik, azonban stratégiai szerepe alapján holdingként funkcionál: a Honvédelmi Minisztérium tulajdonosi joggyakorlásával irányítja és koordinálja a hozzá tartozó cégeket és szervezeteket. (A portfóliójába tartozik többek között a HM Currus Gödöllői Harcjárműtechnikai Zrt., a HM ArmCom Zrt. és a HM Arzenál Elektromechanikai Zrt.) A holding egyik kiemelt funkciója a rendszerintegráció, valamint a karbantartási és javítási tevékenységek összehangolása, biztosítva, hogy a különböző védelmi rendszerek, eszközök és szolgáltatások egységesen, magas hatékonysággal működjenek.

A karbantartásra és javításra a jövőben célszerű exportképes szolgáltatásként is tekinteni, mivel ezen képességek iránt a védelmi eszközök beszerzésével párhuzamosan Európa-szerte általános kereslet fog jelentkezni.

Védelmi célú kutatás-fejlesztés (VIKI Zrt.)

A védelmi iparban – csakúgy, mint bármely más ipari szektorban – a magas hozzáadott érték jelenti a fejlődés valódi zálogát. Ennek eléréséhez kiemelt figyelmet kell fordítani a védelmi célú kutatásra és fejlesztésre, mivel ezek biztosítják a technológiai előnyt és a hosszú távú versenyképességet.

Mintaként említhető az amerikai DARPA (Defense Advanced Research Projects Agency – *Fejlett Védelmi Kutatási Projektek Ügynöksége*), amely a világ egyik legismertebb védelmi kutatás-fejlesztési szervezete. Feladata a forradalmian új, áttörést jelentő technológiák kifejlesztése és azok mielőbbi bevezetése a gyakorlatba, ezáltal biztosítva az Egyesült Államok védelmi képességeinek folyamatos megújulását. A DARPA-projektek többsége hosszú ideig

kutatási fázisban maradt, és nem minden kezdeményezés vált széles körben sikeressé, ám számos fejlesztés áttörő eredményt hozott, ezek közé sorolható az 1960–70-es években indított ARPANET-program.⁵ A decentralizált hálózatokat kutató program, amelyet eredetileg kutatási infrastruktúráként indítottak, részben egyetemi és kutatóintézeti együttműködések támogatására, később a katonai kommunikációra is jelentős hatással volt, végül a programból világméretű internethálózat alakult ki, amely alapjaiban változtatta meg a civil életet és a globális gazdaságot.

Természetesen a kutatás-fejlesztés rendkívül forrásigényes feladat, ezért Magyarország nem folytathat kutatásokat a védelmi szektor teljes spektrumában. Célszerű figyelemmel kísérni a skandináv országok innovációs stratégiáit és rendszereit, amelyek gyakran a speciális, úgynevezett „niche” (vagyis szűk, speciális, jól körülhatárolható piaci rést célzó) termékek kutatására és fejlesztésére helyezik a hangsúlyt. Az átfogó kutatás-fejlesztési programok keretében ugyanis nem mindig van lehetőség a részletproblémák kezelésére, így ezek a speciális területek lehetőséget teremtenek arra, hogy egy ország jelentős és elismert szereplőként jelenjen meg a nemzetközi védelmi iparban.

Magyarországon a Védelmi Innovációs Kutatóintézet Nonprofit Zrt. (VIKI Zrt.) létrejöttével egy centralizált szervezeti elem jelent meg, amely egy teljesen új védelmi innovációs ökoszisztéma létrejöttét segíti elő más piaci és kormányzati folyamatokkal párhuzamosan. A társaság célja, hogy ösztönözze az ipari és akadémiai együttműködéseket, valamint támogassa a hazai védelmi ipar exportképes, magas hozzáadott értékű termékeinek és szolgáltatásainak létrehozását. A NATO DIANA (*Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic – Észak-atlanti Védelmi Innovációs Akcelerátor*) és a VIKI Zrt. között szoros és stratégiai kapcsolat áll fenn – a VIKI aktívan részt vesz a DIANA magyarországi megvalósításában és működésében, emellett hazánk kilenc intézményével tagja a DIANA nemzetközi innovációs hálózatának. Talán ennél is fontosabb, hogy a VIKI Zrt. kulcsszerepet tölt be az Európai Védelmi Alap (EDF) programjaiban, összekapcsolva a magyar és nemzetközi védelmi innovációs szereplőket, és elősegítve, hogy a pályázati források – a korábbi kirívóan alacsony mértékhez képest – hatékonyan áramoljanak a magyar védelmi iparba.

Védelmi export (VEX Zrt.)

A védelmi iparban a kereskedelem nemcsak az eladásról szól; a katonai termékek exportja nem pusztán üzleti jellegű, hanem stratégiai partnerséget és szoros nemzetközi együttműködést is jelent. Egy tízmillióos ország védelmi ipara csak a nemzetközi kereskedelem révén lehet gazdaságilag fenntartható, másképpen és kevésbé eufemisztikusan fogalmazva, a védelmi ipar talpra állításáért nemzeti szinten tett gigantikus erőfeszítések nem lesznek fenntarthatóak, ha a magyar védelmi ipar nem találja meg a stabilitást jelentő külpiacait.

A néhány éve létrehozott, állami tulajdonban lévő Magyar Védelmi Exportügynökség (VEX Zrt.) fő feladata a magyar védelmi ipari termékek és szolgáltatások nemzetközi piacon történő megjelenésének és értékesítésének elősegítése, a külpiaci megjelenés támogatása. Segíti a magyar védelmi cégeket nemzetközi kiállításokon való részvételben, illetve támogatja a marketingtevékenységet a külpiacokon, aktív kapcsolatokat ápol a külképviseleteken szolgálatot teljesítő külgazdasági és véderőattasékkal, valamint fontos feladata lehet a jövőben a kormányközi (G2G: Government to Government) értékesítési megállapodások előkészítése.

⁵ Leiner et al. 2009.

A lehetséges célpiacon kiválasztása és értékelése alapos elemzést igényel a védelmi ipar sajátos összefüggérendszerére miatt. Az energiaszektorét is meghaladó mértékben átpolitizált környezetben számos *de jure* és *de facto* embargós előírás közepette kell megtalálni a megfelelő stratégiát és a helyes üzleti utat. A fegyverek és katonai technológiák exportját nemzetközi, regionális és nemzeti szinten egyaránt szabályozzák. Nemzetközi szinten az ENSZ Biztonsági Tanács határozatai kötelezően előírják a bizonyos országokba irányuló fegyverexport tilalmát. A Fegyverkereskedelmi Szerződés⁶ biztosítja, hogy az exportáló államok mérlegeljék az emberi jogi, humanitárius és nemzetközi békefenntartási kockázatokat. Az Európai Unió Common Position 2008/944/CFSP⁷ közös kritériumokat határoz meg az EU-tagállamok számára, például az emberi jogok védelmét, a célország politikai és biztonsági helyzetének értékelését,

A fejlettség jelenlegi szintjén nem reális elvárás, hogy közvetlenül az elsődleges világpiacokra, illetve már fejlett és komplex védelmi iparral rendelkező országok piacaira – mint az Egyesült Államok, Németország vagy Franciaország – lépjen be a megújuló magyar védelmi szektor. Ezeken a piacokon a verseny rendkívül erős; hosszú távú stratégiai felkészülést igényel az ottani jelenlét.

Kérdés, hogy az ország földrajzi elhelyezkedéséből, politikai, gazdasági berendezkedéséből adódóan mégis mely régiók jelenthetnek lehetőséget a magyar védelmi ipari vállalatok számára. Álláspontom szerint ezek elsősorban: (1) Közép- és Kelet-Európa NATO/EU-tagállamai (Szlovákia, Horvátország, Románia, Bulgária), mivel hasonló modernizációs hullám zajlik ezekben, sok ország cseréli le szovjet eredetű eszközeit, a rövidebb szállítási lánc és gyorsabb logisztika előnyt jelenthet; (2) Nyugat-Balkán (Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia, Montenegró, Albánia), ahol szükség van modern, de költséghatékony eszközökre, és Magyarország fontos politikai és gazdasági partnerként van jelen a térségben; (3) Türk Államok (Azerbajdzsán, Kazahsztán, Kirgizisztán, Üzbegisztán, Törökország) és Közép-Ázsia, ahol a gyorsan fejlődő hadseregek jelentős importigényt generálnak, a kulturális-nyelvi és politikai kapcsolatrendszer pedig kellő alapot biztosít a stratégiai partnerséghez.

Üzleti kapcsolatok (Magyar Védelmi Ipari Szövetség)

A vállalati szintű üzleti kapcsolatok (B2B: Business to Business) kiemelt jelentőséggel bírnak a védelmi iparban, mivel az ágazat összetett, magas technológiai színvonalat igénylő, valamint gyakran nemzetközi együttműködésre épülő tevékenységeket foglal magában.

A Magyar Védelmi Ipari Szövetség⁸ számára ezek a kapcsolatok lehetővé teszik a hazai és külföldi iparági szereplők közötti információáramlást, technológiai transzfer és közös fejlesztési projektek megvalósítását. Az ilyen szintű együttműködések hozzájárulnak a kutatás-fejlesztési kapacitások bővítéséhez, a gyártási hatékonyság növeléséhez, valamint a piaci és beszerzési lehetőségek kiszélesítéséhez. Emellett elősegítik a nemzetközi szabványoknak és minősítési követelményeknek való megfelelést, ami kulcsfontosságú a versenyképesség és a hosszú távú fenntarthatóság szempontjából.

⁶ Arms Trade Treaty (ATT), elfogadva: 2013. április 2., hatályos: 2014. december 24., ENSZ Szerződések Tára (United Nations Treaty Series), 3013. kötet, 269. o.

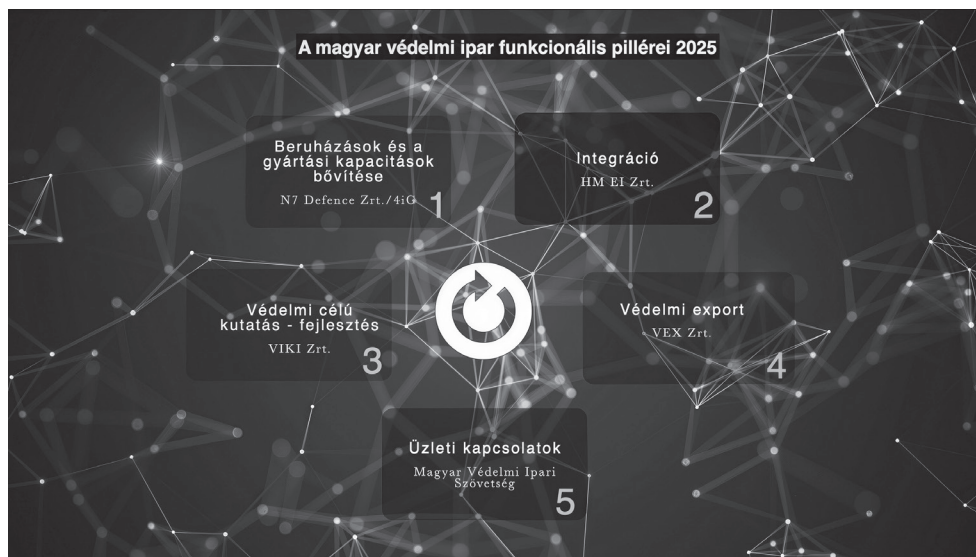
⁷ A Tanács 2008/944/KKBP közös álláspontja (2008. december 8.) a hagyományos fegyverek és haditechnikai eszközök kivételének ellenőrzésére vonatkozó közös szabályok meghatározásáról, HL L 335., 2008. 12.1 3., 99–103. o.

⁸ A Szövetség honlapja: www.diah.hu.

Magyarországon a Szövetség feladata nem csupán az volt, hogy rendezze a sorokat a hagyományos, már a védelmi iparban tevékenykedő vállalatok között, hanem hogy integrálja a dinamikus ütemben létrejövő új vállalkozásokat, ideértve a globális, nemzetközi OEM-ekkel közös vállalatokat, továbbá a más szektorokból – például az autópárból vagy az informatikából, logisztikából – érkező, a védelmi iparban lehetőséget látó cégeket is. Ennek eredményeképpen 2024 óta a taglétszám csaknem két és félszeresére emelkedett, erősítve a hazai védelmi ipari ökoszisztéma sokszínűségét és kapacitásait. Példaként és mintaként szolgálhat a Bankszövetség működése,⁹ amely a pénzügyi szektor versenyképességének megőrzése érdekében képes volt integrálni a német és olasz háttérű bankokat, az OTP-t és az MFB-t, de a Szövetség tagja a Bank of China is, valamint számtalan magyar vidéki takarékszövetkezet.

A taglétszám növekedése természetesen önmagában nem jelent teljesítményt. A feladat összetett: az aktivitás felszínén a Szövetség képviseli a szektor gazdasági érdekeit, elemzi és ösztönzi azokat a folyamatokat, amelyek a versenyképességet növelik, valamint feltárja azokat a bürokratikus akadályokat, amelyek gátolják a további fejlődést. A mélyebb rétegekben a hazai erőterek integrációja zajlik: a gazdasági elit és a hozzájuk kapcsolódó kis- és közép vállalkozások összekapcsolásával olyan országos hálózat épül ki, amely képes egységesen képviselni a magyar érdekeket a nemzetközi szinten is.

A VÉDELMI IPAR NEMZETI SZÖVETSÉGI RENDSZERE

1. ábra A magyar védelmi ipar funkcionális pillérei (Szerkesztette a szerző)

⁹ A Magyar Bankszövetség tagjai: <https://www.bankszovetseg.hu/tagjaink.cshtml?lang=hun>.

A védelmi ipar nemzeti szövetségi rendszere általános értelemben azt a szervezeti, jogi és stratégiai keretrendszert jelenti, amely egy ország védelmi iparának koordinált működését, fejlesztését, szabályozását és nemzetközi együttműködését biztosítja. Ez a rendszer több szinten és számos szereplő bevonásával működik annak érdekében, hogy az adott ország biztonsági és katonai igényeit kielégítse, miközben támogatja a hazai ipar versenyképességét.

Álláspontom szerint a hálózat szűkebb értelemben a vázolt öt alrendszer (funkcionális pillér) szoros együttműködésén és kölcsönös egymásra hatásán alapul. Ezen elemek kölcsönösen erősítik és feltételezik egymást, létrehozva egy integrált, rugalmas és hosszú távon fenntartható ipari ökoszisztémát, amely képes gyorsan reagálni a biztonsági környezet változásaira és nemzetközi szinten is hatékonyan képviselni a nemzeti érdekeket.

KIHÍVÁSOK A JÖVŐT ILLETŐEN

A magyar védelmi ipari környezet dinamikusan változik, és a folyamatok egyelőre nem tekinthetők lezártak. A tanulmányban bemutatott elemzések legfeljebb egy pillanatképet adnak az új struktúrák térnyeréséről. A kormányzat minden bizonnyal további változtatásokat fog eszközölni a szervezeti elemek tekintetében: új egységek jöhetnek létre, meglévőket összevonhatnak vagy átalakíthatnak. Ez azonban nem módosítja azt az alapvető követelményt, hogy a korszerű, versenyképes védelmi ipar fejlesztése érdekében a tanulmányban ismertetett alrendszerek (pillérek) mindegyikét egyaránt folyamatosan fejleszteni kell.

Az elmúlt tíz év elegendő időt biztosított arra, hogy tanulságokat vonjunk le, és szükség esetén elvégezzük a korrekciókat, hiszen a környezet az elmúlt időszakban alapvetően megváltozott. A magyar védelmi ipar a rendszerváltozást követően annyira „alvadt” állapotban volt, hogy szinte valamennyi fegyverzeti eszközhöz új gyártókapacitásokat kellett létrehozni, ami komoly kihívások elé állította a magyar gazdaságot. A jövő szempontjából figyelmet kell fordítani a hasonló méretű, sikeres államokra is: a priorizálásnak és a szelekciónak kulcsfontosságú szerepe lesz. Meg kell találni azokat a kiemelt ágazatokat, amelyek komparatív előnyt biztosítanak, különben Magyarország könnyen szembesülhet az ősi indán szólás igazságával: „Ha két nyulat kergetsz, egyiket sem éred utol.”

Az N7 Holding és a 4iG közötti együttműködés¹⁰ a magyar védelmi ipar modernizációjának kulcsfolyamata, amely a magánszektor szerepének növelésével optimalizálni kívánja a termelési kapacitások kihasználását és az exportképességet, miközben az állam továbbra is birtokolja majd azokat a kritikus infrastruktúrákat, amelyek biztosítják a szuverenitást és az ellátásbiztonságot. A kilenc jelentős magyarországi védelmi ipari vállalat feletti kontroll magánosítását bár gyakran – és tévesen – belpolitikai kontextusba helyezik, a stratégiai ipari fejlődés szempontjából elengedhetetlen, hogy egy magyar magántulajdonú, stratégiai jelentőségű védelmi vállalat jelenjen meg a gazdasági térben, amely szélesebb és könnyebb hozzáférési lehetőséget biztosít a most meghirdetett uniós fejlesztési programokhoz és ezek hatására az egyre inkább élénkülő európai nemzetállami védelmi beruházásokhoz. Európai példák igazolják, hogy a többségi magántőke részvételével működő védelmi holdingok (Thales Group, Leonardo S.p.A.) hosszú távon hozzájárulnak a technológiai fejlődéshez és a nemzetközi versenyképességhez. A következő évtized választ ad arra, hogy a magyar modell mennyiben tud felnőni ehhez a stratégiai szintű feladathoz.

¹⁰ Murányi 2025.

A jövőt érintő kihívások között lényeges rámutatni arra is, hogy az újonnan létrehozott gyártókapacitások túlnyomó része jelenleg külföldi fejlesztésű termékek előállítását szolgálja. Ez a helyzet arra utal, hogy bár a „magyar védelmi ipar” keretében jelentős infrastrukturális és termelési bővülés tapasztalható, az iparág döntően nem hazai innovációra épül, hanem külső technológiák átvételére. A magyar fejlesztésű termékek csupán marginális részét képezik a teljes gyártási palettának, ami hosszabb távon technológiai és stratégiai függőséget eredményezhet. Ebből következően indokolt a hazai fejlesztések kiemelten kezelése és azok stratégiai jelentőségének hangsúlyozása, továbbá olyan intézményi, technológiai és gazdaságpolitikai megoldások és programok alkalmazása és indítása, amelyek révén növelhető a hazai védelmi ipar nemzeti (magyar) jellegének aránya és súlya.

Ezzel együtt lesznek olyan területek, amelyek további forrásokat igényelnek. Az űripár egyre dominánsabb szerepet tölt be a modern védelmi iparban, hiszen a műholdas megfigyelés, kommunikáció, navigáció és a földi rendszerekkel való integráció kulcsfontosságú képességeket biztosít. Ezért kiemelt jelentőségű, hogy a magyar vállalkozásokat olyan helyzetbe hozzák, amely lehetővé teszi számukra a versenyképes részvételt az űripari fejlesztésekben, a nemzetközi együttműködésekben, valamint az új technológiák hazai alkalmazásában. Ennek érdekében a magyar cégek támogatása, a kutatás-fejlesztési kapacitások bővítése és a stratégiai partnerségek kialakítása egyaránt elengedhetetlen ahhoz, hogy az ország képes legyen kihasználni az űripárban rejlő gazdasági és védelmi potenciált.

Kiemelt jelentősége lesz a közeljövőben annak, hogy az Európai Unió legújabb védelmi kezdeményezései – a ReArm Europe (Európa Újrafelfegyverzése), később Readiness 2030 (Készültség 2030)¹¹ és a SAFE (Security Action for Europe: Biztonsági és Honvédelmi Eszközök Támogatása) program, amelyek célja a kontinens védelmi képességeinek megerősítése és stratégiai autonómiájának növelése a globális biztonsági környezet változásaira reagálva – miként valósulnak meg sikeresen, és Magyarország milyen mértékben és hatékonysággal tud kapcsolódni ezekhez a programokhoz. Ezek a kezdeményezések lehetőséget adnak a tagállamok számára, hogy közösen fejlesszék védelmi képességeiket, csökkentsék a külső függőségeket, és erősítsék az EU stratégiai autonómiáját. A sikeres végrehajtás érdekében elengedhetetlen a tagállamok közötti szoros együttműködés, a közös célok megfogalmazása és a megfelelő pénzügyi források biztosítása. A SAFE esetében ez legfeljebb 150 milliárd euró összegű, hosszú lejáratú, kedvező kamatozású hitelt jelent. A SAFE hitelkeretéből Magyarország számára rendelkezésre álló összeg 16,2 milliárd eurót¹² (több mint 6 300 milliárd forintot) tesz ki a hazai védelmi beszerzések és beruházások támogatására. Ez a teljes hitelkeret több mint 10%-a, így a lengyel és a francia igényeket követően a harmadik legnagyobb allokációt jelenti.

A sikerhez feltehetően ismét ellenszélben kell hajózni, ami nem idegen a magyar védelmi ipar hagyományaitól és történeti tapasztalataitól. Ugyanakkor a kihívások leküzdéséhez elengedhetetlen, hogy az ország stratégiai érdekek mentén képes legyen olyan partnereket és szövetségeket találni, akik támogatják a fejlesztési célok megvalósítását, a közös projektek végrehajtását és a hazai ipar versenyképességének erősítését.

¹¹ ReArm Europe... 2025.

¹² Security Action for Europe 2025.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Magyar Bankszövetség honlapja. <https://www.bankszovetseg.hu/tagjaink> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 22.)
- A Magyar Védelmi Ipari Szövetség honlapja. <https://www.diah.hu> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 22.)
- Füvessy Anikó: *A tiszafüredi nyereg*. Tariczky Alapítvány, Tiszafüred, 2002.
- Hajdú Ferenc: *A magyar hadipar története*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1987.
- Hungary Defense Market Size, Trends, Budget Allocation, Regulations, Acquisitions, Competitive Landscape and Forecast to 2029. GlobalData, 2024. 03. 05. <https://www.globaldata.com/store/report/hungary-defense-market-analysis/> (Letöltés időpontja: 2025. 06. 04.)
- Leiner, Barry M. et al.: *A brief history of the Internet*. ACM SIGCOMM Computer Communication Review, 2009/5., 22–31. <https://doi.org/10.1145/1629607.1629613> (Letöltés időpontja: 2025. 06. 04.)
- Murányi Ernő: *Két lépésben védelmi ipari óriássá válik a 4iG SDT*. Világgazdaság, 2025. 06. 11. <https://www.vg.hu/penz-es-tokepiac/2025/06/4ig-vedelmi-ipari-orias> (Letöltés időpontja: 2025. 06. 16.)
- Popenker, Maxim: *Kiraly Danuvia 39M and 43M submachine gun (Hungary)*. Modern Firearms, é.n. https://modernfirearms.net/en/submachine-guns/hungary-submachine-guns/39m-43m-eng/?utm_source=chatgpt.com (Letöltés időpontja: 2025. 06. 02.)
- *ReArm Europe: How the EU Is Funding Defense Readiness*. CeInterim, é.n. <https://ceinterim.com/rearm-europe-defense-readiness/> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 16.)
- *Security Action for Europe*. European Commission, 2025. 07. 30. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/safe-security-action-europe_en (Letöltés időpontja: 2025. 08. 10.)

Pesti István őrnagy:

A BIZALOM SZEREPE A KATONAI BESZÁLLÍTÓI ELLÁTÁSI LÁNCOKBAN

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.7

ÖSSZEFOGLALÓ: A bizalomnak és a megbízhatóságnak rendkívül fontos szerepe van a szervezetközi együttműködések során, különösen olyan szintű komplex rendszereknél, mint az ellátási láncok. Számítalan olyan esemény történhet, amely zavart okozhat az ellátási láncok működése során. A megszakadó anyag-, termék- és szolgáltatásáramlás gátolhatja azok vevőit, felhasználóit – így a katonai alakulatokat is – működésükben, feladataik végrehajtásában. A bizalom fogalma mögötti tartalom rendszerezése és a bizalomteremtő eszközök alkalmazása segítséget nyújthat a megbízható együttműködés kialakításában és fenntartásában, illetve csökkentheti az ellátás során jelentkező kockázatokat.

KULCSSZAVAK: ellátási lánc, logisztika, kapcsolatmenedzsment, bizalom, megbízhatóság

A SZERZŐRŐL:

Pesti István őrnagy, helyőrségtámogató parancsnok (Magyar Honvédség II. Rákóczi Ferenc 14. Műszaki Ezred), PhD-hallgató (Szegedi Tudományegyetem Közgazdaságtani Doktori Iskola) (ORCID: 0009-0003-7417-4716; MTMT: 10089541)

BEVEZETÉS

A katonai alakulatok a nemzetgazdaság által megtermelt termékek és szolgáltatások széles körének közvetlen vagy közvetett¹ beszerzésével biztosítják működőképességüket. A feladatok megfelelő szintű végrehajtásához olyan megbízható ellátási láncokra van szükségük, amelyek jó eséllyel akkor is teljesítik a vállalt kötelezettségeiket, amikor valamilyen probléma merül fel. A rendeltetés ellátásához beszerzendő javak egy-egy ellátási lánc² tevékenységének eredményeiként jönnek létre. Minél összetettebb egy eszköz (vagy minél hosszabb a szervezetnél eltöltött életciklusa), annál jobban ki van téve az ellátási lánc megfelelő működésének (pótalkatrészek biztosítása, karbantartás, javítás stb.). A bizalom szerepe kulcskérdés az ellátási láncok (vagy a tagok alkotta hálózatok) stabilitásának fenntartásában,³ különösen konfliktusok terhelte időszakokban. Az érintettek (a hálózat tagjai vagy az adott alakulatot ellátó beszállítói ellátási lánc) között komplex kapcsolatok alakulnak ki, melyek működésképtelenek lennének a bizalom és megbízhatóság megléte nélkül.

¹ Bizonyos eszközök és szolgáltatások jellegüknél, értéküknél vagy volumenüknél fogva nem valósíthatóak meg alakulatszintű beszerzés keretében.

² Csath és Taksás meghatározása szerint: „azon cégek és folyamatok rendszere, amelyeken keresztül az inputokból (anyagok, félkész termékek, technológia) outputok (késztermékek) lesznek. Az ellátási lánc-menedzsment feladata a teljes rendszer költséghatékonyság szerinti optimalizálása”. Csath–Taksás 2023, 89.

³ Ritala et al. 2013, 252.

E munka első része a beszállítók és (honvédségi) vevők közötti együttműködés során kialakuló bizalom és megbízhatóság jelentőségét próbálja meg áttekinteni és rendszerezni a szakirodalmi háttér segítségével. Ezt követően bemutatja az ellátási láncok komplexitását, valamint azokat a kockázatokat, amelyek az ellátási lánc zavarait vonják maguk után. További célja egy a bizalom fejlesztésére alkalmas lehetséges modell bemutatása, amely csökkenti az ellátást veszélyeztető kockázatokat, és alkalmazható a civil beszállítók – katonai vevők kontextusban is.

A BIZALOM ÉRTELMEZÉSE A SZERVEZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK SORÁN

Megkülönböztethető az emberek közötti bizalom, illetve a piaci rendszer egészével kapcsolatos bizalom. Előbbit mikrobizalomként, utóbbit makrobizalomként is tárgyalja a szakirodalom.⁴ Gyakorlatiasabb megközelítés szerint a bizalom megjelenik az eladó kompetenciájában és jó szándékában, illetve a vevő fizetőképességében és fizetési hajlandóságában.⁵ Fawcett és szerzőtársai – kutatásaik alapján – arra a következtetésre jutottak, hogy a személyes kapcsolat alapja a jóindulat, azonban ez a vállalatok között nem létezik, az ellátási láncok esetében inkább a képességek megléte jelenti a bizalom alapját.⁶ Vaaland és Håkansson a projektként végrehajtott együttműködés esetén az idő szerepének fontosságát jelzi mint a bizalom kialakításának lényeges feltételét.⁷

Gelei megállapítása alapján a kockázat szintje is meghatározó a bizalom igénye szempontjából. Alacsony szintű üzleti kockázat esetében gyenge a bizalom igénye, viszont magas kockázatnál már nem elég a pusztán bizalom megléte, szükséges a bürokratikus koordináció is.⁸ Ez utóbbi megállapítás kiegészítendő azzal, hogy a kockázat csökkenthető olyan szerződéssel is a felek között, amely a kockázatmegosztáson alapul.⁹

A bizalom a partnerek között természetesen nem kötelező jellegű vagy magától értetődő dolog, ki kell érdemelni, továbbá a kapcsolat alatt folyamatosan érik, fejlődik.¹⁰ Ez utóbbi megállapítás egybevág Fawcett és szerzőtársai megállapításával, akik a közös innováció szempontjából az együttműködés során a bizalom több szintjét különböztetik meg (limitált bizalom, tranzakciós bizalom, kapcsolati bizalom, valamint együttműködő bizalom), amelyek során a bizalom értelmezése is változik.¹¹ Karmazin a bizalomhiány miatt fellépő megemelkedő tranzakciós költségekre hívja fel a figyelmet (mint például a bizalom híján szükségeszerű „egymásba nyúló szerződéskötések”).¹²

Egyes kutatások a bizalom közvetítő szerepét vizsgálják. Cheng és szerzőtársai „zöld” ellátási láncokat vizsgálva kimutatták, hogy a bizalomnak pozitív hatása van a tudásmegosztásra,¹³ míg Bstieler hasonló hatást mutatott ki a közös termékfejlesztések során.¹⁴ A téma

⁴ Hámori 2004, 837.

⁵ Uo. 837.

⁶ Fawcett et al. 2012, 166.

⁷ Vaaland–Håkansson 2010, 142.

⁸ Gelei 2009, 24.

⁹ Ghadge et al. 2017, 262–270.

¹⁰ Bstieler 2006, 68.

¹¹ Fawcett et al. 2012: i. m.

¹² Karmazin 2016, 133.

¹³ Cheng et al. 2008.

¹⁴ Bstieler 2006: i. m.

vizsgálatakor Laeequddin és szerzőtársai arra a következtetésre jutottak, hogy a bizalomfejlesztő modellek három markáns nézőpontból indulnak ki. Kutatásuk alapján a bizalmat építő folyamatok a karakterisztikus bizalomtól (képesség, jóindulat stb.), a racionális bizalomtól (költség-haszon elemzés, technológia stb.), illetve az intézményi bizalomtól (szerződések, kontrollmechanizmusok, biztonság stb.) függenek.¹⁵ Mentzer és szerzőtársai a bizalom és az elkötelezettség kulcsszerepét emelik ki az együttműködések során.¹⁶

A megbízhatóság a bizalom vizsgálatánál leginkább a képességekhez köthető, és a vonatkozó szakirodalom alapján több irányból közelíthető meg (ilyen például a HRO¹⁷). A témakört kutatók azt elemzik, hogy a felmerülő problémákra hogyan tud vagy hogyan kellene reagálnia egy szervezetnek. Más szemszögből megközelíthető úgy is, hogy milyen képességekkel rendelkeznek a megbízható szervezetek. Olyan szervezetek sorolhatóak a magas megbízhatóságú szervezetek közé, amelyek elkerülik azokat a súlyos következményeket, amik a működésük során fellépő problémák következményeként merülnének fel abban az összetett környezetben, amiben a szervezeti tevékenységük zajlik.¹⁸ Egy olyan közös identitás figyelhető meg ezeknél a szervezeteknél, amely alapja a bizalomnak, biztonságnak, az információmegosztási hajlandóságnak, továbbá a munkavállalók számára a csoportjukért (részlegért, osztályért stb.) és önmagukért dolgozni ugyanazt jelenti.¹⁹

Quigley és Walls a beszállítók irányából közelítik meg a megbízhatóságot, ahol az ellátási láncot vezető vállalat (vagy fővállalkozó) feladata célokká alakítani és allokálni a láncban belül a vevő által elvárt megbízhatósági követelményeket.²⁰ Khajavi és szerzőtársai munkájukban az alkatrész-ellátási láncok kihívásait elemzik a termékek (szolgáltatások) elérhetősége és elfogadható költségintéje függvényében.²¹ Ez esetben a rendelkezésre állás és a magas szintű szolgáltatásnyújtás jelenti a megbízhatóságot. Manuj és szerzőtársai az előző álláspontot kiegészítik a kockázat szerepével (ilyenek a kiválasztás problémája és az erkölcsi kockázat).²²

A VÉDELMI-KATONAI VONATKOZÁS

Az e munka témáját kutató védelmi-katonai vonatkozású szakirodalmi háttér az ellátási láncok megbízhatóságára helyezi a hangsúlyt. A hadseregek, rendeltetésüknek megfelelően, sok esetben olyan környezetben végzik tevékenységüket, amelynek logisztikai támogatása nehézségekbe ütközik,²³ robusztus és jól irányított ellátási láncra van szükség.²⁴ Amennyiben egy vállalat meg akar felelni ezeknek az igényeknek, akkor úgy kell terveznie az ellátási láncot, hogy az békében és háborúban egyaránt szolgálja a haderőt.²⁵ Különösen igaz ugyanis az érintett láncokra, hogy gyakran szembesülhetnek olyan problémákkal (természeti katasztrófák, ellenséges csapás, baleset), amelyek egy vagy több csomópontnál zavart, szakadást

¹⁵ Laeequddin et al. 2012, 552.

¹⁶ Mentzer et al. 2001.

¹⁷ HRO: high-reliability organisations (nagy megbízhatóságú szervezetek).

¹⁸ Haslam et al. 2022, 1.

¹⁹ Uo. 3.

²⁰ Quigley–Walls 2007, 1448.

²¹ Khajavi et al. 2014.

²² Manuj–Mentzer 2008.

²³ Wood 2020, 103.

²⁴ Xiong et al. 2020, 2.

²⁵ Ekström 2020, 184.

okozhatnak, de tovább is terjedhetnek, illetve felerősödhetnek.²⁶ Jelen munka az ellátási láncokon belüli együttműködések során figyelembe vehető bizalom és megbízhatóság fogalmi kereteire szorítkozik.

A hadsereg ellátása széles körben, az élelmiszerektől a haditechnikai eszközök beszerzéséig, a nemzetgazdaságon vagy külföldi csatornákon keresztül²⁷ valósul meg. A bevezetésben leírtak értelmében a beszerzett felszerelések, eszközök komplexitása és azoknak a katonai feladatokban eltöltött életciklusának hossza határozza meg, hogy az azokat beszerző gazdasági szereplő (ez esetben a hadsereg) milyen függőségbe kerül az adott ellátási láncból. A beszerzett eszközök teljes költségének mindössze a 20–40%-át teszi ki a beszerzési ár, a további 60–80% az eszköz életciklusának további szakaszaiban jelentkezik.²⁸

A volument érzékeltetve Khajavi és szerzőtársai a United States Logistics and Materiel Readiness Office adatai alapján megjegyzik, hogy az Egyesült Államok katonai kiadásként 2009-ben 194 milliárd USD-t költött logisztikai feladatokra és a pótalkatrészek ellátási láncának menedzselésére, amelyből 104 milliárd USD volt csupán a közvetlen beszállítás, 70 milliárd USD karbantartási költségként jelentkezett, 20 milliárd USD pedig a szállítási-mozgatási költségeket tette ki, továbbá ugyanazon év végére 4,6 millió egységnyi pótalkatrésszel rendelkezett 94 milliárd USD értékben.²⁹ Az adatokat kiegészítve a jelzett beszerzési-fenntartási költségaránnyal láthatóvá válik, hogy az ellátási láncok jelentősége nemcsak a beszerzés megvalósulásáig, hanem jóval tovább tart.

Fontos kiemelni továbbá, hogy a védelmi szektorban tevékenykedő ellátási láncok³⁰ esetében a bizalom kiemelt fontosságú kérdéskör a rendkívüli mértékben érzékeny, általában minősített adatok használata, valamint a nemzetbiztonságra gyakorolt hatások miatt.

AZ ELLÁTÁSI LÁNCOK MŰKÖDÉSE SORÁN FELLÉPŐ ELÉGTELENSÉGEK ÉS KOCKÁZATOK

Az ellátási láncok megfelelő teljesítményét gátló problémák forrásainak egy része magából a működésük jellegéből adódik, más részük külső események (mint például háborús konfliktusok, környezeti, ipari katasztrófák vagy éppen pandémia) hatására következik be. Mentzer és szerzőtársai definícióját idézve Gelei az ellátási lánc meghatározását a következőképpen írja le: „három vagy több egységből (szervezet vagy egyén) álló csoport, mely tagjai közvetlenül részt vesznek meghatározott termék- és szolgáltatáscsomag kapcsán szükségessé váló, a forrástól a végső felhasználás felé irányuló termék-, szolgáltatás-, információ-, pénz- és értékáramlás biztosításában”.³¹ Az ellátási láncok működése tehát számos gazdasági szereplő összehangolt tevékenységét igényli (1. ábra).

²⁶ Xiong et al. 2020: i. m. 2.

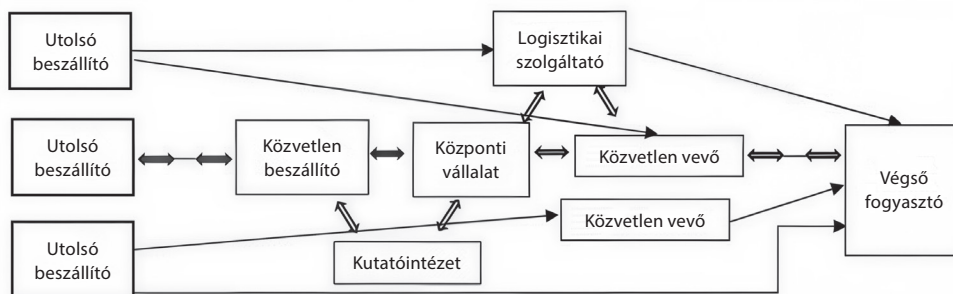
²⁷ A haderő igényeit nem tudja teljes mértékben kielégíteni a hazai gazdaság, ezért függ „más nemzetgazdaságok erőforrásaitól és képességeitől”. Taksás 2017, 109.

²⁸ Endrődi 2021, 100., és Sokri 2014.

²⁹ Khajavi et al. 2014: i. m. 2.

³⁰ A teljes ellátási láncból egyes szereplők nem kizárólag a védelmi szektorban, hanem párhuzamosan a civil szférában is végezhetnek tevékenységet.

³¹ Gelei 2009: i. m. 18. és Mentzer et al. 2001: i. m. 3–4.

1. ábra Az ellátási lánc komplex működése (Szerkesztette a szerző)

Forrás: Gelei 2009, i. m. 18.

Habár az ábrán látható ellátási lánc alapvetően a „civil” szféra folyamatait szemlélteti, jól megérthetőek a hadsereg mint végső fogyasztó³² lehetséges ellátási útvonalai is. A nemzetgazdaságból egyszerűen „megvásárolható” termékeket és szolgáltatásokat (például élelmiszerek, karbantartási anyagok, kisebb javítások, ruházati anyagok tisztítása stb.) közvetlenül a javakat előállító vállalkozásoktól vagy fővállalkozóktól (akik szükség esetén alvállalkozókat bevonva teljesítenek), esetleg logisztikai szolgáltatóktól tud beszerezni a katonai szervezet. Ez esetben rövidebbek az ellátási láncok.

Az ellátási lánc hosszának, illetve komplexitásának növekedése jellemzően megjelenik a védelmi iparban, a repülőiparban és más – a hadsereg által is használt – összetett terméket előállító iparágban. A repülőipar esetében például a repülőgép értékének 70%-a kiszervezés eredménye.³³

A védelmi iparban (amelynek általában az adott ország hadereje közvetlen a vevője) többszintű³⁴ és szövevényes a beszállítói lánc:³⁵

- Tier-3: általános szolgáltatások, alapvető gazdasági infrastruktúrák biztosítói, valamint árucikkek beszállítói (sok esetben egymás beszállítói is), akik nem feltétlenül vannak tisztában azzal, hogy részt vesznek a hadiipari termelésben;
- Tier-2: elektronikában, gépiparban, fémmegmunkálásban tevékenykedő vállalatok, vállalkozások;
- Tier-1: a komplett alrendszerek gyártói;
- Elsődleges beszállítók: a védelmi ipar csúcsán lévő, komplett fegyverrendszereket előállító vállalatok.

³² E munkában szükségszerű a hadsereg végső fogyasztóként tekinteni a probléma vizsgálata szempontjából. Más nézőpontból a társadalom is tekinthető végső fogyasztónak mint a hadsereg „szolgáltatásainak” fogyasztója, azonban ennek kifejtése nem célja a cikknek.

³³ Quigley–Walls 2007: i. m. 1448.

³⁴ A külföldi szakirodalom a „tier” kifejezést használják, ami a magyar nyelvben is fordítható „szintnek”.

³⁵ Etl 2015, 32–33. alapján.

A komplex ellátási lánc bármely pontján történő szakadás okozhat különböző szintű nehézségeket, ami kihat a rendszer egész teljesítményére. Tovább árnyalja a kérdést, hogy az ellátási láncot alkotó hálózatra³⁶ mekkora befolyása van az integráló, koordináló vállalatnak vagy vállalkozásnak. A belső hálózat részét képezik azon „belső szervezeti egységek”, amelyek az anyavállalat tulajdonában vannak, míg a külső hálózat a vállalat független beszállítóit és értékesítőit, illetve azok kapcsolatrendszereit foglalja magában.³⁷ Az ellátási láncok bonyolult tagoltsága és változatos összetétele magában hordozza az opportunista magatartást, a nemteljesítést (akár beszállítói, akár vevői oldalon³⁸), a nem megfelelő minőségű termékek (alapanyagok, alkatrészek stb.) és szolgáltatások biztosítását és egyéb bizalomromboló esemény előfordulását.

Gaonkar és Viswanadham három osztályba sorolja a különböző kockázati problémákat:³⁹

- *Eltérés*: az ellátási láncon belül egy vagy több paraméter (például beszerzési, gyártási és egyéb logisztikai költségek, kínálat-kereslet, gyártási átfutási idő, szállítás időtartama stb.) eltér a várt vagy átlagos értéktől, az ellátási lánc szerkezetének változása nélkül;⁴⁰
- *Zavar*: váratlan események (ember vagy a természet által okozott) miatt termelési, ellátási, szállítmányozási problémák (esetleg ezen funkciók elérhetetlensége) lépnek fel, az ellátási lánc struktúrája jelentősen átalakul;
- *Katasztrófa*: előre nem látható, katasztrófaszerű, az egész rendszert érintő események (például terrorista akciók, háború), amelyek az ellátási lánc átmenetileg helyrehozhatatlan leállását okozzák.

Az ellátási lánc (kellően jó tervezéssel) lehet annyira erős, hogy viszonylag zökkenőmentesen folytassa működését eltérés és zavar esetén, viszont nem lehet kialakítani elég erőssé, hogy megfelelően reagáljon a „katasztrófa”⁴¹ kategóriába sorolt eseményekre.⁴² Amint az látható, a lehetséges elégtelenségek és kockázatok érintik mind a mikrobizalom, mind a makrobizalom kérdéskörét. A továbbiakban egy lehetséges modellt ismertetek, amely láthatóvá teszi a bizalom szintjének növelését elősegítő tényezőket.

A BIZALOM ERŐSÍTÉSE ÉS ÉPÍTÉSE AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK SORÁN

A témakörrel foglalkozó tudományos kutatások feltártak olyan, a bizalom megeremtésére alkalmas eszközöket, amelyek segíthetnek az együttműködések megerősítésében, abban, hogy a kapcsolat fenntartható legyen a részletezett problémák és nehézségek jelentkezése esetén.

³⁶ „Legáltalánosabb értelemben a hálózat – s így az üzleti hálózat is – egy struktúra, melyben számos csomópont számos szálon keresztül kapcsolódik egymáshoz. A csomópontok az üzleti hálózatokban az egyes üzleti egységek, mint pl. termelő cégek, vevők, logisztikai vagy éppen pénzügyi szolgáltatók. Az összekötő szálak pedig e csomópontok közötti kapcsolatként értelmezhetők.” Gelei 2009: i. m. 17.

³⁷ Uo. 18.

³⁸ Egy vevő egy másik cég beszállítója is lehet egyben.

³⁹ Gaonkar–Viswanadham 2007, 267. alapján.

⁴⁰ Az eltérések természetes velejárói a gazdaság működésének. Ilyen például az ostorcsapás-effektus, amely a kereslet-előrejelzések pontatlanságának, az információáramlásnak, a készlettartásnak és áringadozásnak a problémaköre. Szegedi 2017 és Demeter 2017.

⁴¹ A Covid-19 járvány ilyen jellegű problémát okozott az ellátási láncoknak, amely többek között a biztonság fontosságát, a lokális ellátás előnyeinek kérdéseit, a digitalizáció jelentőségét stb. érintette. Pujawan–Bah 2022, 81–95.

⁴² Gaonkar–Viswanadham 2007: i. m. 267.

Fawcett és szerzőtársai kidolgoztak egy keretrendszert, amely jól szemlélteti azokat a bizalmat növelő lépéseket, amelyeket az együttműködések időtávjának növekedésével meg kell tennie a partnereknek (vagy éppen ezen lépések megtétele teszi lehetővé a hosszú távú együttműködést). A szerzők a bizalom négy fázisát különböztetik meg, e témakört érintő legfontosabb megállapításai a következők:⁴³

1. fázis (limitált bizalom): kevés megosztott információ a rendeléseken keresztül. Nincs befektetés a kapcsolatspecifikus képességekbe.
2. fázis (tranzakciós bizalom): rendelési előzmények és középtávú előrejelzések megosztása, amik egy tervezési horizonton keresztül segítik a bővebb információ alapján hozott döntéseket. Rendszerszintű befektetések, amik biztosítják a tranzakciók hatékonyságát, és a méltányosságot hangsúlyozzák a kapcsolatban.
3. fázis (kapcsolati bizalom): mind a rendelésállományt, mind az előrejelzést nyílt információként osztják meg. Némely stratégiai információt – mint pl. piacra lépés és technológiai ütemtervek – is nyilvánossá tesznek. Technológiai és folyamatfejlesztések az alkalmazottak interakcióinak növelése érdekében, amik a döntéshozatal és az ötletgenerálás javulásához is vezetnek.
4. fázis (együttműködési bizalom): a rendelésállomány adatbázisát, az előrejelzéseket, továbbá az összes releváns stratégiai információt (piacra lépések, technológiai ütemtervek, környezetelemzések, költségek) teljes mértékben megosztják. A partnerek úgy tekintenek egymás kapacitásaira és képességeire, mint a sajátjaik kiterjesztésére. Intellektuális és technológiai erőforrások megosztása a másik versenyképességének növelése érdekében.

Ezekhez kiegészítés, hogy a *kapcsolatspecifikus beruházás vagy alkalmazkodás* azért fontos a bizalom építése szempontjából, mert ahogy Demeter megállapítja, a beszállító, a vevő vagy mindkettő olyan beruházásokat eszközöl (termék, folyamat, eljárás stb.), ami csak az adott kapcsolatban térül meg, más kapcsolatban csak korlátozottan hasznosítható.⁴⁴ A kapcsolatspecifikus beruházások nemcsak az alapjai lehetnek a bizalomnak, hanem következményei is egy olyan meglévő kapcsolatnak, ahol már létezik a bizalom a korábbi sikeres együttműködés miatt.

KÖVETKEZTETÉSEK

A katonai beszállításra vonatkoztatva a következő megállapítások tehetők:

A Fawcett és szerzőtársi által megalkotott keretrendszer limitált és tranzakciós fázisaihoz megfelelő vizsgálati terep lehet a katonai alakulatok és beszállítóik közötti együttműködés. A kapcsolati és együttműködési fázisok a magas komplexitású haditechnikai platformok létrehozásában játszhatnak kulcsszerepet, jellemzően a védelmi ipar és a haderő kooperációján keresztül, azonban ennek részletesebb tárgyalása meghaladja e munka kereteit.

A limitált bizalom szintjén lévő kapcsolatok elégségesek lehetnek egyszeri vagy kevés tranzakcióval járó beszerzések esetén. Az ellátási láncban keletkező eltérések kevésbé veszélyeztetik a katonai alakulatok igényeinek biztosítását. Abban az esetben, ha a partner nem tud teljesíteni, viszonylag egyszerű az átállás másik beszállítóra. A bizalom ezen a szinten a megrendelés(ek) pontos (mennyiségben és időben) és szakszerű teljesítésén, illet-

⁴³ Fawcett et al. 2012: i. m. 170. alapján.

⁴⁴ Demeter 2017: i. m. 172.

ve vevői oldalról a megrendelt termék vagy szolgáltatás értékének fizetési határidőn belüli rendezésén alapul. Amennyiben kedvező kép alakul ki a partnerekben, az a tranzakciók ismétlődését eredményezheti.

A tranzakciós bizalom szintjén lévő kapcsolatok a standardizált anyagok, eszközök, termékek (élelmiszerek, csavarok, nem specializált alkatrészek stb.) beszerzése, valamint a polgári életben is elérhető szolgáltatások megrendelése (gépjármű-karbantartás, -javítás, érintésvédelmi bevizsgálás, emelőgép-bevizsgálás stb.) esetén tekinthetők megfelelőnek. Katonai alakulatok szintjén ebben a fázisban érhető el a legtöbb fejlődés. A kapcsolat feltételei szerződésben előre rögzítettek, azonban a bizalom erősítésére vannak további eszközök. A katonai alakulat részéről ilyen eszköznek tekinthető a beszerzési eljárás során precízen meghatározott igények és követelményrendszerek összeállítása, amelyek elősegítik a lehetséges partner számára annak felmérését, hogy rendelkezésre állnak-e az elvárt képességek és erőforrások az adott tevékenység ellátásához. Továbbá a szerződés hatálya alatt az időben leadott és lehető legpontosabb rendelések szintén olyan eszköznek minősülnek, ami lehetővé teszi a beszállító számára a hatékonyabb tervezést (például logisztikai kérdések tekintetében). Az egyirányú vagy kölcsönös befektetés a kapcsolatba (alkalmazkodás a partner ügymennel kapcsolatos eljárásaihoz; szolgáltatásbővítés a speciális igényeknek való megfelelés érdekében; eszközpark bővítése a megrendelés megnövekedett volumenének ellátása céljából stb.) akkor lehetséges, ha a felek bíznak abban, hogy fennáll a hosszú távú együttműködés lehetősége. Mivel a beszerzés szabályait törvény szabályozza, ez esetben viszonylag kicsi a katonai alakulat mozgástere. Jó gyakorlatnak minősülhet, ha a megbízható, erős háttérrel rendelkező (ez esetben az ellátási láncot alkotó hálózat) partnert megszólítja a katonai alakulat az adott tárgyban lefolytatandó újabb beszerzési eljárás során, esélyt adva a korábbi sikeres együttműködés folytatásának. A hosszú távú együttműködés segíti a kölcsönös megismerést a vevő és beszállító között. A megismerés – amelyhez szükségszerű a személyes kapcsolatok erősítése és menedzselése –, egyfajta kölcsönös tudást biztosít a partner rugalmasságáról, elkötelezettségéről, valamint segítőkészségéről problémák előfordulása esetén. Ahogyan korábban Bstieler álláspontjában kifejti, a bizalmat ki kell érdemelni, és az a kapcsolat alatt fog fejlődni,⁴⁵ ehhez a gyakorlatban hosszabb idő szükséges. A hosszabb távú kapcsolatokban kialakuló bizalom az ellátási láncban jelentkező eltérés vagy zavar esetén segíthet az együttműködés és az ellátás fenntartásában.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az ellátási láncokban jelentkező bármilyen jellegű elégtelenség súlyos problémát okozhat a katonai alakulatok számára. A bizalom és megbízhatóság kérdésköreivel foglalkozó tudományos közeg megállapításai szükséges, de nem elégséges elemzési keretet nyújtanak a téma vizsgálatához. A bizalmon kívül olyan – jelen tanulmányban közvetlenül nem vizsgált – tényezők is szerepet játszhatnak egy ellátási lánc életképességében, mint a pontosság, a technológiai megfelelés és fejlesztés, illetve a minőség.

E munkával kapcsolatos legfontosabb megállapítások, hogy az ellátási láncokra jól értelmezhetőek a bizalom különböző megközelítései, továbbá a megbízhatóság szempontjából három részre tagolhatók a problémák (eltérés, zavar és katasztrófa), illetve azok kockázatainak

⁴⁵ Lásd Bstieler 2006: i. m. 68.

cökkentésére a bizalomteremtő eszközök a katonai alakulatok esetében is alkalmazhatóak. Ugyanezek az eszközök a biztonságosabb, hosszú távú együttműködést is elősegíthetik.

A bizalomteremtő eszközökből és a modellből kitűnik az idő, a kockázatvállalás, az elkötelezettséget erősítő befektetések és az információáramlás kulcsszerepe. Az együttműködő partnerek a hosszú távú kapcsolat kialakításával, egymás várható viselkedésének minél jobb megismerésével olyan légkört teremthetnek, ahol kölcsönösen figyelembe veszik a másik fél érdekeit, és amely segíthet az ellátási láncban jelentkező problémák hatékony kezelésében.

További kutatási irány lehet a Magyar Honvédség számára beszállító partnerek nézőpontjának megismerése a témával kapcsolatban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bstieler, Ludwig: *Trust Formation in Collaborative New Product Development*. The Journal of Product Innovation Management, Vol. 23, 2006/1., 56–72. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5885.2005.00181.x> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 12.)
- Cheng, Jao-Hong et al.: *Trust and knowledge sharing in green supply chains*. Supply Chain Management: An International Journal, 13/4, 2008, 283–295. <https://doi.org/10.1108/13598540810882170> (Letöltés időpontja: 2023. 11. 12.)
- Csath Magdolna – Taksás Balázs: *A védelmi ipar mint a nemzeti ellenállóképesség és versenyképesség-javítás gazdasági ágazata*. In: Göcze István – Padányi József (szerk.): *Húsz év a katonai műszaki tudományok szolgálatában*. Oktatói kötet. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2023, 83–98.
- Demeter Krisztina: *Ellátásilánc-folyamatok megvalósítása*. In: Szász Levente – Demeter Krisztina: *Ellátásilánc-menedzsment*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2017.
- Ekström, Thomas: *Differentiation strategies for defence supply chain design*. Journal of Defense Analytics and Logistics, Vol. 4, No. 2, 2020, 183–202. <http://dx.doi.org/10.1108/JDAL-06-2020-0011> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 11.)
- Endrődi Gábor: *Az életciklus-menedzsment kérdései a Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program tükrében*. Honvédségi Szemle, 149. évf. 2021/4., 97–108. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2021.4.8> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 03.)
- Etl Alex: *Az Európai Unió védelmi iparának áttekintése*. Katonai Logisztika, 23. évf. 2015/1., 30–46. http://epa.oszk.hu/02700/02735/00079/pdf/EPA02735_katonai_logisztika_2015_1_030-046.pdf (Letöltés időpontja: 2024. 12. 21.)
- Fawcett, Stanley E. et al.: *Supply chain trust: The catalyst for collaborative innovation*. Business Horizons, Vol. 55, Issue 2, 2012. 04–05., 163–178. <http://dx.doi.org/10.1016/j.bushor.2011.11.004> (Letöltés időpontja: 2023. 11. 04.)
- Gaonkar, Roshan S. – Viswanadham, Nukala: *Analytical Framework for the Management of Risk in Supply Chains*. IEEE Transactions on Automation Science and Engineering, Vol. 4, No. 2, 2007. 04., 265–273. <https://doi.org/10.1109/TASE.2006.880540> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 19.)
- Gelei Andrea: *Hálózat – A globális gazdaság kvázi szervezete*. Vezetéstudomány, XXXX. évf. 2009/1., 16–33. <http://dx.doi.org/10.14267/VEZTUD.2009.01.02> (Letöltés időpontja: 2024. 12. 21.)
- Ghadge, Abhijeet et al.: *Using risk sharing contracts for supply chain risk mitigation: A buyer-supplier power and dependence perspective*. Computers & Industrial Engineering, Vol. 103, 2017. 01., 262–270. <https://doi.org/10.1016/j.cie.2016.11.034> (Letöltés időpontja: 2024. 12. 21.)

- Haslam, S. Alexander et. al: *Developing high-reliability organisations: A social identity model*. Safety Science, Vol. 153, 2022, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.105814> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 22.)
- Hámori Balázs: *Bizalom, jóhírnév és identitás az elektronikus piacokon*. Közgazdasági Szemle, LI. évf., 2004., 832–848. <http://epa.oszk.hu/00000/00017/00107/pdf/03Hamori.pdf> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 23.)
- Karmazin György: *A logisztikai szolgáltatók stratégiai sikertényezői*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2016.
- Khajavi, Siavash H. et al.: *Additive manufacturing in the spare parts supply chain*. Computers in Industry, Vol. 65, Issue 1, 2014, 50–63. <http://dx.doi.org/10.1016/j.compind.2013.07.008> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 19.)
- Laeequddin, Mohammed et al.: *Trust building in supply chain partners relationship: an integrated conceptual model*. Journal of Management Development, Vol. 31, Issue 6, 2012. 06. 08., 550–564. <http://dx.doi.org/10.1108/02621711211230858> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 29.)
- Manuj, Ila – Mentzer, John T.: *Global supply chain risk management*. Journal of Business Logistics, Vol. 29, No. 1, 2008, 133–155. <https://doi.org/10.1002/j.2158-1592.2008.tb00072.x> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 03.)
- Mentzer, John T. et al.: *Defining supply chain management*. Journal of Business Logistics, Vol. 22, No. 2, 2001, 1–25. <https://doi.org/10.1002/j.2158-1592.2001.tb00001.x> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 03.)
- Pujawan, I Nyoman – Bah, Alpha Umaru: *Supply chains under COVID-19 disruptions: literature review and research agenda*. Supply Chain Forum: An International Journal, 2022, 23:1, 81–95. <https://doi.org/10.1080/16258312.2021.1932568> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 24.)
- Quigley, John – Walls, Lesley: *Trading reliability targets within a supply chain using Shapley's value*. Reliability Engineering and System Safety, Vol. 92, Issue 10, 2007, 1448–1457. <https://doi.org/10.1016/j.res.2006.09.019> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 19.)
- Ritala, Paavo et. al: *Value creation and capture mechanisms in innovation ecosystems: a comparative case study*. International Journal of Technology Management, Vol. 63, 2013, 244–267. <https://dx.doi.org/10.1504/IJTM.2013.056900> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 25.)
- Sokri, Abderrahmane: *Life Cycle Costing of Military Equipment*. Proceedings of the International Conference of Control, Dynamic Systems and Robotics, Ottawa, Ontario, Canada, 2014. 05. 15–16., Paper No. 45. https://avestia.com/CDSR2014_Proceedings/papers/45.pdf (Letöltés időpontja: 2024. 12. 21.)
- Szegedi Zoltán: *Az ellátásilánc-menedzsment*. In: Szegedi Zoltán – Prezenszki József: *Logisztika – menedzsment*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2017.
- Taksás Balázs: *A védelmi ipar és a katonai logisztika rejtett biztonsági kockázatai napjaink globalizált világában*. Honvédségi Szemle, 145. évf. 2017/6., 105–117. <http://real.mtak.hu/124834/> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 03.)
- Vaaland, Terje I. – Håkansson, Håkan: *Szervezetközi konfliktusok komplex projekteknél*. In: Håkansson, Håkan: *Határtalan hálózatok*. Alinea Kiadó, Budapest, 2010.
- Wood, Matthew: *Reintroducing Manufacturing into Army's Supply Chain*. Australian Army Journal, Vol. 16, No. 1, 2020, 101–114. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.333604736033265> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 11.)
- Xiong, Biao et al.: *Performance Evaluation and Disruption Recovery for Military Supply Chain Network*. Complexity, 2020. 05. 20., 1–10. <https://doi.org/10.1155/2020/9760604> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 11.)

Gacsal János Szabolcs ezredes:

A REGULÁRIS MANŐVERERŐK 20. SZÁZADI ALKALMAZÁSA (1.)

ÖSSZEFOGLALÓ: A modern geopolitikai környezetben és a hagyományos fegyveres konfliktus ismételt megjelenésének hatására, a NATO-országok megkezdtek hagyományos manőverképességeik visszaépítését. Ezen régi-új képességek ismételt kialakítása megköveteli annak megértését, hogy mik azok a manővererők, illetve, a történelem folyamán hogyan alakultak ki annak 20. századi alkalmazási elvei. A tanulmány célja, hogy ezen történelmi folyamat bemutatásán keresztül rávilágítson annak fejlődési irányaira, kialakulásának szakmai hátterére, és irányt mutasson a Magyar Honvédség manővererőinek felkészítéséhez és alkalmazási elveihez.

KULCSSZAVAK: manőver, manővererők, amerikai típusú háború, francia módszeres harceljárás, német villámháború;

A SZERZŐRŐL:

Gacsal János Szabolcs ezredes, MH Katonai Összekötő Iroda, irodavezető Németország, az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója (ORCID: 0009-0005-7081-6712; MTMT: 10101525)

„A harcokcsiegységek képezik a gépesített hadsereg magvát. Minden a páncélosoktól függ, a többi köteléknek csupán kiegészítő szerepe van. Az ellenség páncélosegységeinek megsemmisítését felmorzsoló ütközetekben lehetőleg a páncéltörő alakulatokra kell bízni. Saját harcokcsijaink csak a végső csapást mérjék.”¹
Erwin Rommel

BEVEZETÉS

A reguláris manővererők 20. századi alkalmazási elveinek értékelésekor számba kell vennünk azokat a világpolitikában, tudományban, gazdaságban végbement folyamatokat, nagy léptékű változásokat, amelyek alapvetően határozták meg az európai hadseregek háborús képességeinek alakulását, fejlődését. Ahhoz, hogy ezt a fejlődési tendenciát jellemezni lehessen, meglátásom szerint a kard és a pajzs örökös harcát, más szóval az akció-reakció-ellenreakció elvét kell figyelembe vennünk.

A háború, a harc megvívásának alapvető szabálya, hogy folyamatosan fejlődik, reagál az egyik fél a másik fél lépéseire, illetve annak reakciójából kialakítja saját ellenreakcióját. A nyugati katonai gondolkodás kialakulásában döntő szerepet játszottak a napóleoni háborúk és az azokból levont tapasztalatok, melyek alapján a porosz hadügyi reform keretében kialakították a modern porosz hadsereget és a porosz vezetési szemléletet, aminek eredményeként

¹ Rommel 2019.

sikert értek el az 1870–71-es francia–porosz háborúban. Ugyanakkor az első világháború során megmutatkoztak e stratégia gyengeségei is. Kovács Jenő szerint „[a] megnövekedett tűzhatás a védelmet leküzdhetetlenné, a támadást lehetetlenné tette. A „manőver” kiszorítása és a tűzzel kísért „csapás” eredménytelensége miatt az első világháború hadeljárait a hadászati-harcászati csőd jellemezte. A háború alkalmatlan eszköznek bizonyult politikai célok teljesítésére. A háborúnak nem katonai módszerekkel vetettek véget.”²

A második világháborút megelőző időszak jelentősebb teoretikusainak munkásságát ennek a hadászati-harcászati csődhelyzetnek az elkerülése foglalkoztatta, mely probléma megoldására kiváló eszköznek bizonyult a technika vívmányainak (harckocsik, repülőgépek, híradó eszközök stb.) alkalmazása.

Az első világháborúból levont következtetések és az új technika adta lehetőségek rendkívül hatékony kombinációjával a német hadsereg a második világháborúban ismételtlen megpróbálta a napóleoni nagy manővereket „páncélos köntösbe” bújtatva végrehajtani, megteremtve ismételtlen a lehetőségét a hadszíntéri hadműveletek széles körű alkalmazásának. Ez az új koncepció a háború folyamán mindaddig igazolta létjogosultságát, amíg a sikerét biztosító feltételek rendelkezésre álltak. Amint a keleti fronton a frontvonalak összefüggő védelmi övekbe álltak össze, a német villámháború elvesztette létjogosultságát.

Ugyanezen időszakban a keleti hadszíntér nagyhatalma – a kezdeti kudarcok és hatalmas veszteségek után – e stratégia szovjet változatának alkalmazásával szuperhatalomként került ki a konfliktusból. „Az oroszok arcából támadnak minket gyalogsággal, miközben harckocsijaikat tömegesen alkalmazzák szárnyaink ellen. Folyamatosan tanulnak.”³

FOGALMI MEGHATÁROZÁS

A reguláris manővererők fogalmával kapcsolatban célszerű azt meghatározni, hogy mi a manőver célja, miért hajtjuk azt végre, és melyek azok az erők, amelyek legalkalmasabbak annak végrehajtására.

Szentesi szerint a manőver célja a saját csapatok számára az ellenséghez viszonyított kedvezőbb helyzet biztosítása a kitűzött harci feladatok sikeres megoldása érdekében.⁴ A manővererők azok a szárazföldi erők, amelyek képesek az ellenség megsemmisítésének fő módjára, a lendületes, gyors manőverek útján mért csapások végrehajtására a szárnyakra és a hátába.⁵ A szerző értékelése szerint a második világháborúban „mindkét félnek az volt a szándéka, hogy az ellenfele magasabbegységeinek a zömét lekösse, azt tűzéségi tűzzel és a légierő csapásaival szétverje, egyben a saját magasabbegységek zömével átkaroló vagy megkerülő manővereket hajtson végre. Ezeknek a manővereknek a célja az ellenséges hadműveleti csoportosítások bekerítése és részenkénti szétvérese volt.”⁶

Értékelése szerint „az ilyen jellegű harctevékenység sikere, a célratörő és sokrétű gondos előkészítéstől, az eredményes felderítéstől, a jól megszervezett harc-, anyagi és technikai biztosítástól, a terep alapos tanulmányozásától, a harckocsi-magasabbegységek, -egységek, -alegységek, egyes harckocsik hozzáértő, lendületes és merész manővereitől, valamint a jó együttműködéstől függ. A szoros és folyamatos együttműködés nemcsak a

² Kovács 1994, 96.

³ Guderian [1952] 2014, 235.

⁴ Szentesi 1965, 50.

⁵ Uo. 188.

⁶ Uo. 27.

harcokocsicsapatokon belül követelmény, hanem az összes fegyvernemek között is, és kiterjed a csapatok tevékenységére a harc minden mozzanatában.”⁷ Összegzése szerint „[a] harcokcsi- és gépesített csapatok rendkívül alkalmasak a nagy manőverezőképeséget követelő harc megvívására”.⁸

A reguláris manővererők tehát nem mások, mint a harcokcsi- és gépesített csapatok. A harcokcsi- és gépesített csapatok képezik a szárazföldi erők fő ütőerejét, nagy fokú manőverezőképeségük, tűzerejük és páncélvédettséjük biztosítja az ellenség gyors és határozott szétzúzását.

A 19. SZÁZAD MÁSODIK FELÉTŐL AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚIG

Németország

A 20. századi manővererők alkalmazási elvei kialakulásának jobb megértéséhez vissza kell tekintenünk az 1866-os porosz–osztrák, illetve az 1870–1871-es porosz–francia háborúig, mely háborúk győztes megvívásával a porosz hadsereg bizonyította, hogy kora egyik legmodernebb hadseregévé vált.

Európában ekkor lett általános a hadkötelezettség, illetve az ezáltal megvalósítható tömeghadseregek felállítása, valamint ugyanekkor vált lehetővé a már kiterjedt és egyre sűrűbb vasúthálózatot keresztül a katonai kötelékek gyors mozgásának biztosítása. A tömeghadseregek létszámviszonyai azonban megkövetelték, hogy a hadszíntéren létesített vasúti kirakók egymástól nagy távolságra helyezkedjenek el, ezért ekkorra már az európai hadseregeknek nem egy tömegben, hanem széttagoltan is meg kellett ütközniük az ellenséggel. „Ennek következtében – szinte akaratlanul – alakult ki az önállóan működő hadseregek hadművészete, amelyet többen a későbbi »hadművelet« csírájának tekintenek.”⁹

Az időszak háborúiban egy csatában már ritkán lehetett kivívni a győzelmet, így a csapatok többszöri ütközetbe vetésére, ütközetek sorára volt szükség. Ugyanezen időszakban a tűzfegyverek lőtávolságának jelentős növekedése, valamint a híradó eszközök megjelenése lehetővé tette az arcvonal további szélesítését, ami együtt járt az arcvonalban keletkezett hézagok folyamatos növekedésével. „Ezt a jelenséget térbeli jellemzői alapján a hadművészet – utólag – »szaggatott arcvonalú frontnak« nevezte el.”¹⁰

A 19. század végének hadászati változásai lehetővé tették a csapatok alkalmazása során az arcvonalban lévő hézagok kihasználását, mely során a csapatok csapásaikat már nem arcból, hanem az ellenség szárnyai ellen mérték. A jól szervezett tűz véget vetett a zárt oszlopok tömegrohamainak. A manőverek terén az arcból indított támadás helyett a fő hangsúly az átkarolásra és a megkerülésre helyeződött át. A katonai vezetés az erők és eszközök hadászati széttagolására törekedett, megőrizve a súlypontképzést a főcsapás irányába, ez azonban megkövetelte a nagy fokú manőverezést.

A 19. század közepétől az idősebb Helmuth von Moltke és Alfred von Schliffen voltak a német katonai gondolkodás meghatározó szereplői. Ők adaptálták az iparosodás korára, és ültették át a gyakorlatba azt a napóleoni támadó hadászatot, mely a csatában egyetlen gyors döntéssel kívánta az ellenséget megsemmisíteni.

⁷ Szentesi 1965, 119–120.

⁸ Uo. 105.

⁹ Kovács 1994, 93.

¹⁰ Uo. 94.

Moltke koncepciója szerint az ellenséget egy nagy és folyamatos hadászati műveletben kell bekeríteni, mely manőver gyors és sikeres végrehajtásához elengedhetetlen a hadsereg gyors mozgósítása, az erők koncentrálása, gyors manővereztetése és az ütközet határozott megvívása. Elgondolása szerint a kezdeményezés megszerzése után az ellenséget részlegesen vagy teljesen be kell keríteni (katlancsata), és a bekerítésben lévő erőit egy gyors döntő ütközetben meg kell semmisíteni.

E katonai manőverek végrehajtásához Moltke létrehozta a modern vezérkar intézményét, és bevezette a küldetésorientált vezetést. Moltke szerint „a háború művészetében nincsenek általános szabályok; a tehetséget nem lehet szabályokkal helyettesíteni, és mivel a háború köde adott, ezért a stratégia nem lehet több, mint egy kisegítő rendszer”.¹¹ Meglátása szerint a stratégia alapvetései ritkán mennek túl a józan ész által megkövetelt arányosságon, de annak korrekt és határozott végrehajtása megköveteli a harci stressz alatti gyors döntéshozatal képességét és a határozott karaktert.

Moltke hamar felismerte, hogy korának technikai vívmányai, a tűzfegyverek fejlődése, a vasúti szállítás és a híradás megjelenése az államoknak azzal a képességével együtt, hogy képesek létrehozni és fenntartani mind nagyobb hadseregeket, magával kell, hogy hozza a stratégia, a hadművelet, az alkalmazott harcászat, a vezetés és a szervezet megváltozását. Az amerikai polgárháború megmutatta Moltke számára, hogy ezek az új tényezők hogyan vezethetnek stratégiai és harcászati zsákutcaiba.

Poroszország – helyzetéből következően – nem engedhetett meg magának egy kétfrontos elhúzódo háborút. Az ellenség erőinek gyors megsemmisítéséhez szükséges volt a gyors döntéshozatal és egy agresszív támadó csapásmérő képesség. A frontális áttörés lehetőségét az új fegyverek azonban csak nagy veszteségek árán tették lehetővé, és a kiterjedt hadseregarcvonalak következtében a harcászati átkarolást is lehetetlenné tették. Moltke a problémák megoldására a „stratégiai átkarolást” látta célravezetőnek, melyben a kezdeményezés megszerzése és megtartása után úgy vívja meg a döntő ütközetet, hogy a hadműveletet és a stratégiát egy folyamattá szervezi.¹²

A technikai előnyök nemcsak a védelmet erősítik, de segítik a nagy méretű támadó műveletek végrehajtását is. Moltke stratégiája – amikor külső vonalon manőverezett 1866-ban és belső vonalon az 1870-es háború első szakaszában –, lehetővé tette számára, hogy az erőkoncentrációt gyorsabban hajtsa végre, mint azt tette az ellenség. Amint harcoló seregtestei egymást támogatni képes távolságba kerültek egymáshoz, létrehozta a szükséges erőkoncentrációt ahhoz, hogy egyszerre támadhassák meg az ellenséget arcból és szárnyból, hogy aztán bekerítésben semmisíthessék meg.¹³

A támadó hadászati-hadműveleti művelet legnehezebb része a hadműveleti felvonulás és a kezdeti támadó csoportosítás kialakítása, valamint a különböző seregtestek menete volt a döntő csata helyszínére. A tervezés és az előkészületek vonatkozásában a vasútvonalak és a távíró fel tudták gyorsítani a mozgósítást, de a kritikus pont továbbra is a hadseregek kezdeti csoportosításainak kialakítása és felvonultatása volt. „A seregtestek kezdeti csoportosításakor elkövetett hibák az elkövetkezendő hadműveletek folyamán aligha javíthatók ki.”¹⁴

¹¹ Moltke 1941, 13.; Grosser Generalstab 1892–1912, 3:1.

¹² Uo. 3:3.

¹³ Kessel 1957, 514.

¹⁴ Papke 1960, 316.

Az igazi dilemma az volt, hogy a kezdeti csapatsoportosítások kialakítása a vezetés nagy fokú koncentrációját követelte meg, ellenben a seregtettek manővereztetése a harcmezőn a vezetés decentralizáltságát tette szükségessé. A vezérkar feladata ezért arra korlátozódott, hogy általános utasításokat fogalmazzon meg a feladat végrehajtásával kapcsolatban (szándék), és az alárendelt parancsnokok feladata lett a részletes tervek kidolgozása (hogyan).

A decentralizált vezetési rendszer szükségessé tette az alárendelt parancsnokok magas fokú felkészítését. A német nagyvezérkar feladata volt ennek a hatékony vezetési rendszernek a kiépítése. A törzstisztek egységes harcászati doktrína melletti felkészítése lehetővé tette, hogy a kialakult helyzetnek megfelelően a különböző törzstisztek azonos elhatározásra jussanak az alárendelt kötelékek leghatékonyabb alkalmazása érdekében.¹⁵

Poroszország – központi földrajzi elhelyezkedése miatt – mindig is ki volt téve a többfrontos háború kockázatának, mely háború stratégiai dilemmájának megoldására adott válasz a gyors és döntő csata megvívásának elmélete volt. Az 1870–71-es háború azonban rávilágított arra, hogy milyen nehéz akár csak egy fronton is kivívni a győzelmet. A tapasztalatok felhasználásával Moltke kialakította a „védelmi-támadó műveletek” koncepcióját, melynek értelmében kétfrontos háború esetén a porosz hadsereg nem törekszik a gyors, döntő ütközet megvívására mindkét hadászati irányban végrehajtott támadó hadművelet keretében, hanem a cél az, hogy megakadályozza az ellenség gyors mozgósítását, valamint megszálljon könnyen védhető védelmi vonalakat, és az ott kialakított német védelmi tűzrendszer segítségével okozzon maximális veszteséget az ellenségnek.

Schlieffen, aki Moltkét követte a német vezérkar élén, folytatta elődje munkásságát, és szintén az átkarolás fontosságát hangsúlyozta, mondván, hogy a háború megnyerésének csak a „cannaei csata”¹⁶ lehet az egyetlen hatásos módja. Emellett nagy hangsúlyt fektetett a védelmi-támadó műveletek újragondolására, mivel az időközben végbement francia–orosz közeledés felborította az erők és eszközök kontinensen meglévő egyensúlyát.

1891-ben így fogalmaz: „Korábbi győzelmeinket nagyobb létszámunknak köszönhattuk. A hadművészet alapvető eleme, hogy nagyobb erővel vegyünk részt a harcban. Ez relatív könnyű, ha az egyik fél kezdettől fogva erősebb. Sokkal nehezebb, ha az adott fél gyengébb, és valószínűleg lehetetlen, ha a számbeli egyenlőtlenség nagyon nagy.”¹⁷ Schlieffen elvetette az ellenség felmorzsolására építő védelmi-támadó műveletek koncepcióját. „Ha azt alkalmaznánk, akkor a német hadseregnek oda-vissza kellene manővereznie a frontok között, az ellenséget itt és ott is visszavernie, mialatt a háború elhúzódása csapataink növekvő hátrányához és gyengüléséhez vezetne.”¹⁸

Az idő Németország ellen dolgozott a kétfrontos háborúban, ezért alapvető fontosságú volt, hogy az egyik hadsereget már a háború elején megsemmisítsék. Ezért tervében elsődlegesnek tartotta a francia hadsereg legyőzését. De az a Schlieffen-terv, amely az 1866-os és az 1870-es háború tapasztalatait vette alapul, nem számolt az utána bekövetkezett válto-

¹⁵ Ropp 1959, 137–139.

¹⁶ A második pun háborúban, a cannaei csatában (i. e. 216. augusztus 2.) a rómaiak a szokásosnál is mélyebb hadrendben középre állították a seregük fő erejét képviselő nehézgyalogságot, a széleken a lovassággal (hogy középen áttörhessenek), Hannibál a legkevésbé megbízható seregtestet, a gyalogságot helyezte középre, a szárnyakon a kipróbált pun lovasokkal. A csatában mégis olyan kettős lépcsőformációban támadott a pun sereg, amelyben a közép volt legelől. A csata során a közép visszavonult a számbeli fölényben is lévő rómaiak előtt, ezzel azonban a légiók saját maguk nyomultak be a bekerítésbe, hiszen a szárnyakon álló pun lovasság átkarolta őket. A bekerített római tömeget a punok felmorzsolták.

¹⁷ Ropp 1959: i. m. 137–139.

¹⁸ Generalstab des Heeres 1937–138, I:86–87.

zásokkal; az ellenség vezetési rendszere sokat javult, a francia hadsereg szervezete hasonló volt a németéhez, valamint a németek már nem rendelkeztek számbeli erőfölénnyel a döntő csata megvívásához.

Liddell Hart a Schlieffen-tervet úgy jellemezte, hogy az a „napóleoni bátorság koncepciója”, de hozzátette: bár ez működött a császár idejében, de 1914-re a német gyalogság menetsebessége nem vehette fel a versenyt a franciák gyors vasúti átcsoportosításaival. „A terv végrehajtása talán lehetségessé válik a következő generációk számára, amikor a légierő meg tudja akadályozni a védő felet manőverei végrehajtásában, s a gépesített erők fejlődése nagy mértékben fel tudja gyorsítani a bekerítő manőverek sebességét, és kiterjeszti azok mélységét. De Schlieffen tervének elég kis esélye volt a sikerre, már annak megalkotásának pillanatában is.”¹⁹

Amerikai Egyesült Államok

Az első világháború végkimenetében döntő szerepet játszó Amerikai Egyesült Államok helyzeténél és lehetőségeinél fogva a háború sikeres megvívásával kapcsolatban külön utat járt be. A 19. században megvívott polgárháborújából (1861–1865) levont tanulságok és következtetések vezettek a nagy háború megvívásának sajátos megközelítéséhez, az úgynevezett „amerikai típusú háborúhoz”, ami alatt hatalmas emberi és anyagi erőforrások mozgósítása (centralizált vezetés, hatalmas tüzerő és logisztikai utánpótlási lehetőségek) értendő.²⁰

A fölényes tüzerő révén kivívott győzelem továbbra is döntő szerepet játszik az „amerikai típusú háborúban”.²¹ Az amerikai polgárháború időszakában nemcsak a déli hadsereg manővereit láthattuk a győzelem kivívása érdekében, hanem az északiak által alkalmazott felmorzsoló, megsemmisítő megközelítést is. A déli hadsereg vezetését ellátó Lee tábornok koncepciója az volt, mint Napóleoné, azaz manőver az ellenség hátába és szárnyába, hogy olyan pszichológiai és fizikai csapásokat mérjen az ellenségre, mely megsemmisítő győzelemhez vezet. Amíg Lee tábornok hadseregének ereje lehetővé tette, a tábornok célja mindvégig az északi hadsereg manőverek általi megsemmisítése maradt. „Meg kell semmisítenünk Grant hadseregét, mielőtt elérné a James folyót.”²²

Lee tábornok meglátása szerint „a stratégiai védelem nem vezet eredményre. Az északiak hadseregének megsemmisítése érdekében át kell helyezni a háborút az ellenség területére, és egy austerlitzi vagy jena-auerstedti győzelmet²³ kell aratni.”²⁴ „Meg kell semmisítenünk ezt a hadsereget” – ez volt Lee tábornok jelszava, ennél fogva manővereinek mindig az volt a célja, hogy az ellenségre megsemmisítő csapást mérhessen.”²⁵ A gettysburgi csata (1863. július 1–3.) után azonban a déliek veszteségei olyan nagyok voltak, hogy Lee tábornoknak

¹⁹ Paret 1986, 320.

²⁰ Weigle y 1977; Doughty 1979.

²¹ Pearson–Otis 1991, 1.

²² Calkins.

²³ 1806. október 14-én a Károly Vilmos Ferdinánd braunschweigi herceg vezette porosz főszereg – amely létszámfölényben volt –, megtámadta Davout parancsnoksága alatt álló 26 ezer fős seregét. A herceg azonban a nagy létszámfölényben lévő csapat erejét rögtönzött rohamokkal forgácsolta szét, ezzel lehetőséget biztosított Davout-nak, hogy hat órán át kitarson. Amikor a herceg halálos sebet kapott, III. Frigyes Vilmos vette át a parancsnokságot. A porosz támadás a jénai francia győzelem hírére megtorpant, mire a francia tüzérség sortüze végigsöpört az ellenséges vonalakon, és délután négy órára a porosz hadsereg felbomlott.

²⁴ Paret 1986: i. m. 425.

²⁵ Uo. 427.

alapjaiban kellett újragondolnia támadó stratégiáját. Továbbra is abban reménykedett, hogy a csatatéren alkalmazott kiváló taktikája révén elérheti az ellenséges hadsereg megsemmisítését, de a korábbi harcok eredményeként már túlfeszítette serege erejét, ezért a győzelem kivívása már csak elméletileg volt lehetséges.²⁶ A déliek támadó manőverező stratégiája végül elbukott: fegyveres erejük lehetőségei az északihoz képest mind emberi, mind pedig anyagi erőforrások vonatkozásában lényegesen alulmaradtak, és ezt a fajta erőforrások közötti aszimmetriát az északiak ki is használták.

Halleck tábornok – aki 1862–1864 között az északiak hadseregének vezénylő tábornoka volt –, meglátása szerint a támadó stratégia egyik leghatékonyabb fegyvere a modern tűzfegyverek korában nem az, ha közvetlenül az ellenség hadseregét támadjuk, hanem az, ha logisztikai bázisait.²⁷ Alárendeltje, Ulysses Grant tábornok is fontosnak tartotta az ellenség logisztikai utánpótlásának pusztítását. Az 1863-ban Vicksburg ellen indított hadműveletnek is az volt a célja, hogy a Mississippi folyót teljes hosszában hajózhatóvá tegyék az északi haderő számára, ezzel megakadályozva a Mexikón át az európaiak és a déliek között folyó kereskedelmet.

Az 1863-as chattanooga-i sikeres hadjárat után kinevezték Grantet az északi erők főparancsnokának, ami magával hozta stratégiájának megváltoztatását. Grant tábornok nem osztotta Lee tábornok gondolatait a döntő csatával kapcsolatban. Úgy gondolta, hogy a polgárháború hadseregei túl nagyok ahhoz, hogy egyetlen döntő ütközetben bármelyiket meg lehessen semmisíteni. Emiatt Grant úgy látta, hogy a legjobb stratégia a déli hadsereg megsemmisítésére az, ha a két hadsereg hatalmas veszteségekkel járó ütközeteket vív egymással, mert az északi hadseregnek nagyobb az emberanyaga.

„A hadművelet azzal a céllal indult, hogy még nagyobb veszteségeket okozzunk mind a két hadsereg számára egy adott idő alatt, mint amennyit eddig azok elszenvedtek; de ez a vérontás egyetlen évre korlátozódik, hogy elérjük ugyanazokat a célokat, amelyeket a háború elején kitűztünk magunk elé. Keményen kell harcolnunk, hogy ezeket a célokat elérjük.”²⁸

E célok elérése érdekében 1864 májusában Grant a következő parancsot adta Sherman tábornoknak: támadjon Joseph Eggleston Johnston hadserege ellen, zúzza szét, jusson ki az ellenség hátszágába olyan messzire, amennyire csak tud, és okozzon maximális veszteséget annak háborús erőforrásaiban.²⁹ Ennek eredményeként Lee tábornok 1865. április 9-én kénytelen volt letenni a fegyvert, mert a déli haderő elvesztette hadrafoghatóságát. Ezzel Grant tábornok elérte a célját, az ellenség hadseregének megsemmisítését.³⁰

Grant Virginiában alkalmazott stratégiája volt az, amely meghatározta az amerikaiak gondolkodásmódját az első világháborúban. Az amerikai erőfölény mind emberi, mind pedig anyagi erőforrások terén megakadályozta Németországot a háború további folytatásában.

Az amerikai hadsereg a granti stratégiát alkalmazta a második világháború során is. Az amerikai hadsereg az 1944-es partraszállás után folyamatosan a németek legerősebb csapatcsoportosításait kereste, hogy azokat az amerikai és a szövetséges döntő erő- és eszközökből adódó hatalmas tűzerővel megsemmisítse.³¹

²⁶ Paret 1986: i. m. 427.

²⁷ Hattaway–Jones 1983, 54–57., 76–77., 143–150., 205–212., 285–289., 513–515.

²⁸ Grant 1885–86, I:154, 164–66.

²⁹ Uo. 2:13 ini, O.P., vol. 32, pt. 3, 246.

³⁰ Boatner 1959, 22.

³¹ Paret 1986: i. m. 443.

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ

Az első világháború eseményei bebizonyították, hogy a korábbi katonai kihívásokra adott válaszok már nem állták meg a helyüket. A milliós tömeghadseregeket a háború gépi korszakában egy döntő csatában már nem sikerült megsemmisíteni. A szabad szárnyak elleni manőver az összefüggő állásrendszerek kialakulásával megszűnt.

A siker érdekében a következő harcászati-hadműveleti problémák megoldása vált szükségessé:

- a védelem harcászati mélységének áttörése;
- annak hadműveleti és hadászati sikerré való továbbfejlesztése;
- a mélyen lépcsőzött hadászati védelem létrehozása;
- a hadászati tartalékok és a háterszág szerepének újragondolása.

Az első világháborúban kialakult patthelyzetre a szemben álló államok különböző válaszokat adtak.

A francia út

Az első világháború kezdeti időszakában elszenvedett hatalmas veszteségek kényszerítették a francia hadvezetést arra, hogy a nyílt manőverező harc korszakát befejezze, és a statikus állásháború időszakát kezdje el.³² „A jelzésre a lövészpáncsnokok megkezdtek a rohamot... azt a terepszakaszt küzdötték le, melyen az ellenség tüzérségi és géppuskatüze feküdt. Olyan tisztí veszteségek voltak, hogy a támadás sikertelenné vált... A hadosztály képtelenné vált a másnapi támadó harc végrehajtására.”³³

E tapasztalatok alapján a franciák megváltoztatták tüzérségi alkalmazási elveiket: „Minden egyes alkalommal, amikor egy támpontot kell foglalni, azt tüzérségi tüzelőkészítéssel kell kezdeni. A lövészek csak azután hajthatják végre a rohamot, miután a tüzérségi tűz fedezete alatt azt annyira megközelítették, hogy a támpont sikeresen megrohamozható legyen.”³⁴

1914–15 telén Joffre tábornok azt is kihangsúlyozta, hogy a tüzérségi tűz nagy fokú hatásszága és a szervezett védelem eredményeként szükséges, hogy a jövőben a hadműveletek lassabbak és módszeresebbek legyenek.³⁵ Ez azt a célt szolgálta, hogy a tüzérségi tüzet szervezettebbé és koordináltabbá lehessen tenni a támadó lövészelegységek támogatására, de ennek a koordinációnak a megszervezése maradt az egyik legnagyobb kihívás a háború végéig.

A francia hadvezetés folyamatosan azt kereste, hogy hogyan lehetne a németek védelmét hatékonyan áttörni. Az 1915–1917 közötti időszakban a masszív élőerő- és anyagi-eszköz-koncentráció tűnt a legjobb megoldásnak a német védelem áttörésére. A franciák az addig elszenvedett hatalmas veszteségeik ellenére nem hagytak fel az ellenséges védelem áttörésének szándékával. Joffre tábornok ki akarta vetni a németeket a védelmi állásaik teljes mélységéből, és még azelőtt legyőzni őket, mielőtt a védelmet helyreállítanák.

³² Hooker 1993, 299.

³³ Copie du compte rendu 1922, 330–331.

³⁴ GrandQuartier Général 1914, vol. II annexes, 25.

³⁵ Hooker 1993: i. m. 302.

A franciák egyre nagyobb mértékben kezdték el alkalmazni a módszeres³⁶ harcéljárást, mialatt még mindig megpróbálták az ellenség védelmét egyetlen folyamatos csapással áttörni. Az ellenség védelmének egyetlen folyamatos csapással való áttörése csak abban az esetben működött, amikor a német védelmi állások mélységi kiterjedését a franciák tüzérségi tüzellel teljes mélységében képesek voltak lefogni.³⁷ A módszeres harcéljárás alkalmazását Joffre tábornok kezdeményezte, amikor is a német állások együtemű lendületes leküzdése helyett – egy 1916 januárjában kiadott utasítása szerint – a hadműveletek egymást követő szakaszolására kellett a hangsúlyt áthelyezni.³⁸

E koncepció eredményeként a támadó műveletet egymást követő, jól kontrollált módszeres folyamatként kellett megszervezni – a tüzérség jól tervezett tűztámogatása mellett. Ez a fajta eljárásrend megkövetelte a szigorú szinkronizált időrend betartását, mivel ha az egymást követő sorozatos támadások között túl hosszú idő telik el, akkor időt adunk az ellenségnek, hogy védelmét újjászervezze, minek eredménye csak hatalmas emberi és anyagi veszteségekben lesz mérhető. Az ilyen elvek alapján megvívott csatákból szerzett tapasztalatok eredményeként az erősen centralizált és szorosan koordinált harcéljárások váltak a hadműveletek meghatározóivá. De Joffre tábornok reformjai sem hozták meg a kívánt hatást, ezért a francia politikai vezetés leváltotta, s helyére 1916 végén Nivelle tábornokot ültette.

Nivelle tábornok koncepciója nem tért el nagyban a korábban alkalmazott elvektől, viszont a technika új vívmányait, a rádiót és a nehéztüzérséget integrálva úgy gondolta, hogy 1917 hadműveleteiben a francia hadsereg ismételten képessé válik arra, hogy a német védelmet egyetlen lendületes gyalogsági rohammal áttörje – a tüzérség folyamatos tűztámogatása és tűzkísérése mellett, az ellenség mélységben kiépített védelmi állásainak egyidejű lefogásával.³⁹

Nivelle tábornok katasztrófával végződő 1917. áprilisi támadása után a francia hadsereg vezetését – 1917 májusában – Pétain marsall vette át, aki felhagyott a nagyszabású áttörési kísérletekkel, és az erők, eszközök megóvására koncentrált, ezért a módszeres eljárásrendet egyesítette a korlátozott offenzíva koncepciójával. Amikor a francia támadóerők a németek szilárd védelmébe ütköztek, nem folytatták tovább a támadásukat. Pétain marsall eljárásrendje bizonyította mind Verdunnél, mind pedig La Malmaisonnál, hogy a módszeres harcéljárás – a korlátozott harcászati-műveleti célkitűzésekkel együtt, melyek keretében csak a szükséges kulcsfontosságú területek megszállására törekedtek –, jelentős veszteségeket okozott a németeknek.⁴⁰

Az első világháború egyik legfontosabb ütközetére 1918 augusztusában került sor Montdidier-nél, amikor a francia hadsereg harckocsik alkalmazása mellett olyan csapást mért a német hadseregére, hogy az eredményesen reagálni nem tudott. Ezt a napot Erich von Lundendorff tábornok úgy jellemezte, hogy a német hadsereg „fekete napja” volt.⁴¹ A háború után La Malmaison lett az iskolapéldája annak, hogy hogyan kell megvívni a módszeres csatát korlátozott hadműveleti célokkal, Montdidier pedig annak, hogy a támadást hogyan kell megvívni stratégiai mélységű célokkal.

³⁶ A módszeres harc harcászati-hadműveleti-hadászati fogalom, amely tudatosan megtervezett, módszeres, fozkozatos felölró harctechnikai tevékenységet jelent. Magyar nyelvű hadtudományi és hadtörténeti szövegekben főként a felölró hadviselés egyik formájaként jelenik meg.

³⁷ Hooker 1993: i. m. 303.

³⁸ GrandQuartier Général: i. m. 1914: i. m. vol. IV, part 1, 49.

³⁹ Hooker 1993: i. m. 307.

⁴⁰ Uo. 308.

⁴¹ Lundendorff 1919, Vol. I. 326.

Mindkét csatára jellemző volt a hatalmas erő- és eszközkoncentráció, a német védelmi állások módszeres, egymást követő támadása és a műveletek módszeres tervezése. A tervek elkészítése során széles körben alkalmazták a sávhatárokat, a fázisvonalakat és a szabályzó, koordinációs vonalakat, hogy biztosítsák a tűzérés és a gyalogság együttműködését.

Az első világháború eredményeként a franciák a módszeres harc megvívásában látták a jövő háborújának sikerét, melynek egyik sajátossága igen kritikusan bizonyult később. A hadsereg centralizált döntéshozatali rendszere rugalmatlanná, lassúvá és kiszámíthatóvá tette a franciákat a harcban. Ahelyett, hogy a kezdeményezőkésség és a rugalmasság jellemezte volna az alparancsnoki állományt, a parancsnoktól azt várták el, hogy a tervtől ne térjenek el, és ne tegyenek semmit, ami a terv végrehajtását veszélyeztetné.

A francia hadsereg eljárásrendszerében a manőver szerepe gyökeresen megváltozott, a hangsúly az alegységekkel végrehajtott manőverekről áttevődött a tűzzel végrehajtott manőverekre. A tűzérés szerepe az volt, hogy a tüzet folyamatosan manővereztesse egyik célponttól a másikra, a gyalogság feladata pedig az, hogy azt kövesse, ahhoz igazodjon. A parancsnok a tűzérési tüzet a harc döntő pillanatában a kiválasztott célpontokra vezethette, de azt a magasabbparancsnokság határozta meg, hogy mi legyen az a célpont, valamint a manőver a magasabbegységek manőverét jelentette, nem pedig az alegységeket.⁴²

A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI IDŐSZAK

Az első világháború utáni időszak elméleti kutatásait elsősorban a világháború tapasztalatai, az új haditechnikai eszközök gyors fejlődése, valamint az új fegyvernemek és haderőnem megjelenése befolyásolta.

„Az első világháború már minden tekintetben igazolta, hogy a fegyveres küzdelem a gépi korszakba lépett.”⁴³ Az angol John Charles Fuller (1878–1966) szerint: „Nem új típusú háborúval álluk szemben, amely semmiben sem hasonlít a jelenlegihez, hanem a hadviselés új formájával, egy olyan, amely a belsőégésű motorokon alapul.”⁴⁴

A német katonai gondolkodók ekkor annak a problémának a megoldásán dolgoztak, hogy hogyan lehetne a harcászati-hadműveleti szinten a manőverszabadságot visszaszerezni egy olyan manőverező harcban, amelyet mindig is előnyben részesítettek, és amelynek megvívásában korábban oly sikeresnek bizonyultak.

Guderian páncélos elmélete, elsősorban angol alapokon

A német Heinz Guderian (1888–1954) nagymértékben támaszkodott a kortárs angol és francia katonai szerzők tapasztalataira, mivel e két ország már az első világháború alatt is mélyebb tapasztalatokat szerzett a harckocsik alkalmazásával kapcsolatban, és e témában jelentős tanulmányokat készítettek. Elsősorban az angol szerzők, Fuller, Liddell Hart⁴⁵ és Martel művei voltak legnagyobb hatással Guderianra.

⁴² Doughy 1985.

⁴³ Füzi 1986: i. m. 99.

⁴⁴ Kocsis 1985, 357.

⁴⁵ Liddell Hart „közvetett megközelítés” elmélete az a hadászati szemlélet, melynek értelmében a hadvezér nem a frontális támadásra alapozza a sikert, hanem kerülőutakat választ, akár konkrétakat: csapás az ellenség szárnyába, megkerülő manőverek alkalmazása, csapás az ellenség hátába, az ellenség gyenge pontjainak keresése, a döntő ütközet elől való kitérés, az ellenség kifárasztása, utánpótlási vonalaik elvágása, az eszközöknek a célokhoz való igazítása stb.

Guderian az első világháborús cambrai-i ütközet⁴⁶ tapasztalatainak feldolgozásán keresztül tanulmányozta a páncéloscsapatok koncentrációjának kérdéseit, és elsősorban Fuller munkásságán keresztül ismerkedett meg a páncéloscsapatok mélységi alkalmazásának elméletével, az ellenség logisztikai és vezetési rendszerei elleni alkalmazásaival, illetve hogy azt milyen harckocsi-lövész csoportosításban célszerű végrehajtani.

Guderian munkásságára az osztrák Fritz Heigel is jelentős hatást gyakorolt, akinek a „Taschenbuch der Tanks”⁴⁷ művét is tanulmányozta. 1923–1924-ben a német hadseregben megkezdődtek a páncéloscsapatok és a légierő együttes alkalmazásával kapcsolatos kutatások és tesztsorozatok, valamint e tesztek pozitív eredményein keresztül megkezdtek mind gyakorlatban, mind pedig elméletben a harckocsik alkalmazási kérdéseinek kidolgozását felderítésben, a lovassággal együtt. Guderian munkássága során erősen támaszkodott a hadtörténelemre, mely keretén belül mélységében tanulmányozta Napóleon 1806-os hadjáratát, valamint a német és a francia lovasscsapatok 1914 őszen végrehajtott ütközeteit. Az 1914-es lovassági harceljárások és harcászati elvek mély hatást gyakoroltak Guderian menettel kapcsolatos harcászati-hadműveleti elveinek kimunkálásához. Érdemes megjegyezni, hogy a második világháború legmeghatározóbb német páncélosparancsnokainak vagy lovassági, vagy könnyűlövész katonai végzettsége volt. Tény, hogy a könnyűlövész harceljárások képezik a manőverező harcban folytatott páncélos harceljárások alapját.⁴⁸

1929-ben Guderianban megerősödött az a meggyőződés, hogy sem a harckocsik önálló alkalmazása, sem pedig a lövészcsapatokkal együttműködésben végrehajtott tevékenysége nem fogja a kívánt célt elérni. Ezek alapján a német tábornok a következő megállapításra jutott. „A harckocsik mindaddig nem lesznek képesek a bennük rejlő lehetőségeket maximálisan kihasználni, amíg az őket támogató fegyvernemek nem lesznek képesek hasonló sebességre és terepjáró képességek elérésére. Ebben a fajta összefegyvernemi felállásban a harckocsié az elsődleges szerep, és a többi fegyvernemnek kell azt támogatnia. Helytelen lenne, ha a harckocsikat a lövészadosztályok állományába integrálnánk, ellenben amire szükségünk van, azok a harckocsiadosztályok, megerősítve azokkal a fegyvernemekkel, melyek a harckocsik harci hatékonyságát maximális hatásúvá teszik.”⁴⁹ Guderian hitt abban, sok más német tiszttel ellentétben, hogy a harckocsicsapatok hadműveleti szintű, meghatározó fegyvernem. Ezért támogatta először a páncéloshadosztályok, később a páncéloshadtestek megalakítását.

Érdemes megjegyezni, hogy a német lovassági csapatok gondolkodásmódja a páncélos fegyvernemmel való együttműködés kérdéseiben mennyire különbözött a lövészcsapatok hozzáállásától. Míg a lovassági fegyvernem messzemenőleg támogatta a hadműveleti felderítőképesség átadását a gépesített csapatoknak, valamint hajlandó volt a páncélosfelderítő-zászlóalj felkészítésére is, addig a lövész fegyvernem meg akarta tartani a hadműveleti felderítést mint lovas képességet. A szakmai vitából az új alkalmazási elvek kerültek ki győztesen, azaz „a harckocsi legyőzte a lovat, az ágyú pedig a dárdát.”⁵⁰

⁴⁶ A cambrai-i csata (1917. november 20.–december 7.) a tankok első sikeres hadászati bevetése volt a nyugati fronton az első világháború idején.

⁴⁷ Heigl 1926.

⁴⁸ Crevald et al. 1994, 2.

⁴⁹ Guderian [1952] 2014, 24.

⁵⁰ Uo. 26.

Az 1933 folyamán végrehajtott kísérletek és gyakorlatok bebizonyították, hogy a harcokocs csapatok csak akkor tölthetik be szerepüket hatékonyan a modern hadseregekben, ha azokat a hadseregek fő ütőerejének tekintik, és annak tevékenységét teljesen gépesített fegyvernemekkel támogatják.⁵¹

Guderian két világháború közötti munkásságának az volt a célja, hogy megoldást találjon az első világháború hadműveleti-hadászati problémájára. Meglátása szerint a tűzérség és a lövészcsapatok alkalmazása a jövő háborújában is hasonló katasztrófához vezetne. Úgy gondolta, hogy a harcokocs csapatok még akkor is képesek támadást végrehajtani, amikor az ellenség védelmi tűzrendszere aktív, ezáltal nagy sebességgel betörni annak védelmébe, kijutni annak mélységébe, ezzel megakadályozva, hogy az ellenség újabb védelmi állásokat építhessen ki, ezáltal biztosítva, hogy az ellenség mélységében a csapás biztosítható legyen. Ennek feltételei: az erő koncentrációja a megfelelő terepen a megfelelő irányba, hézagok az ellenség védelmében és egy gyengébb ellenséges páncélos haderő.

Guderian hitt abban, hogy egy fegyver képességeit csak akkor lehet maximálisan kihasználni, ha az annyira új, hogy még nincsenek vele szembe hatékony ellenrendszabályok kidolgozva, ez azt jelenti, hogy minden fegyver relatív minősége attól függ, hogy vele szemben milyen fegyverek állnak rendelkezésre. De a fegyverek erőssége nemcsak a velük szemben álló fegyverek lehetőségeitől függ, hanem függ az új fegyverek gyors, tömeges és meglepetésszerű alkalmazásától.

Guderian szerint a manőverezőképeség és a páncélvédelem lehetővé teszi az ellenség tűzzel való pusztítását bármilyen nemű tűzérségi előkészítés nélkül, ha a páncélos csapatok alkalmazására rendelkezésre áll a megfelelő terep, a meglepetés és az erők-eszközök megfelelő koncentrációja. A harcokocs csapatok egyedülálló képessége, hogy képesek az ellenség menetből való pusztítására, még akkor is, ha az ellenség védelmi tűzrendszere aktív. A tartalékok vonatkozásában csak a páncélos hadosztálynak vannak meg a megfelelő képességei ahhoz, hogy az áttörést végrehajtsa, és a sikert kifejlessze az ellenség mélységében.

Végül, a harcokocs fegyvernemben meglévő lehetőségek maximális kihasználása érdekében szükséges, hogy a támogató fegyvernemek ugyanolyan mobilitással rendelkezzenek, mint a harcokocs, és még békeidőszakban is a páncélos csapatok alárendeltségében legyenek.

A katlancsata⁵² koncepciójában a cél nem csupán az ellenség élőerejének és haditechnikai eszközeinek a megsemmisítése volt, hanem az, hogy az ellenség bekerítésével és vert helyzetbe hozásával azt a „játékból kiüsse”,⁵³ a további harc feladására kényszerítse.

Guderian *Vigyázat! Páncélosok!* című művében összegezte azoknak a problémáknak a megoldását, melyek az első világháborúban a tengelyhatalmak katonai vereségéhez vezettek. Meglátta az új haditechnikai eszközökben rejlő lehetőségeket, ezek alkalmazásában látta a jövő háborús sikereinek kulcsát. „Gyorsaság és ütőerő, ez az, amire mindenekelőtt törekszünk.”⁵⁴ Véleménye szerint, ahol a páncélos csapatok alkalmazásra kerülnek, ott ők képezik a szárazföldi csapatok fő fegyvernemét, ezért a harcokocs képességeihez kell igazodnia a többi fegyvernemnek. Ezeknek kell együttműködniük a harcokocsikkal, a tevékenységüket a legnagyobb csapásmérő erővel rendelkező fegyvernemhez kell igazítaniuk.

⁵¹ Guderian [1952] 2014, 31.

⁵² Creveld et al. 1994: i. m. 26.

⁵³ Hooker 1993: i. m. 6.

⁵⁴ Száva (szerk.) 1971, 100.

A páncéloscsapatok legfontosabb feladata, hogy az alkalmazásukra legalkalmasabb sávban és irányban áttörjék az ellenség védelmét, a lehető legnagyobb sebességgel jussanak ki annak mélységébe, biztosítva az ellenség minél gyorsabb bekerítésének lehetőségét. Guderian felismerte, hogy a siker kivívására csak akkor kerülhet sor, ha a teljes hadművelleti mélységben egy időben mérnek csapást. Elméleti-szakmai munkája nagymértékben hatott a német katonai vezetésre, mely általában elfogadta elképzeléseit. Az osztrák Ludwig von Eimannsberger (1878–1945) is a páncéloscsapatokat tartotta a jövő háborúja főszereplőjének, alapvetően mind a harcászati, mind a hadművelleti siker kifejlesztésében – Guderianhoz hasonlóan – a harckocsiknak szánta a döntő szerepet.⁵⁵

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Boatner, Mark Mayo: *Civil War Dictionary*, New York, 1959.
- Calkins, Chris: *Petersburg: The Wearing down of Lee's Armee*. American Battlefield. <https://www.battlefields.org/learn/articles/petersburg-wearing-down-lees-army#> (Letöltés időpontja: 2025. 10. 01.)
- Crevald, Martin van et al.: *Air Power and Maneuver Warfare*. Air University Press 401, Chennault Circle, Maxwell Air Force Base, Alabama, 1994. https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/AUPress/Books/B_0053_VANCREVELD_BROWER_CANBY_AIRPOWER_MANEUVER_WARFARE.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 11. 25.)
- Doughty, Robert A.: *The Seeds of Disaster: The Development of French Army Doctrine, 1919–1939*. Hamden, Conn.: Archon Books, 1985, passim.
- Füzi Imre: *Az egyetemes és a magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig*. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986.
- Generalstab des Heeres, Dienstschriften des Chefs des Generalstabes red Armee General Feldmaschal Grafen von Schliffen, 2 vols. Berlin, 1937–1938.
- Grant, Ulysses S.: *Personal Memoirs of U.S. Grant...*, 2 vols. New York, 1885–86.
- Guderian, Heinz: *Panzer Leader*. Stellar Books, USA [1952], 2014.
- Heigl, Fritz: *Taschenbuch der Tanks*. München, Lehmanns Verlag. 1926.
- Hattaway, Herman and Jones, Archer: *How the North Won: A Military History of the Civil War*. Urbana, Chicago, and London, 1983.
- Hooker Jr, Richard D. (ed.): *Maneuvre Warfare: An Anthology*. Presidio Press, 1993.
- GrandQuartier Général, Général J. Joffre, Guerre 3ème direction, Paris 22 septembre 1914, in France, M.G. Armées Francaises, vol. II annexes.
- Kessel, Eberhard: *Moltke*. K.F. Koehler Verlag, Stuttgart, 1957.
- Kocsis Bernát (szerk.): *Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.
- Kovács Jenő: *A katonai stratégia elméletének geopolitikai, geostratégiai és hadművészeti alapjai*. Doktori értekezés. Budapest, 1994.
- Lundendorff, Erich von: *Lundendorff's Own Story*. NY: Happer and Brothers, 1919.
- Copie du compte rendu par la 26ème division, 14 aout 1914, in France Ministère de la Guerre, État-Major de l' Armée, Les Armées Francaises dans la Grande Guerre, vol. I, part 1, annex, no. 332. Paris: Imprimerie Nationale, 1922.

⁵⁵ Uo. 102.

- *Moltkes militärische Werke in Kriegslehren*. Ed. Grosser Generalstab, Abteilung für Kriegsgeschichte, Berlin, 1892–1912.
- Papke, Gerhard (Experts): „*Helmuth von Moltke*” in *Klassiker der Kriegskunst*, ed. Werner Hahlweg, Darmstadt, 1960.
- Pearson, Paul F. and Ottis, Glenn K.: „Desert Storm Fire Support,” Association of the United States Army Landpower, essay, Series No. 91-2, June 1991. <https://www.ausa.org/sites/default/files/LPE-91-2-Desert-Storm-Fire-Support-Classic-AirLand-Battle-Operations.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 25.)
- Perat, Peter *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*, Princeton University Press, 1986.
- Rommel, Erwin: *Háború gyűlölet nélkül: Az afrikai hadjárat*. Kossuth Kiadó, 2019.
- Ropp, Theodore: *War in the Modern World*. Duke University Press, Durham, 1959.
- Száva Péter (szerk.): *Szemelvények a burzsoá katonai teoretikusok műveiből 2. A páncélos háború elméletének képviselői*. Eimannsberger, Guderian. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1971.
- Szentesi Ede: *Találkozóharcok és találkozó ütközetek*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1965.
- Weigly, Russel F.: *The American Way of War*. Bloomington, Ind.: Indiana University Press, 1977.

Veress Csongor Balázs

A MIGRÁCIÓ MINT FEGYVER

Egy rendkívül időszerű művet vehet kezébe az olvasó: a 21. század folyamatosan változó biztonsági környezetében a kihívások egyre komplexebbek, nemcsak a harctereken jelentkeznek, hanem a politikai, gazdasági és társadalmi rendszerek destabilizációja útján is. A szerző részletesen, tudományos alapossággal elemzi ennek egyik különösen hatékony eszközét, a hibrid hadviselés keretében fegyverként alkalmazott tömeges migrációt.

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Fillér utca 14.) **10% KEDVEZMÉNNYEL** vásárolható meg.

2025 | puhatáblás | 248 oldal

3490,-

Pap Péter:

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG TISZTI ÉS TISZTHELYETTESI TÖRE (194?–1945)

„A valóságos Luca – azaz a nagyon lassan készülő munka”¹

ÖSSZEFOGLALÓ: Horthy Miklós kormányzó 1942. november 19-i kéziratot feljegyzésében belső utasítást adott a Magyar Királyi Honvédség fegyverzetének korszerűsítésére. E dokumentumban elrendelte többek között, hogy a szárazföldi erők tisztjei és tiszthelyettesei számára oldalfegyverként dísztört rendszeresítsenek. A tanulmány a legalább fél évtizedet átívelő tervezőmunka egyes fázisait mutatja be. A fejlesztés végül nem vezetett eredményre, a tör a tervezőasztaltól nem jutott el rendszeresítésig.

KULCSSZAVAK: Magyar Királyi Honvédség, Horthy Miklós, szálfegyver, dísztör, tiszti és tiszthelyettesi tör, Hackspacher fegyvercég

A SZERZŐRŐL:

Pap Péter nyugalmazott rendőrfőtanácsos (ORCID: 0000-0002-9059-1822)

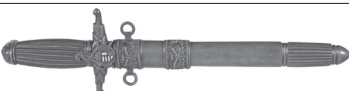
A honvédség és más egyenruhás szervek (pl. a tűzoltóság) személyi állományukat gyakorló-, társasági és díszöltözettel látta el, amelyekhez különféle felszerelési cikkek (pl. szálfegyver) is tartozott. Az 1944-ben kiadott „A Magyar Királyi Honvédség szálfegyvereinek leírása” című kiadvány részletesen taglalja a honvédségnél és a csendőrségnél rendszeresített szálfegyvereket (pl. gyalogtiszti kard). Az újonnan rendszeresített rövid hidegfegyverek (pl. a folyamőr tiszti tör) szerepe a kard helyettesítése, tehát viselésük is kardszerű volt.²

A honvédség szárazföldi haderőinek (pl. gyalogság) szálfegyverét csupán a kard különféle változatai (pl. gyalogtiszti kard, más néven gyalogostiszti szablya) jelentették, így az 1940-es évek elején felvetődött, hogy a légierőhöz és folyamerőhöz hasonlóan kiegészítik díszben viselt fegyverzetüket. Horthy Miklós kormányzó 1942. november 19-i kéziratot feljegyzésében olyan belső utasítást adott, amely a magyar honvédség fegyverzetének korszerűsítésére és a németektől való technológiai függőség csökkentésére irányult. A dokumentumban elrendelte, hogy a szárazföldi erők tisztjei és tiszthelyettesei számára oldalfegyverként tört is rendszeresítsenek. Felmerült, hogy egységesen az egész honvédség számára is rendszeresítik az új mintájú tört, a légi- és folyamerők azonban már rendelkeztek ilyen típusú díszfegyverrel. (A rendelkezés szerint, ha ez a haderőnem tradicionális okból ragaszkodik a korábbi változathoz, akkor nem szükséges a változtatás.) A továbbiakban intézkedtek, hogy a folyamerők tiszthelyettesei számára rendszeresítsék a tisztek által viselt tört.³

¹ A Pallas nagy lexikona: XI kötet, 971.; Juhász József et al. 1982, 873. (továbbiakban: MÉKSZ).

² Csillag 1971. 108.; Külügyi Közlöny 1931, 2.; A Magyar Királyi Honvédség szálfegyvereinek... 1944, 28–31., 34–37., 51., 53.; Tűzrendészeti szervek... 1940, 42–43.

³ HL: HM 1942 Elnöki 2.r. osztály 77365.

Rendszeresített dísztőrök (1920–1945) ⁴				
Rendszeresítő		Megnevezés	Kép	Állomány
Magyar Királyi Honvédség	Folyamőrség	Folyamőr tőr		Tiszt Altiszt
	Légierő	Repülő tőr		Tiszt Altiszt
Külgyminisztérium		Diplomata tőr ⁵		Külgym. tisztviselő
Magyar Országos Tűzoltó Szövetség		Rőzsekés		Tűzoltó – tiszt – altiszt

1. Rendszertani fogódzó:⁶

- *egységes*: különböző konstrukciók egymással helyettesíthető (azonos) kivitelben, formában történő gyártása, rendszeresítése;
- *hidegfejszer*: → szálfegyszer;
- *kard*: 1. vágó vagy döfő, vágásra és döfésre egyaránt alkalmas szálfegyszer; 2. markolattal ellátott, a törnél hosszabb pengéjű vágásra és szúrásra szolgáló fejszer;
- *oldalfegyszer*: derékszíjon viselt löfejszer (pl. pisztoly) vagy → szálfegyszer;
- *tőr*: 1. rövid pengéjű döfő fejszer; 2. egyenes, (többnyire) egy- vagy kétélű szúrófejszer;
- *szál-, hidegfejszer*: egyéni védekezésre és támadásra szolgáló vágó vagy szúrófejszer. Régebben igen sok fajtáját használták (pl. dárda). A jelenleg használatos szálfegysverek a szurony, a kard és a tőr. A szíjon, hüvelyben hordott hidegfejsvert oldalfegysvernek nevezik;
- *futurit*: 1. a fenoplasztok és aminoplasztok régebbi, kereskedelmi neve. 2. póanyag, a gumi, a kaucsuk stb. helyettesítésére. Fenolgyantának azbeszt, faliszt és hasonlók hozzákeverését követően hevítéssel, sajtolással gyártották. Könnyen megmunkálható, savaknak, lúgoknak ellenálló, jól festhető, szigetelő, kemény anyag. Az 1930–40-es években az ipari felhasználása (pl. áramszigetelők, fogantyúk stb.) mellett sokféle tetszetős és közkedvelt használati tárgyat (pl. teáscsészé, díszdoboz stb.) is készítettek belőle.

2. A történet:⁷

- *Az elnevezés*:

A kezdeti lépések hivatalos iratait a történelem vihára elsodorta. A legkorábbi levéltári dokumentum 1941-ből származik, de nem derít fényt sem az eredeti koncepcióra, sem

⁴ Szikits Péter felvétele.

⁵ Copyright: Ullein-Reviczky Antal Alapítvány; Fotó: Szikits Péter.

⁶ 1. Damó 1985, 113., 516–517., 568–569.; 2. Kalmár 1971, 111.; 2. Temesváry 1989, 121., 148.; 3. MÉKSZ 1982: i. m. 651., 1033., 1242., 1397.; 6. Bakos, 2001. 284.

⁷ 1. HL: HM 1941 Elnöki 3.a. osztály 71583; 2. HL: HM 1942 Elnöki 3.a. osztály 23947; 3. HL: HM 1942 Elnöki 3.a. osztály 554217; 4. HL: HM 1943 Elnöki 3.a. osztály 467913.

a kezdeményezők személyi körére. Az első bizonytalanságot a tervezett tör megnevezése okozza:

- tiszti tör (1941. október 13.),
- tiszti, tiszthelyettesi, tiszthelyettesi dísztör (1942. november 12.),
- egységes honvédségi tör (1942. december 10.),
- egységes tör (1942. december 20.),
- dísztör (1943. július 16.).

A dísztör túl általános megfogalmazás; a tiszti tör szűk elnevezés, mivel más állománykategória (pl. tiszthelyettes) is jogosult a használatára; az egységes tör nem felel meg a valóságnak, mivel a légi- és folyamerőknél megmaradt az addigi oldalfejtő. A rendszeresítésre váró tör jog- és szakszerű megnevezése: *tiszti és tiszthelyettesi tör*, mivel rendszeresítése után a gyalogság mellett más fegyvernem (pl. a tüzérség) tisztjei és tiszthelyettesei is viselhették.

– *A mintatör készítése:*

1941 októberében a HM 3.a. (gyalogsági és tüzérségi fegyveranyag) osztály – a 2.r. (ruházati és felszerelési ügyek) osztály felkérésére – az átadott mintatör (nem ismert ki és mikor készítette) és szóbeli kívánságok alapján elkészítette a vázlatos tervrajzát, és a Hackspacher kardműves céggel legyártatta azt. A vállalkozó azonban a dokumentumot és a szóbeli kívánságokat figyelmen kívül hagyva készítette el a fegyvert, így az nem felelt meg az elvárásoknak. Újabb, a kívánságoknak megfelelő darab készítésére a kardműves nem vállalkozott, mivel az elsőt is térítésmentesen gyártotta.

Ezt követően a HM 3.a. osztály javasolta, hogy a végleges, minden szempontnak megfelelő megoldás érdekében a kardok törökre cserélése a háború után történjen meg, amikor a szükséges nyersanyag (pl. réz, nikkel, króm) bővebben áll rendelkezésre. Írásba foglalták, hogy addig azonban mindent meg kell tenni a tervezett változtatás sikere érdekében:

- cél továbbra is a honvédség egészét (pl. folyamerő) érintő egységes tör rendszeresítése;
 - a terveket pályázat úján kell elkészíttetni (úgy, hogy az a szakszerűség mellett művészi szempontoknak is megfeleljen);
 - pontosan meg kell határozni az érintettek körét, mivel szóba került a levették ellátása is.
- A kezdeményező HM 2.r. osztály a megállapításokkal egyetértett, és az 1941. augusztus 7-i értekezleten megfogalmazta a soron következő feladatokat:
- a bemutatott tör helyett egy hasonló, sötét markolatú, hosszabb védvasú, tompa színű (nem fényezett) hüvelyű tört kell tervezni és készíteni;
 - a tör a légi- és folyamerőknél rendszeresített övhöz hasonló felkötővel, de tábori barna színben és megfelelő csattal készüljön;
 - a miniszter döntésének megfelelően a törhöz csukott arany bojt is rendszeresítendő;
 - a vállsúly eltörlése esetén a bőrv és a tör viselésére szolgáló szövött öv megtartására a zubbonyra megfelelő hordkamókat kell rendszeresíteni;
 - a tör kialakítására a 3.a. osztályt kérték fel;
 - a szövött öv és a csat elkészítésére a Központi Ruhatárt utasították;
 - a törbojtot Bende András paszománykészítőtől rendelték meg.

– *A tör anyaga:*

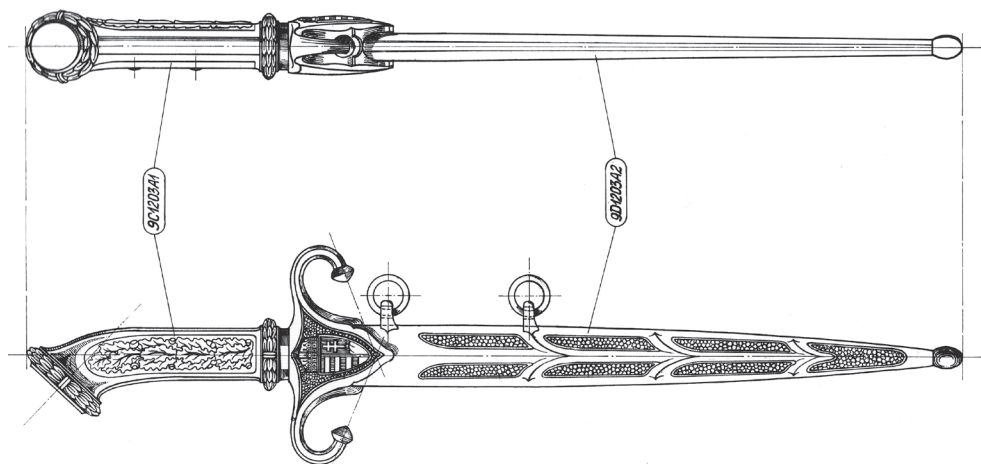
A rendszeresítendő tör készítésének előmunkálatai során az elkészült rajzokat és a nyersanyagigényeket a HM 3.a. osztály a Haditechnikai Intézetnek és a 17.c. (honvédségi felszerelések gyártása és hadianyag kiviteli ügyek) osztálynak átadta. Időközben felmerült a repülő tiszti tör rendszeresítése egységes törként. A felkértek válaszából kiderült, hogy:

- bármelyik típust rendszeresítik, azok öntvényeit króm helyett valamilyen alumínium-öntvényből kell elkészíteni. Az alternatívaként javasolt bronz (pl. zsákmányból) nem fogadható el, mivel a tervezett 50 ezer törhöz 125 mázsára lenne szükség;
 - a fogantyút keménygumi helyett (kívánt színű) futuritból (műanyagból) kell kialakítani;
 - a penge a jobb súlyelosztás érdekében utolsó harmadában keskenyedjen;
 - a hüvely galvanizált vaslemezről is készülhetne.
- *A tör mintapéldánya:*
A Fémáru-, Fegyver- és Gépgyár Részvénytársaság (továbbiakban: FFG) elkészítette a tör mintapéldányát, amelyre a HM 3.a. osztály több kifogást és észrevételt tett:
- a sima felületek nem egyenletesek;
 - a tervezett műanyag markolat fából készült, rögzítése kezdetleges;
 - súlyelosztása nem megfelelő: „markolatnehéz”;
 - a gyártó a kifogásokat a rövid határidővel magyarázta, de megfelelőnek tartotta azt a rendszeresítési döntéshez.
- A 3.a. osztály javaslata a tör kivitelére és gyártására:
- a tiszthelyettesek részére a fém alkatrészek ezüstözve, fekete markolathéjjal;
 - a fő- és törzstisztek részére a fém alkatrészek ezüstözve, a markolathéjon ezüstözött babérlevél díszítéssel;
 - tábornoki kar részére a főtiszti törhöz hasonló, de a markolatrész, a védvas és a díszítmények aranyozva, a markolathéj skarlátvörös bakelitből készüljön;
 - a tör ára 30–35 pengő (viszonyításként az 1935 M altiszti szurony 31,19 pengő);
 - a gyártás a megrendeléstől számítva 4 hónap múlva indulhat;
 - 1942. augusztus 18-i kéziratos bejegyzés: „a miniszter Úr elrendelte, hogy török gyártását akkor kell megkezdeni, ha az új alumíniumgyár megkezdí működését (előre láthatóan 1943 közepe)”;
 - a HM 17.c. osztály tájékoztatója szerint a Weiss Manfréd Műveknél havonta 2–2,5 tonna vassal szennyezett alumínium keletkezik, amely a török gyártására még megfelelné, azonban azt is megállapították, hogy a szennyezett anyag felhasználása tiszta alumínium hozzáadását is igényli;
 - az FFG összeállította a törgyártás anyagszükségletét, egy tör tömege 0,30 kilogramm, az 50 ezer darabé 15 ezer kilogramm, a gyártás teljes anyagszükséglete (leégési veszteséggel) 18 ezer kilogramm. Az összesített anyagmennyiségből az alumínium 16,3 tonna, a többi nyersanyag mennyisége jelentéktelen tétel. A vállalat a töröket nyolc hónap alatt tervezte elkészíteni, és a havonta gyártott 6250 darab nyersanyag-szükségletét 2 tonna alumíniumra becsülte.
- *A soron következő mintatör:*
- az addig használt mintát a fegyvergyár térítésmentesen készítette el, azonban a menet közben történt változtatások szerinti új változatot munkatorlódás miatt már nem vállalta;
 - szükséghelyzetben a változtatott mintát a Mika Tivadar Rézárú-gyár Részvénytársaságtól kellett megrendelni. A tör legyártása 300 pengőbe került, amelynek vételárát az 1943. évi hitelkeretre terheltek.
- 1943. március 16-án a Haditechnikai Intézet elkészítette a rendszeresítendő tör gyártási és átvételi utasítását, majd 1943. június 10-én az elfogadott mintapéldány alapján a tör szerkezeti rajzát is megalkotta, valamint az időközben felvetődött kérdéseket összegezte és értékelte:

- a sorozatgyártás előtt további próbadarab gyártása nem indokolt;
- a kedvezőbb súlyelosztás érdekében javasolt felső karika 8–10 milliméterrel feljebb helyezése indokolatlan, mivel ekkor az a markolatfejbe ütközne;
- a felvetések helyességét vagy elvetését a sorozatgyártás előtt bemutatott két hitelesítési mintán ellenőrizni lehet és kell;
- 1943. október 8-i bejegyzés: „a miniszter Úr a török gyártására vonatkozó döntését későbbre halasztotta”.

3. A tiszti és tiszthelyettesi tör anyagismeret:⁸

- *Rendeltetése:* a kard helyettesítése.
- *Viselése:* övön, kardszerűen.
- *Nézete:*

– *Leírása:*

A tör pengéből, markolatból, védvasból és hüvelyből áll.

- A penge: díszítmény nélküli, kétélű, keskeny rombusz keresztmetszetű, folyton keskenyedő, hegyben végződő, nikkelezett acél.
- A markolat: tört végű, tölgyfalombokkal díszített műanyag héjjal fedett, amely alsó és felső vége stilizált babérkoszorú díszítésű gyűrűbe illeszkedik.
- A védvas: hajlított végei között, pikkelyezett pajzson koronás címerrel ékesített.
- A hüvely: a penge formáját követő és tojásdad gömbben végződő, palástján szimmetrikus, pikkelyezett díszítésű, jobb oldalán a csatlék kapcsolódásához két szabadon mozgó karikával szerelt.
- Valószínűsíthetően a markolathéj és a fém alkatrészek színe, valamint a törbojt anyaga, kivitele és színe jelezte viselőjének státuszát.

⁸ 1. Gyalogsági fegyverzet III. kötet, M. Kir. Honvéd Haditechnikai Intézet: XIII. fejezet 12. számú tervrajz;
2. HL: HM 1943 Elnöki 3.a. osztály 467913: Melléklet.

– Technikai adatok:

Tervezett egységes tör technikai adatai					
Megnevezés		Tömeg	Hosszúság	Magasság	Szélesség
		(kg)	(mm)		
Egységes tör	hüvellyel	0,3	427		
	hüvely nélkül		391		
Penge			259	47	6
Védvas				47	99
Markolat			120	22	
Hüvely			293	28	12

Megjegyzés: HTI hitelesített minta tör műszakirajz (méretarány 1:1) alapján

A legalább fél évtizedet átívelő tervezőmunka nem vezetett eredményre, a tör a tervezőasztaltól nem jutott el rendszeresítésig. A hadseregnek 1945-ig kellett várni az egységes tör rendszeresítésére, melynek egyes elemei (pl.: markolatgomb – korona, védvas – oldalra néző, kiterjesztett szárnyú sas) régi motívumokat hordoztak. Akkor újra felvetődött a repülő- és folyamőr tör kérdése. A katonai vezetés a régi felszerelési cikkek viselését csupán az új minta elkészítéséig engedélyezte.⁹

Felhívás az olvasóhoz: Kedves olvasó (gyűjtő)! Ha a jelen tanulmány publikációját követően előkerülnek a leíráshoz hasonló darabok (sajnos volt rá példa), kérem, kezeljék azokat rendkívüli óvatossággal. A korabeli dokumentumokból kitűnik, hogy mindössze három eltérő kivitelű mintapéldány készült, és a jelenlegi ismereteink szerint egyik sem maradt fenn.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Magyar Királyi Honvédség szálfegyvereinek leírása. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 1944.
- A Pallas Nagy Lexikona, XI kötet. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság–Révai Testvérek, Budapest, 1900.

⁹ 1. Honvédségi Közlöny, 1945, 147., Melléklet 13, 32.; 2. Szikits Péter felvétele.

- Csillag Ferenc: *Kardok történelmünkben*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1971.
- Dr. Damó László (főszerk.): *Katonai lexikon*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.
- Gyalogsági fegyverzet, III. kötet. M. Kir. Honvéd Haditechnikai Intézet: XIII. fejezet 12. számú tervrajz.
- Honvédségi Közlöny, 1945/17. Melléklet 13, 32. o.
- Bakos Ferenc: *Idegen szavak kéziszótára*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2001.
- Juhász József et al. (szerk.): *Magyar Értelmező Kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
- Dr. Kalmár János: *Régi magyar fegyverek*. Natura Kiadó, Budapest, 1971.
- Temesváry Ferenc: *Vas, ezüst és arany*. Helikon Kastélymúzeum, Keszthely, 1989.
- Tűzrendészeti szervek egyenruházata és öltözködése és tiszteletadása. Magyar Országos Tűzoltó Szövetség, Budapest, 1940.

HADTÖRTÉNETI LEVÉLTÁRI ANYAGOK

- HL: HM 1942 Elnöki 2.r. osztály 77365
- HL: HM 1941 Elnöki 3.a. osztály 71583
- HL: HM 1942 Elnöki 3.a. osztály 23947
- HL: HM 1942 Elnöki 3.a. osztály 554217
- HL: HM 1943 Elnöki 3.a. osztály 467913
- HL: HM 1943 Elnöki 3.a. osztály 467913: Melléklet (2. darab, 1:1 méretarányú. hiteles szerkezeti rajz méretei alapján)

Papp Kristóf Csaba százados:

AZ UKRÁN NEMZETI TÖREKVÉSEK AZ OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ SZEMPONTJÁBÓL

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.8

ÖSSZEFOGLALÓ: Oroszország 2022. február 24-én megindított teljes körű katonai offenzívája sorsdöntő pillanatot jelentett Ukrajna nemzetépítési folyamatában, ami arra készítette az ukrán társadalmat, hogy végérvényesen kitörjön az Oroszországi Föderáció évszázados neoimperialista politikai, kulturális, gazdasági és mentális elnyomásából. A szerző a cikkben arra keresi a választ, hogy miként látja Oroszország az ukrán nemzeti identitást, valamint a közös történelmet. Ukrajna túlélése azon áll vagy bukik, hogy mennyire sikerült az 1991-es függetlenedése óta megerősítenie demokratikus államformáját, illetve hogy képes lesz-e az imperialista terjeszkedés ellen megfelelően fellépni. Az ukrán nacionalizmus, történelem és kultúra rendkívül ki van téve az orosz dezinformációs törekvéseknek. Az orosz elnök célja minél hitelesebben előadni a közös orosz és ukrán gyökerek valódiságát úgy, hogy közben a történelmi múlt egyes részeit a saját javára fordítja, ezzel megkérdőjelezve az ukrán nemzeti identitást.

KULCSSZAVAK: orosz–ukrán háború, Oroszország, Ukrajna, ukrán nemzeti identitás, Vlagyimir Putyin, béketárgyalás

A SZERZŐRŐL:

Papp Kristóf Csaba százados a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának hallgatója (ORCID: 0009-0004-5606-3956; MTMT: 10094447)

BEVEZETÉS

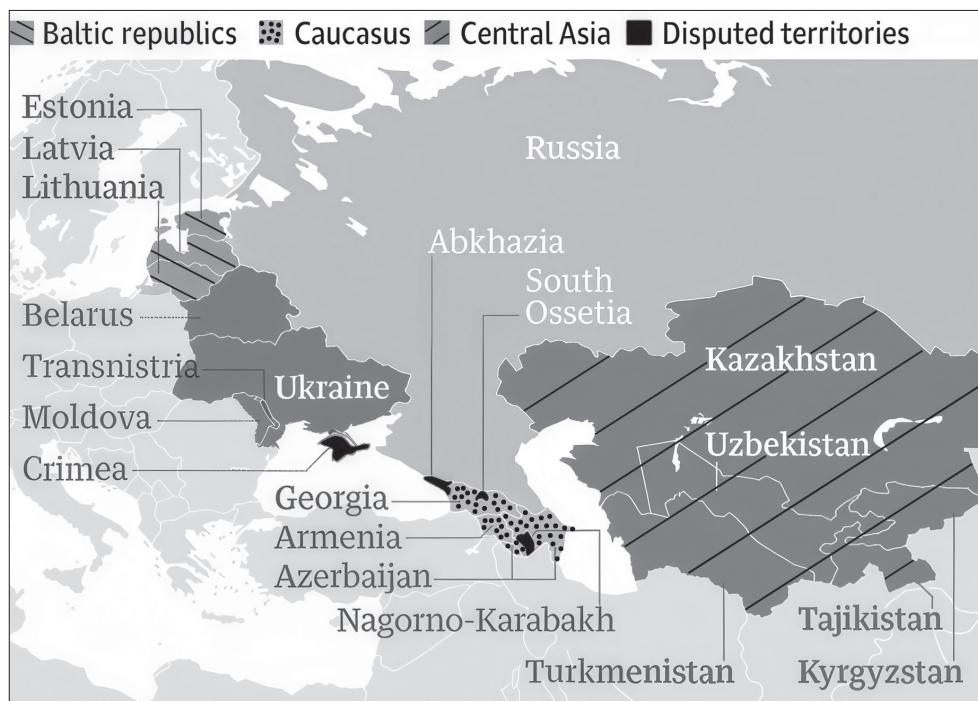
A világ 1991 őszen szemtanúja volt a Szovjetunió politikai összeomlásának, majd szétesésének. Nehéz alábecsülni ennek a történelmi eseménynek a jelentőségét, mivel ez nemcsak újabb bizonytalanságot okozott egy olyan térségben, amely már amúgy is döntő politikai és gazdasági fordulatokat élt át a korábbi évtizedekben, hanem aláásta a második világháború utáni nemzetközi rendszer egyik legfontosabb szerkezeti elemét, a kétpólusú világrendet is.¹ Miközben a világban megvalósuló geopolitikai átalakulás lehetőséget adott a Szovjetunió felbomlását követően létrejött államok számára a közös politikai és gazdasági értékeken alapuló nemzetközi együttműködésre, lehetségessé vált azt is, hogy egyes országokban a régóta elfojtott indulatok a felszínre törhessenek. Láthatóvá vált, hogy a változásnak e sötét árnyoldala elnyomhatja az új világrend tagadhatatlan ígérétét.²

¹ Waltz 1964.

² Mearsheimer 1990.

E pesszimista forgatókönyvek középpontjában a nacionalizmus „romboló” erejének vélt múltja és potenciális befolyása állt.³ A nacionalizmust és képviselőit többek között olyan vádak érték, hogy a nacionalista mozgalmak aláásták a multinacionális szovjet állam legitimitását és stabilitását, ami fokozatosan gyengítette annak egységes létét és célját a külpolitikai kérdésekben.⁴ A nemzeti önrendelkezés wilsoni elvére hivatkozva Kelet-Európában megerősödtek a nacionalista fellángolások. Ezek arra próbálták kényszeríteni a nyugati vezetőket, hogy válasszanak a népszuverenitás támogatása vagy a nemzetközi stabilitás fenntartása között.⁵

A Szovjetunió utódállamainak élére nyíltan nacionalista vezetők kerültek, akik közül nem mindenki volt jártas a diplomácia művészetében, továbbá közülük még nem mindenki sajátította el a nemzetközi viselkedési normákat.⁶

1. ábra A Szovjetunió utódállamai⁷

A Szovjetunió felbomlása és az újonnan létrejött nemzetállamok megjelenése jelentős nemzetközi aggodalmat váltott ki, különösen Ukrajna esetében. Ukrajna vonakodott a föderációs politikában való részvételtől, ami megghiúsította az egymást követő posztsovjét uniós egyezmények iránti vágyat és az egységes, többnemzetiségű posztsovjét állam reményét.⁸

³ Furtado 1994.

⁴ Hopf 1992.

⁵ Snyder 1990.

⁶ Burke 2014.

⁷ Post-Soviet world... 2014.

⁸ Wolczuk 2001.

Ráadásul az 1991. december 1-jére tervezett elnökválasztások és az állami függetlenségről szóló népszavazás előtt az ukrán vezetők bejelentették, hogy az Ukrajnában állomásozó katonai erők államosításával saját nemzeti haderőt kívánnak létrehozni.⁹ Az ukrán nacionalizmus ezt követően megállíthatatlanná vált. 1991. december 1-jén az ukrainai választók több mint 92%-a jóváhagyta a Verhovna Rada, az ukrán parlament augusztusi függetlenségi nyilatkozatát. Néhány nappal később a Szovjetunió felbomlott, és megszületett a független Ukrajna. Ennek utóezzései még évtizedekkel később is érezhetők, mivel a terület, a szuverenitás és a nemzeti identitás kérdései továbbra is vitatottak.¹⁰

A tanulmányban arra keresem a választ, hogy miként látja az Oroszországi Föderáció az ukrán nemzeti identitást, valamint miként befolyásolja a közvéleményt az orosz propagandagépezet. Emellett fontosnak tartom bemutatni, miként gondolkodik Putyin az ukrán nemzetről, valamint célom ismertetni az orosz elnök 2024 februárjában adott interjújának sarokpontjait. 2025 első félévében megindultak a béketárgyalások, igaz, még nem a hadban álló felek között, hanem az Amerikai Egyesült Államok közvetítői szerepkörén keresztül, viszont lényegesnek tartom elemezni a jelenleg kialakult helyzetet az Oroszországi Föderáció narratívája szempontjából.

AZ OROSZ TÖRTÉNELMI DEZINFORMÁCIÓ

Putyin a 2022. február 21-i beszédében azt állította, hogy az oroszok és az ukránok „egy népet” alkotnak, amelynek közös történelme azt vetíti előre, hogy a két ország állampolgárainak közös politikai sorson kell osztozniuk.¹¹ Putyin 2008-ban a George W. Bush akkori amerikai elnökkel folytatott találkozásán megjegyezte, hogy „Ukrajna nem is egy ország”.¹² Ezen felül az orosz elnök a 2014 márciusában az orosz parlamentben (Duma) tartott beszédében az oroszokat és az ukránokat szintén „egy népnek” nevezte, majd megjegyezte, hogy a Krim Ukrajnától való elválása nem sérti a nemzetközi jogot.¹³ Putyin 2022 februárjában azt mondta, hogy Ukrajnát a Szovjetunió alapította, és szerinte Leninről kellene elnevezni.¹⁴ Ezek a bejelentések minden esetben ellentmondásosak és nehezen értelmezhetők, mivel az orosz elnök egyrészt egy népnek tartja az oroszokat és az ukránokat, ugyanakkor mindent megtesz annak érdekében, hogy Ukrajna bizonyos részeit elfoglalja, és az ott élő lakosságot ruszifikálja, történelmüket, kultúrájukat, identitásukat elvegye és átalakítsa.

Putyin 2021 júliusában kiadott 6000 szavas írásában – *Az oroszok és az ukránok történelmi egységéről*¹⁵ – leírja, hogy a helyzet a Donbasz régióban kritikussá vált, továbbá kiemeli, hogy Ukrajna nemcsak egy szomszédos ország, hanem egy elidegeníthetetlen része Oroszország történelmének és kultúrájának. A dokumentumban kiemeli, hogy az Ukrajnában élő emberek közel állnak az oroszokhoz, nemcsak azért, mert kollégák, barátok, harcostársak, hanem azért is, mert az oroszok és az ukránok rokonok, ahol vér szerinti és családi kötelékek húzódnak meg a népcsoportok között.¹⁶

⁹ The Genesis... 1992.

¹⁰ 25 Years... 2016.

¹¹ Full Text... 2022.

¹² Remnick 2014.

¹³ Myers–Barry 2014.

¹⁴ Address by the President... 2022.

¹⁵ Putin 2021.

¹⁶ Uo.

Putyin írását Anne Applebaum – a The Atlantic munkatársa, Pulitzer-díjas történész, valamint a Johns Hopkins School of Advanced International Studies és az Agora Institute vezető munkatársa – ekként jellemezte: „*Ez lényegében egy felhívás a fegyveres harcra, amely megalapozza az Ukrajna elleni orosz inváziót.*”¹⁷ Az írásban az orosz vezető azt állítja, hogy Ukrajna csak Oroszországgal partnerségben lehet szuverén, nincs szüksége a Donbaszra, továbbá a Szovjetuniótól való függetlenségének kikiáltásával érvénytelenítette a Krímre vonatkozó igényeit. Emellett kijelenti, hogy Ukrajna meggyengült a Nyugat törekvése miatt, hogy az aláássa a szlávok egységét.¹⁸

A cikke adott nemzetközi reakciók különbözőek voltak, amelyek egészen a mély aggodalomtól az elutasításig terjedtek. Egyesek egy közelgő háború megindításának indoklásához hasonlították Putyin kijelentéseit, mások pedig az újdonság hiányára mutattak rá. Egyesek szerint az elsődleges célközönség Volodimir Zelenszkij elnök lehetett, aki ebben az időszakban több nyugati vezetővel is találkozott. Zelenszkij a maga részéről azt a választ adta, hogy Putyinnak bizonyára sok felesleges ideje van. Az esszé által inspirált viták olyan kérdéseket boncolgattak, mint például: Oroszország miért ennyire megszállotta Ukrajnának? Hol térnek el a tények a mítosztól? Mi motiválhatta Putyint a dokumentum megírására?¹⁹

Az orosz elnök történelmi utalásai általában értetlenséget váltanak ki Nyugaton, emiatt gyakran dezinformációként kezelik azokat.²⁰ 2014 óta Vlagyimir Putyin az Ukrajna elleni hibrid háborúja részeként a történelmet egyfajta fegyverként alkalmazza saját igaza alátámasztása érdekében. Az orosz elnök *Az oroszok és ukránok történelmi egységéről* című esszéjében a múlt rendkívül szelektív értelmezését használta fel az ukrán nemzeti identitás aláásására és saját expanziós birodalmi törekvéseinek legitimálására. Putyin torzításait Ukrajnán belül széles körben elutasították, írása neveltség tárgyává vált.²¹ Az orosz elnök narratívájának egyes aspektusai azonban a nemzetközi szintén továbbra is nagyrészt vitathatatlanok, ami káros következményekkel jár a jelenlegi háború külső megértésére nézve. Ha a nemzetközi közösség valóban meg akarja érteni az Oroszország és Ukrajna közötti konfrontáció tényét, akkor először át kell látnia a Kreml által felépített történelmi dezinformáció rétegein.²²

Putyin központi üzenete a köré a gondolat köré összpontosult, hogy Ukrajna mindig is Oroszország része volt, és annak is kell maradnia. Rendszeresen „*egy népként*” emlegeti az oroszokat és az ukránokat, és gyakran fogja a külső tényezőkre a két modern nemzet közötti, szerinte mesterséges szakadék kialakítását.²³ A valóságban – bár a mai Oroszországnak és Ukrajnának valóban hosszú közös történelmi múltja van – mégis az évszázadok során a két térség sokkal több időt töltött külön, mint együtt. Ukrajna tapasztalata az orosz uralomról sokkal sötétebb és negatívabb, mint azt Putyin gyakran felvázolja, és ez neveltségessé teszi a birodalmi múlt tisztára mosására tett kísérleteit.²⁴

Az orosz–ukrán kétoldalú kapcsolatokat nem lehet egyenrangú partnerségként jellemezni, helyette inkább évszázadokon keresztül az orosz erőfeszítések határozták meg azok

¹⁷ Applebaum: Russian... 2021.

¹⁸ Putin 2021: i. m.

¹⁹ Contextualizing Putin's... 2021.

²⁰ Vitvitsky 2022.

²¹ Ocinka... 2021.

²² Uo.

²³ Russian president... 2023.

²⁴ Weber 2023.

irányát, amelyek legfőképp arra irányultak, hogy miként lehetne az orosz befolyást egyre jobban érvényesíteni Ukrajna esetében úgy, hogy közben elnyomják az ukrán nemzetépítési törekvéseket.²⁵

A korai említésre méltó események közé tartozik Baturin 1709-es kifosztása és felégetése, amikor az orosz csapatok az ukrán kozák főváros teljes lakosságát lemészárolták egy olyan atrocitás során, amely Európa-szerte visszhangot keltett.²⁶ Ahogy a 18. és a 19. században az orosz birodalmi ellenőrzés megerősödött Ukrajna vonatkozásában, úgy fokozódtak az ukrán nemzeti identitás kialakulásának megakadályozására irányuló orosz erőfeszítések is. Ez a folyamat magában foglalta az ukrán nyelv használatának széles körű korlátozását is. Nincs még egy olyan dokumentum, amely olyan tömören érzékelteti az ukrán identitás orosz tagadását, mint az 1863-as „Valujev-körlevél”.²⁷ Ez az ukrán nyelvű kiadványokat betiltó cári rendelet tényszerűen kimondja, hogy „külön ukrán („kisorosz”) nyelv soha nem létezett, nem létezik és nem is fog létezni”.²⁸

Putyin állítása – miszerint az ukránok és az oroszok (valamint a fehéroroszek) „egy népet” alkotnak –, hosszú múltra tekint vissza az orosz elit körében. Ez az állítás továbbra is meghatározza nemcsak az elit diskurzusát, hanem az orosz politikai gyakorlatot is. Ahogy Ukrajna az elmúlt években egyre inkább „ukránosodott”, az orosz tisztviselők és elemzők – akik közül csak kevesen vették a fáradságot, hogy megtanuljanak ukránul –, nem vették észre az Ukrajnában zajló változásokat.²⁹

Emiatt a Kreml sokszor félremagyarázza a régió történelmét, hogy legitimálja azt az elképzelését, miszerint Ukrajna és Belarusz az Oroszországi Föderáció „természetes” befolyási övezetének a része, pedig mindkét országnak erősebbek az európai gyökerei, amit azonban a Kreml nem szeretne beismerni. Az orosz birodalmi időkre visszanyúló orosz ideológiai konstrukció egyik kivetülése az az állítás, hogy az Ukrajnában és Belaruszban élő népek egyetlen közösség, vagyis az „összorosz” nemzet alnemzeteinek számítanak.³⁰ Az állítás arra az elképzelésre épül, hogy a középkori Kijevi Ruszban a keleti szláv ortodox kereszténység bölcsőjében gyökerező pánorosz nemzet a 14. századtól kezdve a Moszkvai Fejedelemség körül fejlődött ki, és kezdett el virágozni.

Az a probléma azzal, hogy a moszkovita fejedelmeknek kizárólagos kijevi örökséget tulajdonítunk – és ezzel hitelt adunk az orosz államiság máig ható alapító mítoszának –, hogy eltorzítja a valós történelmet, és Oroszország jelenlegi irredentista törekvéseit igazolja nyugati szomszédaival szemben. Ez a mítosz szinte megkérdőjelezhetetlen az Oroszországi Föderációban, illetve külföldön is aktívan támogatják ezt az elképzelést azóta, amióta Vlagyimir Putyin elnök teljes mértékben elfogadta az úgynevezett „közel-külfölddel” kapcsolatos neoimperialista stratégiáját.³¹ Ukrajnában ezzel szemben e mítosz elvetése a modern ukrán nacionalizmus egyik fő mozgatórugója volt, ahogyan azt a 2004-es narancsos forradalom³² is megtestesítette. A fehérorosz nemzetiség újjáéledése az elmúlt évtizedben hasonló antikolonialista törekvéseket illusztrált.³³

²⁵ Vitvitsky 2022: i. m.

²⁶ Ben 2021.

²⁷ Fedinec et al. 2021.

²⁸ Vitvitsky 2022: i. m.

²⁹ Kovalev 2023.

³⁰ Mankoff 2022.

³¹ Nagy–Somogyi 2017.

³² Dickinson 2020.

³³ Marin 2019.

A Kreml dezinformációs kampányának részeként az „összorosz” nemzet oroszcentrikus narratívája a 2000-es évek eleje óta újjáéledt. Célja annak az állításnak a legitimálása, miszerint Ukrajna és Belarusz is az Oroszországi Föderáció „természetes” befolyási övezetének része, és így képtelenek Oroszország nélkül fennmaradni.³⁴ Bár nyíltan csak kevés nyugati tisztviselő támogatja ezt az állítást – ha egyáltalán van ilyen –, mégis ez a mítosz tudat alatt sok nyugati ország közvéleményében továbbra is jelen van. A 19. és a 20. századi néprajzi térképekkel ellátott iskolai tankönyvek is népszerűsítették azt, hogy az ukránok, a fehéroroszk és az oroszok egyetlen „összorosz” nemzet tagjai. Az Ukrajna és különösen Belarusz alternatív reprezentációját népszerűsítő narratívák hiánya azt jelentette, hogy a hármas nemzet mítosza még Nyugaton is sok, a témához nem kellőképpen értő szakember kollektív tudatában fennmaradt. Emiatt ez a téma a közbeszédben és a médiában szórva nyosan ugyan, de újra felbukkan olyan személyek által, akik nem jártasak az adott szakterület irodalmában.³⁵

Az a feltételezés, hogy az ukránok és a fehéroroszk egy „összorosz” civilizációhoz tartozó népcsoportok, kutatásom szerint két konkrét kontextusban is megállhatja a helyét. Először is, a hagyományosan oroszbarát országok elitjét és lakosságát vonzzák azok az országok, amelyekben az egy nemzet mítoszára való fogékonyság jelentős. Az ilyen nézetek iránti szimpátia jelentős azokban az országokban, amelyekben – hasonlóan Oroszországhoz – szláv és/vagy ortodox közösségek találhatók, nevezetesen Bulgáriában, Szerbiában és Görögországban. Az ortodox keresztény többségű, önjelölt szeparatista államalakulatokban, mint például Abháziában, illetve Transznisztriaiban szintén sokan elfogadják az „összorosz” mítoszt. A 2000-es években ez az álláspont az imént említett országok vezetőinek beszédeiben gyakran manifesztálódott úgy, hogy esetlegesen csatlakozzanak a „Belarusz–Orosz Államszövetség”³⁶ kezdeményezéséhez, amelyet akkoriban a pánszláv unió helyreállításának embriószerű formájaként mutattak be.³⁷

Megemlítendő, hogy a Nyugat-Európában – többek között Olaszországban,³⁸ Németországban,³⁹ Franciaországban⁴⁰ és Ausztriában⁴¹ – működő szélsőjobboldali mozgalmak és szélsőjobboldali politikai pártok egyes vezetői ragaszkodtak az orosz hármas nemzet mítoszához. Egyes esetekben ez az álláspont e mozgalmak vagy pártok vezetőinek személyes nézeteit tükrözte. Más esetekben az egyes csoportok érdekeit szolgálta, hogy megmutassák Oroszország iránti bizalmukat és baráti kapcsolataikat. Megint más esetekben a mítosznak adott hitelt a szélsőjobboldali csoportok orosz befolyással rendelkező ügynökeinek kooptálása is.⁴² A legtöbb nyugati szélsőjobboldali vezető és számos szélsőbaloldali ideológus is meg van győződve arról, hogy Ukrajna és Belarusz nem önálló nemzet.⁴³

Orosz szempontból történelmileg pontatlan azt állítani, hogy Oroszország, Ukrajna és Belarusz valaha is egyetlen nemzeti egységet alkottak volna. Miután a Kijevi Rusz a mongol invázió alatt, 1240-ben elesett, a moszkovita fejedelmek a kijevi rész egyedüli jogos örö-

³⁴ Lindstaedt 2024.

³⁵ Marin 2021.

³⁶ Usov 2020.

³⁷ What is... 2018.

³⁸ Guerra 2023.

³⁹ Wüstner 2023.

⁴⁰ Ivaldi 2023.

⁴¹ Heinisch–Hofmann 2023.

⁴² Shekhovtsov 2017.

⁴³ Uo.

2. ábra „Belarusz–Orosz Államszövetség”⁴⁴

köseinek tekintették magukat.⁴⁵ Ez a szemlélet az 1500-as évek közepétől kezdve az orosz cárság hivatalos ideológiájává vált. A cárság ezekben az években kezdett el terjeszkedni, és kontinentális birodalomná válni. A hármas nemzet mítoszának egyik legfontosabb előfeltevése az volt, hogy az orosz történetírás által később „Kis-Oroszországnak” (Malorosszija) és „Fehér-Oroszországnak” (Belorossziának) nevezett területeken élő népek csupán egy elképzelt Nagy-Oroszország köré csoportosuló etnolingvisztikai alcsoportot alkottak.⁴⁶

Ez azt jelenti, hogy az oroszok tagadják, hogy a Kijevi Rusz nyugati részén élő litvinek és ruszinok a Litván Nagyhercegséghez tartoztak, egy hatalmas multinacionális államhoz, amely a 14. században a mai Litvánia, Fehéroroszország, Moldova és Ukrajna nagy részét uralta. A nagyhercegség azonban hanyatlott, és a lengyel koronával való házassági egyesülés következtében fokozatosan ellengyelesedett. A három nemzet téves felfogása így figyelmen kívül hagyja azt az eredendően európai alapvetést, amelyre az ukrán és a belarusz nemzeti önazonosság épült, mielőtt ezeket a „köztes országokat” Oroszország a 18. század végén meghódította, majd a 19. században eloroszosította, ezt követően pedig a 20. században szovjetizálta. Moszkva kulturális kisajátítási kísérletei ellenére a Lengyel–Litván Unió valójában az egykori Kijevi Rusz valódi örököse volt, mivel annak jogi kódexét ültette át az ukrán és a belarusz társadalomba, valamint hivatalos államnyelvként megtartotta a belorusz nyelv régi változatát.⁴⁷

⁴⁴ Union of... 2024.

⁴⁵ Fedinec et al. 2021: i. m.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Grand Duchy of... 2024.

Oroszország narratívája azért is téves, mert a keleti szláv egység lelkes hívein, mint például Aljakszandr Lukasenka belarusz elnökön kívül Ukrajnában valószínűleg kevesen igazolnák ezt a feltevést. A Szovjetunió felbomlása után a hármas orosz nemzet fogalma leginkább arra szolgált, hogy Oroszország a posztszovjet köztársaságok vonatkozásában igazolja igényét a *primus inter pares* státuszra.⁴⁸

Az „összorosz” nemzet mítoszához való ragaszkodásnak mind a mai napig számos fontos politikai következménye van. Ezek közé sorolható, hogy az egyes országok Ukrajnát és Belaruszt egy olyan neoimperialista prizmán keresztül szemlélik, amelynek segítségével elfogadják azt, hogy Oroszországnak valós követelése van a két ország vonatkozásában, ami miatt joga van beavatkozni a szomszédos államok belügyeibe.

A belügyekbe való beavatkozás például a kelet-ukrajnai Donbasz régióval szembeni orosz irredentizmus potenciális legitimálását jelentheti. Azok, akik műveltséget sugallva arra emlékeztetnek, hogy a Malorosszija – ahogyan Ukrajnát korábban nevezték –, „Kis-Oroszországot” jelent, vagy akik Belaruszt továbbra is „Fehér-Oroszországnak” nevezik, közvetve megtagadják ezektől a posztszovjet államoktól a szuverenitáshoz és a területi integritáshoz való jogot.⁴⁹

A hármas nemzet mítosza általában együtt jár más olyan kijelentésekkel is, amelyek megkérdőjelezzik az ukrán identitás hitelességét és a „belarusz” életképességét. Ezeket a nézeteket, sztereotípiákat oroszbarát propagandisták ápolják, akiknek a végső célja nem egyszerűen a történészek közötti ideológiai harc megnyerése, hanem az orosz geopolitikai stratégia támogatása. A történelem ilyen sajátos értelmezése oda vezethet, hogy a nemzetközi közvéleményben meggyökerezhet az a tévhit, hogy Ukrajnának és Belarusznak nincs joga Európa részévé válni (azzal az indokkal, hogy soha nem is voltak annak részei), ezért örökre az Európai Unió, a NATO-n és a schengeni övezeten kívül kell maradniuk.⁵⁰

A Krím 2014-ben történt annektálása megosztotta az embereket. Az oroszbarátok elmondása szerint ez a régió végre visszakerült az anyaországhoz. Az európai nemzeti parlamentek számos szélsőjobboldali és szélsőbaloldali képviselője osztja ezt a nézetet, és ez kihat az EU keleti szomszédaival és Oroszországgal kapcsolatos politikájára is.^{51, 52, 53, 54, 55}

A mítosz az eurázsiai kontinenstől távolabb eső kis vagy fejlődő országok többségében – például Délkelet-Ázsiában, Afrikában és a csendes-óceáni szigeteken – is elterjedt. Ez azért fontos, mert ezek az országok mindegyike rendelkezik egy-egy hellyel az ENSZ Közgyűlésében,⁵⁶ ahol Oroszországnak lehetősége van arra, hogy a saját geopolitikai érdekeinek megfelelő határozatokat szavazzasson meg. Fontos kiemelni ebből a szempontból a BRICS – Brazília, Oroszország, India, Kína és a Dél-afrikai Köztársaság mint alapítók, valamint a nemrég csatlakozott Egyiptom, Etiópia, Irán, Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emírségek⁵⁷ – létrehozását, amelynek célja, hogy összehozza a világ legfontosabb fejlődő országait, hogy azok együttesen kihívást jelentsenek a gazdagabb észak-amerikai és nyugat-európai nemzetek politikai és gazdasági hatalmaival szemben.⁵⁸

⁴⁸ Jukic 2024.

⁴⁹ Fleck 2023.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ Russian abuse... 2022.

⁵² Guerra 2023: i. m.

⁵³ Wüstner 2023: i. m.

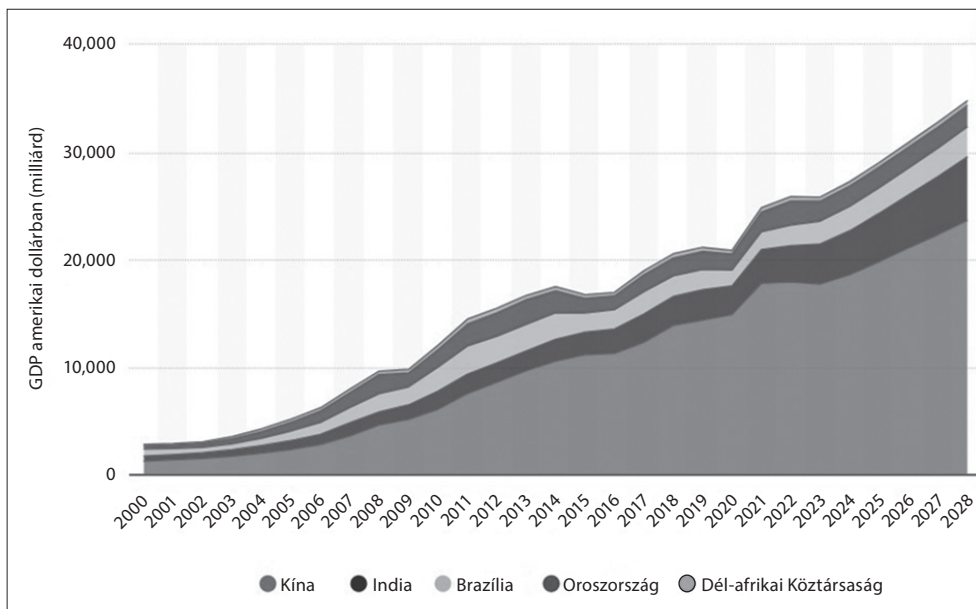
⁵⁴ Ivaldi 2023: i. m.

⁵⁵ Heinisch-Hofmann 2023: i. m.

⁵⁶ Official names... 2024.

⁵⁷ Stewart 2024.

⁵⁸ Brics: What is... 2024.

3. ábra A BRICS országok GDP-je 2000-től napjainkig, illetve előrejelítve 2028-ig⁵⁹

VLAGYIMIR PUTYIN 2024-ES INTERJÚJÁNAK KÖZPONTI MONDANIVALÓJA

Vlagyimir Putyin 2024 februárjában interjút adott Tucker Carlson amerikai újságírónak. A beszélgetés elején az orosz elnök gyorsan belekezdett egy 30 másodperces történelmi előadásba, amely majdnem félórásra sikeredett. Ez alkalommal az orosz elnök ismertette Oroszország és Ukrajna sajátosan értelmezett történelmét. A beszélgetésnek ebből a szakaszából jól kivehető volt, hogy az Oroszországi Föderáció teljes körű ukrain inváziója után két évvel kevés dolog változott Putyin gondolkodásában ahhoz, hogy engedményeket tegyen az ukrán nép szuverenitási követeléseinek. Putyin hosszasan fejtegette az orosz államiság kilencedik századi eredetét, továbbá Ukrajna mint mesterséges állam létét.⁶⁰

Az orosz elnök Lengyelországra hárította a felelősséget, amiért az kitalálta, hogy a mai Ukrajna területén élő emberek „állítólag nem is oroszok, hanem egy különleges etnikai csoporthoz, az ukránokhoz tartoznak”.⁶¹ Interjújában Putyin szembeállítja az orosz államiság 9. századig visszanyúló töretlen hagyományát⁶² Ukrajna modern „kitalációjával” – véleménye szerint egy olyan országgal, amelyet szerinte csak a 20. században „hoztak létre”.⁶³

Szergej Radcsenko, a Johns Hopkins School of Advanced International Studies történésze szerint az elnök állításai valótlanok. Véleménye szerint „Vlagyimir Putyin egy visszafelé irányuló narratívát próbál felépíteni, amelyben azt állítja, hogy Oroszország mint állam a 9. században kezdte meg fejlődését. Ugyanígy azt is mondhatná, hogy Ukrajna mint állam

⁵⁹ Statista 2024.

⁶⁰ Jukic 2024: i. m.

⁶¹ Uo.

⁶² Trofimov 2024.

⁶³ Vock 2024.

a 9. században kezdte a fejlődését, pontosan ugyanazokkal a bizonyítékokkal és dokumentumokkal [...] Megpróbál bizonyos történelmi tényeket felhasználni arra, hogy egy államközpontú narratívát építsen fel, amely Oroszországnak kedvez, szemben bármely alternatív magyarázattal”.⁶⁴

Putyin azt mondta Tucker Carlsonnak, hogy a 17. században, amikor Lengyelország a mai Ukrajna egyes részei fölött diszponált, akkor a lengyelek azt állították, hogy az ottani lakosság „nem éppen orosz [...] Mivel a peremvidéken élnek, így ők ukránok voltak”. „Eredetileg az ukrán szó azt jelentette, hogy az illető az állam peremén, a peremvidéken élt.”⁶⁵

Putyin azt bizonygatta, hogy a dél- és a kelet-ukrajnai területeknek „semmilyen történelmi kapcsolatuk nincs Ukrajnával”.⁶⁶ A 17. században Nagy Katalin orosz cárnő területeket hódított el az Oszmán Birodalomtól, ezért az orosz elnök azt erősítette, hogy ezek a területek jogosan az oroszokhoz tartoznak. Putyin később a 18. századi „Novorosszija”⁶⁷ – Új-Oroszország – kifejezéssel utal rájuk.

Putyin Oroszországa azt állítja, hogy az aljas nyugati befolyás ellen harcol, megtagadva az ukrán identitás legitimitását, amelyet háborúja során megpróbál megsemmisíteni.⁶⁸

A 2025-ÖS KONFLIKTUSRENDEZÉSRE VONATKOZÓ ESEMÉNYEK ÁTTEKINTÉSE AZ OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ NARRATÍVÁJA SZEMPONTJÁBÓL

Az orosz narratíva a béketárgyalásokról elsősorban egy maximalista állásponttal és a katonai vagy politikai engedmények látható hiányával jellemezhető. 2024 júniusa óta Oroszország világosan megfogalmazott három fő követelést: a négy ukrán régió (Donyeck, Luhanszk, Herszon és Zaporizzsja) annektálását közigazgatási határaikon belül, Ukrajna jogi lemondását a NATO-csatlakozásról, valamint az Oroszország ellen alkalmazott szankciók teljes feloldását.⁶⁹ Moszkva a tárgyalásokat a békerendezés megkezdésének egyik lépéseként, de nem a háború azonnali lezárásaként kezeli.⁷⁰

2025-ben az Amerikai Egyesült Államok közreműködésével megkezdődött egy folyamat, amely az orosz–ukrán háború befejezése és a fegyveres konfliktus lezárása felé mutat. Az alaszakai amerikai–orosz csúcstalálkozót követően bizonyos területeken előrelépés tapasztalható, ugyanakkor a felek között továbbra is fennállnak nézetkülönbségek, elsősorban a területi kérdések és a tűzszünet feltételei tekintetében.⁷¹ Oroszország és Ukrajna közvetlen találkozója még nem valósult meg, bár az Amerikai Egyesült Államok támogatná egy trilaterális tárgyalást – Putyin, Zelenszkij, Trump – az előrelépés érdekében.⁷² Putyin az alaszakai tárgyaláson hangsúlyozta, hogy Oroszország számára a konfliktus eredetének kezelése lenne a lényeg, és úgy véli, hogy a háború lezárható, de továbbra is ragaszkodik az elfoglalt területek legitimációjához.⁷³

⁶⁴ Vock 2024.

⁶⁵ Uo.

⁶⁶ Uo.

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ Chornogor 2025.

⁷⁰ Baunov 2025.

⁷¹ Mills 2025.

⁷² Uo. 11.

⁷³ Mills 2025: i. m. 7.

Oroszország a tárgyalások révén igyekszik fenntartani a politikai és a katonai nyomást, miközben elutasítja az előzetes tűzszünet gondolatát, inkább a harcok folytatásáról szóló diskurzust részesítve előnyben a tárgyalások alatt is, ami lehetővé teszi számára a terepen szerzett előny megőrzését. Moszkva fő követelései mellett szerepel, hogy Ukrajna soha ne tudjon csatlakozni a NATO-hoz, biztosítsa az orosz nyelvű állampolgárok jogait, valamint elérje azt, hogy minden Oroszország elleni szankciót megszüntessenek. Oroszország nem támogatja európai békefenntartó erők telepítését az országba, mert azt megszállásként értékelné.⁷⁴

Zelenszkij a teljes, feltétel nélküli tűzszünetet szorgalmazza, és úgy véli, hogy csak vezetői szinten lehet valódi megoldást találni. A területek átadása azonban „vörös vonalat” képez az ukrán vezető számára.⁷⁵ A tárgyalások elsősorban a tűzszünet vagy fegyverszünet megvalósításának kérdésénél ütköznek akadályokba, mivel mind Putyin, mind Trump nagyobb hangsúlyt fektet a végleges megállapodás elérésére, miközben a harci cselekmények továbbra is folytatódnak.⁷⁶

KÖVETKEZTETÉSEK

2024 elejétől Putyin hódításai Ukrajna olyan területeire korlátozódtak, amelyekről beszédeiben és interjújában azt állítja, hogy azok a szűkebb értelemben vett történelmi Oroszország részei. Putyin hármias nemzet eszméje és az ukrán identitástudat megkérdőjelezése sajátos történelmi értelmezési módra mutat rá. Csak idővel lesz látható, hogy az orosz elnök víziója – mely szerint egy napon az orosz haderőt felszabadítóként fogják az ukrán emberek ünnepelni Kijevben –, csak egy ábránd, vagy idővel valósággá váló történelmi tény lesz. Az eddigi tapasztalatok azt sugallják, hogy ez utóbbi nem valószínű.⁷⁷

Az Ukrajnában zajló háború vizsgálata során úgy tűnik, hogy a sajátos orosz igazság hívei talán már nem is értik a világot, mivel Oroszország számára aligha megy valami a terv szerint, ehelyett haderejét és annak vezetését inkább kellemetlen meglepetések sokasága érte. Várakozásaikkal ellentétben az invázió nem villámháború lett, amelyben az orosz csapatokat felszabadítóként üdvözlték volna virágokat lengető ukránok, hanem elhúzódó háborúvá vált. Ukrajnában az ukrán haderő rendkívül motivált, jól szervezett, és eddig sikeres ellenállást tanúsított. Az emberek kiállnak a választott kormányuk mellett, készek harcolni és meghalni a szabadságért és az önrendelkezésért, míg Putyin orosz világról alkotott elképzelése nyilvánvalóan nem vonzó alternatíva az ukrán lakosság számára.⁷⁸

A 2025-ben elindított béketárgyalások jelenlegi helyzete szerint a konfliktus továbbra is fennáll, mivel a tárgyaló felek olyan feltételekhez ragaszkodnak, amelyek összehangolása jelenleg nem lehetséges ahhoz, hogy akár egy ideiglenes fegyverszünetet is elérjenek. Oroszország szigorúan fenntartja területi és politikai követeléseit, míg Ukrajna előzetes tűzszünetet és szuverenitásának helyreállítását követeli. Amíg ez a *status quo* fennmarad, az igazi béke elérhetetlen marad.

⁷⁴ Soldatkin et al. 2025.

⁷⁵ Mills 2025: i. m. 5.

⁷⁶ Uo. 6–7.

⁷⁷ Vock 2024: i. m.

⁷⁸ Optenhögel 2023, 158.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Address by the President of the Russian Federation. 2022. 02.21. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/67828> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 22.)
- Anne Applebaum [@anneapplebaum]: *Russia/Ukraine specialists!...* Twitter, 2021. 07. 31. <https://twitter.com/anneapplebaum/status/1421480489748254723?s=20> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 22.)
- *Az egykori Szovjetunió utódállamainak térképe.* térképek.net, 2024. <http://szovjetunio.terkepek.net/> (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)
- Baunov, Alexander: *What Is Russia's Game Plan for the Ukraine Peace Talks?* Carnegie Politika, 2025. 05. 15. <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2025/05/russia-putin-direct-negotiations?lang=en> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 28.)
- Ben, Bohdan: *Baturyn massacre which brought Russian Empire to rank of global powers and destroyed Ukrainian Cossack state recalled.* Euromaidan Press, 2021. 11. 20. <https://euromaidanpress.com/2021/11/20/baturyn-massacre-which-brought-russian-empire-to-rank-of-global-powers-and-destroyed-ukrainian-cossack-state-recalled/> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 23.)
- *Brics: What is the group and which countries have joined?* BBC News, 2024. 02. 01. <https://www.bbc.com/news/world-66525474> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 25.)
- Burke, Justin: *Post-Soviet world: what you need to know about the 15 states.* The Guardian, 2014. 06. 09. <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/09/sp-profiles-post-soviet-states> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 17.)
- Chornogor, Yaroslav: *Russian narratives on peace negotiations.* Ukrainian Prism, 2025. 03. 03. <https://prismua.org/en/english-russian-narratives-on-peace-negotiations/> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 28.)
- *Contextualizing Putin's „On the Historical Unity of Russians and Ukrainians”.* Ukrainian Research Institute, Harvard University, 2021. 08. 02. <https://huri.harvard.edu/news/putin-historical-unity> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 02.)
- Dickinson, Peter: *How Ukraine's Orange Revolution shaped twenty-first century geopolitics.* Atlantic Council, 2020. 11. 22. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/how-ukraines-orange-revolution-shaped-twenty-first-century-geopolitics/> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 10.)
- Fedinec Csilla et al.: *Ukrajna története: régiók, identitás, államiság.* Társadalomtudományi Kutatóközpont, Gondolat Kiadó, 2021. <https://real.mtak.hu/134693/1/FedinecUkrajna2021konyv.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 23.)
- Fleck, Anna: *Where Countries Stand on Russia.* Statista, 2023. 05. 09. <https://www.statista.com/chart/29915/global-stance-on-russia/> (Letöltés időpontja: 2024.02.24.)
- *Full Text of Putin State of Nation Speech 21 Feb 2022.* Mirage News, 2022. 02. 21. <https://www.miragenews.com/full-text-of-putin-state-of-nation-speech-21-951701/> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 20.)
- Furtado, Charles F., Jr.: *Nationalism and foreign policy in Ukraine.* Political Science Quarterly, Volume 109, Number 1, 1994, 81–104. <https://doi.org/10.2307/2151661> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 17.)
- *Grand Duchy Of Lithuania.* Britannica, 2024. <https://www.britannica.com/place/grand-duchy-of-Lithuania> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 23.)
- Guerra, Nicola: *The Russia-Ukraine war has shattered the Italian far right.* Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, Vol. 17, Issue 3, 2025, published online: 2023. 05. 10. <https://doi.org/10.1080/19434472.2023.2206468> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 18.)

- Heinisch, Reinhard – Hofmann, Diana: *The Case of the Austrian Radical Right and Russia During the War in Ukraine*. In: Ivaldi, Gilles – Zankina, Emilia (szerk.): *The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe*. European Center for Populism Studies (ECPS), 2023. 03. 05. <https://www.populismstudies.org/wp-content/uploads/2023/03/Download-Report-on-Austria.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 21.)
- Hopf, Ted: *Managing Soviet Disintegration: A Demand for Behavioral Regimes*. International Security, Vol. 17, No. 1, 1992, 44–75. <https://doi.org/10.2307/2539158> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 17.)
- Ivaldi, Gilles: *The impact of the Russia-Ukraine War on radical right-wing Populism in France*. European Center for Populism Studies, 2023. 03. 04. <https://www.populismstudies.org/the-impact-of-the-russia-ukraine-war-on-radical-right-wing-populism-in-france/> (Letöltés időpontja: 2024. 11. 20.)
- Jukic, Luka Ivan: *Why Putin is haunted by the spectre of Polish power*. Engelsberg Ideas, 2024. 03. 04. <https://engelsbergideas.com/essays/why-putin-is-haunted-by-the-spectre-of-polish-power/> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 23.)
- Kovalev, Alexey: *New Russian Schoolbooks Preach Hatred of Ukraine and the West*. The Foreign Policy, 2023. 09. 03. <https://foreignpolicy.com/2023/09/03/russia-schoolbook-schools-ukraine-west-indoctrination-history-falsification-war-hatred-putin/> (Letöltés időpontja: 2023. 01. 23.)
- Lindstaedt, Natasha: *Ukraine war: why propaganda doesn't work as well in Belarus as it does in Russia*. The Conversation, 2024. 02. 09. <https://theconversation.com/ukraine-war-why-propaganda-doesnt-work-as-well-in-belarus-as-it-does-in-russia-222038> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 10.)
- Mankoff, Jeffrey: *Russia's War in Ukraine: Identity, History, and Conflict*. Center for Strategic and International Studies, 2022. 04. 22. <https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-identity-history-and-conflict> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 10.)
- Marin, Anaïs: *Belarusian nationalism in the 2010s, a case of anti-colonialism? Origins, features and outcomes of ongoing 'Soft Belarusianisation'*. *Journal of Belarusian Studies*, 9(1), 2019, 27–50. https://brill.com/view/journals/bela/9/1/article-p27_3.xml (Letöltés időpontja: 2024. 02. 10.)
- Marin, Anaïs: *Myths and misconceptions in the debate on Russia*. Chatham House, 2021. 07. 02. <https://www.chathamhouse.org/2021/05/myths-and-misconceptions-debate-russia/myth-11-peoples-ukraine-belarus-and-russia-are-one> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 15.)
- Mearsheimer, John J.: *Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War*. International Security, Vol. 15, 1990, 5–56. <https://doi.org/10.2307/2538981> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 17.)
- Mills, Claire: *Peace in Ukraine: What have the August 2025 talks achieved?* House of Commons Library, 2025. 08. 20. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-10322/CBP-10322.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 28.)
- Myers, Stehen Lee – Barry, Ellen: *Putin Reclaims Crimea for Russia and Bitterly Denounces the West*. The New York Times, 2014. 03. 18. <https://www.nytimes.com/2014/03/19/world/europe/ukraine.html> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 01.)
- Nagy László – Somogyi Tamás: *Az orosz geopolitika és a fegyveres erők reformja (I.)*. Honvédségi Szemle, 2017/3., 25–38. https://honvedelem.hu/files/files/63128/hsz_2017_3_beliv_025-038.pdf (Letöltés időpontja: 2024. 02. 10.)
- Ocinka hromadjánami Ukrajini holovnih tez sztatti V. Putina „Pro isztoricsnu jednyiszit roszijian ta ukrajinciv” (lipeny–szerpeny 2021 r.). Razumkov centr, 2021. 09. 11. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-ukrainy-golovnykh-tez-statti-v-putina-pro-istorychnu-iednist-rosiian-ta-ukraintsiv> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 22.)

- Optenhögel, Uwe: *China and Russia in the war over Ukraine: how resilient is the „unlimited” friendship*. In: Andor, László – Optenhögel, Uwe (szerk.): *Europe and the war in Ukraine*. Foundation For European Progressive Studies (FEPS), Brussels, 2023, 156–166. <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2023/06/Europe-and-the-war-in-Ukraine.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 23.)
- *Post-Soviet world: what you need to know about the 15 states*, 2024. <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/09/-sp-profiles-post-soviet-states> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 17.)
- Putin, Vladimir: *On the Historical Unity of Russians and Ukrainians*. 2021. https://www.amazon.com/Historical-Unity-Russians-Ukrainians-Statements-ebook/dp/B0BL1RN3BN/ref=sr_1_1 (Letöltés időpontja: 2024. 01. 22.)
- Remnick, David: *Putin's Pique*. The New Yorker, 2014. 03. 10. <https://www.newyorker.com/magazine/2014/03/17/putins-pique> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 01.)
- *Russian abuse of history in its claims on Ukraine*. History Reclaimed, 2022. 04. 27. <https://historyreclaimed.co.uk/russian-abuse-of-history-in-its-claims-on-ukraine/> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 24.)
- *Russian president blames the West for the war in Ukraine*. Euronews, 2023. 08. 15. <https://www.euronews.com/2023/08/15/russian-president-blames-the-west-for-the-war-in-ukraine> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 22.)
- Shekhovtsov, Anton: *Russia and the Western Far Right*. Routledge, London, 2017.
- Snyder, Jack: *Averting Anarchy in the New World Order*. International Security, Vol. 14, No. 4, 1990, 5–41. <https://doi.org/10.2307/2538749> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 17.)
- Soldatkin, Vladimir et al.: *Russia sets out punitive terms at peace talks with Ukraine*. Reuters, 2025. 06. 03. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-ukraine-talk-about-peace-are-still-far-apart-2025-06-02/> (Letöltés időpontja: 2025. 08. 28.)
- Stewart, Patrick: *BRICS Expansion, the G20, and the Future of World Order*. Carnegie Endowment for International Peace, 2024. 10. 09. <https://carnegieendowment.org/research/2024/10/brics-summit-emerging-middle-powers-g7-g20?lang=en> (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)
- *The Genesis of the Ukrainian Army*. Whitehall Papers, Vol. 13, Issue 1, 1992, 40–55. <https://doi.org/10.1080/02681309209414485> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 18.)
- Trofimov, Yaroslav: *How Putin's Obsession With History Led Him to Start a War*. The Wall Street Journal, 2024. 02. 11. <https://www.wsj.com/world/russia/how-putins-obsession-with-history-led-him-to-start-a-war-6732f619?mod=djemCapitalJournalDaybreak> (Letöltés időpontja: 2024. 03. 10.)
- *Union of Russia and Belarus*. Academic, 2024. <https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/435655> (Letöltés időpontja: 2024. 12. 09.)
- Usov, Pavel: *Evolution Of The Belarus-Russia Union State From Integration To Attempts Of Incorporation*. Studia I Analizy Nauk O Polityce, 2020. 06. 30. <https://czasopisma.kul.pl/index.php/sanp/article/view/9839/8311> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 15.)
- Vitvitsky, Bohdan: *Disarming Putin's history weapon*. Atlantic Council, 2022. 01. 23. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/disarming-putins-history-weapon/> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 23.)
- Vock, Ido: *Tucker Carlson interview: Fact-checking Putin's 'nonsense' history*. BBC News, 2024. 02. 09. <https://www.bbc.com/news/world-europe-68255302> (Letöltés időpontja: 2024. 03. 10.)
- Waltz, Kenneth N.: *The Stability of a Bipolar World*. Daedalus, Vol. 93, 1964/3., 881–909. <https://www.jstor.org/stable/pdf/20026863.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 17.)

- Weber, Peter: *A brief history of the centuries-old relationship between Ukraine and Russia*. The Week, 2023. 12. 09. <https://theweek.com/history/ukraine-russia-history-relationship> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 22.)
- *What is The Union State of Russia and Belarus?* Maps of World, 2018. <https://www.mapsofworld.com/answers/history/union-state-russia-belarus/#> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 15.)
- Wolczuk, Kataryna: *Independence without a vision: constitution making in 1990–1991*. In: Wolczuk, Kataryna: *The Moulding of Ukraine*, Chapter three. Central European University Press, 2001, 59–101. <https://books.openedition.org/ceup/1740> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 17.)
- Wüstner, Kerstin: *The War in Ukraine: Punitive Attitudes in Germany*. SSRN, 2023. 07. 25. <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/4515475.pdf?abstractid=4515475&mirid=1> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 19.)

PAPP FERENC

AZ ORSZÁGOS TISZTI KASZINÓ TÖRTÉNETE ÉS MŰKÖDÉSÉNEK TANULSÁGAI

A kötet feltárja, miként szolgálták a tisztai kaszinók a bajtársi összetartást, a művelődést és a társadalmi kapcsolatépítést – a díszes termek, bálók és olvasóköri világnak keresztül.

A szerző történeti források, visszaemlékezések és korabeli sajtóanyagok segítségével idézi meg e letűnt korszak hangulatát. Ha manapság a kaszinó szót halljuk, hajlamosak vagyunk azt többféleképpen értelmezni. Vannak, akik a szó hallatán a világvárosok szerencsebarlangjaira, esetleg a francia kártyajátékra asszociálnak. Néhányan – főként idősebb katonák – a tisztai kaszinókra és azok társasági életére gondolnak. A tisztai kaszinók világa egyszerre volt a katonai hagyományok őrzője és a társasági élet központja.

Ezek a különleges intézmények nem csupán a hadsereg hierarchiáját tükrözték, hanem a 19–20. századi magyar kultúra és közélet fontos színterei is voltak.

2025
keménytáblás
272 oldal

6900,-

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában
(shop.hmzrinyi.hu) vagy
a kiadó könyv- és térképboltjában
(1024 Budapest, Filler utca 14.)

10% KEDVEZMÉNNYEL vásárolható meg.

Csoma Mózes:

„MÁDZSÁRÜ” LEGENDÁJA – EGY MAGYAR BOMBASZAKÉRTŐ A KOREAI FÜGGETLENSÉGI HARCOSOK KÖZÖTT AZ 1920-AS ÉVEK ELEJÉN

DOI: 10.35926/HSZ.2026.1.9

ÖSSZEFOGLALÓ: A Koreai-félsziget 2025-ben emlékezett meg a japán gyarmati uralom alóli felszabadulás 80. évfordulójáról. Ez az évforduló aktuálissá teszi egy kevésbé ismert legenda részletes vizsgálatát, ami új epizód a magyar–koreai kapcsolatok történetében. A legendáról egy 1947-ben írt koreai hazafias könyv számol be, ami szerint az 1920-as évek elején egy magyar bombaszakértő bukkant fel a koreai függetlenségi harcosok soraiban. A kötet szerint a személy magyar hadifogoly volt az első világháború idején Oroszországban, aki később Mongóliában találkozott egy koreai függetlenségi aktivistával, és az ő rábeszélésére Kínába ment, ahol csatlakozott az Üjjoldan nevű koreai szervezethez. Jelen tanulmány a legenda valóság alapját vizsgálja, és megkísérli feltárni a titokzatos „Mádzsárü” személyazonosságát. A szerző számos levéltári forrást gyűjtött és elemzett a keresett személy azonosítása érdekében.

KULCSSZAVAK: Korea, Mongólia, Kína, függetlenségi harc, bombagyár, magyarok, első világháború, hadifoglyok

A SZERZŐRŐL:

Dr. Csoma Mózes (PhD) Korea-kutató, Magyarország volt szöuli nagykövete, a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának dékánja (MTMT: 10031532)

BEVEZETŐ

Korea évszázadokon keresztül a kínai Csing Birodalom érdekszférájába és hűbéri alávettségébe tartozott, azonban az 1894–1895 között lezajlott első kínai–japán háború következtében független állammá vált. A formális függetlenség azonban nem tartott sokáig, ugyanis 1904–1905 között az orosz–japán háború átrendezte Kelet-Ázsia erőviszonyait. A Japán Birodalom előbb protektorátusi rendszert vezetett be a Koreai-félszigeten, majd 1910-ben az ország önálló államiságát is felszámolták. A fejlemények tömeges tiltakozáshoz és szervezkedéshez vezettek a félszigeten, amelynek következményeképp 1919. március 1-jén nemzeti függetlenséget követelő megmozdulássorozat tört ki Szöulban. Bár a japán hatóságok levertek a heteken keresztül tartó felkelést, sok koreai függetlenségi aktivista külföldre távozott, ahol intenzív szervezkedésbe kezdtek hazájuk felszabadítása érdekében.¹

¹ A szerző ezúton szeretné kifejezni köszönetét a következő személyeknek: Prof. dr. Szakály Sándor (Károli Gáspár Református Egyetem, Veritas Intézet); prof. dr. Piotr Ostaszewski (Lengyelország volt szöuli nagykövete); dr. Szilágyi Zsolt (HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont); dr. Kiss Gábor alezredes (a Hadtörténelmi Levéltár Bécsi Kirendeltsége); Juraszik Bálint történész.

Csupán a közelmúltban lehetett először széles körben hallani arról a legendáról, hogy az 1920-as évek elején a koreai függetlenségi harcosok között egy „Mádszárü” néven emlegetett külföldi bombaszakértő is tevékenykedett, aki vélhetően egy első világháborús magyar hadifogoly volt. A legenda ismertté válása a *Milcshong* (Titkoszolga) című dél-koreai mozifilmnek köszönhető, amit a szöuli mozik 2016-ban mutattak be.² A japán gyarmati uralom kezdeti időszakában játszódó történet egy koreai rendőrtiszt pályafutulásáról szól, aki a gyarmati hatóságok szolgálatában áll ugyan, de miközben a függetlenségi harcosok Üijoldan nevű szervezetét üldözi, rádöbben, hogy rossz oldalon áll. A filmben alapvetően mellékszálként bukkan fel a magyar származású bombaszakértő, aki Kínában él, az Üijoldan szervezet tagjai pedig tőle szereznek be nagyobb mennyiségű robbanóeszközt. A mozifilm alapjául egy Kim Von Bong (1898–1958?) nevű, híres koreai függetlenségi harcos életútja szolgált, akiről a japán gyarmati uralmat követően Pak The Von (1909–1986) nevű koreai író készített egy hazafias riportkönyvet. Mivel a koreai háború kiteljesedését megelőzően az író és a könyv főszereplője is Észak-Koreába távozott, a rejtélyes magyar bombaszakértő kilétének felderítése nem egyszerű feladat. Jelen tanulmány célja az, hogy megpróbálja kideríteni a legenda hátterében húzódó valós eseményeket.

A LEGENDA KULCSFIGURÁI

Mint már említettük, a japán gyarmati uralom ellen a legnagyobb felkelés 1919 tavaszán tört ki Szöulban, ami Március Elsejei Mozgalom néven szerepel a történelemkönyvekben. A gyarmati hatóságok azonban elfojtották a felkelést, a függetlenségi aktivisták nagy része pedig külföldre távozott. Közülük sokan úgy gondolták, hogy a függetlenségi mozgalom addigi vezetői túlságosan mérsékeltek voltak, így radikálisabb fellépésre van szükség a japán gyarmati uralom ellen. Ennek a célkitűzésnek a képviselője volt az Üijoldan szervezet, amely 1919-ben a mandzsúriai Csilin tartományban jött létre Kim Von Bong vezetésével. A függetlenségi harcos a Kjongszang tartománybeli Mirjangból származott, első iskolai tanulmányait egy *szodang*-ban, azaz hagyományos koreai oktatási intézményben folytatta. Később különböző modern jellegű iskolákban tanult tovább, középiskolás éveibe estek a japán gyarmati uralom kezdetével, ami nyilván hozzájárult ahhoz, hogy 1916-tól Kínában folytatta tanulmányait. Ennek során német nyelvet is tanult, ami a későbbiekben lehetővé tette az európaiakkal való kommunikációt. 1918-ban beiratkozott a Nankingi Egyetemre, de nem sokkal később már a koreai emigránsok által működtetett Sinhüing katonai akadémián képezte magát.

Az Üijoldan szervezet célzott merényleteket kívánt végrehajtani olyan személyek ellen, akik a gyarmati rendszer fenntartói voltak, valamint célpontként jelöltek meg intézményeket és vállalatokat. Céljaik között nem csupán Korea felszabadítása szerepelt, hanem a társadalmi különbségek megszüntetése is. Nem sokkal az Üijoldan megalapítását követően a szervezet központját a mandzsúriai Csilin tartományból Pekingbe helyezték át, és olyan prominens függetlenségi harcosok tevékenykedtek az Üijoldan környezetében, mint Kim Gu és Kim Gju Sik, akik a Sanghajban létrejövő koreai emigrációs kormányzat vezetői voltak;

² A film angol címe: *The Age of Shadows*.

valamint Sin Cshe Ho történész, aki a modern koreai nemzeti identitás megteremtésének egyik kovácsa volt.³

Az Üijoldan kezdeti akciói során a japán hatóságok sok koreai függetlenségi harcost tartóztattak le; a veszteség túlságosan nagy volt az elért eredményekhez képest. Kim Von Bong így elhatározta, hogy a küzdelmet másképpen kell folytatni, amihez „tűpontos tervre és tökéletes felkészültségre” van szükség. A tervezett pusztítás célpontjaiként a szöuli japán főkormányzói palotát, valamint a gyarmati viszonyok és a kapitalista elnyomás szimbólumaként számon tartott Csooszon Bankot, a Tongjang Vállalatot, a Szöuli Elektromos Műveket és a Szöuli Főpostát határozta meg. Továbbá robbantásos merényletet akart elkövetni a Szöul–Puszan-vasútvonal, a kínai határra vezető Szöul–Üidzsü-vonal és a mai Észak-Korea keleti partvidékére vezető Szöul–Vonszan-vonal ellen is. Miként Pak The Von író 1947-ben elkészült *Jakszankva Üijoldan* című könyvében szerepel, több tucat függetlenségi harcos állt volna rendelkezésre a támadások végrehajtásához, azonban nem voltak megfelelő fegyverek. Kim Von Bong így elhatározta, hogy „nagyon erős” robbanóeszközöket fog beszerezni a függetlenségi harchoz.⁴

1920-ban több külföldi is Pekingben tartózkodott, akik értettek a robbanóeszközök összeszereléséhez. Kim Von Bong végül három személyt választott közülük: egy olaszt, egy osztrákot és egy németet. A legjobb robbanóeszközöket az utóbbi készítette, bár azok sem bizonyultak tökéletesnek. Eközben Kim Von Bong látókörébe került egy másik külföldi bombaszakértő is, aki Mongóliában tartózkodott és Pak The Von író *Jakszankva Üijoldan* című könyvében „Mádszárú” néven szerepel.

A rejtélyes magyar bombaszakértő beazonosításának megkísérlése előtt azonban szót kell ejtenünk a történetek másik kulcsfigurájáról, Li The Dzsun (1883–1921) orvosdoktorról is. Li a szöuli Severance orvosi egyetemen folytatott tanulmányokat, ahol megismerte az ott

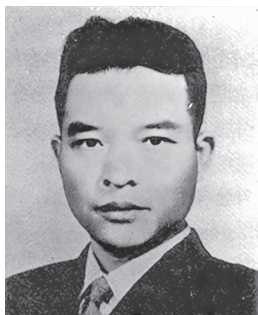
³ Kim Gu (1876–1949): koreai politikus, függetlenségi aktivista. A mai KNDK területén lévő Hedzsuban született, fiatal korától részt vett a függetlenségpárti szervezkedésekben, éveket töltött börtönben. 1919-ben részt vett a Március Elsejei Mozgalomban, majd a sanghaji emigrációban létrejövő koreai ideiglenes kormányzat egyik prominens vezetője, 1926–1927 között a szervezet elnöke, 1930–1933 között pedig miniszterelnöke volt. 1948 tavaszán népes politikai küldöttséggel Phenjanba utazott, hogy tárgyalásokat folytasson Kim Ir Szen kommunista pártfőtitkarral a megosztottság felszámolásáról, de a találkozó nem hozott tényleges eredményeket. 1949-ben a dél-koreai jobboldal által szervezett merénylet áldozata lett.

Kim Gju Sik (1881–1950): koreai politikus, függetlenségi aktivista. Puszanban született, kezdetben egy amerikai misszionáriustól tanult, majd 1897-ben az Egyesült Államokba költözött, ahol a Roanoke College-be és a Princeton University-re járt. 1919-ben részt vett a párizsi békekonferencián, hogy megpróbálja képviselni a koreai érdekeket. Kim Gju Sik a sanghaji ideiglenes koreai kormányzat egyik vezető alakja lett, a szervezet külügyminisztereként szolgált. 1948-ban elkísérte Kim Gu-t Észak-Koreába, hogy tárgyaljon Kim Ir Szennel a megosztottság felszámolásáról. A koreai háború alatt a kommunista csapatok északra hurcolták, a kínai határon lévő Manpo település környékén halt meg.

Sin Cshe Ho (1880–1936): koreai történész, függetlenségi aktivista. Tanulmányait a Szonggjunkvan konfuciánus akadémián folytatta, majd a japán gyarmati uralom következtében emigrációba kényszerült. Oroszország távol-keleti területein és Kínában szervezte a koreai függetlenségi mozgalmat. A hazafias történetést 1928-ban a japán hatóságok letartóztatták, majd tízéves börtönbüntetésre ítélték. 1936-ban a kelet-kínai Talien kikötőváros börtönében halt meg, hagyatékának meghatározó részét a Phenjanban lévő ún. Nagy Népi Tanulmányok Csarnokában őrzik, így azok elérhetetlenek a dél-koreai és a külföldi kutatók számára.

⁴ Park 2015, 125–126.

lábadozó An Cshang Ho függetlenségi aktivistát.⁵ Li meghatódott An bátorságától és elkötelezettségétől, majd maga is csatlakozott a függetlenségi mozgalomhoz. Li elhatározta, hogy Kínába teszi át a székhelyét a függetlenségi harchoz, de Kim Gju Sik függetlenségi harcos javaslatára inkább Mongóliába ment.⁶ Az orvosdoktor Mongóliában egy kórházat hozott létre, valamint összekötőként segítette a koreai függetlenségi aktivistákat, hogy Oroszországból Kínába juthassanak.

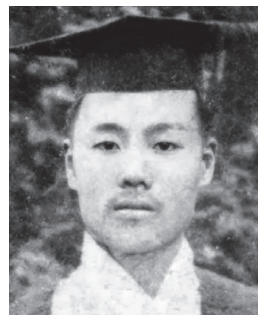
1. ábra Kim Von Bong
(1898–1958?) koreai
függetlenségi harcos

Forrás: Public Commons

2. ábra Pak The Von
(1909–1986)
koreai író

Forrás: Public Commons

3. ábra Li The Dzsun
(1883–1921) koreai orvos,
függetlenségi aktivista

Forrás: Public Commons

MAGYAR HADIFOGLYOK SZIBÉRIÁBAN ÉS AZ URGAI MAGYAR BOMBAGYÁR

Az első világháború éveiben kb. félmillió magyar katona esett hadifogságba Oroszországban, akik a cári birodalom legkülönbözőbb részeire kerültek. Mivel a rejtélyes magyar bombaszakértő Mongóliában tartózkodva bukkant fel a koreai függetlenségi harcosok látókörében, valószínűsíthető, hogy a Bajkál-tó vidékén lévő hadifogolytáborok egyikében tarthatták fogva. 1917-ben a szóba jöhető táborokban a következőképpen alakult a hadifoglyok száma: Krasnojarszk 13 000 fő; Ancsinszk 2750 fő; Kanszk 6000 fő; Nyizsnyeugyinszk 2200 fő; Irkutszk 8800 fő; Verhnye-Ugyinszk 8500 fő; Berezovka 27 500 fő; Troickoszavszk 6700 fő; Csita 32 500 fő; Sztretjenszk 11 000 fő; Nyercsinszk 2500 fő; Daurija 11 500 fő.⁷

A hadifogolytáborokban a tisztek és a közkatonák közti különbség megmaradt, sőt a tisztek havi 50–75 rubel járandóságot is kaptak. Az októberi forradalmat követő időszakban és a szovjet-oroszországi polgárháború kitörésével azonban egyre kiszámíthatatlanabbá váltak a körülmények. A korabeli magyar sajtóban gyakran jelentek meg kétségbeesett segélykérések a szibériai „vörös pokolban” tengődő magyar hadifoglyoktól, akik szerettek volna

⁵ An Cshang Ho (1878–1938): koreai függetlenségi aktivista. A mai KNDK területén született, tanulmányait Szöulban, a presbiteriánus misszionáriusok által működtetett iskolában folytatta. 1902-ben feleségével az Egyesült Államokba távozott, ahol a koreai kolónia összefogására törekedett. Többször visszatért a Koreai-félszigetre, 1919-ben pedig a Sanghaji Ideiglenes Kormányzat alapító tagja lett. A koreai nemzeti himnusz szövegének egyik szerzője.

⁶ Yang Ji-son 2019, 155.

⁷ Pach et al. 1978, 107–108.

hazajutni a Kárpát-medencébe. Részletes beszámolóiban taglalták az anarchikus állapotba zuhant Szovjet-Oroszország belső viszonyait, ami esélytelennek mutatta, hogy a magyarok bármilyen módon is visszakerülhetnének majd hazájukba. „Az ország halott. Senki sem dolgozik. A példátlan szervezetelesség mellett az egyik kormányzóságban az éhhalál dühög, a másik határszéli községben pedig nagy bőség van. [...] Nagy az anarchia amiatt is, hogy a Romanov-, a Kerenszkij- és a szovjet pénzek mellett – melyekből minden város különböző válfajokat bocsátott ki – rengeteg a nagybankó. A 250 és 10.000 rubeles mellett alig látni váltópénzt, bár a forgalomban posta- és okmánybélyegek is szerepelnek.”⁸

A Bajkál-tó vidékének hadifogolytáboraiából az anarchikus állapotok és a hazajutás reményében többen Mongólia felé vették az irányt, ahol szintén zűrzavaros viszonyok uralkodtak. Az ország 1919-ben kínai megszállás alá került, ugyanakkor 1920 októberében a szovjet-oroszországi polgárháború mellékszálaként az Ungern-Sternberg báró vezette Ázsiai Lovashadosztály betört az országba.⁹ Kutatásunk szempontjából nem elhanyagolható – és itt kezdődnek a nagy jelentőségű összefüggések –, hogy magyar hadifoglyok egy csoportja 1920 ősze és 1921 januárja között egy bombagyárat működtetett Urgában (ma Ulánbátor). Az erről szóló beszámoló Geleta József (1895–1965) egykori hadifogoly, későbbi Mongólia-kutató visszaemlékezésében olvasható.¹⁰

A magyar fiatalember 1916-ban Lemberg környékén esett orosz hadifogságba, Omszkban és Krasnojarszkban raboskodott.¹¹ Visszaemlékezésében részletesen beszámol arról, hogy társaival miként jutott át a csempészbándák által keresztezett orosz–mongol határvidéken.¹² Geleta közvetlenül 1920 novembere előtt érkezett Mongólia fővárosába, mert már a városban tartózkodott, amikor Ungern-Sternberg báró először megkísérelte annak ostromát.¹³ Leírása szerint a kínaiak által megszállt Urgában hatalmas zűrzavar uralkodott, attól kellett tartani, hogy a báró csapatai újfent ostrom alá veszik a várost. Ungern csapatait a kínaiak hátrább szorították ugyan, de a belháborús helyzet továbbra sem múlt el, a magyar fiatalembernek pedig jövedelemszerző tevékenységet kellett találnia. Először néhány társával kolbászgyártó üzemet szervezett, majd pedig a kínaiak buzdítására bombagyártó üzemet hoztak létre. Az utóbbinak fő célja az volt, hogy olyan aknaszerű robbanóeszközöket gyártsanak, amelyekkel az Urga körüli utakat blokkolni tudták volna, hogy megakadályozzák Ungern báró esetleges újabb támadását. Geleta tehát a bombagyártó üzem tagja lett, ahol leírása szerint a következő módszerrel készítették az első robbanóeszközt: egy kilótt tüzéségi lövedékhüvelybe egy akkora lyukat fúrtak, amibe egy gépkocsi-gyújtógyertya belefért, ezt követően a hüvelyt puskaporral töltötték fel, a robbanást pedig elektromos árammal tudták elérni.

⁸ Mentsék meg lelünköt... 1920, 2.

⁹ Roman Fjodorovics Ungern-Sternberg (1886–1921): cári orosz katonatiszt, mongóliai hadúr. Észtt származású, katonai tanulmányait Szentpétervárott folytatta. 1908-tól Szibériában szolgált, majd Kelet-Európában és a Kaukázusban részt vett az első világháború harcaiban. Az októberi forradalmat követően a fehér csapatok egyik meghatározó vezetője lett Szibéria délkeleti részén, de 1920 őszétől független hadúrként tevékenykedett. Mongóliába bevonulva katonai diktátorként lépett fel, hívei misztifikálták, és Dzsingisz kán reinkarnációjának tekintették. 1921-ben támadást indított a szovjet Vörös Hadsereg ellen, de a kezdeti sikerek után a vörösök elfogták és kivégezték.

¹⁰ Forbáth 1934, 118–122.

¹¹ Hazájától távol... 1987, 8.

¹² Forbáth 1934: i. m. 11.

¹³ Uo. 115–116.

A próbarobbantásnál az egész kínai tisztikar jelen volt, a bemutató pedig annyira jól sikerült, hogy Geletát megbízták azzal, hogy legyen a bombák konstruktöre.¹⁴

A kínaiak úgy tervezték, hogy a robbanóeszközök hüvelyét egy vasöntődében fogják elkészíteni, ez azonban nem állt rendelkezésre azonnal. Geleta így azt javasolta, hogy fém benzineskannákat töltsenek meg puskaporral, ezekbe helyezték a gyújtógyertyát, majd a kannákat forrasztópákával zárják le. A kínaiak támogatták az ötletet, a magyar hadifoglyot egy szépen berendezett házban szállásolták el, amit néhány kínai tiszttel osztott meg. Ott volt a műhely is, ahol a készülő aknáknak mellett 60 kilogramm dinamitot is tároltak. A magyar férfi visszaemlékezése szerint három napon keresztül forrasztották le a puskaporral megtöltött benzineskannákat – bármikor felrobbanhattak volna. Ezzel a módszerrel összesen 40 aknát készítettek, amiket a kínaiak azonnal felhasználtak az Ulánbátorba vezető utak blokkolására.¹⁵

Ezen a ponton fontos kiemelni Geleta József egyik megjegyzését: a bombagyárról szólva ugyanis a férfi egy helyen közli, hogy több magyar hadifogoly is dolgozott az aknáknak elkészítésén; neki pedig sikerült megállapodnia a kínai vezetéssel, hogy ha a készülő vasöntődében 200 robbanóeszköz hüvelyét legyártják, akkor a kínaiak valamennyiüket gépkocsin Pekingbe szállítják.¹⁶ Az említett vasöntő üzemnek a későbbiekben még szerepe lesz a történetben, amikor megkíséreljük beazonosítani a koreai hazafias riportkönyvben „Mádzsárü” néven említett hadifoglyot.

A fejlemények azonban a várakozásokkal ellentétes módon alakultak. A primitív vaskohó nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, a fém helyett a kohó téglái olvadtak meg, így az a döntés született, hogy az Urgától 40 kilométerre lévő Dzumodóban (ma Zuunmod) lévő aranybányából tűzálló téglákat szereznek. Mivel az első kísérlet nem járt eredménnyel a téglák beszerzésére, Geleta vállalta, hogy kínai kísérettel maga megy el a helyszínre. Nem sokkal azután, hogy Geleta elhagyta Urgát, megkezdődött a város ostroma, ami Ungern-Sternberg báró csapatainak győzelmével zárult. A történelemkönyvekben szereplő urgai csata 1921. február 1–4. között zajlott le, tehát Geleta január 30-a előtt távozhatott a városból.

Geleta sorsának alakulásával kapcsolatosan annyit szükséges megemlíteni, hogy a Dzumodóban lévő aranybányában értesült arról, hogy Urga ostroma megkezdődött, a kialakuló zűrzavaros helyzetben pedig a városon kívül tartózkodó kínai csapatokhoz keveredett, amelyek menekülve az orosz határ felé indultak el.¹⁷ A magyar hadifogoly később a magyar–mongol kapcsolatok szimbolikus személyiségévé vált, Magyarországra visszatérve pedig a belső-ázsiai ország kultúrájának népszerűsítője lett. Még 1955-ben is tartott előadást középiskolások részére mongóliai élményeiről.¹⁸

PAK THE VON KÖNYVÉNEK ÁLLÍTÁSAI

Pak The Von koreai író a japán gyarmati uralom alóli felszabadulás után, nem sokkal Észak-Koreába való távozása előtt készítette el a *Jakszankva Üijoldan* (a Jakszan név Kim Von Bongra utal) című hazafias riportkönyvét, ami számos állítást fogalmaz meg a rejtélyes magyar bombaszakértővel kapcsolatosan. A kötet szerint a férfi tehát egy Urgában tartózkodó

¹⁴ Forbáth 1934: i. m. 119–120.

¹⁵ Uo. 120–121.

¹⁶ Uo. 122.

¹⁷ Uo. 125.

¹⁸ Beszámoló és filmvetítés... 1955, 6.

magyar hadifogoly volt, akinek nem volt pénze arra, hogy hazatérjen Magyarországra. Li The Dzsun doktor Urgában ismerte meg az illetőt, és megígérte a Pekingben várakozó Kim Von Bongnak, hogy elviszi a bombaszakértőt Urgából Pekingbe. Ezen a ponton érdemes vissza-utalni Geleta József visszaemlékezésére, aki egyrészt arról számolt be, hogy az „egész kínai tisztikar” jelen volt egy próbarobbanás alkalmával, tehát Li The Dzsun doktor egy ilyen esemény során ismerhette meg kutatásunk célszereplőjét; másrészt a magyarok Pekingbe akartak jutni, amire Li doktor ajánlata jó megoldásnak tűnhetett.¹⁹ A könyvben szereplő állítás szerint Li és „Mádszárü” el is indultak Pekingbe, de még mielőtt Csangcsiakou (Zhangjiakou, korabeli nevén Kalgan) városba értek volna, a sivatag közepén belefutottak „Szemjonov katonáiba” – ami nyilván Ungern-Sternberg báró csapataira vonatkozik. Egy Kilcson nevű tiszt felismerte és lelőtte Li The Dzsunt, aki életét vesztette.²⁰

Kim Von Bong a történeteket követően nem tudott kapcsolatba lépni „Mádszárü”-vel, de később egy furcsa hírről értesült Pekingben. A hír arról szólt, hogy egy fiatal külföldi férfi a pekingi kocsmákban megszólítgatja az ott tartózkodó koreaiakat, és Kim Von Bongot keresi. Ennek eredményeképpen Kim megkereste a külföldit, aki tényleg a magyar bombaszakértő volt. A *Jakszankva Újoldan* című könyv szerint a magyar férfi „úgy érezte”, hogy találkoznia kell azzal a koreai forradalmárral, akinek műszaki-technikai segítségre van szüksége. A könyv megfogalmazása szerint Li The Dzsunnak teljesen igaza volt, amikor „Mádszárü”-t ajánlotta Kim figyelmébe, mivel a magyar férfi nagyszerű technikus volt, elkötelezett forradalmár, aki nem anyagi ellenszolgáltatások reményében ment el Pekingbe, hanem segíteni akart Korea felszabadításában.²¹

4. ábra Li The Dzsun koreai orvos emlékparkjának bejárata Ulánbátorban

Forrás: Dr. Szilágyi Zsolt fényképe

¹⁹ Forbáth 1934: i. m. 119–120., 122.

²⁰ Park 2015: i. m. 130., 132.

²¹ Uo. 133.

5. ábra Hjon Gje Ok
(1897–?) koreai
függetlenségi aktivista
Forrás: Public Commons

Kim Von Bong és a bombaszakértő Pekingből Sanghajba utaztak, ahol Kim jogász ismerősein keresztül egy európai stílusú házat szerzett. A házat „Mádszárü” névre írásták, aki az épület pincéjében alakította ki műhelyét, a robbanóanyagok gyártásánál pedig egy Li Dong Hva nevű férfi állt a rendelkezésére. Li Dong Hva sokáig Vlagyivosztokban élt, jól beszélt oroszul, így a magyar technikussal nem voltak kommunikációs nehézségeik. Lit egyébként a ház szakácsának álcázták, ami lényegében nem is jelentett különösebb erőfeszítést, mert – az említett könyv megfogalmazása szerint – valóban szívesen süttött-főzött. A magyar bombaszakértő mellett egy fiatal koreai hölgy is felbukkant, az illető Hjon Gje Ok függetlenségi aktivista volt. A nő Teguból származott, a forradalmi célkitűzések elkötelezett híve volt, és számos idegen nyelven beszélt.²² Mások szemében tehát úgy tűnhetett, hogy egy európai férfi egy csinos ázsiai hölgygel él, illetve egy ázsiai szakács gondoskodik róluk. Időnként még fel-

kereste őket egy Cso No Tete nevű kínai öregasszony is, aki szintén a Japán-ellenes harcok résztvevője volt.²³

A bombákhoz szükséges alapanyagokat Sanghaj japán koncessziós területén egy japán kereskedőtől akarták beszerezni, de ez nem bizonyult lehetségesnek, mivel az illető megtagadta az ilyen jellegű alkatrészek-alapanyagok értékesítését a koreaiaknak. Kim Von Bong ezért egy kínai elvtársán keresztül szerezte be a szükséges dolgokat, valamint vásárolt tíz revolvert is. Az utóbbiak azonban mind használhatatlanok voltak, mivel rosszak voltak bennük a mechanikához nélkülözhetetlen rugók. Az alapanyagokat azonban sikerült beszerezni, így „Mádszárü” és Li Dong Hva megkezdheték a közös munkát a ház pincéjében. Kim csak két-három naponta kereste fel őket, hogy ne keltsen gyanút. A *Jakszankva Üjoldan* című könyv szerint Kim látogatásaikor a műhely asztala telis-tele volt töltényhüvelyekkel – ami hasonlóságot mutat a Geleta által leírt urgai bombagyár viszonyaival. „Mádszárü” pedig vidám volt és jókedvű, gyakran énekelt magyar dalokat. Az utóbbiak azonban Kim elmondása szerint szomorúnak tündek.²⁴

Mintegy két hónap eltelté után Kim Von Bong magára hagyta a technikust és koreai segítőjét, ő pedig Pekingbe utazott, hogy elvtársaival egyeztessen. Kim ekkor folytatott személyes megbeszéléseket Sin Cshe Ho történésszel, a koreai függetlenségi mozgalom fontos tagjával, akit arra kért, hogy írjon egy Forradalmi Nyilatkozatot az Üjoldan szervezet számára. Kim egyben meginvitálta a történészt, hogy utazzon vele együtt Sanghajba, és tekintse meg a bombagyártás folyamatát. Sin igent mondott a meghívására, ahol sor került a bombák kipróbálására is. A *Jakszankva Üjoldan* leírása szerint Kim és „Mádszárü” egy nap reggelén három-négy „elvtárssal” együtt kihajóztak a tengerre, majd Sanghajtól 50 *ri* (régi koreai mértékegység, egy *ri* kb. 400 méter) távolságra egy kis szigeten végrehajtották a próbarobbantásokat. Háromfajta pokolgépet vizsgáltak meg: a merényletekre tervezett,

²² Hjon Gje Ok (1897–?): koreai függetlenségi aktivistánő. Szegény családban született, tizenhét évesen kiszeng – a gésák koreai megfelelője – lett. A Március Elsejei Mozgalom bukása után követte Sanghajba a függetlenségi harcosokat. Kim Von Bong közeli munkatársa lett, fontos szerepet játszott a robbanóeszközök szállítása során. 1928-ban a Szovjetunióba ment, Moszkvában folytatott tanulmányokat, későbbi sorsa ismeretlen.

²³ Park 2015: i. m. 134.

²⁴ Uo. 135–136.

az épületek rombolására tervezett, valamint a tűzvész okozására kialakított szerkezetet. A szigeten csupán halászok éltek, akik nem álltak kapcsolatban a szárazföldi civilizációval, így a függetlenségi harcosoknak nem kellett attól tartaniuk, hogy tevékenységük kitudódna. A próbarobbantások sikeresen végződtek, a magyar technikus által összeállított pokolgépek tökéletesen működtek.²⁵

Pak The Von könyvében tehát ezek az állítások szerepelnek. Az Üijoldan szervezet ezzel jól működő bombákra tett szert, de nagy áttörést nem sikerült elérniük. Az új robbanóeszközöket a szervezet tagjai több alkalommal is becsempészték a megszállt Koreai-félszigetre, 1923 januárjában például egy Kim Szang Ok nevű függetlenségi harcos robbantásos merényletet hajtott végre Szöul belvárosában, a központi Csongno kerület rendőrkapitánysága ellen. Meg kell azonban említeni, hogy az Üijoldan szervezeten belül számos belső konfliktus húzódott: egyrészt a függetlenségi harc stratégiájával, másrészt a szervezet ideológiai céljaival kapcsolatosan. Mindez hozzá járult ahhoz, hogy 1928-ban az Üijoldan baloldali fordulatot vett, és kibocsátottak egy dokumentumot, amelyben a Szovjetunióval való együttműködésre, a világforradalomra és az osztályharcra helyezték a hangsúlyt. Ezt az irányt azonban a csoportosuláson belüli anarchisták, valamint a nem kommunista elveket valló nacionalisták is ellenezték, így az Üijoldan lényegében megszűnt létezni.

MAGYAR HADIFOGLYOK KIVÁLÓ MŰSZAKI ISMERETEKSEL

Először is le kell szögeznünk, hogy a keresett személy létezésére egyedül Pak The Von hazafias riportkönyve szolgáltat bizonyítékot, semmilyen más konkrét forrásunk nincs arra vonatkozóan, hogy „Mádszárú” tényleg létezett volna. Ennek magyarázata pedig abban keresendő, hogy az illető gyakorlatilag bombagyártóként tevékenykedett az Üijoldan szervezettel együttműködve; és közvetetten bár, de nyilván felelősség terheli a szervezet által végrehajtott merényletekért. Ilyen jellegű tevékenységről pedig nyilván senki sem számol be szívesen, legfeljebb csak akkor, ha a politikai környezet változása már dicsőiséggé teszi a cselekményeket. Mivel a második világháború után sem a szocialista Magyarországon, sem Észak-Koreában nem terjedt el a bombaszakértő „Mádszárú” története, két lehetőségre lehet következtetni vele kapcsolatosan: 1. az illető még a második világháború vége előtt meghalt, így nem nyílt lehetősége arra, hogy a megváltozott politikai környezetben dicsőségként tekintsen korábbi tevékenységére; 2. a második világháború után nem tért haza a szocialista Magyarországra, hanem egykori cselekményét mélyen titkolva folytatta életét. Az utóbbi magyarázatot adhat arra is, hogy Kim Von Bong – aki Észak-Koreában később munkaügyi miniszter lett –, az 1950-es évek során miért nem tett kísérletet régi harcostársának felkutatására.

A keresett személy beazonosításának folyamatát két szűrőfeltétellel kell folytatnunk. Először is, a megbízható robbanóeszközök gyártására képes magyar hadifogolynak rendelkeznie kellett valamilyen műszaki képzettséggel. Másodszor, a személy tartózkodási helyének és útvonalának meg kellett egyeznie a Pak The Von könyvében felvázolt koordinátákkal. Jelenlegi információink szerint a kérdéses időszakban két olyan magyar hadifogoly is érkezett Mongóliából – azaz az urgai magyar bombagyár helyszínéről – Pekingbe, akik bizonyíthatóan rendelkeztek műszaki ismeretekkel.

²⁵ Park 2015: i. m. 139–140.

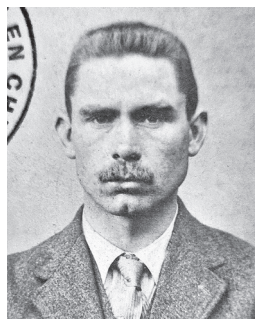
Egyikük egy Kregczy Tibold (1889–1959) nevű tartalékos honvéd hadnagy volt, aki a történetek idején kb. 32 éves volt. A fiatal férfi az 1910-es évek elejének híres tátrai hegymászója volt, aki diplomáját a Budapesti Műszaki Egyetemen (akkori nevén Királyi József Műegyetem) szerezte, gépészmérnöki oklevéllel rendelkezett.²⁶ A budapesti Hadtörténelmi Levéltárban fellelhető Kregczy Tibold minősítési lapja, amiből kiderül, hogy férfi a bánáti Resicabányán vasgyári mérnökként dolgozott.²⁷ Az utóbbi információnak abból a szempontból van jelentősége, mert Resicabánya az akkori Magyarország vas- és acélkohászati központja volt, ahol évente 45 ezer tonna nyersvasat termeltek. Ahogy pedig korábban említettük, az urgai bombagyárban a magyar hadifoglyok egy primitív vaskohó építésébe kezdtek, hogy a robbanóeszközökhöz szükséges öntvényeket elkészítsék.²⁸ Bár ezek az információk mind alátámasztják azt a lehetőséget, hogy Kregczy Tibold a keresett személy, ő Li The Dzsun orvosdoktor 1921 februárjában bekövetkezett halála előtt érkezett Sanghajba, és egy későbbi levél szerint már 1920 novembere óta ott tartózkodott.²⁹ Úgy tűnik tehát, hogy nem ő volt a bombagyártó.³⁰

Hollandia sanghaji főkonzulátusának – amely éveken keresztül látta el a magyar érdekek képviseletét –, egykori feljegyzései között azonban látókörbe kerül egy másik magyar személy is, aki szintén megfelel a keresési feltételeknek. Az illető egy Magyar Gábor nevű technikus, akinek neve először a Pekingben működő holland külképviselet anyagaiban bukkan fel. Ez azt jelenti, hogy a férfi korábban Mongóliában tartózkodott, mivel a Bajkál-tó vidékén raboskodott hadifoglyok csak Pekingbe tudtak tovább menni, a Habarovszk és Vlagyivosztk környékén lévő egykori foglyokat hajókon egyenesen Sanghajba – vagy Japánon keresztül Amerikába, onnan pedig Európába – szállították. Az nem egyértelmű, hogy Magyar Gábor

6. ábra Kregczy Tibold tartalékos honvéd hadnagy, korábbi vasgyári mérnök, aki Mongóliából Pekingbe, majd Sanghajba utazott a vizsgált időszakokban, de úgy tűnik, hogy nem ő a keresett személy

Forrás: HU-MNL-OL-K 672

7. ábra Magyar Gábor technikus, valószínűsíthetően ő bújja meg a titokzatos „Mádszárú” legendája mögött

Forrás: HU-MNL-OL-K 672

²⁶ Kregczy Tibold gépészmérnöki... 1935, 7.

²⁷ Kregczy Tibold minősítési lapja. HM HIM HL AKVI 1952, 5.

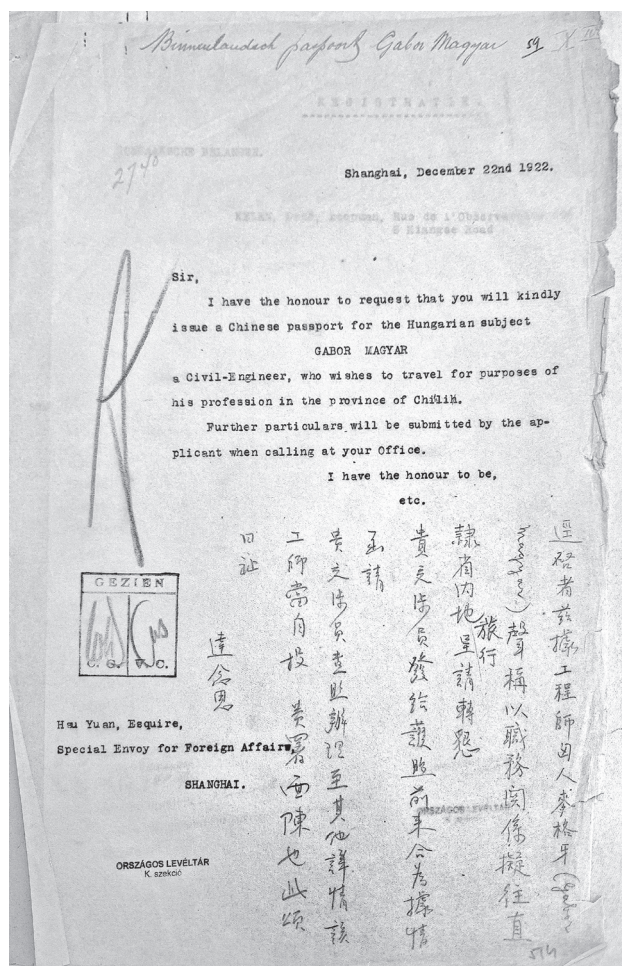
²⁸ Forbáth 1934: i. m. 122.

²⁹ Bestätigung, 1922. január 23.

³⁰ Kregczy Tibold későbbi tevékenységéről nagyon kevés információ áll rendelkezésre: Sanghajban szódavízgyártó üzemet hozott létre, majd egy olajfinomítót alapított. Az utóbbi tevékenységét 1946-ban fejezte be, majd Kalkuttába távozott. Forrás: Chwaściński 1979, 147.

mikor érkezett meg pontosan Pekingbe, de az ottani holland külképviselet 1922 februárjában állította ki egy ideiglenes útlevelet a részére, amivel Sanghajba utazott.³¹ Amennyiben Magyar Gábor megegyezik a keresett személlyel, akkor a kínai fővárosból már Kim Von Bonggal együtt utazott Sanghajba, ahol elkezdték működtetni a bemutatott bombagyárat. A fiatalember egyértelműen rendelkezett valamilyen műszaki képzettséggel, mivel a holland külképviselet dokumentumai „technikusként” vagy „mérnökként” emlegetik. Továbbá – és ez egy nagyon fontos adat –, az illető családneve „Magyar” volt, ami magyarázatot ad arra, hogy Pak The Von hazafias könyve a férfi megnevezésére miért a „Mádzsárü” szót használja, és miért nem a koreaiak által abban az időben használt „Hjungari” szót.

Magyar Gábor tehát valószínűleg 1922 elején érkezett Sanghajba, de ugyanannak az évnek a végén egy váratlan esemény történt. A fiatalember ugyanis kínai belföldi útlevelet kérvényezett a sanghaji holland főkonzulátuson, de nem azért, hogy elhagyja az országot, hanem hogy visszautazzon Peking irányába. A levéltári dokumentum szerint az északi Cseli

8. ábra Magyar Gábor 1922 decemberében kelt kérelme egy kínai belföldi útlevél iránt, hogy „mérnöki tevékenysége miatt” visszautazzon Sanghajból Pekingbe
Forrás: HU-MNL-OL-K 672

³¹ Ideiglenes útlevél Magyar Gábor számára. Kiállítva 1922. február 6-án.

(ma Hebei) tartományba akart utazni „mérnöki tevékenységével összefüggésben”.³² Ezen a ponton pedig felmerül a kérdés, hogy vajon Pekingben keresztül a Koreai-félsziget irányába akart-e tovább utazni az Üjboldan szervezet tagjaival.

Három héttel később, 1923 januárjában ugyanis az Üjboldan bombatámadást hajtott végre a gyarmati Koreában. Mint említettük, egy Kim Szang Ok nevű függetlenségi harcos Szöul belvárosában, a központi Csongno kerület rendőrkapitányságánál hozott működésbe egy polgépét. Kim Szang Ok sikeresen elrejtőzött ugyan, de öt nappal később a japán rendőrség megtalálta a rejtékhelyét, és hajtóvadászatot indított az elfogására. Kim először a Namszan hegyre menekült, majd a Hjodzse kerület egyik házában barikádózta el magát. Pár nappal később több száz rendőr ostromolta meg az épületet, Kim Szang Ok pedig öngyilkos lett.

A LEGENDA MÖGÖTT ÁLLÓ VALÓS SZEMÉLY

Úgy tűnik tehát, hogy Magyar Gábor megfelel valamennyi keresési feltételnek. Születési anyakönyvi kivonatának a Magyar Nemzeti Levéltárban fennmaradt másolata szerint Magyar Gábor (teljes nevén Magyar Gábor József) 1896-ban született Selmecebányán. A kutatás során nem találtam konkrét információkat az első világháborús katonai szolgálatával kapcsolatban, de úgy tűnik, hogy a 44. közös gyalogezredben szolgált. Egyetlen fennmaradt önéletrajza szerint – amit évtizedekkel később hivatalos célokra készített –, az első világháború idején szakaszparancsnoki beosztást betöltő géppuskás volt, 1915 áprilisában a lengyel–ukrán Brody térségében sebesülten hadifogságba esett, felépülését követően a troickoszavszki fogolytáborba szállították, ahonnan évek múltán Mongóliába szökött tovább.³³ Magyar Gábor későbbi életéről csak korlátozottan állnak rendelkezésünkre információk: 1929 nyarán feleségül vett egy Sanghajban élő orosz özvegyasszonyt, és megkezdte békés polgári életét.³⁴ Másfél évvel később, 1930 decemberében egy Parragh Tibor nevű magyar hadifogoly hazatért Sanghajból, és a magyar újságíróknak megemlítette, hogy még mindig sok egykori magyar hadifogoly tartózkodik Sanghajban. A megemlített személyek között volt Magyar Gábor is, aki az újságciikk szerint üdvözlét küldött hűgának, a Budapesten élő Magyar Zsófiának. Mindezek után, 1931 márciusában a budapesti rendőr-főkapitányság kihallgatásra idézte be a fogászati asszisztensként dolgozó nőt.³⁵ A rendőrségi jelentés szerint a nő azt közölte, hogy időnként leveleznek a bátyjával, aki szerelőként dolgozik különböző sanghaji gyárakban. A férfi címe a következő volt: 125. Boone út, Sanghaj.³⁶ A tokiói magyar követség fennmaradt dokumentumaiból kiderül, hogy a férfi Sanghajban a helyi magyar kolónia oszlopos tagja lett, és sikeres mérnökként dolgozott különböző vállalatoknál. Amikor a második világháború alatt a japán csapatok megszállták Sanghaj nemzetközi részét, Magyar Gábor komoly atrocitásokat szenvedett el a japán katonai hatóságok részéről, de úgy tűnik, hogy az incidensnek nincs köze a férfi valószínűsíthető múltjához.³⁷

³² Levél Hsu Yuan részére. Készült 1922. december 22-én.

³³ Magyar Gábor egyetlen ismert önéletrajza, készült 1943. április 15-én.

³⁴ Magyar Gábor és Klavdia Georgievna házassági okiratai.

³⁵ A Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitányságának jegyzőkönyve Magyar Zsófia 1931. március 12-i kihallgatásáról.

³⁶ Uo.

³⁷ Jegyzőkönyv. Felvetetett a Magyar Egyesület irodájában 1942. augusztus 7-én délelőtt 10 órakor.

Mint említettük, a japán gyarmati uralom alóli felszabadulást követően Kim Von Bong a Koreai-félsziget északi részére távozott, ahol a kommunista rezsim fontos tagja lett. Nincs nyoma azonban annak, hogy Kim akár egyszer is beszámolt volna az 1950 áprilisában létrejött phenjani magyar külképviselet munkatársainak arról, hogy a „sanghaji időkben” együtt dolgozott egy magyar bombaszakértővel. Kim később a KNDK munkaügyi minisztereként tevékenykedett, és 1955 áprilisának elején személyesen is ellátogatott Magyarországra egy észak-koreai delegáció tagjaként, amely részt vett a német megszállás alóli felszabadulás 10. évfordulójának ünnepein. Az utazást megelőzően Szarvas Pál phenjani magyar nagykövet vacsorára invitálta a delegáció tagjait, amire 1955. március 21-én este 7 órakor sor is került. Az összejöveten részt vett Csve Csang Ik miniszterelnök-helyettes, Kim Von Bong és az éppen Phenjanban tartózkodó An Jong budapesti nagykövet is. E sorok írója gyakorló diplomataként tökéletesen tudja, hogy az ilyen jellegű vacsorák alkalmával szóba kerülnek a két távoli nép barátságát és kapcsolódását bizonyító anekdoták, de – a Magyar Nemzeti Levéltárban őrzött külügyi feljegyzés szerint – a beszélgetés során Kim Von Bong egy szót sem mondott egykori magyar ismeretségéről. Szó esett ugyan a koreai és a magyar nép történelmének hasonlóságáról, a két nyelv szerkezetének párhuzamairól, de alapvetően Csve Csang Ik miniszterelnök-helyettes vitte a szót, Kim Von Bong pedig hallgatag maradt.³⁸

A delegáció végül két nappal később, egy menetrend szerinti repülőgép fedélzetén indult el Phenjanból, majd csaknem egy héttel később, 1955. április 1-jén érkeztek meg Budapestre.³⁹ Miként a korabeli sajtóból kiderül, valamennyi szocialista ország küldöttsége az állami ünnepek mellett részt vett a budapesti szovjet nagykövetség fogadásán is; a *Szabad Nép* című pártlap összefoglalója megemlítette, hogy Kim Von Bong nem csupán miniszteri minőségében volt az eseményen, hanem a KNDK Népi Köztársasági Pártjának vezetőjeként is.⁴⁰ A korabeli cikkekben és külügyi feljegyzésekben azonban egyetlen szó sem szerepel arról, hogy Kim Von Bong bárhol is említést tett volna egykori magyar harcostársáról.

NEM „HAPPY END” A BEFEJEZÉS – KIM VON BONG ÉS PAK THE VON ÉLETÉNEK TOVÁBBI ALAKULÁSA

Az észak-koreai kormánydelegáció végül 1955. április 9-én utazott el Magyarországról.⁴¹ Miként a phenjani magyar külképviselet jelentéséből kiderül, a delegáció 1955. április 16-án érkezett meg egy menetrend szerinti repülőgép fedélzetén Phenjanba, a magyar nagykövetség ideiglenes ügyvivője pedig nem sokkal később vacsorát adott tiszteletükre. Az összejöveten során lehetőség nyílt a Magyarországon szerzett tapasztalatok és benyomások megosztására. Bár ezúttal is Csve Csang Ik miniszterelnök-helyettes beszélt a legtöbbet, méltatva a magyar nép életszínvonalát és kultúráját, de végül Kim Von Bong is szóhoz jutott. A munkaügyi miniszter azonban kizárólag arról beszélt, hogy nagy hatást gyakoroltak rá a magyar üzemek és azok szociális intézményei, így például az üdülők. Kim hozzátette, hogy sokat tanult, és reméli, hogy a látottakat a koreai viszonyok között is fel tudja majd használni. A jelentés tanúsága szerint ekkor Csve Csang Ik miniszterelnök-helyettes közbeszólt, hogy majd kötelezni fogják Kimet arra, hogy a látottakat felhasználja. A jelentés szerint Csve Csang Ik megjegyzése „főleg

³⁸ Szarvas Pál phenjani nagykövet 1955. március 24-i jelentése.

³⁹ A koreai kormányküldöttség... 1955, 1.

⁴⁰ Fogadás a szovjet nagykövetségen... 1955, 1.

⁴¹ Elutazott a koreai... 1955, 1.

tréfás” volt, ugyanakkor azért lehet belőle következtetni azokra a törésvonalakra, amelyek a KNDK vezetésében abban az időszakban húzódtak.⁴² A miniszterelnök-helyettest aztán 1956 őszén „frakciós magatartása” miatt eltávolították a hatalomból, előbb egy sertéstelep igazgatójának nevezték ki, majd pedig bebörtönözték és kivégezték.⁴³ A híres függetlenségi harcost, Kim Von Bongot 1958-ban érték utol a belső tisztogatások, halálának pontos körülményei jelenleg még nem ismertek.

Ekkoriban Magyar Gábor már halott volt. Az elérhető archív dokumentumok szerint a férfi és felesége 1949 áprilisában Sanghajban kiállított útlevelleikkel Európába utaztak, majd 1949 végén Brazília nápolyi konzulátusán beutazó vízumot kérvényeztek a dél-amerikai országba.⁴⁴ Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a pár akkor hagyta el Sanghajt, amikor a kínai polgárháború kimenetele már világossá vált, leegyszerűsítve pedig azt is mondhatnánk, hogy a kommunizmus elől menekültek Brazíliába. Ez ismét közvetett magyarázatot ad arra, hogy miért szakadt meg a kapcsolat „Mádzsárü” és a kommunista eszmék iránt mélyen elkötelezett Kim Von Bong között. A magyar férfi és orosz származású felesége 1950 januárjában Nápolyban megkapták a brazil vízumokat, azonban nem sokáig tudták élvezni új életüket a dél-amerikai országban. Magyar Gábor 1953 decemberében Rio de Janeiróban egy kórházi műtét során veszítette életét, földi maradványait a petropolisi temetőben helyezték örök nyugalomra.⁴⁵ A férfi özvegye 1956 januárjában az Egyesült Államokba emigrált, ahol a kaliforniai San Pedróban telepedett le. Az asszony jócskán túlélte a férjét, 1971 októberében halt meg, földi maradványait pedig Indianapolisban temették el.⁴⁶

Végezetül felvetődhet a kérdés, hogy mi a helyzet Park Tae-won íróval, akinek *Jakszankva Üjoldan* című könyve az első számú forrás „Mádzsárü” létezésével kapcsolatosan. Vajon Pak The Von, aki 1950-ben szintén Észak-Koreába távozott, miért nem beszélt erről a „magyar vonatkozásról” a phenjani külképviselet munkatársainak? Ennek oka elsősorban az észak-koreai belső viszonyokban keresendő: a koreai háború időszakában erre nem igazán nyílt lehetőség, majd a dél-koreai származású kommunisták elleni koncepciós perek következtében Pakot mezőgazdasági munkára irányították. 1955 és 1960 között a Dél-Phjongan tartománybeli Kangso vidékén egy mezőgazdasági termelőszövetkezetben dolgozott; távolléte idején pedig könyvének főszereplőjét, Kim Von Bongot is elértek a belső tisztogatások. Pak megromlott egészséggel bár, de később visszatért a KNDK irodalmi életébe, az ország elismert történelmiregény-szerzője lett, de akkor már nem volt ildomos arra a könyvre emlékezni, amiben a hatalomból eltávolított Kim Von Bong és a rejtélyes magyar bombaszakértő kapcsolata szerepelt.

PUBLIKÁLT FORRÁSOK

- Chwaściński, Bolesław: *Z dziejów tatarnictwa*. Sport i turystyka, Warszawa, 1979.
- Csoma Mózes: *Korea története – a két koreai állam történelemszemléletének összehasonlításával*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2021.
- Forbáth László: *A megújhodott Mongólia*. Franklin Társulat, Budapest, 1934.

⁴² Dr. Keresztes László phenjani ideiglenes ügyvivő 1955. április 20-i jelentése.

⁴³ Csoma 2021, 193–197.

⁴⁴ „Rio de Janeiro, Brazil records,”... 2025. Köszönet Jurászik Bálintnak az információért.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Klavdia Magyar. Köszönet Jurászik Bálintnak az információért.

- Pach Zsigmond Pál et al. (szerk.): *Magyar internacionalisták Szibériában és a Távol-Keleten, 1917–1922*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
- Park Tae-won: *Yaksangwa Uiyoldan*. Kiphunsem, Seoul, 2015.
- Yang Ji-son: *Honggariin „Majaru’wa hanguk tongripundong. (A magyar „Mádzsárü” és a koreai függetlenségi mozgalom.)* In: Hangukkva Honggari tongripundongui kiokkva kyocha. (Korea és Magyarország függetlenségi mozgalmainak emlékezete és azok metszéspontjai.) Dankook University, Yongin, 2019.

ÚJSÁGCIKKEK

- A koreai kormányküldöttség érkezése. *Szabad Nép*, 1955. 04. 02.
- Beszámoló és filmvetítés Mongóliáról. *Dunántúli Napló*, 1955. 03. 13.
- Elutazott a koreai kormányküldöttség. *Szabad Nép*, 1955. 04. 10.
- Fogadás a szovjet nagykövetségen a Szovjetunió kormányküldöttségének tiszteletére. *Szabad Nép*, 1955. 04. 02.
- Hazájától távol. *Brassói Lapok*, 1987. 07. 17.
- Kregczy Tibold gépészmérnöki oklevele elveszett. *Budapesti Közlöny*, 1935. 12. 03.

ARCHÍV FORRÁSOK A MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁRBÓL

- A Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitányságának jegyzőkönyve Magyar Zsófia 1931. március 12-i kihallgatásáról. K 73 T12-HF-M-974.
- Bestätigung, 1922. január 23. Hollandia sanghaji főkonzulátusának magyar állampolgárokra vonatkozó iratai, 1917–1940. 1. cs. HU-MNL-OL-K 672.
- Ideiglenes útlevél Magyar Gábor számára. Kiállítva 1922. február 6-án. A magyar érdekeket képviselő sanghaji holland főkonzulátus dokumentumai, 1917–1940. 1. cs. HU-MNL-OL-K 672.
- Jegyzőkönyv. Felvetetett a Magyar Egyesület irodájában 1942. augusztus 7-én délelőtt 10 órakor. HU-MNL-OL-K 103 Tokiói követség, 1939–1944.
- Dr. Keresztes László phenjani ideiglenes ügyvivő 1955. április 20-i jelentése. MNL XIX-J-14 6. doboz 50–159.
- Levél Hsu Yuan részére. Készült 1922. december 22-én. A magyar érdekeket képviselő sanghaji holland főkonzulátus dokumentumai, 1917–1940. 1. cs. HU-MNL-OL-K 672.
- Magyar Gábor egyetlen ismert önéletrajza, készült 1943. április 15-én. HU-MNL-OL-K 103 Tokiói követség, 1939–1944.
- Magyar Gábor és Klavdia Georgievna házassági okiratai. Kiállítva 1929. július 27-én. A magyar érdekeket képviselő sanghaji holland főkonzulátus dokumentumai, 1917–1940. 1. cs. HU-MNL-OL-K 672.
- Szarvas Pál phenjani nagykövet 1955. március 24-i jelentése. MNL XIX-J-14 6. doboz 50–159.

ARCHÍV FORRÁS A HADTÖRTÉNETI LEVÉLTÁRBÓL

- Kregczy Tibold minősítési lapja. HM HIM HL AKVI 1952, 5.

TOVÁBBI ONLINE FORRÁSOK

- Klavdia Magyar. United States, Index to Alien Case Files, 1940–2003. 10488106.
- „Rio de Janeiro, Brazil records,” Family Search images, image 28 of 203; Arquivo Nacional de Brasil (Rio de Janeiro), Image Group Number: 004915887, 2025. 06. 05. www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-95B9-9GKN?view=index (Letöltés időpontja: 2025. 11. 20.)
- „Rio de Janeiro, Brazil records,” Family Search images, image 54 of 203; Arquivo Nacional de Brasil (Rio de Janeiro), Image Group Number: 004910461, 2025. 06. 06. www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-G5YW-LM6?view=index (Letöltés időpontja: 2025. 11. 20.)

Hamarosan a Zrínyi Kiadó kínálatában...

Rojkó Annamária:

FÓKUSZBAN A LÉGI TÁVÉRZÉKELÉSI KÉPESSÉGFEJLESZTÉS

ÖSSZEFOGLALÓ: A geoinformációs szakterület új eszközei, a digitalizáció és a mesterséges intelligencia alkalmazása új távlatokat nyit a HM Zrínyi Geoinformációs és Toborzástámogató Közhasznú Nonprofit Kft. előtt – hangzott el 2026. február 4-én a katonai térképészet napján, amelyen részt vett dr. Sulyok Tamás köztársasági elnök is. A társaság színháztermében elhangzott szakmai előadás az elmúlt évben beszerzett légi fényképész repülőgép képességeit mutatta be. A speciális eszközbe integrált legkorszerűbb légi távérzékelési szenzorok segítségével biztosítottá válik a Magyar Honvédség új haditechnikai eszközeinek, szimulációs- és vezetésirányítási rendszereinek digitális téradatokkal történő ellátása, Magyarország új ortofotó-adatbázisának, nagy felbontású digitális domborzat- és felszínmodelljének előállítása. Az előbbiek nagyságrendi előrelépést jelentenek az adatminőségben, az adat-előállítási sebességben, valamint az új adatokkal történő országos lefedettség biztosításában.

KULCSSZAVAK: katonai térképészet, légi távérzékelés, digitális téradatok, ortofotó-adatbázis, biztonságpolitika, geoinformációs támogatás

A SZERZŐRŐL:

Rojkó Annamária szerkesztő, újságíró, a Honvédségi Szemle felelős szerkesztője (ORCID: 0000-0003-2442-3051; MTMT: 10098481)

Ünnepi állománygyűléssel és szakmai előadással köszöntötte az önálló magyar katonai térképészet napját a HM Zrínyi Geoinformációs és Toborzástámogató Közhasznú Nonprofit Kft. A szakmai rendezvényen részt vett dr. Sulyok Tamás köztársasági elnök, valamint megjelentek a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar képviselői.

A Zrínyi NKft. képviseletében Kulcsár Gábor ügyvezető köszöntötte a térképész és geográfus szakma képviselőit, valamint a meghívott vendégeket. Hangsúlyozta, hogy a magyar állam százszázalékos tulajdonában lévő, a Honvédelmi Minisztérium tulajdonosi joggyakorlása alatt álló HM Zrínyi Nonprofit Kft. a honvédelem és a nemzetbiztonság szolgálatában a honvédelem térképészeti támogatásáért felelős szervként végzi a Magyar Honvédség geoinformációs támogatását. Az ügyvezető utalt arra, hogy az elmúlt időszakban jelentős változásokon ment keresztül a katonai térképész közösség. A szervezeti elemek újraegyesítése tudatos, stratégiai döntés volt, amely a hatékonyság növelését, az erőforrások koncentrációját és a képességek bővítését szolgálja. A geoinformációs ágazat egyes egységei egy olyan integrált rendszer részei, amely képes gyorsan és pontosan reagálni a modern hadviselés és a biztonságpolitikai környezet kihívásaira.

A szakterületről szólva kiemelte, hogy a keleti szomszédságunkban zajló orosz–ukrán események újra ráirányítják a figyelmet a térképészet stratégiai jelentőségére. Hangsúlyozta, hogy napjainkban a feladat nem csupán térképek előállítását jelenti, hanem olyan termékeket és szolgáltatásokat, amelyek közvetlenül támogatják a döntéshozatalt, a műveleti tervezést és a katonai műveletek végrehajtását. A precíziós téradatok, a korszerű digitális

térképi adatbázisok és a valós idejű helymeghatározás ma már elengedhetetlenek a sikeres műveletekhez. Kiemelt szerepet kapnak a legkorszerűbb eszközök, a digitalizáció, valamint a mesterséges intelligencia alkalmazása. Az elmúlt évben beszerzett légi fényképész repülőgépekbe integrált légi távérzékelési szenzorok biztosítják a Magyar Honvédség új haditechnikai eszközeinek, szimulációs és vezetésirányítási rendszereinek digitális téradatokkal történő ellátását, és segítik Magyarország új ortofotó-adatbázisának, nagy felbontású digitális domborzat- és felszínmodelljének előállítását. Az előbbieket nagyságrendi előrelépést jelentenek az adatminőségben, az adat-előállítási sebességben, valamint az új adatokkal történő országos lefedettség biztosításában. A technikai innovációk, a minőség és a precizitás garanciát nyújt a honvédség korszerű és megbízható geoinformációs támogatására.

ÖNÁLLÓ MAGYAR KATONAI TÉRKÉPÉSZET

Dr. Sulyok Tamás bevezetőjében hangsúlyozta, hogy köztársasági elnökként, a Magyar Honvédség főparancsnokaként lényegesnek tartotta, hogy ne csak a honvédség professzionálisan működő katonai egységeit keresse fel, és ne csupán a misszióban lévő kontingenseinél tegyen látogatást, hanem a katonatérképészek világával is megismerkedjen.

Felidézte, a száznyolc esztendeje megalakult önálló Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézet alapításának történelmi jelentőségét. Kiemelte, hogy a hangsúlyt a szervezet „önálló magyar” jelzőire kell tenni, mert a hazai katonatérképészet múltja jóval korábbi időkre tekinthet vissza.

Az egykori intézet¹ épületének falán emléktábla hirdeti, hogy Tóth Ágoston '48-as honvéd ezredes és térképész révén az Osztrák–Magyar Monarchia idején is létezett tudományos megalapozottságú katonai térképészet hazánkban. Az akadémiai szintű térképészeti tudás már a XIX. század utolsó harmadában hozzátartozott a magyar topográfusok életéhez.

A térkép a hadászatban élet- és sorskérdés – folytatta a köztársasági elnök. A térkép akár a képernyőn elemezve, akár az asztalon kiterítve elengedhetetlen és izgalmas információkkal teli varázslatos világ. Lehet tanulmányozni, belemélyedni, hosszasan olvasni. De a térkép mindezekkel együtt műveltséget és kultúrát is hordoz magában.

A hadsereg főparancsnoka ezt követően felidézte azt a kultúrtörténeti mozzanatot, ami a XVIII. század végén a bécsi magyar értelmiség körében lezajlott. Görög Demeter² és Kerekes Sámuel³ egy független magyar nyelvű folyóiratot adott ki a Hofburg közelében. A lap neve Hadi és Más Nevezetes Történetek volt. Elsődleges témaként az Osztrák Császárság és az Oszmán Birodalom között zajló háború híreit adták közre, de már a kezdetektől jelentettek meg térképeket is a hadakozás mezejéről és nevezetes tájairól. Térképmetsző szakembereket alkalmaztak, kiadták Európa, majd sorra a magyarországi vármegyék térképeit. A jelentős költségeket legfőbb mecénásuk, Festetics György gróf biztosította.

A lapszerkesztők barátja volt a nyelvújító Kazinczy, kiadták Csokonai, Batsányi és Kisfaludy verseit, és az első magyar nyelvtankönyv is az ő pályázatukra készült el. Miközben ott segített körülöttük a kor magyar értelmisége, kiemelt misszióként szakadatlanul dolgoztak a

¹ Ma: a Zrínyi NKft. székhelye, Budapest, II. kerület, Szilágyi Erzsébet fasor 7–9.

² Görög Demeter (1760–1833) a magyar felvilágosodás korának egyik legsokoldalúbb alakja: író, szerkesztő, udvari tanácsos, kartográfus és a magyar irodalom elkötelezett mecénása.

³ Kerekes Sámuel (1757 k. – 1800) az első jelentős magyar hírlapírók és szerkesztők egyike, Görög Demeter legközelebbi munkatársa aktívan részt vett a monumentális Magyar Átlás előkészítésében és a vármegyetérképek szerkesztésében.

hazai vármegyék magyar nyelvű térképeinek elkészítésén. Az idővel váltakozó eszközhasználat és a nehéz körülmények ellenére, azzal, hogy a lap olvasóinak, az egyes vármegyék főnemeseinek rendszeresen megküldték a részletes hegy- és dombgerinceket már jelölő térképeiket, jelezték, hogy a térképeink ismerete műveltségünk lényeges eleme. Bár ezek a térképek biztos katonai pontossággal nem bírtak, kétségtávol tükrözték a topográfia fontos helyét a tudományok terén.

Dr. Sulyok Tamás köztársasági elnök beszéde végén hangsúlyozta, kulcsfontosságú, hogy a hazánk biztonságáért felelős Magyar Honvédség feltétlenül számíthat katonatérképészeire. Megköszönte a szakemberek munkáját, majd annak a kívánságának adott hangot, hogy a katonai térképészet továbbra is tüpontosan és nagy sikerrel szolgálja a Magyar Honvédség és hazánk szövetségeseinek tevékenységét.

Jogszabályok, előzmények, történelmi háttér

A magyar katonai térképészet napján a továbbiakban Zboray Zoltán, a HM Zrínyi Nonprofit Kft. geoinformációs és légiképesség-fejlesztési divízió vezetője „A légi távérzékelési képességfejlesztés jelentősége a geoinformációs támogatás térképészeti feladataiban – és azon túl” címmel bemutatta a társaság geoinformációs támogató szerepét és térképészeti feladatait.

Bevezetőjében felvázolta a szakmai tevékenység jogszabályi hátterét. Röviden áttekinthette, hogy Magyarországon a földmérési és térképészeti tevékenységről szóló 2012. évi XLVI. törvény (Fttv.) polgári és honvédelmi célú földmérési és térképészeti tevékenységet különböztet meg. A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet (Statútum) alapján a polgári célú térképészeti tevékenység a térképésztért felelős miniszter, a honvédelmi célú térképészeti tevékenység a honvédelemért felelős miniszter feladat- és hatáskörébe tartozik. A Fttv. és a 7/2023. HM rendelet alapján a HM Zrínyi Nonprofit Kft. a honvédelem térképészeti támogatásáért felelős szervezet. A HM/MH/KNBSZ számára a honvédelmi célú térképészeti, geodéziai és távérzékelési feladatokat a HM Zrínyi Nonprofit Kft. látja el.

Az előadó kitért arra, hogy a katonai térképészetben a légi fényképezés 1924–25-től kezdve a térképészeti termelési vertikum része, amely száz éve üzemszerű működéssel biztosítja az alapokat a honvédelmi célú térképek, térképészeti adatbázisok előállításához és folyamatos aktualizálásához. Ily módon a légi fotózás jó ideje a szervezeti kultúra részévé vált.

Az analóg légifényképészet kora 2020 nyarán, az An–26-os szállító-repülőgép hadrendből történő kivonásával ért véget. Ezt követően egy új digitális, légi távérzékelési (kamera + LiDAR⁴) képesség megtervezése vált szükségessé.

A légi távérzékelési képességfejlesztésre irányuló döntés előkészítése 2020 és '22 között történt, a fejlesztésre vonatkozó döntés 2023-ban született meg. 2023-tól 2026-ig megvalósult az Állami Légifényképészeti Képesség (ÁLK) kialakítása.

Zboray Zoltán előadásában napjaink eszközalkalmazására is felhívta a figyelmet. Leszögezte, hogy a 2022-től zajló orosz–ukrán háború további tanulságokkal szolgált. A távérzékelés vált az információs fölény kialakításának egyik legfőbb eszközévé. Utalt rá, hogy mint oly sokszor a történelemben, ismételten bebizonyosodott, hogy a hely- és terepviszonyok megfelelő ismerete döntő jelentőségű a frontvonalon. Mindezek az információk

⁴ Light Detection and Ranging (fényérzékelés és távolságmérés): egy lézer alapú távérzékelési technológia, amely fényimpulzusok segítségével méri a távolságot és térképezi fel a környezetet.

együttesen odavezettek, hogy a téradatok jelentősége felértékelődött; immáron a védelmi felkészültség részévé vált, hogy saját területünkre képesek legyünk a megfelelő téradatokat önállóan előállítani.

Az elmúlt időszak eseményei bebizonyították, hogy az ország védelme szempontjából létfontosságú, hogy az állam a távérzékelte adatok (légi és űr területen egyaránt) nemzeti képesség keretében történő előállításához forrásokat biztosítson.

A hordozóplatform kiválasztásának szempontrendszere

A divízióvezető előadásában részletesen bemutatta az Állami Légifényképészeti Képesség által meghatározott új repülőgép technikai adatait és képességeit:

A Diamond DA62 MPP típusú gép teljesítménye: 2×180 LE. Üres tömege: 1590 kg; hasznos teherbírása: 710 kg; teljes tömege: 2300 kg. Szárnyfeszítávolsága: 14,55 m, hosszúság: 9,19 m. Maximális sebessége: 356 km/h; maximális repülési magasság: 6096 m.

A légi távérzékelési téradatok minőségi és mennyiségi növekedése a korábrinál nagyobb pontosságot és sűrűbb változáskövetést tesz lehetővé. A gép a Magyar Honvédség térképészeti támogatási igényeinek, valamint a NATO geoinformációs követelményeinek egyaránt megfelel.

Zboray Zoltán szakmai előadásában kitért a 2025-ben végrehajtott légi távérzékelési feladatok összesített bemutatására is.

A Diamond DA62 MPP típusú géppel, 28 felszállás nyomán, 108 óra repülési idő alatt összesen 9333 km²-nyi területet dolgoztak fel az alábbi bontásban:

- 5 cm GSD⁵: 298 km²;
- 7,5 cm GSD 8035 km²;
- 10 cm GSD 1000 km².

⁵ A légifotózásban és a távérzékelésben a GSD a Ground Sample Distance rövidítése, magyarul terepi felbontás vagy mintavételi távolság. A számérték megadja, hogy a digitális képen egyetlen pixel a valóságban mekkora földfelszíni területnek felel meg.

Az előadó a továbbiakban bemutatta a HM Zrínyi Nonprofit Kft. székhelyén kialakítandó Információs Központ terveit. Az épületben az összegyűjtött geoinformációs adatokat feldolgozó szakemberek számára megfelelő munkakörnyezetet és szervertermet hoznak létre. Ugyancsak itt működik majd az ún. „Presenter room”, amely – a tervek szerint – a vezérkari tanfolyamok hallgatóit is fogadja majd.

2026. április 1-jétől a geoinformációs és légiképesség-fejlesztési divízió feladatai közé tartoznak majd az országos légi távérzékelési feladatok, amelyek első szakasza Magyarország keleti 1/3 területére, mintegy 30 ezer km²-re terjednek ki. A terepi felbontás: 10 cm-es, a LiDAR-pontsűrűség: átlagosan 4 pont/m²-es lesz. A feladat végrehajtása érdekében határtrepülésre is sor kerül majd Szlovákia és Románia irányában.

A légifelvételek fotogrammetriai feldolgozását állandó telepítésű földmérési jelek biztosítják. A jelölési és mérési feladatot a társaság felmérő osztálya végzi.

Adatbázis-fejlesztések

Zboray Zoltán továbbiakban beszámolt a Digitális Topográfiai Adatbázis (DITAB-50) fejlesztéséről.

- A Magyar Honvédség térképészeti alapadatbázisában 2024-ben térképrendszerváltás történt. 2025 és '27 között – DITAB-50 v2.0 – néven zajlik, illetve lezárul az adatbázis felújítása és aktualizálása, amelyek nyomán immár teljeskörűen NATO-kompatibilis térképek és térképi adatbázisok jönnek létre. 2027-től létrehozzák a DITAB-50 v3.0-s változatot, amelyet a 2026-tól önállóan előállított légi távérzékelési adatok alapján tovább pontosítanak és aktualizálnak. A tervek szerint 2030-tól üzemszerűen bevezetik a változás-detektálás alapú aktualizálást.
- A légügyi törvény (Lt.), a Lt. Vhr. és az 1354/2024. Korm. határozat szerint a Zrínyi Nonprofit Kft. feladata a magassági akadály adatbázisok előállítása. Egyre fokozottabb igény mutatkozik Magyarország polgári légi közlekedési terep- és akadály-adatbázisának folyamatos továbbfejlesztésére. Ennek jegyében a REP60 helyett – a NATO térképészeti követelményei szerint – bevezetik a REP46-ot.
- A divízió munkatársai folyamatosan dolgoznak a gyakorlótérképek és topográfiai adatbázisok előállításán. Ennek jegyében készülnek az 1:10 000 méretarányú gyakorló- és lőtérképek a Magyar Honvédség számára (2024–25-ben: a Központi Gyakorló és Lőtér területére [12 szelvény]; 2025-ben Táborfalva, Ócsa, Győr; 2026-ban Tata, Csobánka, Szentendre, Püspökszilágy területére).
- 2026-tól az új légi távérzékelési képesség nagy felbontású és nagy pontosságú téradatokat biztosít a feladatok hatékony végrehajtásához.

A magyar állam térképészeti támogatása

Zboray Zoltán előadása zárásaként hangsúlyozta, hogy a társaság célja a Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Honvédség, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, valamint a teljes magyar állam térképészeti támogatása. Emellett – az ÁLK kialakításával – a közhasznú feladatellátás keretében a társaság a Magyar Állam polgári célú feladatainak támogatását is feladatának tekinti, így a kettős hasznosítás érdekében részt vállal a polgári térképészeti közhasznú feladataiban, a mezőgazdasági, vízügyi, katasztrófavédelmi, környezetvédelmi, önkormányzati, erdészeti, felsőoktatási, kutatóintézeti felhasználásban.

A polgári célú hasznosításhoz a szakemberek együttműködésben dolgoznak a HM Jogi Főosztállyal és a HM Hatósági Főosztállyal. A divízióvezető hangsúlyozta, hogy az ország

területéről honvédelmi céllal készített légi távérzékelési teradatok – egyes védelmi szempontból szenzitív területek kivételével – a polgári felhasználásra alkalmassá tehetők.

Az önálló magyar katonai térképészet napján a köztársasági elnök mellett megjelent Magyarország honvédelmi miniszterének képviseletében Vargha Tamás parlamenti államtitkár, Mihóczy Zoltán altábornagy, a Honvéd Vezérkar főnökének területvédelmi helyettese, Tajti Norbert vezérőrnagy, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója, Kun Szabó István, a Köztársasági Elnöki Hivatal Honvédelmi Igazgatóságának igazgatója, továbbá a Honvédelmi Minisztérium, a Honvéd Vezérkar, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a Geoinformációs Bizottság, a Felügyelő Bizottság képviselői, a jogelőd szervezetek korábbi szolgálatfőnökei, a szakmai partnerszervezetek vezetői, a katonai szervezetek parancsnokai és csapattérképészei, az oktatási intézmények képviselői, valamint a HM Zrínyi Nonprofit Kft. geoinformációs és légiképesség-fejlesztési divízió munkatársai.

Az űrorvostan alapjai

Az űrutazás a 21. században már idővel elérhető lesz minden ember számára. Éppen ezért fontos, hogy jobban megismerjük, megértsük és tovább bővítsük az űrről szerzett ismereteinket. A Springer Nature kiadónál eredetiben angol nyelven megjelent könyv magyar nyelvű kiadásának köszönhetően az olvasók megismerhetik az űrorvostan alapvető aspektusait, kihívásait, megoldásra váró kérdéseit, és inspirációt kaphatnak belőle azok, akik az űrélettudományokkal szeretnének foglalkozni. A kötet olvasmányosan mutatja be az 1961 és 2010 közötti űrrepülések alatt és után végzett élettudományi kísérletek eredményeit.

Szerző: Gilles Clément
Megjelenés éve: 2022
kartonált
412 oldal

5250 Ft

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Fillér utca 14.) vásárolható meg.

Gál Csaba ny. ezredes:

KATONAI ÉS HADITECHNIKAI HÍREK, INFORMÁCIÓK A NAGYVILÁGBÓL

A SZERZŐRŐL:

Gál Csaba ny. ezredes, katonai szakíró (ORCID: 0000-0003-3881-8054; MTMT: 10087274)

NÉMETORSZÁG UTOLSÓ VÉDELMI BESZERZÉSEI 2025-BEN

2025. december 3-án Németország parlamenti költségvetési bizottsága 11 jelentős védelmi beszerzési projektet hagyott jóvá, amelyek összértéke meghaladja a 2,5 milliárd eurót, így a haderő beszerzési kiadásai 2025-ben a 73 jelentősebb projektre kiterjedően meghaladják a 33 milliárd eurót.¹ A jóváhagyott beszerzések tételei között van a Bundeswehr számára korábban megrendelt G95 típusú gépkarabélyok számának jelentős növelése, további fegyverzet vásárlása a jövőbeli F–35A vadászpilótákhoz, valamint új, mesterséges intelligenciával működő megfigyelőrendszer. Ez utóbbi az Uranus Ki, amely mesterséges intelligencia segítségével dolgozza majd fel a NATO keleti szárnyán működő drónok, műholdak és radarállomások által gyűjtött nagy mennyiségű felderítési adatot. A rendszert először a Litvániában települt német dandárba integrálják, majd a haderő többi szárazföldi dandárját is felszerelik vele. A lépés tükrözi Németország növekvő érdeklődését az autonóm harc-téri hírszerzés iránt, miután az ukrajnai háborúban alkalmazzák ezeket a képességeket. Németország 2025 júniusában már rendelt a norvég Kongsberg vállalatától levegőből indítható, 300 km-nél nagyobb hatótávolságú támadó robotrepülőgépeket (Joint Strike Missile), amelyeket az F–35A repülőgép a törzsében kialakított tárolórekeszekben hordozhat, így azok nem növelik a repülőgép radarkeresztmetszetét. A jóváhagyott új beszerzések legdrágább tétele a Heckler & Koch HK416A8 modelljének megnövelt beszerzése. 2022 végén mintegy 120 ezer darab ilyen gépkarabély beszerzését hagyták jóvá, most – sajtóhírek szerint – az új megrendeléssel 250 ezerre nőtt a darabszám. A 2025 decemberében jóváhagyott új beszerzésekkel Németország újabb lépést tett annak érdekében, hogy a Bundeswehrt Európa legerősebb hagyományos haderőjévé tegye. Ez magában foglalja a Bundeswehr békeleltetésének bővítését a jelenlegi 260 ezer főről mintegy 460 ezer főre. Boris Pistorius védelmi miniszter elkötelezte magát amellett is, hogy 2029-re a védelmi kiadásokat a GDP 3,5%-ára emeli.

NÉMETORSZÁG ELSŐ ŰRBIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA

2025. november 19-én Németország nyilvánosságra hozta a már régóta esedékes első űrbiztonsági stratégiáját, mely független védelmi és támadóképességek létrehozását vetíti elő.² A külügy- és a védelmi minisztérium együttműködésével készült stratégia felszólítja a védelmi minisztériumot, hogy fejlesszen ki számos új űralapú képességet, beleértve az

¹ Höller 2025b.

² Hitchens–Martin 2025.

ürből érkező fenyegetések elhárítására alkalmasakat, mit például mozgékony űrsiklókat és ellentámadásra alkalmas ún. testőr műholdakat, így Berlin önállóan tud majd fellépni űreszközeinek védelmében, valamint erőteljesebb szerepet játszhat az európai és a globális biztonságpolitika alakításában. „Az űrbiztonsági stratégia fontos része Németország törekvésének, hogy megvédje érdekeit és megszilárdítsa pozícióját az űrben felelős szereplőként” – írja Johann Wadephul külügyminiszter és Boris Pistorius védelmi miniszter a dokumentum előszavában. A stratégia meghatározza, hogyan fogja Németország markánsan és gyorsan bővíteni védelmi képességeit az űrben, elősegíteni az űr szisztematikus integrálását a nemzeti és a kollektív védelem keretében végzett védelmi tervezésbe, hozzájárulva ezzel saját, valamint NATO-szövetségesei és európai partnerei elrettentő- és védelmi képességeinek erősítéséhez. Az új stratégia értelmében a hadsereg számos missziós területen javítani fogja képességeit. Lesznek nagy programok a meglévő műholdas kommunikációs képességeik fejlesztésére és cseréjére. Jelentősen javulnak az űrfelderítési és a hírszerzési képességek, nemcsak a műholdak cseréjével és megerősítésével, hanem új képességek megszerzésével is az űrből érkező jelek terén. Pistorius szeptember 25-i bejelentése szerint Berlin az elkövetkező öt évben 35 milliárd eurót fog befektetni az űrbiztonságba. A stratégia szerint Berlin arra is törekszik, hogy Európa stratégiai autonómiát alakítson ki, és csökkentse függőségét a „nem európai szereplőktől”.

LENGYELORSZÁG HÁROM TENGERALATTJÁRÓT RENDELT

2025. november 26-án a lengyel kormány bejelentette, hogy az Orka haditengerészeti fejlesztési program keretében három svéd A26 Blekinge-osztályú tengeralattjárót vásárol mintegy 2,3 milliárd euró értékben.³ A lengyel haditengerészet jelenleg egy, még a szovjet időkben beszerzett Kilo-osztályú dízel-elektromos meghajtású tengeralattjáróval rendelkezik. Az ORP Orzeł 1985-ben épült, és több időt tölt karbantartáson, mint a tengeren. Az első svéd hajó várhatóan 2030-ban érkezik. A meghirdetett pályázatra hat ország – Dél-Korea, Franciaország, Németország, Olaszország, Spanyolország és Svédország – egy-egy vállalata jelentkezett, és a lengyel szakértők szerint a Saab Kockums nyújtotta a legjobb ajánlatot minden kritériumot figyelembe véve, beleértve a szállítási időt, az árat, a teljesítményt és különösen az üzemeltethetőséget a Balti-tengeren. A tengeralattjáró legalább 200 méter mélyre merülhet, és rendszerei legalább 30 napi autonóm működést tesznek lehetővé, torpedók mellett rakétavetőkkel is fel lesz szerelve, így szárazföldi célpontokat is támadhat. A gyártó jelenleg az első két egységet építi a svéd haditengerészet megrendelésére. Mivel az A26 tengeralattjáró moduláris felépítésű, ezért az a vevő igényei szerint konfigurálható.

HOLLANDIA SKYRANGER LÉGVÉDELMI RENDSZEREKET RENDELT

2025. december 11-én a holland Védelmi Minisztérium bejelentette, hogy közel egymilliárd euróért Skyranger 30 típusú közeli hatótávolságú légvédelmi rendszereket rendelt a német Rheinmetall cégtől – alapvetően pilóta nélküli repülőeszközök elleni harcra.⁴ A rendszerek leszállítása 2028–2029-ben történik meg. A drónok az ukrán frontvonalon már mindentűt jelen vannak, ezért az európai országok igyekeznek megtalálni annak a módját, hogy

³ Olsson 2025.

⁴ Ruitenbergh 2025.

megvédjék a manőverező csapatokat az ilyen fenyegetéstől. A Skyrangerek kiegészítik a meglévő légvédelmi rendszereket, és a harci egységek mellett védelmet nyújtanak olyan kritikus objektumoknak és helyszíneknek, mint a rotterdami kikötő és a katonai létesítmények. A rotterdami kikötő Európa legnagyobb kikötője, és kulcsfontosságú csomópont a katonai ellátmányok szállításában, többek között Ukrajnába. A Rheinmetall közölte, hogy a leszállítandó rendszerek száma „két számjegyű”, és Hollandia „teljesen új rendszert” kap, a járműveken mobil konfigurációban vagy állandó telepítésüként is alkalmazható. Eddig a Rheinmetall a Skyrangert mobil rendszerként forgalmazta. A Skyranger 30 egy 30 milliméteres gépágyúval van felszerelve, amely a légi cél közelében felrobbanó lövedékeket lő ki, és képes 5 kilométer távolságból akár 600 kilogrammos drónok megsemmisítésére. Év eleji sajtóinformáció szerint Hollandia 22 Skyranger mobil légvédelmi rendszer vásárlását tervezte egy 1,3 milliárd eurós költségvetésű projekt keretében.

AZ AMERIKAIK TÖBBSÉGE TÖBB TÁMOGATÁST ADNA UKRAJNÁNAK

2025. december elején a Ronald Reagan Institute nyilvánosságra hozta novemberben befejezett felmérésének eredményét.⁵ A felmérés azt vizsgálta, hogy az Amerikai Egyesült Államok lakossága hogyan értékeli az ország vezetésének nemzetközi szerepét. A válaszadók döntő többsége (64%) szeretné, ha az Egyesült Államok aktívabban részt venne a nemzetközi ügyekben, és vezető szerepet vállalna azokban. 71% egyetért azzal, hogy a világ nagyobb valószínűséggel érhet el békét, ha az ország vezető szerepet vállal a nemzetközi ügyekben. Az amerikai fegyverek Ukrajnába küldésének támogatottsága 64%-ra emelkedett, ami 9 százalékpontos növekedést jelent az előző évhez képest. Összességében 70%, köztük a republikánusok 61%-a és a demokraták 77%-a nem bízik abban, hogy Oroszország betartja az Ukrajnával esetlegesen aláírt békeszerződést. *„Összességében az ukrajnai számok minden téren a nagyobb támogatás irányába mozdultak el”* – nyilatkozta Rachel Hoff, a Ronald Reagan Intézet politikai igazgatója. *„A közvélemény-kutatásban szereplő többi kérdés tekintetében az oroszokat ellenségnek, Ukrajnát pedig szövetségesnek tekintik.”*⁶

A TAJVANI KÜLÜGYMINISZTER-HELYETTES TITKOS LÁTOGATÁSA IZRAELBEN

2025. december 11-i sajtóinformáció szerint a tajvani külügyminiszter-helyettes, Francois Wu nemrégiben nem nyilvános látogatást tett Izraelben – közölte a Reuters hírügynökséggel a látogatásról jól értesült három forrás.⁷ A látogatás célja feltehetően a két ország közötti védelmi együttműködés kialakítása volt. Kína nyomása miatt Tajvan kevés hivatalos diplomáciai kapcsolattal rendelkezik, Izrael is csak Pekinget ismeri el hivatalosan, Tajpejt nem. Ennek ellenére Tajvan Izraelt fontos demokratikus partnerének tekinti, és erőteljes támogatást nyújtott az országnak a 2023. októberi Hamász-támadás után Izrael déli részén, majd az azt követő gázai háborúban, és azóta fokozódott az együttműködés. A források nem árultak el részleteket arról, hogy Wu kivel találkozott, és milyen témában tárgyalt, beleértve azt is, hogy szóba került-e Tajvan új, T-Dome elnevezésű, októberben bemutatott többrétegű

⁵ Reagan National Defense Survey 2025.

⁶ Myers 2025.

⁷ Blanchard et al. 2025.

légvédelmi rendszere, amely részben Izrael légvédelmi rendszerét veszi mintául. A tajvani Külügyminisztérium nem volt hajlandó kommentálni, hogy Wu járt-e Izraelben, viszont közleményben megerősítette, hogy Tajvan és Izrael osztják a szabadság és a demokrácia értékeit, és továbbra is pragmatikusan fogják elősegíteni az együttműködést olyan területeken, mint a kereskedelem, a technológia és a kultúra, valamint támogatják a „*kölcsönösen előnyös együttműködési formákat*”. Lin Csia-lung tajvani külügyminiszter novemberben Tajpejben újságíróknak nyilatkozva elmondta, hogy Tajvan és Izrael között „*a technológia és a védelem terén természetesen van kölcsönös tudásátadás és bizonyos mértékű együttműködés*”.

LENGYELORSZÁG 250 AMERIKAI HARCJÁRMŰVET VEHET EGY DOLLÁRÉRT

2025. december 3-án Władysław Kosiniak-Kamysz lengyel miniszterelnök-helyettes, nemzetvédelmi miniszter bejelentette, hogy az Amerikai Egyesült Államok felajánlott Lengyelországnak 250 darab használt Stryker páncélozott szállító harcjárművet szimbolikus egy dollárért, és a logisztikai részletek kidolgozása után Varsó készen áll az ajánlat elfogadására.⁸ Lengyelország a jelenleg Európában lévő Stryker járműveket kapná, így a kontinensen végrehajtandó létszámcsoökkentés után nem kell azokat visszaszállítani honi területre. Kosiniak-Kamysz elmondta: „*Előzetes elemzés után megállapodtunk abban, hogy a hadsereg ellenőrzi a járművek műszaki állapotát, és értékeli azok alkalmasságát a fegyveres erőink számára – alkalmasak-e kiképzésre, operatív műveletekre, vagy szükségünk van-e ilyen típusú felszerelésre...*” Ugyanakkor vannak nyilvánvaló akadályai is egy ilyen megállapodásnak. A Stryker járművek javításra, modernizálásra, valamint teljes támogató bázisuk és kiképzési rendszerük előkészítésére szorulnak, mivel Lengyelország eddig nem üzemeltetett ilyen járműveket. Átvételüknek ipari hatása is lesz, mivel prioritást élvez a hazai gyártás. Feltehetően a Stryker harckocsik részben betöltik majd a lengyel hadsereg igényét, amelyet a hazai gyártású Rosomak páncélozott harcjárművek számára tartottak fenn, korlátozva ezzel a hazai megrendelések szükségességét. Kosiniak-Kamysz szerint minél több fegyverrel rendelkezik a lengyel hadsereg, annál jobb. Lengyelország jelenleg komoly hiányt szenved a modern páncélozott járművek terén. A több évtizede szolgálatban álló szovjet BMP–1 kételtű láncalpas gyalogsági harcjárművek mára teljesen elavultak, és számuk is elégtelen, különösen az Ukrajnának nyújtott adományok után. A Stryker bevezetése a hadseregbe nem jelentene akadályt a lengyel védelmi ipar számára, és nem kell aggódni a járművek esetleges javításával és felújításával kapcsolatban sem. A végső döntés 2026 második felében születik meg, hacsak a biztonsági helyzet drámaian nem romlik.

THAIFÖLD IZRAELI LÉGVÉDELMI RENDSZERT VÁSÁROL

2025. december 4-én az Israel Aerospace Industries (IAI) vállalat bejelentette, hogy a Thai Királyi Légierő megvásárolja az izraeli gyártó Barak MX légvédelmi rendszerét.⁹ „*A szerződés értelmében az IAI fejlett légvédelmi képességeket szállít, amelyekkel Thaiföld létező fokozott védelemmel látja el a harcászati ballisztikus rakéták és egyéb légi célpontok, köztük pilóta nélküli repülőgépek, vadászrepülőgépek és támadó robotrepülőgépek ellen,*

⁸ Głowacki 2025.

⁹ Frantzman 2025.

akár 150 km-es körzetben” – áll a vállalat közleményében. Az IAI számára a megállapodás jelentős mérföldkö Kelet-Ázsiában, mivel Thaiföld kulcsfontosságú és befolyásos ország a régióban. Bár az eladó nem hozta nyilvánosságra a megállapodás értékét, az ázsiai–csendes-óceáni régiót lefedő Asian Military Review 108 millió dollárra becsülte azt. A térség országai hosszú hatótávolságú fegyvereket telepítenek, a szomszédos Kambodzsával meg-lévő határviták pedig időnként fegyveres összecsapásba torkollnak. A Barak MX-et az el-múlt években számos ország megvásárolta. 2024-ben Szlovákia több mint 650 millió dollár értékben szerzett be a rendszerből, Azerbajdzsán pedig több mint egymilliárd dollárt köl-tött a beszerzésére. A thai légierő a Barak MX-et azután választotta ki, hogy az sikeresen teljesítette, illetve túlteljesítette az előírt szigorú követelményeket, a fejlett hálózatközpontú képességeket és a helyi vezetési-irányítási rendszerekkel való interoperabilitást.

FOLYÉKONY HAJTÓANYAGÚ RAKÉTAHAJTÓMŰ HIPERSZONIKUS REPÜLÉSHEZ

2025. december 3-án a Breaking Defense internetes portál interjút közölt az amerikai Ursa Major Technologies úripari vállalat vezetőjével, Dan Jablonskyval a fejlesztés alatt álló Draper rakétahajtóművel kapcsolatban.¹⁰ A fejlesztés célja olyan rakétahajtómű lét-rehozása, amely folyékony hajtóanyagot használ, és a repülőeszközbe betöltve legalább 10 éves tárolás után is alkalmazható, ugyanakkor lehetővé teszi a hiperszonikus – a hang-sebesség legalább ötszörösével történő – repülést. Jablonsky szerint a hiperszonikus repülés egy olyan terület, ahol az Amerikai Egyesült Államok egyelőre lemarad Oroszországtól és Kínától, és a jelenlegi hajtásmódok, mint például a szilárd hajtóanyagú rakéták és a külső levegővel működő torlósugar-hajtóművek korlátozottan alkalmazhatók. Az előbbie-k tolóereje alig változtatható, az utóbbiaknak pedig levegőre (külső oxigénre) van szüksé-gük. A fejlesztés alatt lévő Draper rakéta tárolható folyékony üzemanyaggal működik, és számos előnnyel rendelkezik a hagyományos folyékony és szilárd hajtóanyagú rakétákkal szemben: a hajtómű menet közbeni leállítása, újraindítása és a tolóerő szabályozhatósá-ga jobb manőverezőképeséget biztosít a repülőeszköznek és növeli a túlélőképességét. Emellett elkerülhető a kriogén (például folyékony oxigén és hidrogén) és a mérgező hajtó-anyagok használata, valamint a Draper meghajtására használt hidrogén-peroxid és kerozin hosszú idejű tárolása a rakétában nem igényel különleges feltételeket, így az eszköz akár kisebb hajókról is alkalmazható. Az indításra kész állapot azt is jelenti, hogy a repülőesz-köz minimális reakcióidővel bevetethető.¹¹ A hajtómű több eleme is 3D nyomtatással készül, így például a legnagyobb terhelésnek kitett Laval-fúvóka (speciálisan kialakított kereszt-metszetén távoznak a tolóerőt biztosító forró gázok) is. A 3D nyomtatással az alkatrészek gyorsabban előállíthatók, mintha hagyományos módszerrel készülnének, ami elősegíti az egyes alkatrészek fejlesztési ciklusának lerövidítését.

¹⁰ Liquid propulsion... 2025.

¹¹ Lis 2025.

NAGYON ALACSONY FÖLD KÖRÜLI PÁLYÁN MŰKÖDŐ MŰHOLD FEJLESZTÉSE

2025. november 19-én az amerikai Redwire vállalat bejelentette, hogy 44 millió dolláros szerződést kötött a Védelmi Fejlett Kutatási Projektek Ügynökségével (Defense Advanced Research Projects Agency – DARPA) egy nagyon alacsony Föld körüli pályán (Very Low Earth Orbit – VLEA) működő műhold fejlesztésének a befejezésére.¹² Egy 2024-es megállapodásban a DARPA felkérte a floridai vállalatot az Otter elnevezésű VLEO-misszióra, amelynek célja egy olyan űreszköz üzembe helyezése, amely hosszú ideig működőképes a 90–450 km közötti magasságokban, és ezzel izgalmas új távlatokat nyithat a védelmi, hírszerzési és kommunikációs missziók előtt. A műholdak általában 500 km-nél nagyobb magasságokban keringenek, hogy elkerüljék a jelentősebb légellenállást. Az Otter program megvalósítása jelentősen növelné az űreszközzel készített képek felbontását. A nagyon alacsony pályamagasság okozta légellenállás azonban csökkentené az űreszköz sebességét, ezért szükséges valamilyen meghajtást biztosítani számára. A fejlesztők azt tervezik, hogy a nagy méretű napelemekkel ellátott, ceruzaalakú, jelenleg 200 kg hasznos teher hordozására tervezett SabreSat műhold begyűjti az útjába kerülő gázokat, majd ionizálás után elektromágneses mezővel felgyorsítja és kilöki azokat, így hozva létre annyi tolóerőt, amennyi kompenzálja a légköri súrlódás okozta sebességvesztést. A koncepció áttöri a VLEO-műveletek egyik legnagyobb fizikai akadályát, és ha bevált, akkor sokkal hosszabb élettartamot biztosíthat a Föld közelében működő platformok számára.¹³

ÉSZTORSZÁGBAN MEGKEZDŐDÖTT A BUNKERHÁLÓZAT ÉPÍTÉSE AZ OROSZ HATÁR MENTÉN

2025. december 12-én Krismar Rosin, az észti védelmi beruházásokkal foglalkozó szervezet szóvivője bejelentette, hogy már folyamatban van az ország Oroszországgal határos területén a tervezett, 600 elemből álló bunkerhálózat építése.¹⁴ Az építés megkezdése közel egy évet csúszott, mivel az ajánlatot tevő vállalatok túl magas árat kértek a megvalósításért, mert biztonsági okokból nem kaptak információt arról, hogy hol, milyen környezetben kell a bunkereket megépíteniük, ezért túlbiztosították magukat az ajánlattételkor. Az észti hatóságok ezért egy pilotprogram keretében megadták 28 bunker megközelítőleges helyét, hogy az ajánlattevők reális árat szabhassanak. Ezeknek a bunkereknek 2025 végéig kellett elkészülniük, és addig megtörtént a tender meghirdetése a fennmaradó 572 bunker építésére. Egy bunker alapterülete mintegy 35 m², és úgy tervezték, hogy képes legyen ellenállni egy 152 mm-es tüzérségi gránát hatásainak. A védelmi vonalba beépítendő szögessdrótokat és harckocsiakadályokat már a majdani felhasználási helyeik közelében tárolják. Rosin szerint a csúszás ellenére Észtország jobban áll az esetleges orosz szárazföldi támadás ellen létrehozandó fizikai védelmi vonala kiépítésében, mint Lettország és Litvánia.

¹² Erwin 2025.

¹³ O'Callaghan 2025.

¹⁴ Höller 2025a.

EGYÉB HÍREK RÖVIDEN

2025. november 29-én, többszöri halasztást követően, a kaliforniai Vandenberg támaszpontból a SpaceX vállalat Falcon 9 hordozórakétájával – több más műholddal együtt – Föld körüli pályára állt Lengyelország első katonai rendeltetésű űreszköze, egy MikroSAR műhold, mely a szintetikus apertúrájú radarja (Synthetic Aperture Radar) segítségével nagy felbontóképességgel feltérképezi az alatta elterülő földfelszínt. A finn ICEYE gyártó és a lengyel Wojskowe Zakłady Łączności No 1 konzorcium által kifejlesztett műhold az első eleme a következő években bevezetni kívánt lengyel katonai űrkapacitásoknak. A lengyel haderő még legalább három ilyen műholdat kap 2027-ig a MikroSAR program keretében. <https://www.polskieradio.pl/395/7789/Artykul/3614420,poland%E2%80%99s-piast-satellites-establish-two-way-contact-after-falcon-9-launch> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 17.)

2025. december eleji sajtóinformáció szerint az amerikai Nemzetbiztonsági Ügynökség (National Security Agency – NSA) teljesítette a Trump-adminisztráció által februárban kitűzött célt, hogy mintegy 2000 fővel csökkentse alkalmazottai számát. Más szövetségi ügynökségekhez hasonlóan néhányukat elbocsátottak, mások felmondtak, többen pedig elfogadták a halasztott felmondási ajánlatokat, amelyek értelmében korábban távoztak a kormányzati szolgálatból, de még több hónapig fizetést kaptak. Nem világos, hogy az alkalmazottak hány százaléka távozott, mert a létszámadatok titkosak a hírszerzési képességek rejtése érdekében. Ugyanakkor a Maryland állam által 2024-ben közzétett adatlapja szerint az ügynökség létszáma akkor 39 ezer fő volt. <https://www.defenseone.com/policy/2025/12/nsa-has-met-2000-person-workforce-reduction-goal-people-familiar-say/409871/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 07.)

2025. december 5-én a norvég kormány bejelentette, hogy további két tengeralattjárót rendel a német TKMS (ThyssenKrupp Marine Systems) vállalattól a korábban megrendelt négy mellé, valamint a szárazföldi csapatai részére nagy távolságú precíziós csapásmérő képességet biztosít összesen mintegy 6,4 milliárd USD értékben. Norvégia pénzügyi támogatást nyújt a TKMS részére egy második gyártósor beindításához, hogy a megrendeléseket mielőbb teljesíteni tudja. Az ország hosszú tengerparttal rendelkezik, és számára fontos, hogy haditengerészete képes legyen bármilyen potenciális ellenség elrettentésére. Norvégia attól fél, hogy az ukrajnai háború befejezése után Oroszország érdeklődése a Balti-tenger felé fordulhat. <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/12/05/norway-to-spend-64-billion-on-two-more-submarines-long-range-strike/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 09.)

2025. december 10-én Andrej Plenković horvát miniszterelnök berlini látogatása során a horvát Védelmi Minisztérium 44 darab Leopard 2A8 típusú harckocsit rendelt mintegy 1,5 milliárd euró értékben. Az összeg egy részét Horvátország az Európai Unió alacsony kamatú, mintegy 150 milliárd eurós adósságalapjából – a számára jóváhagyott 1,7 milliárd euróból – fogja finanszírozni a Biztonsági Akció Európáért (Security Action for Europe – SAFE) program keretében. A horvát haderő az új harckocsikat várhatóan 2028–2030 között fogja megkapni. A gyártó novemberben mutatta be a 2A8 változatot, amely a Leopard harckocsicsalád első átfogó átalakítása 1992 óta. <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/12/11/croatia-buys-german-leopard-tanks-using-eu-loans/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 16.)

2025. december 12-én a svájci szövetségi védelmi, polgári védelmi és sportminisztérium bejelentette, hogy csökkenti a 2022-ben megkötött, eredetileg 36 darab amerikai F-35 típusú repülőgép beszerzését előírányzó megállapodásban jelzett darabszámot, mivel „a várható többletköltségek miatt pénzügyileg nem életképes az eredetileg tervezett repülőgépek számának fenntartása”. Svájc eredetileg hatmilliárd svájci frankot (7,5 milliárd USD) szánt a beszerzésre, de 2025 nyarán kiderült, hogy nem tudja érvényesíteni a szerződésben rögzített fix árat, mert az eladó a megnövekedett költségeire hivatkozva mintegy 610 millió dolláros áremelkedést jelentett be. A repülőgépek leszállítását a 2027–2030 közötti időszakra tervezték. A minisztérium nem adta meg a beszerzendő repülőgépek új számát. <https://breakingdefense.com/2025/12/switzerland-reduces-f-35-buy-after-610-million-price-hike/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 13.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Blanchard, Ben et al.: *Exclusive: Taiwan's deputy foreign minister made secret trip to Israel, sources say*. Reuters, 2025. 12. 11. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/taiwans-deputy-foreign-minister-made-secret-trip-israel-sources-say-2025-12-11/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 13.)
- Erwin, Sandra: *Redwire lands \$44 million DARPA award to build air-breathing satellite*. SpaceNews, 2025. 11. 29. <https://spacenews.com/redwire-lands-44-million-darpa-award-to-build-air-breathing-satellite/> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 29.)
- Frantzman, Seth J.: *Thailand to acquire Israel's IAI Barak MX Air Defense System*. Breaking Defense, 2025. 12. 04. <https://breakingdefense.com/2025/12/thailand-to-acquire-israels-iai-barak-mx-air-defense-system/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 07.)
- Głowacki, Bartosz: *Poland says US offering 250 used Strykers for \$1, with Warsaw prepared to accept*. Breaking Defense, 2025. 12. 05. <https://breakingdefense.com/2025/12/poland-says-us-offering-250-used-strykers-for-1-with-warsaw-prepared-to-accept/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 07.)
- Hitchens, Theresa – Martin, Tim: *Germany's first space security strategy aims at independent defensive, offensive capabilities*. Breaking Defense, 2025. 11. 19. <https://breakingdefense.com/2025/11/germanys-first-space-security-strategy-aims-at-independent-defensive-offensive-capabilities/> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 29.)
- Höller, Linus: *Estonia erects first of 600-strong Baltic bunker wall on Russia border*. Defense News, 2025a. 12. 12. <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/12/12/estonia-erects-first-of-600-strong-baltic-bunker-wall-on-russia-border/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 15.)
- Höller, Linus: *New projects bring German 2025 military-equipment spending near \$40bn*. Defense News, 2025b. 12. 04. <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/12/04/new-projects-bring-german-2025-military-equipment-spending-near-40bn/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 09.)
- *Liquid propulsion for hypersonics provides flight capabilities not seen before*. Breaking Defense, 2025. 12. 03. <https://breakingdefense.com/2025/12/liquid-propulsion-for-hypersonics-provides-flight-capabilities-not-seen-before/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 07.)
- Lis, Jessica: *Ursa Major Receives AFRL Contract for Draper and Arroway Engines*. Payload, 2023. 05. 24. <https://payloadspace.com/ursa-major-receives-afrl-contract-for-draper-and-arroway-engines/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 08.)

- Myers, Meghann: *Majority of Americans favor more support to Ukraine, Ukrainian victory*. Defense One, 2025. 12. 05. <https://www.defenseone.com/policy/2025/12/majority-americans-favor-more-support-ukraine-ukrainian-victory/409925/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 07.)
- O'Callaghan, Jonathan: *Sky skimmers: The race to fly satellites in the lowest orbits yet*. BBC, 2025. 02. 09. <https://www.bbc.com/future/article/20250207-sky-skimmers-the-race-to-send-satellites-into-very-low-earth-orbits> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 09.)
- Olsson, Jonas: *Poland selects Sweden's Saab A26 as future submarine*. Breaking Defense, 2025. 11. 26. <https://breakingdefense.com/2025/11/poland-selects-swedens-saab-a26-as-future-submarine/> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 28.)
- *Reagan National Defense Survey*. Ronald Reagan Institute, 2025. 11. <https://static.foxnews.com/foxnews.com/content/uploads/2025/12/rndfsurvey2025-final-12-3-2025-1.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 07.)
- Ruitenbergh, Rudy: *Netherlands orders Skyranger anti-drone cannons for under €1 billion*. Defense News, 2025. 12. 12. <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/12/12/netherlands-orders-skyranger-anti-drone-cannons-for-under-1-billion/> (Letöltés időpontja: 2025. 12. 16.)

ABSTRACT

MILITARY ORGANISATION AND FORCE DEVELOPMENT

Lt. Col. Norbert Daruka: *An interpretation of the 2025 national security strategy of the United States of America, its impacts on Europe and our country's defence system* 3

This study presents a comprehensive analysis of the National Security Strategy of the United States of America, November 2025 (NNS 2025; hereinafter, National Security Strategy), published in November 2025, with particular focus on its European and Hungarian aspects. The document represents a significant strategic shift compared to the 2022 National Security Strategy, as it once again places the focus of American foreign and security policy on narrowly interpreted national interests, the protection of sovereignty, economic self-sufficiency, and regional responsibility sharing. NSS 2025 takes a novel approach to Europe. It interprets the continent's problems not only as economic but also as civilizational challenges, while setting the goal of restoring European civilizational self-confidence and strengthening sovereign nation-states. The strategy sets radically new expectations for NATO allies, including a 5% GDP defence spending target, assuming regional security responsibility, and developing the technological and industrial capacities necessary for modern high-intensity warfare. The study shows what capability development, industrial policy, and strategic consequences all this has for the Hungarian Defence Forces, and how it can transform our country's regional role in NATO's southern and eastern regions. The analysis highlights that a comparison of the two strategic documents (2022 and 2025) is essential for determining the future directions of Hungarian defence planning and force development.

Keywords: United States of America, NNS 2025, national security strategy, Biden strategy, Trump strategy, differences, European strategy

About the author: Lieutenant Colonel Norbert Daruka, (PhD) Head of Department (HDF Transformation Command Scientific Research Centre) (ORCID: 0000-0002-7102-1787; MTMT: 10039981)

Tamás Csiki Varga: *Expanding role – decreasing capabilities*
The situation and development of the Hungarian Defence Forces between 1999 and 2015 24

A country's defence policy is mostly determined by the international security environment and its perception, as well as defence-related national and allied objectives and ideas. Essentially, it is about the country's security environment, and the way its society and the political elite perceive it. In Hungary, between 1999 and 2015 – the period from NATO accession to the announcement of the most significant technical modernization of the Hungarian Defence Forces (HDF) since the Cold War – neither society nor the political leadership perceived a military threat of such a level that would have justified a significant development of the HDF.

Keywords: strategic processes, defence trends, defence budget, modernization, loss of capabilities, transformation, international commitments

About the author: Tamás Csiki Varga (PhD), Senior Research Fellow (Ludovika University of Public Service Eötvös József Research Centre John Lukacs Institute) (ORCID: 0000-0003-3971-8231; MTMT: 10038765)

LEADERSHIP, TRAINING

Patrik Szalkai – Péter Álmós Kiss – Lt. Col. Norbert Daruka: *Models of the operation of state research facilities related to the military* (3) 41

The article, supporting the scientific structuring of the military, examines the models based on which scientific research facilities related to the military operate in Europe. In order to achieve this, the authors examine the Argentinian and Canadian models in the third part of their study. The main aspects of analysis are the structure, organizational staff, and the dissemination of scientific results. The conclusion of the analysis is that no uniform model exists, at most there are similarities. Common points and practices that are applied in the majority of research centres can be identified. Some of these are suitable for implementation within the Hungarian system, but there are some for which the domestic organizational circumstances require a different solution.

Keywords: scientific organization, military research, scientific research centre, Argentina, Canada

About the authors:

Patrick Szalkai, defence employee, senior lecturer (HDF Transformation Command Scientific Research Centre), PhD student of the National Institute of Defence (ORCID: 0000-0001-8004-3083; MTMT: 10088547)

Dr. Péter Álmós Kiss (PhD) defence employee, senior advisor, (HDF Transformation Command Scientific Research Centre) (ORCID: 0000-0002-0662-5381; MTMT: 10027615)

Lieutenant Colonel Norbert Daruka, PhD, head of department (HDF Transformation Command Scientific Research Centre) (ORCID: 0000-0002-7102-1787; MTMT: 10039981)

András Paulovkin: *Intercultural competence in civil-military cooperation in foreign missions* 54

Intercultural competence plays a prominent role in modern military leadership, as it contributes to the success of missions and the security of personnel. In his research, the author examines how cultural differences emerge in Civil-Military Cooperation (CIMIC) and what strategies can help to manage them. In foreign missions, it is particularly important to understand the intentions of participants, as cultural misunderstandings can generate serious consequences. The analysis focuses on how intercultural competence influences soldiers' relationships with other nations' service members and with local civilians. Exploring typical cultural differences can contribute to increasing openness and reducing in-group bias. However, the interviews highlight that training can in some cases reinforce existing stereotypes, which can have the opposite effect.

Keywords: civil-military cooperation, mission preparation, intercultural competence, cultural incident, stereotype

About the author: András Paulovkin, behaviour analyst, MA student in cultural anthropology (University of Miskolc, Faculty of Humanities, Institute of Anthropology and Philosophical Sciences) (ORCID: 0009-0001-9963-5131)

Erna Gergi: *Steel Cube – NCO training (2019–2024)* 68

NCO training in the Hungarian Defence Forces has a long history. It has undergone continuous changes over the past decades, during which the previous school-based training structure was replaced by a five-stage, course-based training based on lifelong learning. NCO Training System “Steel Cube”, launched in 2019 and adapted to the needs of the modern era, aims to produce committed NCOs who meet the expectations of the future, are prepared and have outstanding professional knowledge. It is of utmost importance that NCOs be given a greater role in the education of the civilians joining the Hungarian Defence Forces, as well as in the internal selection and professional development of the existing personnel. The five stages of the NCO Training System “Steel Cube” provide a good foundation for the development of a complex career model spanning the entire spectrum of the NCO profession.

Keywords: training, preparation, steel cube, non-commissioned officer training

About the author: Erna Gergi, national defence employee (HDF Non-commissioned Officer Academy), first-year student at the Doctoral School of Military Science, Ludovika University of Public Service (ORCID: 0009-0004-4407-3487)

LOGISTICS

Zsolt Veron: *The national alliance system of the Hungarian defence industry* 81

Over the past decade, the development of the Hungarian defence industry has primarily relied on the establishment of functionally separate organizational units, the consolidation of internal structures, and the gradual integration into international alliance systems. This study presents the current position of domestic stakeholders and highlights the necessity of unifying diverse initiatives. The analysis highlights the fact that the key to Hungary's long-term competitiveness lies in a coherent industrial policy and in becoming a reliable partner within allied defence ecosystems.

Keywords: defence industry; organizational elements; international alliance systems; unification; competitiveness

About the author: Dr. Zsolt Veron, legal advisor/aviation lawyer, Chief Expert of the MoD EI Zrt. Executive Directorate/R&D+I Department, Secretary General of the Hungarian Defence Industry Association (ORCID: 0009-0000-8904-3039)

Maj. István Pesti: *The role of trust in military supply chains* 92

Trust and reliability play an extremely important role in inter-organizational cooperation, especially in the case of complex systems such as supply chains. Numerous events can occur that are capable of causing disruption in the operation of supply chains. The interrupted flow of materials, products and services can hinder their customers and users – including military units – in their operations and the execution of their tasks. Systematizing the content behind the concept of trust and applying trust-building tools can help in establishing and maintaining reliable cooperation and reduce the risks arising during the supply.

Keywords: supply chain, logistics, relationship management, trust, reliability

About the author: Major István Pesti, garrison support commander (Hungarian Army II. Ferenc Rákóczi 14th Engineer Regiment), PhD student (University of Szeged Doctoral School of Economics) (ORCID: 0009-0003-7417-4716; MTMT: 10089541)

MILITARY HISTORY

Col. János Szabolcs Gacsál: *The use of regular manoeuvre forces in the 20th century (I)* 102

In the modern geopolitical environment and the resurgence of conventional armed conflict, NATO countries have begun to rebuild their conventional manoeuvre capabilities. The redevelopment of these old-new capabilities requires an understanding of what manoeuvre forces are and how the principles of their 20th century use have evolved throughout history. The aim of the study is to shed light on the development directions of this historical process, the professional background of its formation, and to point the way to the preparation and application principles of the manoeuvre forces of the Hungarian Defence Forces through the presentation of this historical process.

Keywords: manoeuvre, manoeuvre forces, American-style war, French methodical warfare, German blitzkrieg

About the author: Colonel János Szabolcs Gacsál HDF Military Liaison Office, Head of Office in Germany, student of the Doctoral School of Military Sciences of the Ludovika University of Public Service (ORCID: 0009-0005-7081-6712; MTMT: 10101525)

Péter Pap: *The officer and NCO dagger of the Hungarian Royal Defence Forces (194?–1945)* 116

In his handwritten note of 19th November 1942, Regent Miklós Horthy issued an internal order to modernize the armament of the Hungarian Royal Defence Forces. In this document, he ordered, among other things, that officers and non-commissioned officers of the ground forces be issued with a decorative dagger as a sidearm. The study presents the individual phases of the design work, which spanned at least half a decade. The development ultimately did not lead to any results, the dagger did not make it from the drawing board to entering service.

Keywords: Royal Hungarian Defence Forces, Miklós Horthy, edged weapon, decorative dagger, officer and non-commissioned officer dagger, Hackspacher arms manufacturer

About the author: Péter Pap, retired police chief advisor (ORCID: 0000-0002-9059-1822)

FORUM

Capt. Kristóf Csaba Papp: *The Ukrainian national efforts from the perspective of the Russian Federation* 123

Russia's full-scale military offensive launched on 24th February 2022 was a decisive moment in Ukraine's nation-building process, prompting Ukrainian society to definitively break free from the centuries-old neo-imperialist political, cultural, economic, and mental oppression of the Russian Federation. The author seeks to answer the question of how Russia views Ukrainian national identity and shared history. Ukraine's survival depends on how well it has managed to strengthen its identity, democratic form of government, and whether it will be able to adequately counter imperialist expansion since regaining its independence in 1991. Ukrainian nationalism, history, and culture are extremely vulnerable to Russian disinformation efforts. The Russian president aims to present the reality of common Russian and Ukrainian roots as authentically as possible, while at the same time turning certain parts of the historical past to his own advantage, thus questioning Ukrainian national identity.

Keywords: Russo–Ukrainian War, Russia, Ukraine, Ukrainian national identity, Vladimir Putin, peace negotiations

About the author: Captain Kristóf Csaba Papp is a student at the Doctoral School of Military Science of the Ludovika University of Public Service (ORCID: 0009-0004-5606-3956; MTMT: 10094447)

Mózes Csoma: *The legend of “Mádzárü” – a Hungarian bomb expert among the Korean independence fighters in the early 1920s* 138

In 2025, the Korean Peninsula commemorated the 80th anniversary of its liberation from Japanese colonial rule. This anniversary made a detailed examination of a little-known legend, a new episode in the history of Hungarian-Korean relations, relevant. The legend is reported in a Korean patriotic book written in 1947, according to which a Hungarian bomb expert appeared among the Korean independence fighters in the early 1920s. According to the book, the person had been a Hungarian prisoner of war in Russia during World War I, who later met a Korean independence activist in Mongolia and, at his persuasion, went to China, where he joined the Korean organization called Üjoldan. This study examines the basis of the above legend and attempts to uncover the identity of the mysterious “Mádzárü”. The author has collected and analysed numerous archival sources in order to identify the sought-after person.

Keywords: Korea, Mongolia, China, independence struggle, bomb factory, Hungarians, World War I, prisoners of war

About the author: Mózes Csoma (PhD) Korea researcher, former Hungarian ambassador to Seoul, Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences of Károli Gáspár Reformed University (MTMT: 10031532)

Annamária Rojkó: *Focus on developing aerial remote sensing capability* 154

“New tools in the field of geoinformation, digitalization, and the application of artificial intelligence open up new horizons for HM Zrínyi Geoinformációs és Toborzástámogató Közhasznú Nonprofit Kft.” – was stated on 4th February 2026, on the Day of Military Cartography, at which President of the Republic Tamás Sulyok also participated. The professional presentation given in the company's theatre hall provided an insight in the capabilities of the aerial photography aircraft purchased last year. The most modern sensors of aerial remote sensing integrated into the special device ensure the provision of digital spatial data to the new military equipment, the simulation and command and control systems of the Hungarian Defence Forces, the building a new orthophoto database and a high-resolution digital relief and surface model of Hungary. These represent significant progress in data quality, data production speed, and in ensuring national coverage with new data.

Keywords: military cartography, aerial remote sensing, digital spatial data, orthophoto database, security policy, geoinformation support

About the author: Annamária Rojkó, editor, journalist, editor-in-chief of Honvédségi Szemle (ORCID: 0000-0003-2442-3051; MTMT: 10098481)

REVIEW

Col. (Ret.) Csaba Gál: *Military and military technology news and information from the world*. 160

About the author: Colonel (Ret.) Csaba Gál, military writer (ORCID: 0000-0003-3881-8054; MTMT: 10087274)

MEGJELENT

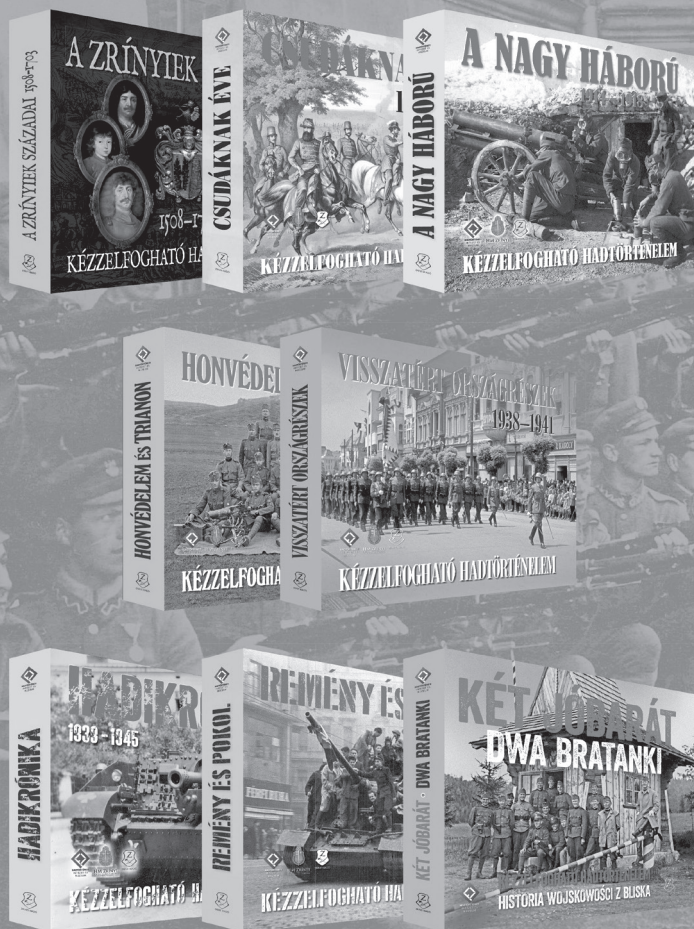
a Haditechnika különszáma!

136 oldalon az orosz-ukrán háború
haditechnikai hátteréről és harc-
eszközeiről - a drónoktól a hajókig.

Megrendelhető a
shop.hmzrinyi.hu
weboldalon,
illetve megvásárolható
a Zrínyi Kiadó boltjában
(1024 Budapest, Filler u. 14.)

KÉZZELFOGHATÓ HADTÖRTÉNELEM

„MÚZEUM A DOBOZBAN”

SHOP.HMZRINYI.HU

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

A Honvédségi Szemle közlési feltételei

A folyóirat lehetőséget biztosít a rovatoknál megnevezett témakörökben, maximum egy szerzői ív terjedelmű (40 000 leütés szóközökkel, a jegyzeteket és az esetleges illusztrációkat is beleszámítva) tanulmányok, szakcikkek megjelentetésére. A beküldött írásokat *szakmailag lektoráltatjuk*. A Szerkesztőség fenntartja a jogot a kéziratok – a magyar helyesírás szabályainak megfelelő – stilizálására, korrigálására és tipografizálására. A tervezett megjelenésről igazolást a Szerkesztőség csak abban az esetben ad ki, ha a Szerkesztőbizottság – a támogató lektori véleményre támaszkodva – a közlés mellett foglalt állást. A tanulmány elfogadását követően a folyóirat kiadásában közreműködő HM Zrínyi Non-profit Kft. a szerzővel *szerződést köt*, amely szabályozza a kiadással és a szerzői jogokkal kapcsolatos kérdéseket. Folyóiratunk zökkenőmentes szerkesztése – az MTA által meghatározott követelményeknek való megfelelés – érdekében a szerzőktől az alábbiakat kérjük:

- A közleményeket elektronikus levél mellékleteként (Microsoft Word .doc- vagy .docx-formátumban) szíveskedjenek eljuttatni a Szerkesztőségnek (hsz@hmrinyi.hu).
- A szöveg elején szerepeljen az egy bekezdéses (kb. 800–1110 leütéses) összefoglaló (absztrakt) magyar és angol nyelven, illetve a kulcsszavak (ideálisan 5, maximum 10), szintén magyarul és angolul. Az összefoglaló E/3 személyben íródjon, vagyis személyes hangvételű részek ne szerepeljenek benne, illetve ne egyezzen meg a főszövegben olvasható bevezetővel.
- Az összefoglaló után tüntessék fel nevüket, rendfokozatukat, beosztásukat (foglalkozásukat), intézményüket, tudományos fokozatukat és elérhetőségüket (e-mail-cím, telefonszám), illetve ORCID- és MTMT-kódjukat. Ez utóbbiak ma már mindenképpen szükségesek ahhoz, hogy a művek az MTMT-ben és a Real Repozitóriumban elektronikus formában szerepelhessenek.
- A címeket lássák el szintjüknek megfelelő, zárójeles jelzéssel (K1, K2, K3), hogy az egyes szövegblokok alárendeltségét egyértelműsítsék a szerkesztők és a tördelők számára. Legfeljebb három címfokozat legyen.
- Amennyiben mondanivalójukat ábrákkal (térképrezletekkel, grafikonokkal, táblázatokkal stb.) kívánják szemléltetni, azt magyar nyelvű illusztrációkkal tegyék. Ha ez nem lehetséges, akkor a lefordított ábraszöveget mellékeljék. Folyóiratunk fekete-fehér megjelenésű, ezért ennek megfelelően készítsék el az ábrákat, lehetőleg egyszerű, vonalas formában, olvasható feliratozással. Az illusztrációkat külön csatolva is küldjék el, szerkeszthető (jpg, tiff) formátumban, 300 dpi-s felbontásban, min. 1600 pixeles szélességben. Az íráshoz csatoljanak számozott képaláírást, amelyben az ábra (táblázat) címe mellett tüntessék fel

annak készítőjét, forrását, internetes hivatkozásnál a letöltés időpontját.

- Fotóillusztrációt csak különösen indokolt esetben közlünk. Ez esetben is ügyeljenek a megfelelő nagyságú felbontásra (300 dpi) és méretre (min. 1600 pixel szélesség), illetve az ábrához hasonlóan jelöljék meg a kép forrását.
- Folyóiratunk (a *Fórum* és *Szemle* rovatainak kivételével) csak tudományos igényességgel elkészített, a felhasznált irodalom feltüntetésével, illetve megfelelő hivatkozásokkal ellátott, első közlésű írásokat publikál. Tudományos jellegű cikkeinket DOI-azonosítóval is ellátjuk, s ezeket a lap megjelenése után feltöltjük az MTMT-be. Kérjük, hogy senki ne töltsön fel ide cikket magánúton, ez ugyanis fennakadáshoz vezethet. Amennyiben valamilyen okból a feltöltés halaszthatatlanul sürgős, kérjük, jelezzék a szerkesztőségnek.

Lábjegyzetek

A felhasznált irodalomra való hivatkozás az adott oldalon, tipográfiai kiemelések (például kurziválás) nélkül, lábjegyzetként (és ne végjegyzetként) történjen, a hivatkozás oldalszámának megjelölésével. Szintén a lábjegyzetben szerepeljenek a magyarázó, kiegészítő információk.

Ha a szöveg egy adott pontján több forrásmunkára kell hivatkozni, akkor a bokrosítás elkerülése végett csak egy felsőindexes szám szerepeljen ott, és a hozzá kapcsolódó lábjegyzeten belül szerepeltessük a műveket, pontosvesszővel ellátva.

Felhasznált irodalom

A *Felhasznált irodalom* jegyzékét a tanulmány végén, ábécérendben (a szerző vezetékneve kezdőbetűjének figyelembevételével) kérjük elhelyezni. Amennyiben egy cikk rendelkezik DOI-azonosítóval is, azt a bibliográfiai adatok megadása után kérjük feltüntetni.

A felhasznált irodalomra vonatkozó szerkesztőségi alapszabály, hogy csak olyan forrás szerepeljen a *Felhasznált irodalom* jegyzékében, amelyre a szerző a törzsszövegben hivatkozik, és amely szerepel a lábjegyzetben is.

Egyéb megjegyzések

- A négy számjegynél hosszabb számoknál a CTRL-Shift-Space (nem törő) szóközt alkalmazzuk, ne pedig a sima szóközt vagy a pontot; pl. 430 000. (A négy számjegyű számoknál erre nincs szükség.) Ugyanígy érdemes eljárni a rövidített összetételeknél (pl. „m. kir.” v. „D. C.”).
- Az idézőjelek esetében a magyar változatot használjuk („...”), ne pedig az angol (“...”; ‘...’; ‘...’) verziókat. Belső idézőjelet (>...<) használjunk az idézett szövegben belüli idézőjeles részhez.
- Ha zárójeles részen (...) belül is szükségünk van zárójelre, akkor a szögletes zárójelet [...] alkalmazzuk ott.

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

Lábjegyzet		Példa
Hivatkozott mű típusa	A hivatkozás tartalmi elemei*	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás
Egyszerűs mű	Vezetéknév Keresztnév: Cím. Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	Oldalmegjelölést ebben a részben csak tanulmánykötet és folyóirat (tehát fejezet v. cikk) esetében használunk, ahol a teljes oldaltartományt adjuk meg. Formázás tekintetében csak a cím kurzívulására van szükség; ne használjunk aláhúzást, kövérítést vagy kiskapitális betűket. A pontos dátumokat számokkal, magyaros sorrendben írjuk ki (pl. 2014. 03. 01.).
Kétszerűs mű	Vezetéknév Keresztnév: Cím. Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	Csorba László: <i>Akit a sors jókétében teremtett – Tüköry Lajos életútja</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2023. Bellavia, David: <i>House to House: An Epic Memoir of War</i> . Pocket Star, New York, 2008.
Három v. több szerző/szerkesztő	Vezetéknév Keresztnév 1 – Vezetéknév Keresztnév 2: Cím. Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	Szenes Zoltán – Siposné Kecskeméthy Klára: <i>NATO 4.0 és Magyarország</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. Detraz, Nicole – Betsill, Michele M.: <i>Climate Change and Environment Security: For Whom the Discourse Shifts</i> . International Studies Perspectives, International Studies Association, 2009.
Tanulmánykötet (teljes mű)	Vezetéknév Keresztnév 1 et al.: Cím. Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	Jóna András et al.: <i>A ceglédi hradózáslóalj története</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. Rollnick, Stephen et al.: <i>Motivational Interviewing in Health Care: Helping Patients Change Behavior</i> . The Guilford Press, New York, 2008.
Tanulmány, könyvfejezet	Vezetéknév Keresztnév: Tanulmánycím. In: Szerkesztő Neve (szerk.): Könyvcím. Kiadó, kiadás helye, kiadás éve, oldalszám–oldalszám.	Hermann Róbert (szerk.): <i>A magyar hadügyi igazgatás története, 1526–1990</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2021. Shaffer, Ryan (szerk.): <i>The Handbook of African Intelligence Cultures</i> . Rowman and Littlefield, 2023.
Folyóiratcikk (nyomtatott)	Vezetéknév Keresztnév: Cikkcím. Folyóiratcím, évfolyam évszám, oldalszám–oldalszám.	Kiss István: <i>Bevándorlás az Egyesült Királyságban</i> . In: Besenyő János et al. (szerk.): <i>Európa és a migráció</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019, 21–38. Santy, Patricia A.: <i>Behavior and performance in the space environment</i> . In: Churchill, S. (szerk.): <i>Fundamentals of Space Life Sciences</i> . Krieger Publishing Company, Malabar, Florida, 1997, 45–81. Gazdag Erika: <i>Koncepciófejlesztés a NATO-ban</i> . Honvédségi Szemle, 150. évf. 2022/3., 3–19. <i>Az évfolyamot az eredetivel megegyező írásmóddal jelöljük (tehát az impresszumban/borítón szereplő arab v. római számmal).</i>

Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás

Teljes műre utalva: oldalszám nélkül; adott idézetre utalva: oldalszámmal vagy oldaltartományal. Első előfordulás is ezzel a rövid hivatkozással! Ne használjunk semmiféle formázást (dőlt betű, aláhúzás, kövérítés, kiskapitális betű).

Csorba 2023.
Bellavia 2008, 34–36.

Szenes–Kecskeméthy 2019.
Detraz–Betsill 2009, 303–320.

Jóna et al. 2019, 15.
Rollnick et al. 2008, 42.

Hermann 2021, 55.
Shaffer 2023, 731–746.

Kiss 2019, 21–38.
Santy 1997, 45–81.

Gazdag 2022, 18.

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI				
Leírás		Példa		
Hivatkozott mű típusa	A hivatkozás tartalmi elemei*	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás		
Folyóiratcikk (elektronikus)	Vezetéknév Keresztnév: <i>Cikk</i> cím. Folyóirat címe, évfolyam év/szám, oldalszám–oldalszám. URL vagy DOI (Letöltés időpontja)	Gál Csaba: <i>Milyen biztonsági problémák várhatók 2022-ben?</i> Honvédségi Szemle, 150. évf. 2022/3., 140–149. kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/708/698 (Letöltés időpontja: 2023. 01. 04.) Kundnani, Hans: <i>Germany as a Geo-economic Power</i> . The Washington Quarterly, XXXIV. évf. 2011/3., 40–42. researchgate.net/publication/233448698_Germany_as_a_Geo-economic_Power (Letöltés időpontja: 2018. 09. 04.)		
Disszertáció, szakdolgozat, kézirat stb.	Vezetéknév Keresztnév: <i>Cím</i> . Munka jellege. Intézmény, évszám.	Lehoczki Zóra Zsófia: <i>A köztulajdonban álló gazdasági társaságok szervezeti és vagyoni sajátosságai</i> . PhD-disszertáció. Nemzeti Közszerológiai Egyesetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, 2022.		
Elektronikus könyv	Vezetéknév Keresztnév: <i>A könyv címe</i> [formátum]. Kiadó, kiadás helye, kiadás éve, oldal. URL (ha van) (Letöltés időpontja)	Háda Béla: <i>Dél-Ázsia a poszthidegháborús korban</i> [PDF]. Ludovika, Budapest, 2022. ludovika.lnky.in/Hada_2022 (Letöltés időpontja: 2023. 01. 03.) <i>Amennyiben az e-könyv nem érhető el ingyenesen vagy publikus címen, úgy lehetőség szerint kérjük a tágabb beszerzési forrást (pl. amazon.com) jelölni.</i>		
Elektronikus cikk, tartalom, blogbejegyzés (névvel vagy anélkül)	Vezetéknév Keresztnév (ha van): <i>Cím</i> . Weboldal címe/neve, publikálási dátum (ha van). URL (Letöltés időpontja)	Kovács Péter Géza: <i>Bolgár javítóközpont a Stryker számára</i> . vedelmiiparblog.hu, 2023. 10. 05. vedelmiiparblog.hu/blog/bolgar-javitokozpont-a-stryker-szamara (Letöltés időpontja: 2023. 10. 09.) <i>First German IRIS-T air defence system in Ukraine, three more to come</i> . Reuters, 2022. 10. 12. https://www.reuters.com/world/europe/first-german-iris-t-air-defence-system-ukraine-three-more-come-minister-2022-10-12/ (Letöltés időpontja: 2023. 01. 22.)		
		Kovács 2023. First German IRIS-T... 2022.		

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

Leírás		Példa	Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás
Hivatkozott mű típusa	A hivatkozás tartalmi elemei*	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás	
Egy szerző több művel, különböző évekből, egy lábjegyzeten belül	Rövid hivatkozásoknál a vezetőknév nem ismétlődik, csak a kiadások évszámai kerülnek egymás mellé, pontosvesszővel elválasztva.	Csonka Tihamér: <i>Katonasors</i> . Magánkiadás, Budapest, 1983. Csonka Tihamér: <i>Amikor visszajöttök...</i> Magánkiadás, Budapest, 1988.	Csonka 1983, 19; 1988, 76.
Egy szerző több művel, azonos évből	Vezetéknév Keresztnév: <i>A könyv címe</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve[a, b, c...].	Csonka Tihamér: Katonasors. Magánkiadás, Budapest, 1983a. Csonka Tihamér: Diadalban, vereségben. Magánkiadás, Budapest, 1983b.	Csonka 1983a, 15. Csonka 1983b, 23.
Azonos vezetőknévű szerzők, azonos kiadási év	Rövid hivatkozások esetén a keresztnev rövidítésének, ennek további azonossága esetén a teljes keresztnevnek a kiírásával.	Szabó Endre Győző: <i>A védelmi lépcső elmélete</i> . Ludovika, Budapest, 2022. Szabó Márton: <i>Társadalompoétika</i> . Ludovika, Budapest, 2022.	Szabó E. Gy. 2022, 15. Szabó M. 2022, 15.
Azonos vezetőknévű szerzők, különböző kiadási év	Rövid hivatkozásoknál az évszám önmagában megkülönbözteti a szerzőket, a keresztnevet nem szükséges rövidíteni.	Molnár Attila Károly: <i>A protestáns etika Magyarországon</i> . Ludovika, Budapest, 2021. Molnár Tamás: <i>Az értelmiség bukása</i> . Ludovika, Budapest, 2021.	Molnár 2021, 15. Molnár 2022, 20.
Eredeti megjelenés jelölése (fakszimile v. reprint kiadásnál)	Vezetéknév Keresztnév: <i>Cím</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve [eredeti megjelenés éve].	Tarczali Dell'adami Géza – Saáry Jenő: <i>Megváltás Szibériából</i> . Zrínyi, Budapest, 2022 [1925].	Tarczali – Saáry 2022 [1925], 65.
Magyar szerző, külföldi kiadási mű	A magyar vezetőknév után vesszőt teszünk az irodalomjegyzékben.	Somlyai, Gábor et al.: <i>Deuterium Content of the Organic Compounds in Food Has an Impact on Tumor Growth in Mice</i> . Molecular Biology, 45. évf. 2023/1., 66–77. DOI: 10.3390/cimb45010005	Somlyai 2023.
Külföldi, nem latin betűs nyelven íródott mű	Ha egy hivatkozott forrás nem latin betűs nyelven (pl. orosz) jelent meg, a szerzőnek a hivatkozásban minden könyvészeti adatot át kell írnia latin betűsre.	Евгений Федоров: Когда «Крышание орлы» замолчат: перспективы вторжения США на Украину. 01. 11. 2022. Военное обозрение: https://topwar.ru/204177-kogda-kryshanie-orly-zamolchat-perspektivy-vtorzheniya-ssha-na-ukrainu.html (Letöltés időpontja: 2022. 11. 05.) Fjodorov, Jevgenyij: Kogda „Kricsasije orli” zamolchat: perspektivi vtorzseniya SzSA na Ukrainu. 2022. 11. 01. Vojennoje obozrenije. https://topwar.ru/204177-kogda-kryshanie-orly-zamolchat-perspektivy-vtorzheniya-ssha-na-ukrainu.html (Letöltés időpontja: 2022. 11. 05.)	Fjodorov 2022.
Nem azonosítható szerzőjű mű/ismeretlen	<i>Cím</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	<i>Haza, hűség, becsület – Az MH 2. vitéz Bertalan Árpád Különleges Rendletéről</i> Dandár. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.	Haza, hűség, becsület... 2017. <i>A hosszú címetek rövidítik.</i>

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

Leírás		Példa
Hivatkozott mű típusa	A hivatkozás tartalmi elemei*	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás
Kiadó/Kiadás helye/Kiadás éve nélkül megjelent mű	Használjuk az alábbi rövidítéseket, szögletes zárójellel jelezve a hiányzó adatot: Év nélkül: [é. n.] Hely nélkül: [h. n.] Kiadó nélkül: [k. n.]	Mangold Lajos – Horváth Cyril (szerk.): <i>Tolnai világtörténelme</i> . Tolnai, Budapest [é. n.]. <i>Staats-Lexikon oder Enzyklopädie der Staatswissenschaften (1834–1848)</i> . Hammerich [h. n.]. Teleki Pál: <i>Magyar politikai gondolatok</i> . [k. n.] Budapest, 1941.
Ismétlődő forrás	A felhasznált irodalom ismétlődése esetén az i. m. (idézett munkák) jelölést használjuk, szükség szerint oldalszám-jelzéssel; közvetlen ismétlődés esetén az Uo. (ugyanott) jelölésre van szükség.	Ryan, Cornelius: <i>A leghosszabb nap</i> . Európa, Budapest, 1985.
Rádióműsor/Podcast	Házigazda/Előadó: <i>Műsorcím</i> . Rádió/Weboldal, publikálási dátum. URL (Letöltés időpontja)	Jamriskó Tamás: <i>Újra jó reggelt Vietnám! 1. epizód – Apokalipszis újratöltve</i> . EPER Rádió, 2020. 05. 11. eper.elte.hu/index.php/2020/05/19/ujra-jo-reggelt-vietnam-1-epizod-apokalipszis-ujratoltve (Letöltés időpontja: 2021. 07. 01.)
Televízióműsor	<i>Műsor</i> : <i>Cím</i> . Csatorna Neve, publikálási dátum URL (Letöltés időpontja)	<i>Egyetemes Tudomány: A háború hatása a közösségi médiára</i> . Ludovika TV, 2022. 09. 29. ludovika.hu/ludovika-tv/egyetemes-tudomany/2022/09/19/a-haboru-hatasa-a-kozosségi-mediara-2 (Letöltés időpontja: 2022. 12. 03.)
YouTube	Felhasználó [@nickname] (évszám): <i>A videó címe</i> . YouTube, publikálási dátum. URL (Letöltés időpontja)	NKE [@NkeUni] (2022): <i>Vallás és politika az Egyesült Államokban</i> . YouTube, 2022. 11. 21. y2u.be/2FZA5aV0Cf8 (Letöltés időpontja: 2022. 12. 18.)
Twitter	Felhasználó [@nickname]: <i>Cím</i> . Twitter, publikálási dátum. URL (Letöltés időpontja)	Eustrat [@EUStrat_uni_nke]: <i>November 1-jén hatályba lépett a digitális piacokról szóló uniós szabályozás</i> . Twitter, 2022. 11. 24. twitter.com/EUSTRAT_uni_nke/status/159568062370931205?ext=HHwWisC4rdbE_6QsAAAA (Letöltés időpontja: 2022. 12. 08.)
Facebook/Instagram	Felhasználó [@nickname]: <i>A poszt rövid címként</i> . Forrás neve, Dátum. URL (Letöltés időpontja)	NKE [@uni.nke]: <i>NKE Gólyabál</i> . Facebook, 2022. 11. 24. fb.com/uni.nke/posts/pfbid0SaTQStpHgUWLAaAoAnMeYd85U7YXTbbpjzV5HPqcXhPXQTAsy8B71lv13hqCX8B4l (Letöltés időpontja: 2022. 12. 18.)
Film	<i>Filmcím</i> . (Műfaj) Rend. Rendező Neve. Gyártó, Megjelenés éve.	<i>Szabadság, szerelem</i> . (Játékfilm) Rend. Goda Krisztina. Cinergi, 2006. <i>A békét őrizték – Az MN 1480 5. Önálló Rakétaezred története</i> . (Dokumentumfilm) Rend. Tanka Balázs. Katonai Filmstúdió, 2016.

Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás
Mangold–Horváth [é. n.], 15.
Staats-Lexikon 1834–1848, 15.
Teleki 1941, 15.

Ryan 1985: i. m. 45.
Uo. 47.

Jamriskó: Újra jó reggelt... 2022.
A hosszú címeket rövidítsük.

Egyetemes Tudomány:
A háború hatása... 2022.
A hosszú címeket rövidítsük.

NKE: Vallás és politika... 2022.
A hosszú címeket rövidítsük.

Eustrat: November 1-jén... 2022.
A hosszú címeket rövidítsük.

NKE: NKE Gólyabál 2022.

Szabadság, szerelem 2006.
A békét őrizték... 2016.

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

Leírás		Példa	
Hivatkozott mű típusa	A hivatkozás tartalmi elemei*	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás	Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás
Törvény	A kihirdetés éve, „évi” a törvény sorszáma római számmal, „törvény” a törvény címe Rövidítés: a jogszabályban meghatározott rövidítés vagy a gyakorlatban elterjedt rövidítés	2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről	Ptk. 183. § Ptk. 183. § (1) bekezdés Ptk. 183. § (1)–(3) bekezdés Ptk. 183. § (1), (4) bekezdés Ptk. 183. § (1) bekezdés c) pont
Törvénycikk	A kihirdetés éve, „évi” törvénycikk sorszáma római számmal, „törvénycikk” a törvénycikk címe	1921. évi LIV. törvények a szerzői jogról	1921. évi LIV. tc.
Törvényerejű rendelet	A kihirdetés éve, „évi” a törvényerejű rendelet sorszáma arab számmal, „törvényerejű rendelet” a törvényerejű rendelet címe	1975. évi 19. törvényerejű rendelet a hangfelvételek előállítóinak védelméről	1975. évi 19. tvr.
Rendelet	A jogszabály sorszáma/a kihirdetés éve. (a kihirdetés dátuma) a jogszabály megalkotója megjelölésének rövidítése, „rendelet” a rendelet címe	100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról	100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet
Kormányhatározat	A jogszabály sorszáma/a kihirdetés éve. (a kihirdetés dátuma) a jogszabály megalkotója megjelölésének rövidítése, „határozat” a határozat címe	1100/1997. (IX. 30.) Korm. határozat szerzői jogi jogszabályaink felülvizsgálatáról	1100/1997. (IX. 30.) Korm. határozat
EU-s rendelet	A jogszabály kibocsátója, a jogszabály megalkotásának napja, a jogszabály kibocsátásának sorszáma/éve/rövidítés, a jogszabály típusa és elnevezése (Rövidítés: EG, EKG, EU)	A Tanács 2000. május 29-i 1346/2000/EK rendelete a fizetésektelenségi eljárásról	1346/2000/EK tanácsi rendelet
Egyéb EU-s (pl. irányelv)	A jogszabály kibocsátója, a jogszabály megalkotásának napja, a jogszabály kibocsátásának éve/sorszáma/ rövidítés, a jogszabály típusa és elnevezése (Rövidítés: EG, EKG, EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i 2006/116/EK irányelve a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről (kodifikált változat)	2006/116/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv

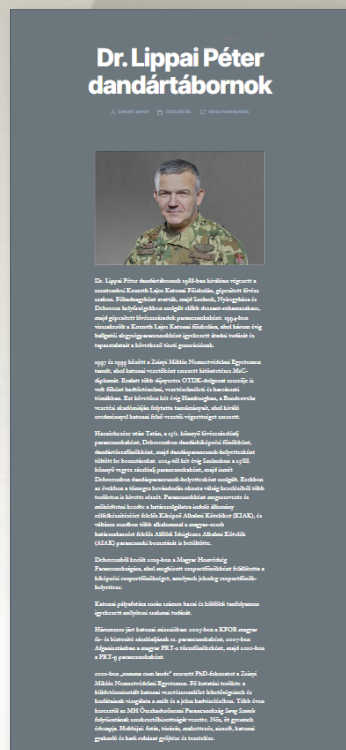
Cikkeink elérhetők honlapunkon is!

kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/

A Honvédségi Szemle és a Hungarian Defence Review legfrissebb számai honlapunkon is olvashatók: kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/

Csak kattintson a linkre, és máris olvashatja legújabb számaink írásait, sőt akár aktuális számunk teljes tartalmát is. Az egyes tanulmányokra kattintva bővebb információkat szerezhet szerzőinkről, és megtudhatja, hogy melyek folyóiratunk legnépszerűbb írásai. Ha érdekli, a Hírek menüpont alatt ízelítőket olvashat az aktuális számunkban megjelenő hadihíreinkből is.

A honlapon ezenfelül megismerheti szerkesztőbizottságunk és szerkesztőségünk tagjait, szerzői útmutatónkat, bírálati folyamatunkat, etikai és adatvédelmi nyilatkozatunkat, valamint archiválási politikánkat – egyszerűen mindazt, ami lapunkat mértékadó folyóirattá tette.

Kellemes olvasást kívánunk!
A szerkesztőség

ZRÍNYI KIADÓ